FERİDÜDDİN ATTÂR

MANTIK AL-TAYR

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FARSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: ABDÜLBÂKİ GÖLPINARLI

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

FERİDÜDDİN ATTÂR

MANTIK AL-TAYR

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FARSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: ABDÜLBÂKİ GÖLPINARLI

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

HASAN ÂLİ YÜCEL
KLASİKLER DİZİSİ

MANTIK AL-TAYR

FERİDÜDDİN ATTAR

Farsça Aslından Çeviren: Abdülbaki Gölpınarlı

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Başlangıç

Rahman ve Rahim Tanrı Adıyla

Hamdolsun canı yaratan, bir avuç toprağa can bağışlayıp iman veren pak Tanrı'ya.

Arşın temelini su üstüne kuran odur; topraktan yaratılanların ömürlerini yel üstüne koyan o!

Gökyüzünü kudretle yüceltti... toprağıysa aşağılattıkça aşağılattı.

Bir tanesine sürüp giden bir hareket verdi; öbürüne sürüp giden bir sükûn.

Gökyüzünü kurulu bir çadır haline getirdi... direksiz, dayaksız durdurdu, döşemesi de yeryüzü oldu.

* Altı günde yedi yıldız yarattı... iki harften ibaret bir emirle dokuz göğü halk etti.

Yıldızları, altın zarlar şeklinde yaratarak her gece felekle oyuna girişti.

Ten tuzağını halden hale soktu, çeşit çeşit hallere düşürdü... can kuşunu toprağa alıştırdı.

Deniz, emrine ram oldu... teslimiyetle eridi. Dağ korktu, korkusundan dondu kaldı!

Denizi susattı, dudaklarını kupkuru bir hale getirdi... taşı yakut haline soktu, kandan misk yarattı.

Dağa hem tepe verdi, hem bel. O da erlikle baş çekti, yüceldi.

Gâh ateş üstünde güller desteledi... gâh deniz üstünde köprüler kurdu.

* Bir sivrisineği düşmanının başına musallat etti... sivrisinek bu başta tam dört yüz yıl kaldı.

* Örümceğe hikmetiyle ağ kurdurdu. Âlemin en ulusuna bu ağ yüzünden huzur ve emniyet ihsan etti.

* Karıncaya saç teli gibi incecik bir bel verdi. Süleyman'la boy ölçüştürdü!

* Ona Abbasoğullarının elbisesini giydirdi... onu karalara bürüdü... para pul sarf ettirmeden, böyle bir zahmete sokmadan “Tasîn”i verdi.

* İsa’da bir iğne bulunduğunu gördü... bu yüzden onu dördüncü kat gökte yüzüstü bıraktı!

Dağ tepelerini lalelerle kanlara buladı... gök kubbeyi dumandan halk etti.

Toprağı parça parça kan haline getirdi de ondan akik ve lâl gibi değerli taşlar çıkardı.

* Güneşle ay, gece gündüz ona secde etmede... alınlarını yolundaki topraklara komada.

* Yüzlerindeki nur, o secde yüzünden... yoksa secde etmeyen yüzde nur ne gezer?

Gündüze gönül genişliği verdi... yüzünü ağarttı; geceye can sıkıntısını verdi, karanlıklarda yaktı, yandırdı onu.

Dudu kuşuna altın gerdanlık taktı... hüthütü haber çavuşu dikti, kılavuz yaptı.

Kâinat kuşu, yolunda kanat çırpmada... kapısına bir halka gibi başvurup durmada.

Feleği gece gündüz döndürmekte... geceyi giderip gündüzü getirmekte, rızık vermekte!

* Balçığa bir üfürdü mü, insan halk eder... bütün âlemi, köpükle dumandan yaratır.

Gâh bir köpeğe tapısına kadar yol verir... gâh bir kedi yüzünden yolu keşfeder, gösterir.

Bir köpeği yakınlık eri haline kor da, sonra tutar, aslan gibi bir eri köpekleştirir!

* Gökyüzünde oturanlara felek sofrasını kurar... güneşi, bu sofraya somun olarak kor.

* Gâh bir şeytana Süleymanlık verir... gâh bir karıncaya söz söyleme kudreti bağışlar.

* Bir sopayı yılan haline kor... bir ekmek sacının altından bir tufan coşturur.

* Gökyüzünü serkeş bir tay haline getirir de yeni ayı ona nal yapar... o nalı ateşe kor, kızdırır!

* Bir kayadan dişi deve çıkarır... sarı öküzü feryada, figana getirir.

Kışın gümüşler saçar, güzün dallardan altınlar döker.

İnsan, okla birisini yaralar, temreni kana gömer, kan içinde gizler... halbuki o, temrene koncadan kanlar verir, besler yetiştirir!

Yaseminin başına dört dilimli taç vurur... lalenin başına kanlı külah giydirir.

Gâh nergisin başına altın taç kor... gâh o tacı, çiğ taneleri incileriyle bezer.

Balıktan aya dek ne varsa hepsi; bütün zerreler, varlığına tanıktır.

Akıl, onun yüzünden işlere düşmüş, can ona gönül vermiş, gök dönmeye koyulmuş, yer durup kalmış.

Dağ, onun takdiriyle ağır bir hale gelmiş, oturmuş... deniz, ondan utanıp erimiş, su kesilmiş.

* Hem yeryüzü, onun tapısında başına topraklar saçıp kalakalmış... hem gökyüzü, halka gibi kapısında hayran olmuş.

* Sekiz cennet, onun yanında ancak bir pabuçluk... yedi cehennem, ona göre ancak bir yalım.

Toprağın alçaklığıyla gökyüzünün yüceliği onun tekliğine ayrı ayrı iki tanık.

* Yeli, toprağı, ateşi, suyu bir yere getirir... her şeyden kendi sırrını ışıklandırır, gösterir.

* Toprağımızı kırk sabah yoğurup balçık haline getirdi de sona emriyle can, o balçıkta karar etti.

Can, tene girdi... ten canla dirildi. Tene akıl verdi de onunla her şeyi gördü, bildi.

* Her şey onu tesbih etmekte, onun tesbihine dalmakta, hatta dalmak şöyle dursun, büsbütün kendinden geçmede.

Can, aklı görünce bir görüşe, bir sezişe sahip oldu... kendisine bilgi bağışlanınca da her şeyi tanıyıp anlamaya başladı.

Bu anlayışa, bu tanıyışa sahip olunca aczini ıkrar etti, hayretlere gark oldu, işe koyuldu!

O tapıda ne varsa, ister düşman olsun, ister dost... hepsinin boynu, onun yükü altında.

Hikmeti, herkese bir yüktür yükler... ne şaşılacak şey ki, gene her şeyi koruyan, gözeten odur!

* Kimsenin işi gücü yok, ama herkes de bir işte... işsiz güçsüz kimse de yok.
* Dağı, önce yeryüzüne mıh yaptı da sonra yerin yüzünü deniz sularıyla yıkadı.
* Yeryüzü öküzün üstüne yerleşti... öküz balığın, balık da havanın üstünde!

Hava ne üstünde? Ancak bir hiç üstünde! Şu halde her şey hiçten ibaret... bu kıvranmalar, bu didinmeler ancak bir hiç!

* Parça buçuk da onun pak zatına delil, tümde; arş da onun tertemiz mülkü, ferş de!

O padişahın sanatını düşün hele... bütün bu varlığı bir hiç üstüne kurmuş, görüp gözetmede.

Mademki her şey, hep birden bir hiç üstüne kurulmuş... şu halde bütün bu varlık şüphe yok ki, hiçten ibaret!

Arş su üstünde, su hava üstünde... geç bu sudan, havadan... bütünü varlık o.

Arş da ancak bir tılsım, âlem de. Her şey bir addan başka bir şey değil... varlık, ondan ibaret vesselam.

Bu âleme de bak, o âleme de... hep o; ondan başka bir şey yok... varsa bile o var olan gene o!

Yazıklar olsun, kimsede kudret yok... âlem güneşle dolu, fakat gözler kör!

* Her şey bir zattan ibaret... fakat sıfatlarla sıfatlanmış. Her şey bir harften ibaret... fakat sözler çeşitli!
* Er gerek ki padişahı tanısın, hangi elbiseye bürünürse bürünsün, padişahı bilsin!
* Böyle er yanılmaz, hangi elbiseye bürünürse bürünsün, padişahını görünce kim olduğunu tanır. Mademki her şey odur, ondan ibarettir... bu yanılmak neden?

Yanlışa düşmek, şaşı kişinin kârı... bu bakış, işsiz kalanların bakışı.

Ey Hakk’ı tanıyan, bu kadar kıyasa düşme... Neliksiz, niteliksiz Tanrı, kıyasa sığmaz.[1]

Onu görürsen, bu aklı kaybedersin... her şeyin o olduğunu görür, kendini bile kaybeder gidersin!

Ne şaşılacak şey... bütün zerreler elleriyle eteklerini tutmuş, çemremişler, özür getirmedeler; sarhoş bir halde aramadalar!

Ey Tanrı, halbuki sen o kadar meydandasın ki, bu yüzden adamakıllı gizlenmişsin... bütün âlem senin de kimse yüzünü görmedi gitti!

Her şeyden önce sen vardın, her şeyden sonra da gene var olan sensin. Her şeyi varlığınla izhar ettin, varlığınla gördün... kendini de her şeyde kendine gösterdin... ön, son, ne varsa sensin, senden ibaret!

Can cisimde gizli... sense canda gizlisin ey gizliden gizli, ey canlara can olan Tanrı!

Damın korucularla, kapın bekçilerle dolu... artık sana kim yol bulabilir, nasıl kapına varabilir?

Akıl için de zatına yol yok, can için de... sıfatlarını da kimse bilmez.

Can içinde gizli hazinesin, ama tende de görünen sensin, canda da!

Bütün canlar, künhüne ermekte âciz... bir nişane elde edememişler. Peygamberler bile yolunun toprağına canlar saçıyorlar.

Akıl, varlığından bir ize ulaşır... fakat künhüne ermesine asla imkân yok!

Tanrı, canın içindeki de sensin, dışındaki de... ne söylersem söyleyeyim, seni nasıl översem öveyim; hepsinden münezzehsin... fakat hepsi de gene sensin!

Varlık âleminde ebedi var olan sensin; bütün elleri kolları bağlamışsın!

Ey Tanrı, akıl kapında hayran olmuş... sermayesini kaybetmiş, yolunda kendi de kaybolmuş gitmiş!

Bütün âlemi apaçık seninle görüyorum da âlemde senden bir iz bile göremiyorum!

Herkes senden bir nişanedir verdi... fakat ey sırları bilen Tanrı, nerede senden bir nişane?

Felek bunca göz açtı, ama gene senin yolunda bir toz zerresi bile göremedi gitti!

Yeryüzü, derdine düştü, dert topraklarını başına saçtı ama, ne fayda... senin tozunu bile göremedi!

Deniz, aşkınla coştu, köpürdü, yüceldi... fakat gene eteği yaş, dudağı kuru bir halde sindi kaldı!

Dağın yolunda yüzlerce tehlikeli geçit var. Bu yüzden eteği çamurlara bulanmış, beline kadar balçığa saplanmış, kalakalmış!

Ateş, iştiyakınla alevlenmiş, serkeşçesine ateşlere ayak atmış...

Yel, sensiz perişan bir hale gelmiş, elsiz ayaksız olmuş, avucuna toprak almış, yel ölçüp poyraz almaya koyulmuş.

Güneş iştiyakınla deli divane olmuş... her gece toprağa yüzler sürmede!

Ay da sevginle yanmış, her ay hayretle batıp gitmiş, eriyip bitmiş...

Suyun ciğerinde bir katre su bile kalmamış... iştiyakınla candan, baştan geçmiş...

Toprak, mahallende topraklara döşenmiş, başına topraklar serpip kapında kalakalmış!

Nice bir söyleyeyim? Vasfa sığmazsın ki! Ne yapayım, ne işleyeyim... bende zaten bilgi yok.

Ey gönül, eğer sen onu istiyorsan, yoluna düş, önüne ardına bak, aklı başında yürü!

Kapıya gelen yolculara bak... hepsi de birbirine dayanıp yoldaş olmuş, gelmişler!

Her zerreye ayrı bir kapı var; şu halde her zerreden ona başka bir yol var!

Sen ne bilirsin hangi yola gideceğini... hangi yolla o kapıya varıp ulaşacağını?

Onu apaçık ararsan, işte o zaman gizlenir... gizliliklerde ararsan, açığa çıkar!

Açıkta aradığın zaman gizlidir, gizlide aradığın zaman meydanda!

Hem gizli âlemde, hem açıklıkta ararsan, o zaman da her ikisinden de dışarıdır... her ikisinden de münezzehtir, neliksizdir, niteliksizdir o Tanrı!

Sen bir şey kaybetmedin, arama... ne söylersen, bil ki o değildir; bir şey söyleme!

Söylediğin de sensin, bildiğinde sen. Kendini tanı, söylediğin, bildiğin şeylerden yüzlerce ilerisin!

Onu onunla tanı, kendinle değil. Yol, ondan başlar, ona gider... akıldan başlamaz!

İşte aciz, bu yüzden bilgiye yoldaştır... çünkü o, ne vasfa gelir, ne bir sıfatla sıfatlandırılabilir!

** Övenler, onu layıkıyla övemezler... hadleri değil bu. Onu övmek, her merdin, her namerdin harcı değil!

Halkın ona dair bilgisi, ancak bir hayaldir. Çünkü ondan bahsetmek, olmayacak bir şeydir!

İster pek iyi, pek güzel söylesinler, ister fena ve kötü... ona dair söz söyleyenler, ne söyledilerse, kendilerine dair söylemişlerdir!

Bilgiden yücedir, açıklıktan dışarı. Çünkü o, kendi münezzehliğinde nişansızdır!

Ona nişane olarak nişansızlıktan başka bir şey bulan yoktur. Hiç kimse, yolunda can vermekten başka bir çare bulamamıştır.

Her şeyden münezzehtir o. İster kendinde olsun, ister kendinden geçsin... hiç kimsenin, bu benzersizlikten başka ona dair bir nasibi, bir bilgisi yoktur!

İki âlemde de zerre zerre onu arasan, bulduğunu sansan, bu bilgi, bu buluş, vehminden başka bir şey değildir. Ne bilir, ne tanırsan, o senin anlayışındır, Tanrı değil!

Onun makamından kimsenin haberi yoktur... ona kimin canı erişebilir?

O, candan yüz binlerce defa yücedir... ne söylersen söyle; o, o sözlerden de münezzehtir.

Akıl, sevdasına düşüp hayran olmuş; can âciz kalmış, parmağını dişleyip durmada.

* Aklın o eli yok ki, vuslatının hazinesinde uzatsın! Tertemiz can, onun bulunduğu yerde yok olur.

Can nedir? Onun yolunda hayran olmuş, ciğerini yiyerek kanlara bulanmış biri;

Ululuğuna karşı bedenler yıpranmış, akıl şaşırıp kalmış, can sükûta varmış!

Şeriat sahibi olan, yahut başkasının şeraitine uyan peygamberlerden bile hiçbir peygamber yoktur ki, o külli denizden bir cüzü elde etsin!

* Hepsi de âciz kalıp yüzlerini toprağa vurmuşlar, “Seni, sana layık bilgiyle bilmedik.” demişlerdir.

Artık ben kim oluyorum ki, bilgiden dem vurayım? Onu, ondan başkasıyla meşgul olmayan tanır.

Mademki âlemde ondan başka kimse yok... kiminle meşgul olunur ki? İşte sana olmayacak sevda, işte sana boşa heves!

İnciden meydana gelen bir deniz vardır, köpürüp dalgalanmakta... sen bu sözü anlamazsın, şeş at, penç yürüt.

* Kim bu inciyi, bu denizi bulamadıysa lâ oldu, ne ilâyı buldu, ne illâllahı!
* Övülen, söze sığan şey, nasıl olur da o olur? Nasıl olur da ondan kolayca bahsedebilirim?
İşarete, rumuza bile sığmaz... dem vurma, sus. Söze sığmayandan bahse kalkışma.
Ne işarete sığar, ne aşikâr anlatılır, ne kimse onu bilir, ne kimse ondan bir nişane bulur!
Sen yok ol... olgunluk, buluşma ancak budur!
* Sen onda yok ol... hulûl dediğin budur işte. Yok olmayanın bahse girişmesi saçmadır, boş boğazlıktan ibarettir.
Birlikte yol al, ikilikten geç... bir gönüllü, bir kıbleli, bir yüzlü ol!
A bilgisiz halife oğlu, bilgide babanla eşit olsana!
Tanrı, yokluktan varlık âlemine ne getirdiyse, hepsi onun huzurunda secdeye vardı.
Âdem yaratılınca, gayretinden onu yüzlerce perde altında gizledi de.
Dedi ki: Ey Âdem, sen ihsan denizi ol... bunların hepsi secde ediyorlar sana, sen onlara mescit ol!
* Ona yalnız bir kişi secde etmedi, yalnız bir kişi baş kaldırdı. O da çarpıldı, lanete uğradı, o sırrı anlamadı gitti!
Yüzü kararınca dedi ki: Ey biniyaz Tanrı, beni hiçleme, işimi düz koş!
Ulu Tanrı, ey yolda lanete uğrayan, dedi... Âdem, hem halifedir, hem padişah.
Bugün ona istediğin kadar kız... yarın, onun yüzünden yanıp kavrulan çöreotuna dönersin!
Can cisimle birleşince cüz, kül oldu... hiç kimse bundan daha şaşılacak tılsım yapamaz!
Can yüceydi, ten aşağılık... aşağılık toprakla tertemiz can birleşti.
Yüceyle aşağı birbirine dost olunca, insan sırlardan meydana gelmiş şaşılacak bir şey oldu!
Fakat kimse onun sırlarını anlamadı. Onun işi, her yoksulun harcı değil!
Ne bildik, ne tanıdık... ne de bir an oldu, onu gönlümüzden çıkardık!
Niceye bir sükûttan başka yol yok diyeceksin? Çünkü kimsenin bir ah bile etmeye haddi yok!

Her çerçöp, denizin yüzünü bilir... bilir ama, denizin dibini kimse bilmez.

Define diptedir, âlem de tılsıma benzer... gayret et de seni bu bedene bağlayan tılsımı kır!

Tılsım önünden kalktı mı, defineyi bulursun... cisim ortadan gitti mi, can meydana çıkar.

Ondan sonra canın da başka bir tılsımdır... Canın, gayb âlemine göre başka bir cisimdir.

Böylece yürü dur... sonuna erişme. Böyle bir derde düş de dermana kavuşma!

Bu ucu bucağı olmayan denizde nice kişiler gark oldular... hiçbirinden bir haber bile gelmedi.

Pek büyük, pek engin olan böyle bir denizde âlem bir zerredir, bir zerre de âlem!

** Bu denizde âlem de bir hava kabarcığından ibarettir, zerre de bir hava kabarcığından ibaret! Bunu, iyice bil!

** Âlemde bir zerre kayboluverse, ne çıkar? Bu denizde ancak iki hava kabarcığı yok olur... işte o kadar!

Böyle bir denizde kim ne bilir artık... çakıllar mı değerlidir, akik mi?

Aklımızı, canımızı, gönlümüzü oynadık, hepsini kaybettik, elden çıkardık da yüceliğinden bir zerre bile anlayamadık!

** Hiçbir şey bilmemize imkân yok... artık yum dudağını. Arştan, kürsüden soruşturup durma!

Akıl, bir kılın bile hakikatini anlayamaz, yanarsa, artık sormaya kalkışmamak, iki dudağını yumup susmak gerek!

Hiç kimse tek bir zerrenin bile künhüne eremezken, niceye bir söylenecek, niceye bir sorup duracaksın?

Felek nedir? Baş aşağı dönmüş... kararsızlıkta karar kılmış bir şey!

* Bu sırrı anlamak istiyor... istiyor ama, böyle başı dönüp dururken nerden anlayacak?

* Bu baş dönmesiyle böyle bir saltanata nerden nail olacak... nerden buyruk yürütüp hüküm sürecek?

* Bu yol, her an biraz daha uzamada, biraz daha sonsuzlaşmada... halk, her an biraz daha şaşırıp kalmada!

* Bilir misin hiç, bu yola giren nasıl yol aldı? Kim bu yolu daha uzun, daha sonsuz gördüyse, o ilerledi, o daha fazla yol aldı!

Felek, bir başı dönmüşten, bir âciz aylaktan başka nedir ki? Perdenin ardında ne var... o ne bilsin?

O, bunca yıldır döner dolaşır, ama bu derdin çevresinde beyhude yere dolaşmış durmuştur!

Perde ardındaki sırrı o bile bilemezken, artık bu perde senin gibisine açılır mı hiç?

Âlemin işi ibretten, hayretten ibarettir... hayret içinde hayrettir, hayret içinde hayrettir, hayret içinde hayret!

Bu iş tersine bir iştir... ne başı vardır, ne ayağı. Sanki âlem, yüzünü duvara dönmüş, elinin üstünü dişler durur!

Onun yolunda ayağını da kaybetmişsin, başını da. Önünde perde var... o perdenin ardında bir perde daha, onun ardında bir perde daha var!

Öne düşen, yolu gören erler, arada bir bu izi buldular, izlediler...

* Fakat sonu yok ki, kıyısına varılsın... haddi yok ki, sayıya sığsın!

* Ben şöyle görüyorum: Bu iş, pek acayip bir iş... her şey gözden kaybolmada;

* Ama kimsecikler künhüne eremiyor... hiçbir zerrenin öbüründen haberi yok!

Bu yola düşenlerin hepsi, canlarını hasretin ta kendisine salmışlar... yanıp yakılmadalar. Canlarına âcizlik ve hayret yoldaş olmuş!

Önce bir bak hele... Âdem'in başına neler geldi; zamanlarca yasa, mateme düştü... neler çekti, neler!

* Sonra âlemi tufana veren Nuh'a bak... binlerce yıl kâfirlerden neler gördü.

* Sonra aşka düşen, mancınığa binen, ateşi yurt edinen İbrahim'e;

* Nefsi, sevgilinin civarında kurban olan yaslı İsmail'e;

* Belalara uğrayan, oğlunun derdiyle gözleri ağaran başı dönmüş Yakub'a;

* Kulluk eden, kuyuya atılan, zindanlarda hapsedilen Yusuf'a ve padişahlığına bak!

* Sonra sitemler çeken, kurtların derdiyle kapı önünde kalan Eyyub'u;

* Yolunu yitirip ayrı düşerek bir zamancağız balık karnında yurt tutan Yunus'u;
* Dünyaya gelir gelmez beşiği tabut, dadısı Firavun olan Musa'yı;
* Ciğerinin hararetiyle ateşi mum gibi eriten ve demirden zırhlar yapan Davud'u gör!
* Derken tahtını yel götüren, herkesi hükmü altına alan... fakat sonunda saltanatı yellere giden, yerini devler tutan Sultan Süleyman'a bak!
* Gönlü coşup köpüren, başına testere konduğu halde hiç seslenmeyip susan Zekeriyya'yı;
* Bir topluluk önünde leğen içindeki mum gibi zari zari başı kesilen Yahya'yı;
* Darağacından kurtulup Yahudilerden kaçan İsa'yı gör!
* Sonra bir de peygamberlerin ulusuna bak... kâfilerden ne cefalar gördü, ne cevirlere uğradı!

Sen bu işi kolay mı sanıyorsun? Bu yolda en adi şey, can vermedir!

Ne kadar söyleyeceğim ki? Başka sözüm kalmadı. Daldan bir güldür kopardım, başka bir gül yok, bitti!

Baştan başa hayrete düştüm, mahvoldum; buna çaresizlikten başka bir çare bilmiyorum!

Tanrı, seni ararken ihtiyar akıl bile süt emen çocuk gibi şaşırdı, kaybolup gitti!

Öyle bir zata benim gibi sersem, nerden erişecek... eriştiğimi farz etsem bile imkân yok... Münezzeh Tanrı'ya nasıl erişilir ki?

Sen, ne bilgiye sığarsın, ne meydana çıkarsın, ne bir kârdan kârlanırsın, ne bir zarar yüzünden ziyana girersin!

Ne Musa'dan bir fayda elde edersin... ne Firavun'dan ziyana düşersin!

Tanrım, senin gibi sonu olmayan... senden başka haddi, gayesi bulunmayan kimdir ki?

Bunda şüphe yok ki, sonu olmayan hiçbir şeyin haddi, gayesi bulunmaz... artık nerde kaldı senin gibi tek Tanrı'ya akıl erdirmek?

Tanrım, bütün cihan halkı hayretlere düşmüştür de sen perde altına girmiş, gizlenmişsindir!

Lütfet de artık perdeyi aç, canımı yak, yandır... bundan böyle artık perde ardında beni gizlice yakma!

Ansızın hayret denizinde kayboldum... bütün bu perişanlıktan yine kurtar beni!

Bu âlem denizinin ortasında kaldım... perdenin içine giremedim, dışarıda kalakaldım!

Beni bu sırrıma mahrem olmayan denizden çıkar... sen düşürdün, sen kaldır!

Nefsim bana tamamıyla hâkim oldu... eğer elimi tutmazsan, vay halime! Eyvah bana!

Canım beyhude şeylere bulaştı... bu bulaşıklığa takatım yok!

Ya beni bu pislikten kurtar, temizle... yahut da kanımı dök, beni toprak et gitsin.

Halk senden korkar; bense kendimden korkarım. Çünkü senden iyilik gördüm, kendimden kötülük.

Bir ölüyüm ben... yeryüzünde yürüyüp gidiyorum. Ey can bağışlayan pak Tanrı, canımı dirilt!

Mümin de, kâfir de hep kanlara bulanmış... ya başları yüce, ya baş aşağı düşmüş, kahrolmuşlar.

Lütfedip de çağırdın mı, işte yücelik... kahredip de kovdun mu, işte perişanlık, düşkünlük!

Padişahım, gönlüm kanlara bulanmış... tepeden tırnağa kadar felek gibi başım dönmede!

Sözüm, özüm gece gündüz seninle... bir an bile senden aylak değilim... hep seni aramakta, seni istemekteyim.

Adeta seninle komşuyum ben... sen güneş gibisin, ben de gölgeye benziyorum.

Ey sermayesizlere sermayeler veren, lütuflar eden Tanrı, ne olur komşu hakkını gözetsen!

Gönlüm dertlerle, canım acıklanmalarla dolu... İştiyakınla bulut gibi ağlamakta, gözyaşı dökmekteyim.

Derdimi söylesem, mecalsiz bir hale gelirim... derdimi arz etmeme de imkân yok!

Kılavuzum ol... yolumu yitirdim; bana devlet ver... vakitsiz gelip çattım!

Senin civarında kime devlet yar olduysa, o kendinden bezdi... sende kendini kaybetti!

Ümitsiz değilim, kararım yok... ümidim şu: Belki yüz binlerce kişinin içinde beni tutar, bana lütfediverirsin, olur ya!

Hikâye

Bir hırsız, zavallının birini tutup ellerini sıkıca bağladı, evine götürdü, kendisi kılıcını almaya gitti.

Kılıçla kafasını kesecekti... tam o sıralarda hırsızın karısı, adama bir parçacık ekmek verdi.

Hırsız, kılıcını alıp gelince bir de baktı ki, adamın elinde ekmek var.

“A adam olmayan kişi, bu ekmeği kim verdi sana?” dedi. Adam, “Kadın verdi.” diye cevap verdi.

Hırsız bu cevabı duyunca dedi ki: “Seni öldürmek bize haram oldu.”

“Çünkü bizim ekmeğimizi yiyene kılıç çekemeyiz.

Ekmeğimizi yiyenden canımızı esirgemeyiz... hal böyleyken ben nasıl olur da onu öldürür, kanını dökerim?”

Ey beni yaratan, bu yola girdim gireli sofrandayım... senin ekmeğini yeyip duruyorum.

Bir kimse, bir kimsenin ekmeğini yedi mi, ona hakkı geçer, o da o hakka adamakıllı riayet eder!

Sense yüz binlerce cömertlik denizinin sahibisin... senin ekmeğini çok yedim... hukuk gözet!

Ey âlemlerin Rabbi, âcizim... kanlara gark oldum... karada gemi yüzdürdüm!

Elimi tut, feryadıma yetiş! Ne vakte kadar sinek gibi ellerimi başıma götürüp durayım?

Ey suçları bağışlayan, bana özürler öğreten Tanrım, bunca yandım... beni yakıp da ne yapacaksın... ne istersin benden?

Hararetinle kanım kaynamada... adamlıktan dışarı ne işler ettim... ört onları Yarabbi!

Ben gafletle yüzlerce günah ettim... sen karşılık olarak yüzlerce rahmetlerde bulundun.

Padişahım, bu yoksul kula bak... kötülüklerimi gördüysen, onlar geldi geçti... onlara bakma da aczime, feryadıma bak!

Bilmedim, yanıldım... sen bağışla. Şu gönlüme, şu dertli canıma acı; affet!

Gözlerim aşikâre ağlamıyor, yaş dökmüyorsa, canım gizlice ve iştiyakla zari zari ağlamada.

Ey yaradanım, iyilik de ettiysem kendime ettim, kötülük de ettiysem kendime!

Himmetteki kusurumu affet... hürmetsizliklerime kalma... onları mahveyle!

Kendime müptelayım, senin de hayranınım... iyiysem de seninim, kötüysem de senin!

Sensiz yarı bir cüzüm... lütfet de bana bir bak... bana bir bakarsan kül kesilirim.

Bir kerecik şu kanlarla dolu gönlüme bak... bütün bu dertlerden, musibetlerden çek çıkar. Kurtar beni!

Bir kerecik, “Benim adam olmayan kulum.” desen, kimsecikler izimin tozuna erişmez.

Ben kim oluyorum ki, sana karşı adam olacak, adamlık taslayacağım. Senin adam olmayan kulun olayım... bu da yeter bana!

Nasıl olur da ben, senin yüzü kara kulunum diyebilirim? Ben senin köpeğine yüzü kara bir kul kesilmişim!

* Belimde senin kulluk kemerin... Habeş kullar gibi dağınla dağlandım, senin kulun olduğuma nişanem var!

* Senin yüzü kara kulun değilsem, neden bu devlete erdim, neden makbul oldum ya? Sana yüzü kara bir kulum da ondan gönlüm aydın!

Kulluk nişanesini taşıyan bu kulu satma... kulağıma bir kulluk halkası tak!

Ey eşi, benzeri olmayan Tanrı, bu bir avuç topraktan ibaret yoksula lütfettiğin hil’atler, sırf senin ihsanının feyzidir.

Tanrım, ihsanından kimse ümit kesmez, mahrum kalmaz... kulağıma taktığın halka, bana vurduğun dağ ebediyen yeter... bunlar kâfidir bana!

Kimin yüreğinde derdin var da bu dertten hoşnut değilse, neşe yüzü görmesin... o, senin adamın değildir!

Ey derdime derman olan Tanrı, bana bir zerre dert ver... senin derdin olmazsa, canım ölür gider!

Kâfire küfür gerek, dindara din... Attâr’ın gönlüne de derdinden bir zerre!

Yarabbi, benim Yarabbi deyişlerimi bilir, duyarsın... geceleri çektiğim yaslarda benimle berabersin.

Yasım haddi aştı... bana bir neşe, bir sevinç gönder... karanlıklar içindeyim, bir nur yolla!

Bu yasta sen yardımcım ol... kimsem yok; elimden sen tut!

Bana Müslümanlık nurundan lezzet ver... karanlıklara mensup nefsimi yok et!

Bir gölge içinde kaybolmuş bir zerreciğim... Varlıktan bir sermayem yok!

O güneşe benzer tapıdan istemekteyim... belki o ziyadan bana da birazcık kudret gelir de.

Başı dönmüş zerre gibi sıçrar, el çırpar, neşelenirim!

Artık buradan çıkayım... Önümdeki o aydınlık âleme dalayım...

Canım dudağıma gelmedikçe ne çeşit olursa olsun, bir gönlüm vardı, bana yoldaşlık ederdi.

Fakat can verirken senden başka kimsem yok... son nefeste canıma sen yoldaş ol!

Yerim benden hali kalınca yoldaşım olmazsa, vay bana!

Ümidim var, elbette bana yoldaşlık edersin... dilersen kadirsin buna Tanrım!

Peygamberler Ulusunu Övüş

Dünyanın, dinin ulusu, vefa hazinesi, iki cihanın dolunayı, büyüğü Mustafa...

* Şeriat güneşi, yakıyn denizi, âlemin nuru, âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber!

Tertemiz kişilerin canları, onun tertemiz canına toprak kesilmiştir... canı bir tarafa bırak, yaratılış bile onun ayağının altına döşenmiş, toprak olmuştur.

İki âlemin padişahı, herkesin sultanı... bütün âlemin canı ve iman güneşidir.

* Miraç sahibi, kâinatın büyüğü, Tanrı’nın gölgesi, zatı bir güneş olan ulu Peygamber.

İki âlem de terkisine bağlanmıştır; arş da toprağını kıble edinmiştir, kürsi de.

Bu cihanın da en büyüğüdür, en ileri gelenidir, o cihanın da. Aşikâr olarak da ona uyulur, gizli olarak da uyulan odur!

Peygamberlerin en ulusu, en gökçeğidir... temiz kişilerle Tanrı dostlarına yol gösteren odur.

İslam ile hidayet bulan ve doğru yollara hidayet kılan odur... gayb müftüsüdür, cüzün ve küllün imamıdır.

Öyle bir uludur ki, ne desem ondan ileridir... her şeyde herkesten üstün olan ve ileri giden odur.

* Kendisine “Arasat meydanının ulusu” dedi... “Ben doğru yola hidayet edilmiş bir rahmetim; doğru yola hidayet edilmiş ümmete gönderildim.” buyurdu.

İki âlem de onun varlığıyla var oldu, ad san kazandı... arş da onun adıyla durdu, dinlendi.

Âlem halkı onun için yaratıldı... varlık âlemine ihsan ve cömertlik denizinden çiğ tanesi gibi geldi.

Onun nuru bütün mahlukatın maksududur... varlık âlemine gelmeyenlerin aslı da onurdur, gelenlerin aslı da!

Tanrı, o mutlak nuru huzurunda görünce, onun için yüzlerce nur denizi yarattı.

O pak canı, kendisi için yarattı... cihandeki bütün mahlukatı da onun için.

Yaratıştan maksat, ancak odur... her şey onun için yaratılmıştır; varlık âleminde ondan daha temiz bir varlık yoktur.

Gayb yeninden, yakasından görünen ilk varlık, şüphe yok ki, onun tertemiz nuruydu...

Ondan sonra o yüce nur bayrak gibi yüceldi, göründü de arş, kürsi, levh ve kalem vücut buldu.

Onun tertemiz nurunun bir görünüşü âlemdir; bir görünüşü, iri ve tek inci olan Âdem.

O ulu nur, meydana çıkınca Tanrı huzurunda secdeye vardı;

Asırlarca secdede kaldı... ömürlerce rükû halinde durdu!

Asırlarca kıyamda durdu... ömrünü teşehhütte geçirdi!
O sır denizinin nuru, namaz kıldı da o yüzden namaz ümmete farz oldu.
Tanrı o nuru ay ve güneş gibi cihetsiz olarak kendi huzurunda tutmaktaydı... bu, bir hayli zaman böyle gitti.
Sonra ansızın o nura hakikat denizinin yolunu açtı.
Nur, o hakiki denize daldı, dalgalandı... ne lazımsa hepsini elde etti.
Sır denizini görünce yücelikle, nazla bir coşup köpürdü.
Dileklere düşüp yedi kere kendi etrafında döndü... bu dönüşten feleğin yedi pergeli meydana geldi.
Tanrı ona her nazar edişte bir yıldız yaratıldı, o nurda da bir istek hâsıl oldu.
Ondan sonra o pak nur durdu... yüce arş meydana geldi, kürsi vücut buldu, ad san kazandı.
Arşla kürsiyi zatının aksinden meydana getirdi... sonra da melekler, sıfatlarından yaratıldı.
Nefeslerinden nurlar aşikâr oldu, düşüncelerle dolu gönlünden sırlar.
* Ruh sırrı da ancak düşünce âlemindedir... "Ruhumdan ruh üfürdüm Âdem'e" ayetinde bildirildiği gibi bir nefesten ibarettir.
* Nefeslerinden sırlar toplandı, bir araya geldi, bu yüzden Cem Âlemi'nin nurları çoğalmış oldu.
Ümmetler, hep onun nurundan yaratıldığından o, bütün ümmetlere gönderildi.
Her zamanın halkına ve ta kıyamete kadar peygamber oldu.
* Hatta Şeytan'ı bile aradı, Müslümanlığa çağırdı... o yüzden kendi şeytanı Müslüman oldu.
* Tanrı izniyle "Cin Gecesi"nde bütün cinleri davet etti.
Melekleri de peygamberleriyle beraber bir gece çağırdı, hepsi onun dinine girdiler.
* Hayvanları da apaçık dine davet etti... keçiyle kelerin onu tasdik etmesi, buna tanıktır.
Putları da dine davet etti... ondan dolayıdır ki, yüzünü görünce yüzükoyun yerlere kapandılar.
* O tertemiz Peygamber, zerreleri de davet etti... o yüzden çakıl taşları, avucunda Tanrı'ya tesbih etti.

Peygamberlerin bu makama, bu yüceliğe hangisi erişti? Hangisi bütün ümmetleri dinine davet etti?

Nuru, bütün var olanların aslı olduğundan, zatı her zata ihsanlarda, lütûflarda bulunduğundan

İki âlemi de dinine çağırması, gizli aşikâr, zerreleri bile dinine davet etmesi vacip oldu.

Cüz ve kül; ümmeti oldu... her şey onun himmet başağından rızık topladı.

Bu yüzden mahşer günü, bir avuç topraktan ibaret amelsiz “Ümmetim” der, aflarını diler.

Tanrı, o hidayet mumunun canına hürmeten ümmetine ihsanlarda bulunmada, armağanlar göndermededir.

Her işte usta odur... kim bir işe düşse, ona yönelir, o işin eri odur, o işi ancak o başarır.

O hiçbir şeye bakmamış, hiçbir şeye ehemmiyet vermemiştir... onun için ona ait her şeye ağlamamalı!

Her ne varsa ona sığınmıştır... elde edilmesi istenen her şey, onun rızasıyla elde edilir.

Her hususta âlemin ulusu odur... her hastanın gönlüne merhem koyan, derdine derman olan odur.

Ona ihsan edilen hususi nimetleri kimsecikler rüyada bile göremez!

* Kendisini kül olarak, küllü de kendisi olarak gördü... önündekileri nasıl gördüyse, arkasındakileri de öyle gördü.

Tanrı, peygamberliği, mucizeyi onunla bitirmiştir... iyi huylarla cömertlik ve erliği onunla tamamlamıştır.

Halkın hem ileri gidenlerini, hem aşağı kısmını dine davet etmesini emretmiş... bu suretle bütün nimetlerini ona vermiştir.

* Kâfirlere, onun zamanında azap etmemiş, onlara mühlet vermiş, hiçbirini bir belaya uğratmamıştır.

Din ve dünya ona sığınmıştır... Tanrı, her şeyi onun ümmeti için yaratmıştır.

Geceleyin onu miraca yürütmüş... onunla kendi arasına bir sır komuştur.

* Ululuk ve yücelikle iki kıbleye namaz kılmış, gölgesizliğinin gölgesi doğuyla batıya yayılmıştır.

Tanrı’dan en iyi bir kitaba, hesaba sığmaz lütuf ve ihsanlara nail olmuştur.

* Zevceleri, müminlere anadır... miracına bütün peygamberler hürmet ederler.

Miraçta o, hepsinin önüne geçmiş... hepsi onun arasında saf kurmuşlar, ona uymuşlar... ümmetinin bilgi sahipleri bile peygamberlere benzer!

* Ulu Tanrı, ona ziyadesiyle hürmet ederek adını Tevrat'da da anmıştır, İncil'de de.

* Bir taş parçası bile, onun yüzünden yüceliğe ermiş, kadri artmış, adına "Tanrı'nın sağ eli" denmiş... böyle bir hil'at giyinmiştir!

* Toprağı, onun hürmetine kıble olmuş... ümmetinden çarpılıp hayvan şekline girme azabı kaldırılmıştır.

Peygamberliği, putların yüzükoyun yerlere kapanmasına sebep olmuştur... ümmeti, ümmetlerin en hayırlısı, en iyisidir.

Bir kıtlık yılında kurumuş bir kuyuya ağzının yarından bir katre lütfetmiş, bu bir katreyle o kuyuyu halis ve berrak suyla doldurmuştur.

Ay, parmağının bir işaretiyle yarılmış... güneş batmışken bir emriyle tekrar doğmuştur.

* İki omzunun arasında güneş gibi apaçık peygamberlik mührü vardı.

Şehirlerin en hayırlısında kılavuzluğa koyuldu... kendisi de asırların en hayırlısında peygamber oldu ve halkın en hayırlısıydı.

** Kâbe, onun doğduğu şehirdeydi... bu yüzden lütfa uğradı, Tanrı evi oldu; oraya yol bulanlar her şeyden emin oldular.

** Cebrail, onun eliyle hırka giyindi de o yüzden hırkayla, cübbeyle göründü.

** Toprak, onun zamanında lütuflara uğradı da secde edilen yer oldu, temiz sayıldı.

** Birer birer her zerrenin sırrı ona açıktı... onun için Tanrı'dan "Oku" diye emir geldi.

** Tanrı dili, onun dili olduğundan zamanların hayırlısı da ancak onun zamanıdır.

** Mahşer günü baştan başa bütün diller mahvolur, ancak onun dili kalır, Arapça konuşulur.

** Ömrünün sonuna kadar halden hale girer, Tanrı tapısından şevkle niyazlarda bulunurdu.

Gönlü sır denizine daldı da, kendinden geçti mi, coşar namaza koyulurdu.

** Sıkıldı mı, “Ey Bilâl, bizi neşelendir de bu daracık hayal bucağından çıkalım.” derdi.
** Huzur âleminde coştu, coşkun bir hale geldi mi, “Ey Humeyra, konuş benimle.” buyururdu.
** Onun bu kendinden geçip kendine gelmesini akıl bilebilir mi? Bu halin yüzde birine olsun erer mi? Bilmem!
** Ne aklın, onun halvetine varmaya yolu var... ne ilmin, onun vaktinden, zamanından haberi var!
** Halvette dostla meclis kurdu mu, Cebrail bile oraya giremez... kanadı yanar!
** Can Simurg’u gördü mü, Musa bile dehşete düşer, üveyik kuşuna döner!
** Musa da onun vardığı makama vardı, ama Tanrı’dan ona “Ayakkabılarını çıkar!” diye ses geldi.
** Yakınlık makamından ayakkabıları yüzünden uzaklaştı... mukaddes vadide nurlara dalıp kaldı!
** Halbuki o ululuk mumu, miraç gecesi Bilâl’in nalın seslerini duyuyordu.
** İmran oğlu Musa da padişahtı, ama oraya nalınlarıyla varamadı.
** Lütfa bak ki, onun yüzünden Tanrı, onun bir kulunu bile tapısına aldı...
** Kendi has kullarına kattı da huzuruna nalınlarıyla gelmesine müsaade etti!
** İmran oğlu Musa, o rütbeyi görünce... bir kulunun bile bu derecede yakınlığa nail olduğunu anlayınca
** Dedi ki: “Yarabbi, beni onun ümmetinden et... onun himmetinin kulu, kölesi yap beni!”
** Bu haceti Musa diler dururdu... fakat bu yüce makam, İsa’ya nasip oldu.
** Hâsılı, İsa o halveti terk eder... gelip halkı onun dinine davete başlar.
** Dördüncü kat gökten yeryüzüne iner, yüzünü onun izine kor, canını onun yoluna feda eder!
** Ünlü Mesih, onun yüzü kara bir kulu oldu da onun için Tanrı, ona “muştucu” dedi.
** Birisi, ah ne olurdu, bir kimse o âleme gitse de tekrar gelseydi;

** Müşküllerimizi birer birer halletseydi de gönlümüzde hiçbir şüphe kalmasaydı derse,

Bil ki; gizli, aşikâr... iki cihanda da Muhammed'den başka kimse o âlemden geri gelmez.

** Çünkü onun burada gördüklerini her peygamber ancak orada görebilir.

Padişah odur... ondan başka herkes kuldur. Sultan daima odur... herkes ona tabidir...

** Başına "Ömrün hakkı için" tacını urunalı bütün halk kapısına toprak oldu.

** Âlem, onun saçlarıyla misk kokularına büründü... deniz, onun vuslatına susadı da dudakları kupkuru kaldı!

** Onun yüzüne susamamış kimdir ki? Direkle taş bile ona âşık olmuş, kalmıştır.

** O nur denizi, mimbere çıkınca uzaktan uzağa Hannane direğinin iniltisi duyulmaya başladı.

** Direksiz, dayaksız gök, nurlara gark oldu... o ağaç bile ayrılığıyla derde düştü hastalandı!

** Ben onu nasıl övebilirim? Utancımdan kanlara bulandım, kan ter içinde kaldım!

** O, âlemin en fasihi... bense onu övmede bir dilsizim. Artık onun ahvalini nasıl anlatabilirim ki?

** Ben adam değilim... onu övmek, bana layık mı olur? Onu, âlemi yaratan övmüş... bu yeter ona!

Ey Peygamber, âlem, bütün ayağına toprak kesilmiş... yüzlerce canına karşı toprak olmuştur.

Peygamberler, seni övmede hayran kalmışlar; sır bilenler, sırrında şaşırmışlardır.

Güneş, senin gülümsemene kuldur, köledir... ağlayışın buluta iş buyurur, hükmeder.

İki âlem de ayağının altındaki toprağın bir zerre tozundan ibarettir... böyle olduğu halde, sen bir kilime bürünüp yatmış, uyumuşsun... bu yer, senin yerin değil!

* Ey kerem sahibi, kilimden başını kaldır da Kelim'in bile yüce kadrine ayak bas!

Şeriatında bütün şeriatlar mahvoldu... fer'inde bütün asıllar kayboldu gitti!
Ebedi olan şeriat, senin şeriatındır, senin hükümlerindir... Tanrı adından sonra anılan ad, senin adındır.
Şeriat sahibi olsun olmasın, bütün peygamberler doğru yollara girerler, gelip senin dinini kabul ederler.
Önce senden ileri hiç kimse gelmedi... onun için herkesin senin ardından gelmesi lazım!
Âlemin önü de sensin, sonu da... aynı zamanda hem ilk, hem son peygamber sensin.
Ne kimse, izinin tozuna erişmiştir... ne kimse, bunca yüceliklere nail olmuştur!
Tek Tanrı, ebede kadar iki cihan sultanlığını Ahmed'e vermiştir.
Ey Tanrı elçisi, pek âcizim ben... elimde yel, başımda toprak, kalakalmışım!
Her an kimsesizlerin kimsesi sensin... iki âlemde de senden başka kimsem yok.
Dertlere düştüm... bana bir bak! Bu çaresizin işine bir çare bul!
Ömrümü günahlarla geçirdim, ama tövbe ettim, nadim oldum... Tanrı'dan benim için özür dile, bana şefaat et!
Bir an bana şefaat edesin diye, geceli gündüzlü yüzlerce yasa dalmış oturup durmaktayım.
* "Tanrı mekrinden emin olma." hükmünden korkuyorum... korkuyorum ama, "Tanrı rahmetinden ümit kesmeyin." ayetinde de bana bir ders, bir ümit var!
Tapından bir şefaata nail oldum mu, bütün günahlarım sevap kesilir, ibadet yerine geçer!
Ey kara günde bir avuç günahkâra şefaat eden, lütfet... şefaat mumunu yak!
Yak da pervane gibi etrafına toplananların arasından kalkayım, kanatlarımı çırparak o muma atılayım!
Senin şefaat mumunu apaçık gören, canını isteyerek pervane gibi feda eder!

Can gözüne yüzünü görmek kâfidir... iki âlemde de rızanı elde etmek yeter!
Gönlümün derdine ilaç, sevgindir... canımın nuru güneşe benzeyen yüzündür.
Can, beline hizmet kemerini kuşanmış, kapında beklemekte. Kılıca benzeyen dilimin gevherine bak!
Dilimden saçtığım her inciyi, senin aşkınla ta canımın en derin yerinden çıkarmış, yine senin yoluna saçmışımdır.
Canımın ta derinlerinden çıkarıp saçtığım bu incileri, can denizim senden bir nişane elde etsin diye saçtım.
Canım senden bir nişane bulursa, lütfunla nişanım, nişansızlık olur; hiç kimse benden bir nişane bulamaz!
Ey yüce yaradılışlı, muradım şu: Lütfet, bana bir kerecik bak!
O bakışla nişansızlık sırrına sahip olayım, ebediyen kimsecikler, benden bir nişane bulamasınlar.
Ey tertemiz Peygamber, beni bütün bu şüphelerden, ikilikten ve aslı olmayan saçma sapan sözlerden arıt!
* Suçumu sebep tutup yüzümü karartma... seninle adaşım ben, bu adaşlık hakkı için beni gör gözet!
Senin yolunda bir çocuğum, sulara düşmüş, gark olmuşum... kara sular, çevremde halka halka halkalanmada!
Elimden tut da beni bu kara sudan kurtar, yine yola sal... bunu gözetmede, bunu ummadayım.

Hikâye

Bir ananın çocuğu suya düştü... ananın canı yandı, çırpınıp yolunmaya, yanıp yakılmaya başladı.
Çocuk şaşırmış, şaşkın bir halde elini ayağını çırpmakta, çırpınmaktaydı. Su, çocuğu değirmene kadar götürdü...
Su akmakta, çocuk da çırpına çırpına su üstünde sürüklenip gitmekteydi...

Tam arka gideceği sırada, anası bunu görüp koşmaya başladı... suya atılıp çocuğunu yakaladı, çekip çıkardı.

Derhal onu bağrına bastı, kucakladı, sevdi; süt vermeye koyuldu.

Ey esirgemede yüzlerce ana kadar merhametli Peygamber, biz de o dipsiz, kıyısız arka düştük, gark olduk!

Şaşkınlık girdabına düştük... hasret suyunun arkına doğru sürüklenmekteyiz.

O çocuk gibi biz de su içinde şaşırıp durmadayız.

Ey yol çocuklarına acıyan, ey onları esirgeyen, koruyan... lütfet de senin suyuna dalan, boğulmak üzere olan bu biçareye bir bak!

Bu yanıp yakılan gönlüme acı... lütfunla, kereminle beni bu sudan çek çıkar!

Bize lütuf memesinden süt ver... önümüzden kerem ve ihsan sofrasını kaldırma!

Ey övülmesine imkân olmayan, ey hakikati idrak edilemeyen, ey övenlerin övüşlerinden münezzeh olan!

Kimsenin eli, atının terkisine erişmemiştir. Hele ben, senin yolunun topraklarına oturmuş, kalakalmışımdır!

* Senin tertemiz dostların, senin yoluna toprak olmuşlardır... bütün âlem halkı da yolunun toprağına toprak olmuştur.

Kim senin dostlarına toprak olmazsa, seni sevenlere düşmandır.

Dostlarının ilki Ebubekir, sonuncusu Murtaza'dır... onlar, doğruluk ve arılık kâbesinin dört direğidir.

Birisi, doğrulukta seninle sırdaştır, senin vezirindir... öbürü adalette parlak güneşe benzer.

Üçüncü hayâ denizidir... öbürü de bilgi sahipleriyle cömertlerin padişahıdır.

Tanrı Razı Olsun, Müminler Ulusu Ebubekir'i Övüş

* İlk ulu er, ilk dost mağarada ikinin ikincisi...

Dinin en ileride geleni, en büyük Sıddıyk, hak kutbu... her şeyde herkesten öndülü kapan, herkesten ileri giden!

* Tanrı, ululuk tapısından Mustafa’nın şerefli gönlüne ne döktü, ne ilham ettiyse,

O da onları Sıddıyk’ın gönlüne döktü... hulâsa ömrünce Mustafa’dan hakikat sırlarına nail oldu.

İki âlemi de bir nefeste içine çekti, ağzına bir taş alıp dudağını yumdu... bir hoşça nefes almaya başladı.

Geceleri başını eğer, secdeye kapanır, ta sabahlara kadar yanıp yakılarak Hu çekerdi.

Onun bir “Hu” deyişi ta Çin’e kadar vardı, oraya miskler saçtı da bu yüzden Tatar diyarında bulunan ceylanlarda misk meydana geldi.

* Din ve şeriat güneşi de bu yüzden “Bilgi, Çin’de bile olsa arayıp bulmak gerek.” dedi.

Dağda, mağarada dili daima “Hu” desin diye ağzına taş almıştı; onun hikmeti buydu;

Yoksa Tanrı adından başka bir şey söylemesin, kimseyle konuşmasın diye değil!

Ağırlık gerek ki, temkin ve vakar meydana gelsin... ağır olmayan adam ne işe yarar?

* Ömer, onun kadrinden bir kıl gördü de “Keşke göğsünde bir kıl olsaydım.” dedi.

Hilafeti mademki kabul ve tasdik ediyorsun... Peygamber’den sonra ikincisi oydu.

Tanrı Razı Olsun,

Müminler Ulusu Ömer’i Övüş

Şeriat ulusu, din topluluğunun güneşi, Tanrı gölgesi, hakla batılı ayıran er, din ışığı...

Tanrı, adalet ve insafı onunla tamamlamış, anlayış ve sezişte vahiyden ileriye geçmiş.

* Hak, ona önceden “Tâhâ” suresini okudu da o sure yüzünden tertemiz oldu, doğru yola girdi.

“Tâhâ”nın he’si, onun gönlündeki coşkunluk ve heyecandır, gayrettir... onun neşesiyle neşelenene, canıyla heyecana gelene ne mutlu!
* Peygamber’in sözüne göre Sırat’tan ilk geçecek kişi Ömer’dir...
Cennetin kapısına varıp halkasına ilk el atacak gene odur; ne yüce makamdır o.
Önceden Hak onun elini tuttuğundan, sonunda da elbet kendisiyle götürür, yücelik makamına eriştirir onu.
* Din işi onun adaletiyle sona erdi... Nil onun yüzünden taştı... yer deprenmesi onun keremiyle durdu.
* Müslümanlık onun himmetiyle âleme yayıldı, açığa çıktı... münafıklıkla küfür, onun gayretiyle gizlendi.
Bütün topluluk içinde cennet mumuydu, cennet ışığıydı o... hiç kimse ışığın gölgesi olduğunu görmemiştir.
* Işığın nurdan gölgesi yoktur... öyle olduğu halde Şeytan, Ömer’in gölgesinden nasıl kaçtı? Bilmem!
* Söz söylemeye başladı mı, hakikat gönül yolundan gelir, gözünün önünde belirir, dilinden meydana çıkardı.
Gâh aşk derdiyle canını yakıp yandırdı... gâh Tanrı sözüyle dilini yakar kavururdu.
* Peygamber onun zari zari yanıp yakıldığını görünce dedi ki: “Bu, apaçık cennet ışığı!”
Tanrı Razı Olsun,
Müminler Ulusu Osman’ı Övüş
* Cennet ulusu, mutlak nur... hatta iki Tanrı nurunun sahibi...
İrfan denizine gark olan din büyüğü Affan oğlu Osman.
İman bayrağı, müminler ulusu Osman’ın himmetiyle o yüceliği, o kadri buldu.
Dünya alanı da o iki nur ıssının nurlu gönlüyle aydınlandı, ahret alanı da.
* Mustafa’nın sözüne göre ikinci Yusuf’tur... Takva ve vefa denizidir, hayâ madenidir.
* Başını kestikleri zaman bile gamlara, tasalara dalmış oturuyordu...
Akrabasının işlerini canla başla düzene koymaya girişti... canını, onların işini düzene koyma yolunda feda etti!
Hidayet de, hüner de en fazla onun zamanında âleme yayıldı;

* İman da onun zamanında yayıldı, hükmüyle Kur’an da onun devrinde bütün dünyayı tuttu...

* Dünyanın da, dinin de ulusu Peygamber, “Artık bundan sonra ne yaparsa yapsın... ona korku yoktur.” dedi.

Efendiler efendisi dedi ki: “Göklerde melekler bile Osman’ın hayâsına bakarlar da utanırlar.”

Gene Peygamber, perdeyi açtı da, “Tanrı Osman’ı azarlamaz.” buyurdu.

* Osman olmadığı biatte bulunmadığı için, Peygamber onun yerine kendi elini kodu, onun adına biat etti.

Orada bulunanlar, “Keşke ezilseydik, yansak, yakılsaydık da, tek Osman gibi biz de burada bulunmasaydık ve bu şerefe nail olsaydık.” dediler.

Tanrı Yüzünü Yüceltsin, Şereflendirsin
Müminler Emiri Ebutalib Oğlu Ali’yi Övüş

* Din ulusu, hakikiyle imam, hilm dağı, ilim denizi, din kutbu...

* Kevser sakisi, yol gösteren imam, Mustafa’nın amcası oğlu, Tanrı aslanı...

* Tanrı rızasını kazanmış, Tanrı’dan razı olmuş er, seçilmiş yiğit, dünyayı terk etmiş Fâtıma’nın eşi, masum efendi, Peygamber’in damadı.

* Sözüyle herkese yol gösterdi... “Arştan aşağıda ne varsa, sorun benden!” sırlarına sahip oldu.

Din yolunda kendisine uyulacak er, hakkıyla odur; o, bu ululuğa hak kazanmıştır, onun hakkıdır bu ululuk... fetvası söz götürmez müftü odur.

Ali, Tanrı’nın gayb âleminde tektir, eşsizdir... akıl, nasıl olur da onun bilgisinden şüpheye düşer?

* “En doğru hükmedeniniz Ali’dir.” sırrından canım agâh olmuştur... Ali, aynı zamanda varlığını, Tanrı varlığında sırretmiştir!

* İsa’nın nefesiyle ölü dirildiyse, Ali de nefesiyle kesilmiş eli, yerine kaynattı.

* O Tanrı makbulü, Kâbe’de Peygamber’in omuzuna çıktı da putları kırdı, yere attı!

Gayb âleminde gizli olan şeyler hatırındaydı hep... onun için elini koynundan çıkardı, yed-i beyzayı gösterdi.

* Eli, apaçık yed-i beyza olmasaydı, hiç Zülfekar o elde karar kılar mıydı?

* Gâh kendi âleminde coşar köpürürdü... gâh gider, sırlarını kuyuya söylerdi...
Bütün âlemde kendisine bir hemdem bulamadı, bir mahreme nail olamadı da kendi içine gömüldü gitti.

Taassup Bahsi

Ey taassuba tutulan, boyuna yerip kınamada, bir de sevgide kalmış kişi!
Akıllıca bir laf söylüyor, iç âlemden bahsediyorsan, neden taassuptan dem vurmadasın?
Hilafette kapıp çırpma yok. Ey gerçekten haberi olmayan, nasıl olur da Ebubekir’le Ömer’den böyle bir iş çıkar?
Eğer o iki uluda böyle bir kapıp çarpma olsaydı, ikisi de yerlerine oğullarını geçirirlerdi.
Eğer onlar hakkı gasp etmiş olsalardı, öbür sahabeye onları bu işten men etmek farz olurdu.
Halbuki sahabe hiç böyle bir işe girişmedi... farzı terk etmeyi reva mı gördüler dersin?
Mademki hiçbiri böyle bir işe girişmedi, onları men etmedi; şu halde hadi, kendiliğinden hepsini haksız bul, yalancı say bakalım!
Peygamber sahabesinin yalancılığını kabul edersen, Peygamber’in sözüne de yalan demiş olursun!
* Çünkü Peygamber, “Benim her dostum parlak bir yıldıza benzer... yüzyılların hayırlısı benim yaşadığım yüzyıldır.
Halkın en iyileri benim dostlarımdır... akrabamdır, beni sevenlerdir.” demiştir.
Peki... halkın en iyisi, senin yanında en kötüyse, sana nasıl olur da görüş sahibi denebilir?
Nasıl reva görürsün, Peygamber’in dostları haksız bir adamı canla başla kabul etsinler?
Onu Peygamber’in makamına çıkarsınlar? Bu batıl işi sahabe yapar mı hiç?

Hepsinin birisini seçmesi doğru değilse, şu halde Kur'an'ın toplanması da doğru değil... Kur'an da yanlış!

Oysaki Peygamber sahabesi ne yaparsa doğrudur, yerindedir, onlar en doğru, en iyi işi yaparlar!

Onların birisini inkâr ettin mi, otuz üç binini de inkâr ettin demektir.

Haksız hiçbir iş yapamayan, hatta devenin bir tek dizbağını bile kaybetmeyen,

İşte bu derece gerçeğe sarılan kişi, nasıl olur da haklı olanın hakkını gasp eder? Hiç umma bunu!

Sıddıyk'ın batıl bir işe meyli olsaydı, nasıl olur da halifeliğe layık olurdu?

* Ömer, zerre kadar batıla meyletseydi bir zerrecik suç için oğlunu öldürür müydü?

Sıddıyk daima yol eriydi... her şeyden kesilmişti, Tanrı tapısına yüz tutmuştu.

Malını, kızını, canını din yolunda feda etmişti... böyle adam nasıl zulmeder, utan be!

O, rivayet kabuğundan arınmıştı... Tanrı inayetine mazhar olmuş, o içi elde etmişti.

Mimberde bile edebe riayet eden, Peygamber'in makamına oturmayan kişinin

Bu halini önden, sondan herkes görür de, sonra nasıl olur, birisi çıkar, ona haksız der?

Faruk'un da işi gücü adaletti... gâh kerpiç dökerdi, gâh diken sökerdi.

Odunu desteler, kendisi taşır, şehre girer, halktan yol isterdi.

Her gün, bu zindanda yedi lokmacık ekmek yerdi... yediği buydu ancak.

Sofrasında sirkeyle tuz bulunurdu... ekmeği de beyt ül maldan değildi.

Yatıp uyuduğu zaman yatağı kumdu... başının altına koyduğu yastık toprak!

Saka gibi su kırbasını taşır, kocakarıya uyuyacağı zaman su götürürdü.

Gece oldu mu, kendisini hiç kayırmaz, bütün gece orduyu bekler, korurdu.

* Huzeyfe'ye, "Ey bakış ve görüş sahibi, Ömer'de münafıklıktan bir şey görüyor musun hiç?

Aybımı yüzüme karşı söyleyen bana zulüm etmemiş, aksine bir armağan getirmiş demektir." dedi...

Hilafet kavgasındaysa, neden on yedi batmanlık bir hırkası vardı yalnız?
Eline ne kumaş geçti, ne kebe... onun için hırkasını tam on deri parçasıyla yamamıştı.
Böyle padişahlık eden kişi, nasıl olur da birisine zulmeder?
Gâh kerpiç taşıyan, gâh balçık götüren kişi, bütün bu zahmetleri batıl uğrunda çeker mi?
Hilafet havasında olsaydı, kendisini padişah ilan eder, saltanata başlardı...
Zamanında münkirlerin şehirleri küfürden temizlendi... Müslüman şehirleri oldu.
Eğer bunun için taassup gösteriyor, bunun için ona düşman oluyorsan, insafın yok senin... bu kahırla geber!
O zehirle ölmedi... sen onun içtiği zehri içmediğin halde, niceye bir onun kahrıyla geberip duracaksın?
Hayır... Ey hak tanımayan bilgisiz, hilafet hususunda onları kendinle kıyaslama!
Eğer bu ululuk, senin başına gelseydi, dertlere düşer, ciğerin ateşlenirdi.
Biri çıkıp da onlardan bu halifeliği alsaydı, yüzlerce musibeti almış olurdu.
Ömrünce halkın vebalini boynuna almak kolay bir iş değil.

Hikâye

* Ömer, Üveys'in yanına gelip coştu, dedi ki: "Halifeliği satıyorum, bezdim bu işten.
Bir alıcı olsa, bir dinar bile verse, satar giderdim."
Üveys, Ömer'den bu sözü duyunca dedi ki: "Sen bırak, alan var mı, yok mu... aldırış bile etme!
Sen at da, kime lazımsa gelir, yoldan kaldırır, alır gider."
Ömer, halifeliği terk etmek isteyince bütün sahabe itiraza başladı.
Hepsi de, "Allah için olsun, ey önümüze düşen, sakın bunu yapma.
Halifeliği, senin boynuna Ebubekir yükledi, Bunu körü körüne yapmadı ya, biliyordu da yaptı.

Şimdi onun buyruğundan baş çekersen, ruhu incinir.” dediler.
Ömer, bu kuvvetli delili duyunca halifeliği bırakmaktan vazgeçti, ama bu iş ona büsbütün ağır geldi.

Hikâye

O kötü bahtlı kişi, takdir bu ya, ne çare... Murtaza’yı ansızın yaralayınca
Murtaza’ya bir şerbet sundular... Murtaza, “Kanımı döken nerde?
Önce bunu ona sunun, içsin... sonra ben içeyim; çünkü o benimle yoldaş olacak, onunla aynı yola gideceğiz.” dedi.
Şerbeti o haine götürdüler. Dedi ki: “Bu zehir... Haydar beni kahretmek, zehirlemek istiyor.”
Murtaza dedi ki: “Allah hakkı için, bu hayırsız adam, sunduğum şerbeti içseydi
Onsuz adım atmaz Tanrı huzurunda o girmedikçe cennet ül me’vaya girmezdim!”
Düşmanı bile bu derece esirgeyen Ali, nasıl olur da Sıddıyk’a kin güder?
* Düşmanın bile bu derece derdine düşen, nasıl olur da Atıyk’a düşmanlık eder?
Bütün âlemde Ali gibi Sıddıyk’ı seven kişi bir daha gelmez!
Niceye bir Murtaza mazlumdu... halifeliği ondan kaptılar, onu mahrum ettiler diyeceksin?
Ali, Tanrı aslanıdır... başların tacıdır... oğlum, aslana kimse zulmedemez!

Hikâye

Mustafa bir gün, bir yerde konakladı... askere, “Kuyudan su getirin.” dedi.
Birisi gitti, fakat derhal koşa koşa geri döndü ve “Kuyu kan içinde... suyu da yok.” dedi.

Peygamber dedi ki: “Neden öyle kanlı, biliyor musun? Murtaza, sırlarını o kuyuya söylemişti, ondan!”

Canında bu kadar heyecan bulunan, ruhu kan kesilmiş olan birisi, yüreğinde hatta bir karıncaya bile kin besleyebilir mi?

Senin canın taassupla coşmada... fakat Murtaza’da böyle bir can yoktur, sus!

Murtaza’yı kendinle kıyaslama sen... hakkı tanıyan hakta gark olur gider.

O da Tanrı işlerine gark olup gitmiş... senin hayallerinden de bizardır o!

Murtaza senin gibi kinle dolu olsaydı, Mustafa’nın sahabesiyle elbette savaşırdı.

O, senden çok yiğitti... peki, neden kimseyle savaşmadı?

Sıddıyk haksız olsaydı, haklı olan Murtaza onunla savaşmaz, hakkını istemez miydi? Şaşılacak şey bu!

* Müminler anasına uyanlar, kin güdüyorlardı... din için savaşmıyorlardı.

Murtaza bunu görünce o kadar çalıştı, çabaladı ki, nihayet zorla onları alt etti.

Kızıyla savaşmayı bilen kişi, o kızın babasıyla savaşmayı da bilirdi elbette.

Oğlum, sende Ali’den bir iz yok... Ali’yi bilmiyorsun sen. Ali’ye ait yalnız ayın, lâm, ye harflerinden haberin var, işte o kadar!

Sen kendi canına âşıksın, bu yüzden kararın kalmamış... halbuki o, yüzlerce can feda etmeye hazır!

Tanrı Razı Olsun,

Ali’nin Büyüklüğü, Yüceliği

Sahabeden biri öldürülmüş olsa Haydar-ı Kerrar, pek dertlenirdi.

“Ben de niye öldürülmedim? Aziz canım, gözüme hor görünmede.” derdi.

Peygamber de, “Ne oldu ya Ali? Sabret... Tanrı, bunu sana da nasip eder.” buyururdu.

Hikâye

* Bilâl bir gün bir yerde, o zayıf tenine tam yüz sopa, yüz kayış yedi.

Bilâl’i, hadsiz hesapsız dövmedeydiler. Vücudundan kanlar akıyor, fakat hiç aldırmıyor, sadece, “Ahad, Ahad!” diyordu.

Sana gelince: Ayağına bir diken batıverse, can derdine düşersin... ne kimseye sevgin kalır, ne kimseye nefretin!

Bir dikenin elinde böyle didinip kalan, böyle bir toplumun işlerine nasıl karışabilir ki? Bu tamamıyla hata.

Onlar böyleydiler işte... sen de böylesin... Ne vakte dek böyle şaşırıp kalacaksın sen?

Dilinden puta tapanlar bile kurtulmuş da sahabe incinmede.

Beyhude yere amel defterini kapkara bir hale getiriyorsun... dilini korursan, topu kaptın gitti!

Ali olsun, Sıddıyk olsun... hepsinin de canı hakikat denizine dalmış gitmiş.

Hikâye

* Mustafa’nın mağaraya gittiği gece, yatağında Murtaza yattı.

O ulular ulusunun canı kurtulsun diye, Haydar kendi canını feda etti.

Cihan Sıddıyk’ı da mağara arkadaşının huzurunda ve onun hayatı için canıyla, başıyla oynadı.

Her ikisi de onun yolunda canlarıyla oynadılar... onun uğruna canlarını feda ettiler adeta.

Sen onlarla uğraşadur... onların ikisi de ercesine canana can verdiler.

Eğer sen bunun, yahut onun adamıysan, nerde sende bunun, yahut onun derdi?

Ya onlar gibi sen de can feda etmeyi canına minnet bil... yahut da sus, bu düşünceden vazgeç!

Oğul, sen Ali’yi, Ebubekir’i biliyorsun ama, Tanrı’dan haberin yok, aklı, canı bilmiyorsun.

Saçma sapan sözleri; şöyle olmuş, böyle olmuş diye onların sırrını araştırmayı bırak... gece gündüz Rabia gibi Tanrı eri ol!

O, bir kadın değildi... yüz erdi; tepeden tırnağa kadar derdin ta kendisiydi.

Daima hak nuruna gark olmuştu... beyhude şeylerden kurtulmuş, arınmıştı!

Hikâye

Birisi Rabia'ya, "Ey Tanrı makbulü, Peygamber'in dostları hakkında ne dersin?" diye sordu.
Rabia dedi ki: "Ben Hak'tan baş alamıyorum ki... dostlardan nasıl haber verebilirim?
Canımı, gönlümü Hak'ta kaybetmemiş olsaydım, bir soluk olsun halkın derdine düşerdim.
O değil miyim ben ki, secdede gözüme diken battı;
Gözümden yerlere kanlar aktı da bu kanın benden aktığından haberim bile yoktu!"
Böyle bir derde düşen nasıl olur da kadın olur. O erdi, er!
"Ben kendimi bile bilmez, tanımazken, artık başkasının işleri hakkında nasıl kıyaslar yapar, başkasını nasıl tanıyabilirim?" dedi Rabia
Sen de bu yolda ne Tanrı'sın, ne Peygamber... bu kınamadan, bu benimsemeden elini çek!
* Sen bir avuç topraktan ibaretsin... bu yolda toprak ol. Tevellâ ve teberradan arın!
Mademki bir avuç topraksın... topraktan söz aç, herkesi temiz bil, temiz söyle!

Hikâye

Âlem ulusu Peygamber, Tanrı'ya niyaz ederek dedi ki: "Yarabbi, benim ümmetimin günahını bana bırak...

Kimse, onların suçunu bilmesin... kimse bir an bile ümmetimin günahını anlamasın!”

Ulu Tanrı dedi ki: “Ey ulular ulusu, ümmetinin sayısız günahlarını görsen,

Sen de sabredemez, şaşırır kalır, utanır, ortadan çıkar, gizlenirsin!

** Ayşe sana can gibi sevgiliyken, bir iftira yüzünden ondan soğudun...

Halbuki bu sözü mecaz ehlinden duymuştun... Öyle olduğu halde hemen tuttun, babasının evine gönderdin!

Bak, en sevdiğin kişiden bile vazgeçiverdin... ümmetinde günahkârlar pek çoktur.

Sen o kadar günaha tahammül edemezsin... ümmetini Tanrı’ya bırak sen!

Kimse ümmetinin günahından hiçbir şey duymasın, âlemde kimsenin, onların suçlarından haberi olmasın diyor, bunu istiyorsan

Ey yüce yaradılışlı, ben de onların günahlarından senin bile haberin olmamasını istiyorum.

Sen buraya ayak basma... kenara çekil. Ümmetinin işini gece gündüz bana bırak sen!”

Sen de dilini tut, taassubu bırak, yola düş, yol almaya bak!

Ümmetin işine karışmak, Mustafa’nın bile işi değilken, bu hüküm nerede senin işin olacak?

Sen onların tuttukları yolu tut, sağ esen yürü, kendi yoluna bak!

Ya Sıddıyk gibi doğruluğa ayak bas... yahut Faruk gibi adaleti seç, adalette bulun!

Ya Osman gibi hayâ ve hilm sahibi ol... yahut Haydar gibi cömertlik ve ilim denizi kesil!

Yahut da öğüdümü dinle, bunlardan bahsetme, yürü... ayağını dire, başını al, git!

Sen ne doğruluk erisin, ne bilgi eri, ne de Haydar’ın adamı. Nefis erisin sen; her solukta biraz daha kâfir olmadasın!

Kâfir nefsi öldür, mümin ol... onu öldürdün mü emin ol, rahata ulaş!

Taassuba düşüp bu beyhude işlere kendi başına peygamberliğe kalkışma!

Şeriatta boş söz kabul edilmez ki... Peygamber’in dostlarından ne bahsedip durursun?

Yarabbi, bende böyle saçma sapan şeyler yok... bu beyhude işlere girişmedim. Yine de sen lütfet, daima beni koru, gözet!

Canımı, taassuptan arıt... buna dair Dîvan'ımda da bir şey bulunmasın!

Kitabın Başlangıcı

* Ey doğru yolu gösteren... ey hakikatta her vadinin haber çavuşu olan hüthüt, merhaba!
* Seba sınırlarına kadar ne de güzel gittin... Süleyman'la ne de güzel "Mantık al-Tayr" (Kuşdili) ile konuştun.

Süleyman'ın sırlarına mahrem oldun... bu yüzden övündün, bu yüzden başına taç urundun!

Devi bağla, zindanda hapset de Süleyman'ın sırrına mahrem ol!

Devi zindana koydun mu, Süleyman'la padişahlık otağına girersin.

* Ne de güzelsin ya, ey Musa sıfatlı kumru... kalk, marifet yolunda musikarı çalmaya başla!

Musiki bilen ere candan çalıp çağırmaya başladın mı, nağmeleriyle, sazıyla yaratılışı över. Tanrı'ya hamt eder.

Sen de Musa gibi uzaktan bir ateştir gördün de, Tur dağında bir kumru kesildin.

* Hayvana benzeyen Firavun'dan uzaklaş... aynı zamanda vaat edilen yere, vaat edilen vakitte gel; Tur eri ol!

Orada dilsiz dudaksız, sessiz sedasız söylenen sözü, akılsız bir halde anla, duy, kulağında tut!

* Merhaba ey Tuba'da oturan, hulleler giyen, ateşten gerdanlık takan dudu!

Ateş gerdanlık cehennemlik kişinindir... hulleyse cennetlik ve cömert kişinin!

* Fakat Halil gibi Nemrud'dan kurtulan kişi, ateşin ortasında güzelce zevk ve sefa içinde kurulup oturabilir.

Nemrud'un kafasını kalem gibi kes... Tanrı Halil'i gibi ateşe ayak bas!

Nemrud'un korkusundan arındın mı, hulleleri giyin. Artık sana ateş gerdanlıktan ne korku vardır ki?

Kahkahayla gülmek bu yolda hoş değildir, adamın yolunu keser... bundan vazgeç de Tanrı evinin kapısına yapış, halkasını döv.

Kem göz değmesin... ne de güzelsin ey keklik, ne de güzel salınmada, bilgi dağından ne de hoş salına salına gelmedesin.

Yokluğa düş, varlık dağını bırak da kayandan bir dişi deve çıksın.

Yiğidim, deveyi elde ettin mi, akıp duran süt ve bal ırmaklarını da derhal görür, onları da elde edersin?

Sence iş başarman gerekse, sür deveyi de seni karşılamaya Salih çıksın!

Merhaba ey sert huylu, keskin gözlü doğan, niceye bir sertleşecek, niceye bir kızgın bir halde kalacaksın?

Ezeli aşk namesini ayağına bağla... o namenin bağını ebediyen çözme!

Seninle beraber anandan doğan aklın yerine, gönlünü koy da ebetle ezeli bir gör!

* Dört tabiat sopasını ercesine kır. Birlik mağarasının içine gir, yerleş.

Mağara içine girdin, karar ettin mi, âlem ulusu sana mağara arkadaşı olur.

* Ne de güzelsin ey elest miracının turaçı, belanın başında elest tacını görmüşsün sen...

Mademki aşk elestini canla duydun... nefsin bela demesinden bezmeye bak!

Çünkü nefsin bela demesi, bela girdabıdır... işin girdapta düzelir mi hiç?

Nefsi, İsa'nın eşeği gibi yak yandır da, sonra da İsa gibi canını cananla şulelendir.

Bilirsin ki, nefsinin perdesi beladır... artık eğri işin, bu perde yüzünden nasıl olur da doğrulur?

İşleri başaran Tanrı, can kuşunu yaktı mı, Ruhullah gelir, seni karşılar.

Merhaba ey aşk bahçesinin bülbülü! Aşk derdiyle, aşk dağıyla hoş bir feryada başla!

* Gönül derdiyle Davud gibi bir güzelce ağla, inle, feryat et de her solukta sana yüzlerce can feda etsinler!

Mana âleminde Davud nağmelerine başla... boğazından çıkan nağmelerle halka yaratılış yolunu göster!

* Ne vakte dek bu şom nefse zırh giydirip duracaksın? Davud gibi demirini mum haline getir, erit gitsin!

Bu demirin mum gibi erirse, sen de aşk âleminde Davud gibi hararetlenir, coşarsın!

Ne de güzelsin ey cennet bahçesinin tavusu, attığın narayla yedi başlı ejderhayı yaktın, yandırdın!
* O ejderhanın sohbeti, seni kanlara bular... Adin cennetinden çıkarır.
* Yolunu keser, seni Sidre'yle, Tuba'ya ulaştırmaz... tabiat seddiyle gönlünü karartır.
Bu ejderhayı helak etmedikçe nasıl bu sırlara mahrem olmaya layık olursun ki?
Bu çirkin yılandan halas olursan, cennette Âdem seni kendine hemdem eder.
Ey uzakları gören güzel sülün, merhaba! Gönül kaynağının nur denizine gark olduğunu gör!
Halbuki sen zulmet kuyusunda kalmış, mihnet hapsine müptela olmuşsun.
* Kendini şu karanlık kuyundan çek çıkar, ruhani arşın ta yücesine baş kaldır!
Yusuf gibi zindandan, kuyudan geç de yücelik Mısr'ında padişah ol!
Eline böyle bir saltanat geçerse, Yusuf-u Sıddıyk gelir, sana hemdem olur.
Ne de güzelsin ey kumru... ne de güzel mahremsin. Fakat neşen gitmiş, gönlün daralmış!
* Gönlün dar, çünkü kanlara bulanmış kalmışsın... Zünnun gibi daracık bir hapishaneye düşmüşsün!
Ey nefis balığına müptela olan, niceye bir bu nefsin kötülük isteğine uyacaksın?
Bu kötülük dileyen balığın kes başını da başın ta aya kadar yücelsin!
Nefsinin balığından kurtulursan, hususi baş köşeye geçer, Yunus'a munis olursun!
Merhaba ey üveyik kuşu, örmeye başla da yedi kat gök sana inciler saçsın!
Boynunda vefa gerdanlığı varken, vefasızlık etmen çirkin bir şey!
Varlığından kıl kadar bir varlık kalsa, yine sana tepeden tırnağa kadar vefasız derim ben.
Kendimden geçer de varlığından çıkarsan, akılla mana yolunu bulursun.
Akıl seni manalar âlemine götürdü mü, Hızır da sana abıhayat sunar!
Ne de güzelsin ya ey şahin! Fakat baş çekip uçmuş, başı aşağıya düşük bir halde geri gelmişsin!

Madem tepe aşağı kalakaldın, baş çekme, yücelik taslama... mademki kartlara gark olmuşsun, serkeşlikten vazgeç, teslim ol!

Murdar dünyaya bağlanmış, bu yüzden de ahiretten ayrılmışsın.

Dünyadan da geç, ahiretten de... ondan sonra başından kavuğunu çıkar da bir düşün!

* İki âlemden de geçtin mi, iki âlemde de hevesin kalmadı mı, yerin Zülkarneyn'in tahtı olur, iki cihana da hükmedersin!

Merhaba ey altın sarısı kuş... bir güzelce gül, hararetlen, işe ateşlice sarıl, ateş gibi gel...

Önüne ne çıkarsa, o ateşle yak, kavur... yaratılmışların hepsine can gözünü bir iyice yum!

Önüne çıkanı yaktın mı, her lahza Tanrı nimeti, sana artarak gelir.

Mademki gönlün Tanrı sırlarına vâkıf oldu, kendini Hak işine vakfet!

Hak işinde tam bir er olunca sen kalmazsın, Tanrı kalır vesselam!

Birinci Makale

Gizli, açık... dünyada ne kadar kuş varsa bir araya toplandı.

Hepsi de “Şimdi hiçbir ülke padişahsız değil.

Nasıl olur da bizim ülkemiz, padişahsız kalır? Artık bundan böyle padişahsız kalamayız biz.

Birbirimize yardım edelim de, bari kendimize bir padişah arayıp aktaralım.

Çünkü ülke padişahsız oldu mu, askerin düzeni kalmaz.” dediler...

Hepsi bir yere gelip kendilerine bir padişah aramaya koyuldular.

Hüthütün Kuşlara Sözü

Gönlü perişan hüthüt de o toplulukta vardı. Durdu durdu, duramaz oldu.

Sırtında bir tarikat elbisesi vardı... başına hakikat tacını giymişti.

Pek anlayışlıydı. İyiyi de anlardı, kötüyü de.

Dedi ki: “Ey kuşlar, Tanrı tapısının çavuşu da benim, gayb habercisi de ben!

Tanrı tapısından haberim var... yaratılış sırlarını bilirim.

Gagasında besmeleyi taşıyanın, bir hayli sırlara agâh olmasına şaşılmaz.

Dertlerimle ömür sürüp duruyorum... kimsenin benimle işi yok...

* Ben halka boş vermişim, onlarla hiç meşgul değilim... onlar da benimle meşgul olmuyorlar.

Ben padişahın derdiyle uğraşmadayım... ordudan yana hiçbir derdim yok.

* Anlayışımla nerde su varsa görür, gösteririm... bundan ileri daha nice gizli şeyler bilirim ben!

Süleyman’la bir hayli konuşup görüştüm; onun ordusu içinde rütbe bakımından ileri geçtim.

Huzurunda kim bulunmazsa bulunmasın... hiç... sorup aramazdı da, ne acayiptir ki

Ben bir an bulunmadım mı, sorar, arar, her tarafa adamlar gönderir, aratırdı.

* Bensiz bir an bile duramazdı... zaten hüthüte de kıyamete kadar işte bu şeref yeter ya!

Onun mektubunu götürüp geri döndüm... huzurunda onunla perde ardına girdim, sırdaşı oldum.

Birisini peygamber aradı, istedi mi, baş tacı olsa yeri vardır... yaraşır!

Birisini Tanrı hayırla andı mı, hiçbir kuş ona eş olur, onunla beraber uçabilir mi?

Yıllardır denizlerde, karalarda gezmişim. Nice yollara gitmiş, nice aşılmaz mesafeler aşmışım.

Dağlara, bellere, ovalara gitmiş... nice gidilmez âlemler seyretmişim.

Süleyman'la yoldaş olmuş, bu âlemi bir hayli dönüp dolaşmışım.

Bu suretle padişahımı tanımış, bilmişim, ama huzuruna yapayalnız nasıl gideyim? Kudretim yok ki.

Fakat siz bana yoldaş olursanız, o padişahın ve tapısının mahremi olursunuz;

Kendinizi görme aybından kurtulursunuz. Niceye bir dinsizliğinizin tesiri altında yanıp yakılacaksınız?

Kim onun uğrunda canıyla oynarsa, varlığından kurtulur; sevgilinin yolunda iyiden, kötüden kurtulur.

Canlar saçın da yola ayak basın... ayaklar vurup oynaya oynaya başınızı o kapıya koyun!

* Hiç şüphe yok... bir dağ var ki, ona Kafdağı derler; onun ardında bizim bir padişahımız var.

* Adı "Simurg"dur... kuşların padişahı odur. O, bize yakındır da biz ondan uzağız!

O, yücelik hareminde dinlenir... her ağız adını anamaz onun.

Kapısında nurdan, karanlıktan yüz binlerce, hatta daha da fazla perde vardır.

İki âlemde de onun makamına erişmek, kimsenin haddi değildir.

O, daima hükmü geçer bir padişahtır... o, daima yüceliğinin kemaline dalmıştır.

Yücelik makamında, adeta kendisine hayrandır... artık makamına nerden akıl erecek, nasıl olup da bilinecek?

Ne ona bir yol vardır, ulaşır... ne de ayrılığına sabretmek imkânı vardır. Yüz binlerce kişi, onun sevdasına tutulmuş, âşık olmuş gitmiştir.

Onu, tertemiz can bile övemez... akıl bile onu anlayamaz.

Hulâsa akıl da şaşırıp kalmıştır, can da... sanatlarını görmede gözler kamaşmıştır.

Hiçbir bilen onun yüceliğini göremedi... hiçbir gören, onun güzelliğini seyredemedi.

Hiçbir mahluk kemaline yol bulamadı... bilgi şaşırıp kaldı... görgü, ona erişemedi!

Halkın o kemalden, o ululuktan bir nasibi varsa bile, ancak hayalden, vehimden ibarettir.

Bu yol, bir hayale kapılarak aşılabilir mi... ordusuz padişahlık olur mu?

Burada yüz binlerce baş, yerlere yuvarlanmış, topa dönmüştür... burada nice hayhaylar, nice hayhuylar var!

Öndeki yolu kısa bir yol sanma... nice denizler var, nice karalar!

Bu yola varmak için aslan gibi bir er gerek... çünkü yol uzak... deniz de derin mi derin!

Yolu şu: Kendimizden geçip hayran bir halde yola düşelim... yolunda ağlaya güle yürüyelim.

Eğer ondan bir nişane elde edersek, ne mutlu... yoksa zaten onsuz yaşamak ayıp!

Sevgili olmadıkça can ne işe yarar ki? Ersen, sevgiliye kavuşmayan canın üstüne düşme!

Bu yolda erlik gerek... bu kapıda can feda etmek gerek.

Ercesine candan el yumak gerek ki, sana iş eri desinler.

Eğer sevgiliye bir can verirsen, yüz binlerce can ihsan ederler.

Sevgili olmadıktan sonra can, bir kara akçe bile etmez... erler gibi aziz canını feda et.

Erce can verdin mi, sevgili senin yoluna canlar döker... sana nice canlar ihsan eder!

İkinci Makale

Simurg’un şaşılacak ilk işi şudur: Bir gece yarısı Çin ülkesinde göründü.

* O ülkeye kanadından bir tüy düştü; bütün şehirler birbirine değdi...

* Herkes o bir tüyden başka çeşit bir nakış, bir resim elde etti. O nakışlardan birini gören, bir çeşit iş tuttu, bir çeşit işe girişti.

* O tüy şimdi Çin Nigaristanındadır... bunun için “Bilgiyi Çin’de bile olsa arayın, elde edin.” denmiştir.

Kanadının tüyündeki nakış görünmeseydi âlemde bu kavga, bu gürültü olmazdı.

Bütün bu eserler, onun parlaklığından meydana geldi... bütün bu ışıklar kanadının bir tek tüyündeki nakıştan zuhur etti.

Vasfının ne başı bellidir, ne dibi... artık bundan fazla söz söylemek doğru değil!

Şimdi sizden kim yol eriyse, hadi... yola girin, yola ayak basın!”

Kuşların Özür Getirmeleri

Orada padişahın yüceliğinden bütün kuşların kararı elden gitti.

Özleyişi, canlarına tesir etti... her biri bir hayli sabırsızlandı.

Yola girdiler... hüthütün huzuruna geldiler. Ona âşık oldular, kendilerine düşman kesildiler!

Fakat yol pek uzundu, menzil pek uzaktı; herkes gitgide yoruldu, hastalandı.

Hepsi de gitmek istiyordu, ama gene de her biri başka türlü özür getirmeye başladı.

Bülbülün Özrü

Deli Bülbül sarhoş sarhoş geldi... öyle âşıktı ki, adeta kendinden geçmişti... ne vardı, ne yoktu!

Her nağmesinde bir anlam vardı... her anlamda bir sır âlemi gizliydi!

Mana sırlarına dair naralar attı... kuşlara diliyle öğüt vermeye koyuldu.

Dedi ki: “Aşk sırları bende tamamlanmıştır. Her gece aşk sırlarını tekrarlar dururum.

Fakat Davud gibi başına işler gelmiş birisi yok ki, ona ağlaya ağlaya aşk Zebur’unu okuyayım.

Neydeki feryat, benim sözlerimdendir... çengdeki nağme, benim feryadımdandır.

Gül bahçeleri benim coşkun nağmelerimle coşar... aşıkların gönülleri benim feryatlarımla dolup taşar.

Her an başka bir sır söylerim... her dem başka bir tarzda zikrederim.

Coşkunluğumu gören, elden avuçtan çıkar... pek akıllı bile olsa sarhoş bir hale gelir.

Uzun bir yıldır, hiçbir mahrem göremedim... bana eş olacak bir kimse bulamadım... onun içi sırrımı söylemiyorum.

Fakat sevgilim, ilkbaharda âleme güzelim misk kokularını saçınca

Gönlüm onunla hoş olur... yüzüne bakınca her müşkülümü hallederim.

Ama sevgilim yine gizlenince, âşık bülbül az söyler bir hale gelir.

Çünkü herkes sırrımı anlayamaz ki... bülbülün sırrını şüphe yok ki, yalnız gül bilir.

Ben gülün aşkına öyle daldım ki, kendimi bile tamamıyla kaybettim, varlığımdan haberim yok.

Bende gülün sevdası var... bu sevda bana kâfi. Çünkü istediğim ancak güzelim gül.

Bir bülbülün Simurg’a takatı olmaz ki... bülbüle bir gül sevdası yeter.

Sevgilim sadberk olunca, nasıl olur da benim işim hiçbir şeye aldırış etmemek olur?

Şimdi gül, gönüller çeken bir dilber gibi açılıp da, bütün âlem içinde güzel güzel yalnız benim yüzüme bakıp gülerse...

Gül, perde ardından çıkıp yüzüme bakarak gülümsemeye başlarsa.

Bülbül bir gececik bile, öyle bir dudağı tatlı dilberin savdasından nasıl vazgeçer... buna nasıl tahammül eder?”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey surete kapılıp kalmış olan, bundan ileri gitme... artık bir güzel aşkıyla öyle nazlanıp durma!

Gülün aşkı, seni nice dikenlere uğrattı... neler etti, neler. Nihayet de seni işinden gücünden alıkoydu.

Kâmiller geçici bir şeye sevdalanmaktan usanır, bıkarlar.

Gülün gülümsemesi sana tesir etti ama, gece gündüz de seni feryatlara düşürdü... ağlatıp inletti!

Hikâye

Bir padişahın ay gibi güzel bir kızı vardı; bütün âlem ona âşıktı

Herkes onun aşkıyla kendini kaybetmişti.

Fitne daima uyanıktı... çünkü onun yarı uykulu gözleri sarhoştu.

Yanağı kâfur gibi bembeyazdı, saçları misk gibi simsiyah. Abıhayatın dudağı onun dudaklarına susamış, kupkuru bir hale gelmişti.

Güzelliğinin bir zerresi görünse, akıl bile akılsızlıktan rüsva olur giderdi.

Şeker, dudağının lezzetini bilseydi utanır, erir, kendisinden geçerdi.

Rastgele oradan bir yoksul derviş geçiyordu. Birdenbire gözü, o aydın aya ilişti.

Elinde bir ekmek parçası vardı... ekmekçi acımış, o yoksul zavallıya vermişti;

O ay yüzlü dilberin yüzünü görünce, elindeki bir dilim ekmek düşüverdi.

Kız yoksula bakıp güldü, ateş gibi yürüdü... geçip gitti.

Kızın gülüşünü de görünce, yoksulun gözlerinden kan ırmakları boşandı!

Elinde yarım bir ekmek... bedeninde yarım bir can vardı. Bir anda bu iki yarımdan da temizleniverdi!

Ne gece kararı vardı, ne gündüz. Ağlayıştan, yanıştan söz söylemeye mecali kalmadı.

O padişahın gülümsemesini andıkça, hatırladıkça, bulut gibi gözyaşları döküyordu.

Hulâsa yedi yıl bu aşkı çekti; kızın mahallesindeki köpeklerle düşüp kalktı.

Kızın hizmetçileri tamamıyla bunu duydular, anladılar.

O sitemkârların hepsi de yoksulun başını mum gibi kesmeye karar verdiler.

Kız gizlice yoksulu çağırıp, “Senin gibi birisinin bana eş olmasına imkân yok.

Sana kastediyorlar; öldürecekler, kapımda durma, yürü, kaç.” dedi.

Yoksul dedi ki: “Ben, seni görüp sarhoş olduğum günden itibaren canımdan el yudum.

Benim gibi yüz binlerce kararsız âşıkın canı, senin cemaline her an feda olsun!

Mademki beni suçsuz olarak öldürecekler... bir sorum var, lütfet de cevap ver.

Demek ucuzca başımı kestirecek, hiç acımayacaksın... peki ama, o zaman bana niçin güldün?”

Kız, “A hünersiz, senin bir şeyden haberin yok; sana niye güldüm, biliyor musun?

Senin yüzünü görünce adamın güleceği geliyor; gülünecek bir suratın var. Ama yüzüne gülmek, sana yüz vermek hatadır.”

Dedi... ve bu sözleri söyler söylemez yoksulun önünden bir duman gibi çekilip gitti. Zaten ne olduysa, bir hiçten ibaret, aslı yok ki!”

Dudunun Özrü

Şeker gibi tatlı dilli dudu, fıstıki elbiseler giyinmiş, boynuna altın gerdanlığını takmış, çıkageldi.

Onun lütfuyla bir sivrisinek bir atmaca kesilir. Nerde bir yeşillik varsa, onun kanadından meydana gelmiştir.

Söz söylemeye başlayıp ağzından şekerler dökmeye, şekerler yemede atik davranmaya koyuldu da

Dedi ki: “Her taş yürekli, her adam olmayan kişi, benim gibi güzel bir kuşu tutup demir kafeslere hapsediyor.

Ben de o demir zindan içinde Hızır’ın abıhayatının sevdasıyla yanıp eriyorum.

* Ben, kuşların Hızır’ıyım; ondan dolayı yeşiller giyinmişim. Olur ya, belki Hızır’ın içtiği abıhayatı ben de içerim.

Benim Simurg’a varmaya kudretim yok... bana abıhayattan bir içim su kâfi!

* Ben sevdalılar gibi yola düşerim... hercai bir güzelim, onun için her yere giderim.

* Abıhayattan bir nişane elde ettim mi, kul olduğum halde padişahlığa erişir, sultanlığı elde ederim.”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “A devletten bir ize bile erişmemiş olan, canını vermeyen kişi er değildir.

Can, sevgiliye verilmek içindir... ancak bunun için işine yarar. Can verirsin de, bir an olsun sevgiliye kavuşursun.

815 Abıhayat istiyorsun, fakat canını da seviyorsun... yürü be... senin, için yok; bir deriden ibaretsin sen!

Canı ne yapacaksın? Ver sevgiliye! Sevgilinin yolunda erler gibi can feda et!

Hikâye

Makamı yüce bir meczup vardı. Hızır ona dedi ki: “Ey işini tamamlamış er.

Ne dersin... benimle dost olmak ister misin?” Meczup dedi ki: “Benim işim, seninle başa çıkmaz.

Sen kaç kere, kıyamete kadar yaşamak için abıhayat içtin.

820 Halbuki ben canımı feda etmek azmindeyim... çünkü sevgili olmadıkça canla işim yok benim.

Sen canını koruma sevdasındasın. Halbuki ben her gün can feda edip duruyorum.

İyisi mi, tuzaktan kaçan, dağılan kuşlar gibi birbirimizden uzak olalım vesselam!”

Tavuskuşunun Özür Getirmesi

Ondan sonra sırmalarla bezenmiş tavus meydana çıktı. Kanadının her tüyünde yüzlerce değil, binlerce nakış vardı.

Bir gelin gibi cilvelenmeye, kanadının her tüyü ayrı bir tarzda cilveler göstermeye başladı:

825 “Gayb nakkaşı beni bezeyeli, Çin ressamları şaşırdılar... ellerinden kalemleri düştü!

* Ben kuşların Cebrail’iyim, ama nasılsa başımdan kötü bir kazadır geçti.

Bir yerde benimle çirkin yılan dost oldu da bu yüzden horlukla cennetten sürüldüm.

Cennete karşılık, bana halvet bucağını verdiler... ayağım, ayağıma şiddetli bir bağ kesildi.

Şunu kurmaktayım: Bir kılavuz olsun da, beni bu karanlık yerden kurtarsın, tekrar bana cennet yolunu göstersin!

Ben padişaha ulaşacak adam değilim... kapıcısına erişeyim, bu yeter!

Simurg’la ne alışverişim var? Yüce cennet yerim yurdum olsun... kâfi!

Benim dünyada başka bir işim, isteğim yok... yalnız tekrar cennetin yolunu bulayım.”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt, tavusa dedi ki: “Ey kendi yaptığı iş yüzünden yolunu yitiren, padişahtan bir yurt, bir ev isteyen azgındır.

Sanki onun yanı ondan iyimiş... sanki ev padişahtan yeğmiş!

Heveslerle dolu olan cennet, nefis yurdudur. Gönül eviyse doğruluk yurdudur ancak.

Tanrı tapısı, ulu bir denizdir... orada güzelim cennetler, küçücük bir katreden ibarettir.

Deniz olan katreyi arar... denizden başka ne varsa, kuru bir sevdadan başka bir şey. değildir.

Deryaya yol bulmaya kudretin varken, neden bir çiğ tanesine koşmaktasın?

Güneşe sırlarını açabilecek adam, nasıl olur da bir zerreden geri kalır?

Tüm olanın parça buçukla ne işi var? Can olanın azaya ihtiyacı mı olur?

Ersen, adamsan tamamıyla tüm kesil... tüm iste, tüm ol, tümü gör!

Hikâye

Bir talebe hocasından sordu: “Âdem, cennetten niçin sürüldü?”

Hoca dedi ki: “Âdem’in yaradılışı pek yüceydi. Cennete girip cenneti yeter bulunca

Bir hatif yüce sesle seslendi: Ey cennetlik, cennette yüzlerce bağlarla bağlanıp kaldın.

Kim iki âlemde de bizden başka bir şeye kani olur, onunla eğlenir kalırsa,

O bağlandığı şeye zeval verir, mahvederiz. Çünkü sevgiliden başkasına el atmak doğru değildir.”

Sevgilinin huzurunda yüz binlerce can var... sevgisiz can, ne işe yarar?

Sevgiliden başka bir şeyle diri olan adam, adamların hepsinden aşağıdır.

* Başıyla meydandaki topu, sevgiliden başkasını görmeyen kapar, sevgiliden başkasına bakmayan çeler!

** Söyle... bu, insanların hayırlısı olan Muhammed’den başka kimdir ki? Tanrı, onu “Mâzâgalbasar” diye övdü.

Hadiste var: Cennet ehline cennetteki ilk verilen yemek ciğerdir.

Cennet ehli, sır ehli olmadığından o yiyişle işe yeni baştan başlarlar!”

Kazın Mazereti

* Kaz, yüzlerce temizlikle sudan çıkıp elbiselerin hayırlısı olan beyazlara bürünmüş olarak topluluğun arasından geçti, huzura geldi.

Dedi ki: “Hiç kimse iki âlemde de benden temiz yüzlü, benden temiz özlü birisi bulunduğunu haber vermemiştir.

Her an güzelce gusletmekteyim... seccademi suya sermişim ben.

Benim gibi kim su üstünde durabilir? Kerametlerimde şüphe yok.

Kuşların zahidiyim ben... reyim aydın ve temizdir. Daima hem elbisem temiz, hem yerim, yurdum.

Susuz âlemde duramam ben... çünkü azığım da sudur, varlığım da sudan!

Âlemde benim gönlüm de dertliydi ama, gönlümdeki derdi yudum, arıttım... çünkü solukdaşım su.

Burada su yok... ben karada nasıl olur da muradıma erişebilirim?

Benim işim suyla... alın yazım böyle. Artık sudan nasıl ayrılabilirim?

* Her var olan, suyla diridir. Şu halde sudan el çekmemeli... doğru değil bu

Bu vadiyi nasıl aşarım? Simurg’a ulaşamam ki ben!

* Adamın, bir kıvılcım bile canını yakarsa, ateş denizinden nasıl olur da haber alır?

* İnsanın kıblesi su olursa, artık Simurg’dan murad almasına imkân mı var?”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey sudan hoşlanan! Su, canını ateş haline getirmiş!
Suda ne güzel uykuya dalmışsın... bir katrecik su gelmiş de senin yüzünün suyunu alıp görürmüş!
Su, yüzü yıkanmamışlara lazımdır. Sen de yüzü kirli bir pissen yürü... su ara!
Aydın su gibi, niceye bir her yüzü yıkanmamış pis adamın yüzünü görüp duracaksın?

Hikâye

Birisi bir meczuba sordu: “Bu iki âlem nedir ki, bunlarda bunca hayaller, vehimler var?”
Meczup dedi ki: “İki âlem de... yukarısı; aşağısı... hepsi bir katre sudan ibarettir. Hakikatte ne vardır, ne de yok!”
Önce bir katrecik su meydana geldi... ondan sonra sevgili o katreden göründü.
Su üstünde bulunan bütün güzellikler, bütün güzeller, demirden bile olsalar, geçer giderler.
Demirden katı hiçbir şey yoktur... öyle olduğu halde yapısı suyladır, bir bak da gör!
Temeli su olan her şey, ateş bile olsa, nihayet toprak olur!
Kimse suyun durduğunu görmemiştir... öyle olduğu halde, su üstüne kurulan yapı nasıl durabilir?”

Kekliğin Özrü

Keklik, başını kaldırıp yerinden kalktı... sarhoşçasına neşeli bir halde, salına salına geldi.

Gagası kırmızıydı... siyahlar giyinmişti; gözünden kanlar coşup akmaktaydı.

Gâh dağların en yüce tepelerinde, engin bellerde uçmaktaydı... gâh kılıcın önüne durup baş vermekteydi.

Dedi ki: “Ben mücevher elde etmek için daima dağlarda, bellerdeyim.

* Daima madenlerin etrafında dönüp dolaşmakta, mücevher elde etmek için bir hayli tozmaktayım.

Mücevher sevgisi, yüreğime öyle bir ateş saldı ki, bana elde ettiğim bu hoş ateş yeter!

Bu ateşin harareti içimi yaktı, alevi baş gösterdi mi içimdeki ufacık taşlar kan haline gelir.

Görüyorsun ya... bir ateş ne tesirler yapmada... hemencecik taşı kan haline getirmede.

Ben, taşla ateş arasında kaldım... hem şaşırmış bir haldeyim, hem perişan bir halde!

Yanıp yakılarak kırık taşcağızları yutar, gönlümü ateşlere verir, taşlar üstünde uyurum!

Dostlarım, gözünüzü açın da yediğim, içtiğim şeye bakın!

Bir taş üstünde uyuyup taş parçaları yiyen kişinin savaşlara girişmesine ne lüzum var?

Gönül, bu şiddete yüzlerce zahmet çekerek katlanmada... Mücevher sevdası, beni dağlara atmış!

Mücevherden başka bir şey sevenin elde ettiği şey gelip geçer; geçicidir.

Mücevherlerin saltanatı daimidir; mücevherler daima dağlarda bulunur.

Ben dağlar delisiyim, mücevher eri... bir an bile dağsız, belsiz duramam.

Mücevherlerin saltanatı daimidir; ben de onu daima dağ tepelerinde arar dururum.

Ne mücevher kadar değerli bir şey buldum; ne de ondan daha aziz ve hoş bir şey!

Simurg’un yolu, müşkül bir yol. Benimse ayağım mücevher sevdasıyla dağda balçığa kakılmış kalmış!
Yüreği pek Simurg’a nerden ulaşacağım? Elim başımda, ayağım balçıkta; bu halde gidip ulaşmamama imkân mı var?
Ateş gibi taştan baş kaldırmam... ya ölürüm, ya pençemle mücevheri yakalar, mücevhere nail olurum.
Bana aşikâr bir mücevher gerek; mücevheri olmayan adam ne işe yarar?”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey mücevher gibi renklere boyanmış keklik, bu topallık niceye bir? Ne vakte dek bana sakat, topal özürler getireceksin?
Ayağınla gagan, ciğer kanlarına batmış, boyanmış da, sen gene bir taş üstünde mücevher elde edemeden kalakalmışsın!
Mücevherin aslı nedir? Renklerle bezenmiş, boyanmış bir taş... sen de bir taşa sevdalanmış, sımsıkı bu sevdaya sarılmışsın!
Mücevherin rengi kalmadı mı, taştan ibarettir... artık renge kapılan adamın da ne aklı vardır, ne temkini!
Kimin hakikatten nasibi varsa, kim işin aslından bir koku almışsa, renge kapılmaz, aldanmaz. Çünkü kuyumcu, ancak mücevher ister, taş değil!

Hikâye

Süleyman’ın yüzüğündeki mücevher derecesinde değerli hiçbir mücevher yoktur.
O yüzük yüzünden o kadar ada sana, şana şöhrete sahip oldu. Fakat o yüzük de ancak yarım buğday ağırlığında bir taştan ibarettir.
Süleyman o taşı yüzük yaptırıp parmağına takınca, bütün yeryüzü hükmüne girdi.

Süleyman bu saltanatı bulup bütün âlemin hükmüne girdiğini gördü.
Sayvanı kırk fersahlık yeri kaplardı... yel, hükmüne uymuştu.
* Bunu görünce dedi ki: “Bu saltanat, bu düzen... demek ki, şu kadarcık bir taşa bağlı.
* Dünyada da, ahrette de kimsenin böyle bir saltanata erişmesini istemem.
Yarabbi, ben ibret gözüyle bu padişahlığın afetini apaçık gördüm.
Dünyada bu kadar şatafatlı, ama ahrette pek değersiz... benden sonra bu salatanatı kimseye verme!
Benim orduyla, saltanatla işim yok... zembil örücülüğünü seçtim, onunla geçinip gidiyorum!”
Süleyman o mücevher yüzünden padişah oldu ama, o mücevher de onun yolunu urdu, ona bağ oldu!
O yüzden peygamber olduğu halde, gene de cennete peygamberlerden tam beşyüz yıl sonra girecek.
O mücevher Süleyman’a bile bu işi yaparsa, senin gibi sersemi nasıl şaşırtmaz?
Mademki mücevher, taştan ibarettir... bunca madeni kazıp durma. Sevgilinin yüzünü görmek ümidinden başka bir şeye kapılıp canını üzme!
Ey mücevher isteyen, gönlünü mücevherle doldur... daima öyle bir mücevheri ara, iste!”

Hümanın Özür Getirmesi

Gölgeler salan, padişahlara gölgesiyle padişahlık bağışlayan hüma topluluğun önüne geçti.
O kuş hümalıktan kutluluğa erişmiş, himmet bakımından her kuştan üstün olmuştu.
Dedi ki: “Ey deniz ve kara kuşları, ben öbür kuşlara benzemem.
Yüce himmete uğramışım ben... yaradılışta yüceliğe ulaşmışım.
* Köpek nefsi daima horlar dururum... Feridun’la Cem, yüceliği benden bulmuştur.

Padişahlar, benim gölgemde yetişirler. Her yoksul tabiatlı kişi nerden bizimle eşit olacak?
* Köpek nefse daima kemik veririm ben... bu yüzden ruhumu, bu köpeğin şerrinden korur, kurtarırım.
Nefsime daima kemik verdiğimdendir ki, canım bu yüce makamı buldu.
Kanadının gölgesi kimin üstüne düşerse, onu padişah yapan bir kuşun şevketinden, kudretinden nasıl olur da baş çekilirmiş?
Herkesin, onun gölgesinde oturması lazım... bu suretle onlar da gölgesinden bir zerreyi elde ederler belki.
Asi Simurg, nerden benim dostum, eşim olacak? Padişahlık benim işim, padişahları padişah eden benim, bu bana yeter!”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey gurura bağlanmış olan... gölgeni çek... âlemi kendine daha fazla güldürme!
Şimdi padişahlıktan bahsetmenin sırası değil... bugün köpek gibi kemikle geçinmedesin
Keşke padişahları padişah etmeseydin de kendini kemikten kurtarsaydın!
Farz edeyim ki... âlem padişahları, şimdi de senin gölgen sebep oluyor da padişahlık buluyorlar...
Fakat yarın, uzun bir zaman belalara girecekler... hepsi de padişahlığından vazgeçecek...
Padişah olan, senin gölgeni görmeseydi, hesap günü belaya mı uğrardı?

Hikâye

* Dini temiz, doğru yolda yürür bir adam vardı. Bir gece rüyasında Sultan Mahmud’u gördü.

Dedi ki: Ey zamanı iyilikle geçen padişah, ebediyet yurdunda halin nasıl?
Sultan Mahmud dedi ki: “Bırak, yüreğimin kanını dökme, sus. Burası padişahlık yeri değil, kalk oradan!
Padişahlığım bir sanıdan ibaretti, yanlış bir şeydi zaten. Bir avuç kokmuş toprağa padişahlık mı yaraşır?
Âlemin padişahı Tanrı’dır; padişahlık ona layıktır.
Kendi âcizliğimi, şaşkınlığımı görünce padişahlığımdan utanıyorum.
Sen de beni çağıracaksın, a aklı dağınık diye çağır; padişah diye çağırma. Padişah odur, onun huzurunda bana padişah deme!
Saltanat onundur. Keşke ben yerlerde sürünseydim. Keşke dünyada bir yoksul olsaydım...
Keşke makamlara erişeceğime yüzlerce kuyuya düşseydim; keşke padişah olacağıma bir süprüntücü olsaydım.
Tekrar dünyaya gelme imkânını bulsam, padişahlık yapmak şöyle dursun, külhan yakar, külhancı Mahmud diye anılırdım!
Şimdi hiçbir şeyim yok... kurtulma imkânı da bulunmuyor... öyle olduğu halde yaptığım şeyleri bir bir soruyorlar, hesap ediyorlar!
O hüma kuşunun kolu kanadı kurusun... o, bana gölge saldı da padişah oldum!”

Doğanın Özür Getirmesi

Doğan, başını kaldırıp o topluluğun önüne geçti... anlam sırlarından perdeyi kaldırdı.
Beyliğini anlatıp yürekler dağlamakta, ululuğundan bahsedip durmaktaydı.
Dedi ki: “Ben padişahın eline müştakım... o iştiyakla zamane halkından göz yumdum.
Ayağım, padişahın eline geçsin diye başı mı eğmiş, gözümü yummuşum ben.
Kendimi edep, erkân yolunda yetiştirmiş, zahitler gibi riyazatlar çekmişim.

Bir gün olur da beni padişaha götürürlerse, huzur edeplerini öğrenmiş olarak götürsünler diye bu zahmetlere katlanmışım.
Ben, Simurg’u rüyada bile görmeye tenezzül etmem; neden beyhude yere onun yanına koşayım?
Padişahın elinden savrulup gelen bir toz bile bana yeter... âlemde bana bu rütbe kâfidir!
Yola girmeye mademki kudretim yok... bari padişahın elinde yüceleyim... başım yükselsin!
** Bir kişi, padişah sohbetine layık oldu, ona kendini sevdirdi mi, padişaha ne derse olur, ne isterse yapılır!
Sonu gelmeyen bellere gitmedense, padişaha layık olmam daha yeğ!
Şu fikirdeyim: Padişah huzuruna varayım; orada ömür süreyim.
Gâh padişahı bekleyeyim... gâh iştiyakıyla avlar avlayayım.”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey geçici sevdaya tutulmuş âşık, sıfattan uzaksın... surete kapılıp kalmışsın.
Padişaha âlemde bir eşit bulunursa; padişahlık, nasıl olur da ona yaraşır.
Padişah olarak dünyada Simurg’dan başka kimse yoktur... çünkü eşiti olmayan odur, padişah ancak o!
Her ülkede, akılsızlığından bir başbuğ sivrilten adam padişah değildir.
Padişah ona derler ki, eşi yoktur... vefadan, idareden başka işi bulunmaz.
Dünya padişahı vefakârlık etse bile, bir an olur, döner... cefada bulunur.
Kim yanına yaklaşırsa, şüphe yok ki, işi gücü kararır perişan bir hale gelir.
Daima padişahtan ürker, çekinir... canı daima tehlikededir.
Dünya padişahı ateşe benzer. Ondan uzak ol... ondan uzak olmak daha iyi!
Onun için, padişahların yanında “uzaklaş” diyen çavuşlar vardır... yani bunlar, “Ey padişaha yakın olan, uzaklaş!” der dururlar.

Hikâye

Yüreği temiz, yaradılışı pek iyi bir padişah vardı. Gümüş bedenli bir köleye âşık oldu.

Öyle âşık oldu ki, o ay yüzlü dilber olmadıkça, bir an bile ne oturabilirdi, ne dinlenebilirdi.

O köle de, köleler arasında en terbiyeli köleydi... daima padişahın huzurunda, gözü önünde bulunurdu.

Padişah köşkten ok atarken, köle korkusundan adeta erirdi.

Çünkü padişah, daima bir elmayı hedef yapar, onu da kölenin başına koyardı.

Padişah, ok atıp elmaya isabet ettirdi mi, köle korkusundan sapsarı kesilir, sarı boya otuna dönerdi!

İşten haberi olmayan birisi ona sordu: “Gül gibi yüzün neden altın gibi sararmış?

** Padişah seni bu kadar seviyor, bu derecede hürmet görüyorsun. Neden yüzün sarı? Bunu anlat bana...”

Köle dedi ki: “Başıma bir elma koyuyor ve elmayı hedef yapıyor. Eğer ok bana isabet ederse

Benim kulluğumu inkâr eder, zaten iyi bir köle değildi... kölelerimin arasında ondan daha kusurlusu yoktu, der.

Yok... oku hedefe rastlarsa... bu, padişahın bahtından deyip geçer herkes.

Bense bu iki dert arasında kıvranıp durmaktayım... bir hiç uğruna canımı tehlikeye atıyorum!”

Alaüveyik Kuşunun Mazereti

Bundan sonra alaüveyik hemencecik çıkageldi, dedi ki: “Ey kuşlar, ben kendi kendimle meşgulüm; kendi yaramı onarmaya uğraşıyorum.

Deniz kıyısında ne güzel yerim yurdum var. Kimsecikler benim sesimi sedamı duyamaz!

Kimseyi incitmem ben... bir an olsun âlemde benden incinmiş adam yoktur.
Dertli dertli, daima tasalı, daima ihtiyaç içinde deniz kıyısında oturur dururum.
Su isteğiyle gönlümü kanlara bularım. Suyu kendimden bile esirger, kıskanırım... ne yapayım?
Suda yüzemem; öyle olduğu halde dudakları kupkuru olarak deniz kıyısında otururum.
Deniz yüzlerce çeşit coşar... fakat ben ondan bir katrecik su bile içemem.
Denizden bir katre suyun eksileceğini düşünürüm. Kıskançlık ateşi yüreğimi yakar kavurur.
Benim gibisine deniz aşkı yeter... başımdaki bu hava, başımdaki bu sevda kâfi bana!
Şimdi ben, denizin derdinden başka bir dert istemiyorum. Simurg'a tahammülüm yok, aman aman.
Aslı bir katre su olan, nasıl olur da Simurg'la buluşabilir?"

Hüthütün Cevabı

Hüthüt, ona dedi ki: "Ey denizden haberi bile olmayan, deniz timsahlarla, canavarlarla doludur.
Deniz suyu gâh acıdır, gâh tuzlu... gâh durgundur, gâh dalgalı!
Deniz bir kararda durmaz... halden hale girer. Gâh geri çekilir, gâh kendini kıyıya çarpar, coşar, ilerler.
Nice ulu kişilerin gemilerini paraladı... niceler, onun girdabına düşüp öldüler.
Dalgıç gibi deniz yollarını bilenler bile, ona daldılar mı, can korkusuyla nefeslerini tutarlar.
Denizin dibine dalan biri, bir nefes aldı mı, deniz onu boğar, öldürür... çöp gibi yukarıya atıverir!
Sen de denizden vazgeçmezsen, nihayet seni de boğar!
Kimseye vefası olmayan denizden kim vefa umar ki?

Deniz, sevgilinin iştiyakıyla kendiliğinden coştukça coşar... gâh dalgalanır, gâh köpürür!

Kendisi bile gönül huzurunu bulamamış, isteğine erememiştir... sen de ondan gönül huzurunu elde edemezsin!

Deniz, onun civarından kaynayan bir kaynaktır... sen, neden ona daldın kaldın da sevgilisine aldırış bile etmedin?

Hikâye

1005 Can gözü açıklardan biri, denize daldı da dedi ki: “Ey deniz neden mavisin sen?

* Niçin yas elbisesine büründün? Sende hiçbir ateş yokken, niçin kaynayıp duruyor, köpürüp taşıyorsun?”

Deniz, o gönlü güzel kişiye cevap verdi: “Sevgilinin ayrılığından kıvranıp durmaktayım.

Adam değilim... bu yüzden ona layık olamadım... derdiyle yas libaslarına büründüm.

Dudağım kupkuru... dalgın bir halde oturup kalmışım; aşkının ateşiyle coşup köpürmedeyim.

Kevserinden bir katrecik bulabilsem, ebedi bir hayata erer, kapısından ayrılmaz, orayı beklerdim.

Fakat benim gibi nice yüz binlerce susuz, yanıp kavrulmuş kişi var ki, gece gündüz, yolunda ölüp gidiyorlar!”

Puhunun Özrü

Puhu kuşu, deli gibi ortaya atıldı... dedi ki: “Ben öyle bir köşk seçtim ki kendime!

Harabelerde doğmuş bir âcizim... şarapsız harap olup gitmedeyim!

Yüzlerce mamure buldum, ama hepsi de bakımsızlığa düşmek üzere... hepsi de harap olmak üzere!
Bir toplulukta oturmak, gönlünü, hatırını huzura kavuşturmak isteyen, sarhoş gibi yıkık yerlere gitmeli!
Zahmetler çekiyor, yıkık yerlerde yurt ediniyorum ama, defineler böyle yerlerde gömülür de ondan!
Defineye olan aşkım, böyle yıkık yerlerde yüz gösterdi... defineye ulaşmak için yıkık yerlere gitmekten başka yol yok!
Tılsım bilmeden, tılsımı çözmeye çalışmadan, belki bir define bulurum diye herkesten ayrıldım... çektiğim zahmetlere katlandım!
Bu viranede bir gün olur da ayağım bir defineye batar, bir define elde edersem, bu deli gönlüm kurtulur, muradına erer!
Simurg'a olan aşk, masaldan başka bir şey değil... çünkü Simurg sevgisi, her delinin harcı olamaz!
Ben ercesine ona âşık değilim... şu halde defineye, yıkık yerlere âşık olmam gerek!"

Hüthütün Cevabı

Hüthüt, ona da şöyle dedi: "Ey define sevgisiyle sarhoş olan, tutalım bir define buldun...
Kendini o definenin başında ölmüş farz et... ömür gitmiş, yol da bitmemiş!
* Defineye, altına âşık olmak, kâfirliktir. Altından put yapan kişi, Samirî sayılır!
Altına tapmak küfürdür... sen, nihayet Samirî kavminden değilsin ya!
Hangi gönül, altın aşkıyla bulanır, bozulursa; o adamın suratı, kıyamette tebdil edilir.

Hikâye

Hakikatten haberi olmayan birisinin bir küp altını vardı. Ölünce o altın dökülüp kaldı tabii.

Bir yıl sonra oğlu, rüyada babasını gördü. Yüzü fareye dönmüştü. Gözleri yaşlıydı.

İçine altın doldurduğu küpü koyduğu yere varmış, oranın etrafında fare gibi hızlı hızlı dönüp duruyordu.

Oğlu dedi ki: "Babama, buraya niçin geldin? Anlatsana, dedim.

Bana, şuraya para koymuştum... bilmem kimse buldu mu?.. diye cevap verdi.

Dedim ki: Peki, neden yüzün fareye dönmüş, neden böyle çarpılmışsın?..
Dedi ki: Altın sevgisini taşıyan gönül sahipleri, hep

Böyle fare şekline döner. Bana bak da ibret al, öğüt tut, para sevgisinden vazgeç oğlum!"

Kuyruksalan Kuşunun Özrü

Kuyruksalan, zayıf, arık, gönlü üzgün, ateş gibi baştan ayağa kadar kararsız bir halde geldi.

Dedi ki: "Ben bir şaşkın, bir bunağım. Ne gönlüm var, ne kuvvetim, ne diyeceğim bir şey!

Fil gibi kuvvetli kollarım yok benim... fil şöyle dursun, karınca kadar bile gücüm kuvvetim yok.

Ne kolum, ne kanadım... hiçbir şeyim yok. Yüce Simurg'a nasıl ulaşabilirim ki?

Bu âciz kuş, ona nasıl erişir, huzuruna çıkabilir? Kuyruksalan kuşu Simurg'a nasıl erer?

Âlemde onu arayanlar pek çok; fakat vuslatı her adam olmayana layık mı olur?

Mademki onun vuslatına erişemeyeceğim, olmayacak bir ümitle yol alamam.

Hatta kapısına varsam da yüz sürsem bile, ya yanarım, ya yolunda ölürüm, gene vuslatına erişemem.

Ben onun adamı değilim; bari kuyu içinde kendi Yusuf'umu arayayım ben!
Ben kuyuda bir Yusuf yitirdim... elbette bir zaman gelir, yine bulurum onu!
Yusuf'umu kuyu da bulursam, onunla balıktan aya kadar uçarım!"

Hüthütün Cevabı

Hüthüt, kuyruksalana da dedi ki: "Ey şuhlukla kendini düşkün gösteren... bu düşkünlükte, bu acizde yüzlerce serkeşliklerde bulunan,
Sen baştan ayağa kadar riyadan ibaretsin... ben buna bakmam, aldırış bile etmem. Bu riya... fakat ben bunu satın almam ki.
Yola ayak bas, ağzını açma... devlete ulaşmaya bak. Hatta seni bu yolda yaksalar bile tahammül et, yan!
Sen mesela Yakup bile olsan, sana Yusuf'unu vermezler... düzene az başvur!
Kıskançlık ateşi parlayıp durmadadır. Yusuf sevgisi, âleme haramdır.

Hikâye

Yusuf babasından ayrılınca, Yakub'un gözleri o ayrılık yüzünden ağardı... gözlerine ak düştü, görmez oldu.
Gözlerinden kan ırmakları akmakta, diline daima Yusuf'un adı gelmekteydi!
Cebrail gelip Tanrı buyruğunu söyledi: Gayrı bir kere daha Yusuf'un adı diline gelirse
Adını peygamberler arasından sileceğiz.
Tanrı'nın bu emri gelince dilinden Yusuf'un adı gitti.
Dilinden gitti ama, o ad gönlünde yerleşmiş, durup duruyordu...

Bir gece rüyasında Yusuf’u gördü, onu yanına çağırmak istedi.
Tanrı buyruğunu hatırladı; derhal kendisini topladı, çağırmadı.
Ama takatı da elden gitti; yürekten öyle bir dertli dertli ah çekti ki!
O güzel rüyadan uyanıp yerinden kıpırdanınca, Cebrail gelip, “Tanrı buyuruyor ki,” dedi
“Yusuf’un adını anmadın ama, o anda öyle bir ah ettin ki!
O ahından anladım ki, hakikatte tövbeni bozdun sen.
Bu iş, aklın başına ne sevdalar getirir; hele bir bak, âşıklık bize neler eder?”

Kuşların Özür Dilemesi

Ondan sonra vadideki kuşların hepsi, o bir avuç hakikatten habersiz topluluk, mazeretler getirdiler.
Her biri bilgisizlikten bir özürdür serdetti... fakat kimse, baş köşeden bahsetmedi de hep dehlizden söyledi.
Her birinin özrünü birer birer söylesem, hikâye uzar gider, onun için beni mazur tut!
Her birinin bir mazereti vardı, ama yerinde değil... sakat ve topal. Böyle adam nereden ankayı pençesine düşürecek?
Ankayı candan seven kişi, ercesine candan el yur, el çeker!
Yuvasında otuz tanecik yemi bile olmayan, Simurg’u arıyor... bu, deli değil de nedir ki?
Bir tanecik yemi bile bulamıyorsun, onu bile aramaya tahammülün yok... sonra nasıl olur da Simurg’u arayabilirsin sen?
Bir kadehcik şarapla sarhoş oluyorsun... içip içip de yıkılmayan bir erle nasıl işret edebilirsin?
Bir zerreyi bile yerinden kıpırdatamadıktan sonra, güneşin vuslatına nasıl erişebileceksin ki?
Sen, hiçbir değeri olmayan küçücük bir katreden bile boğulduktan sonra, nasıl olur da tepeden tırnağa kadar deniz kesilebilirsin?
Ağır sözden bile çekinirken oka, baltaya nasıl tahammül edebilirsin?

Esasen var olan şeye, yok diyorsun ha... bu iş, her yüzü yıkanmamış pis adamın işi değildir zaten!

Üçüncü Makale

Kuşların Hüthütten Soruları

Bütün kuşlar, bu sözü duyup hali anlayınca hep birden hüthütten sordular:

“Ey kılavuzlukta bizden öndülü kapan... yol göstericilikte, ululukta bütün yücelikleri elde etmiş olan!

Hepimiz de güçsüz, kuvvetsiz bir avuç arık kuşlarız. Ne kolumuz var, ne kanadımız... ne tenimiz var, ne kuvvetimiz!

Kadri yüce Simurg’a ne vakit ulaşabileceğiz... hatta birimiz ona erişip ulaşsa bile, bu görülmemiş, duyulmamış bir şeydir doğrusu!

Söyle, aç bize... onunla ne münasebetimiz var bizim? Körlükle sırra erişmeye kalkışılır mı?

Eğer aramızda bir münasebet olsaydı, hepimiz ona rağbet eder, iştiyak çekerdik.

Süleyman, biz yoksul karıncalar... hele bir bak, bir gör; o nerde, biz nerdeyiz?

Kuyunun arkı bile karıncaya bir bağ olursa, o yüce Simurg’un civarına nerden erişecek?

Padişahlık, yoksulun harcı olur mu? Bu iş bizim gibilerin koluyla nereden başarılacak?”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt, o zaman dedi ki: “A eli boş kişiler, yüreğiniz bozuk sizin. Aşk, yüreği bozuk kişilerde olamaz ki?

A yoksullar, bu eli boş halinizden ne elde ettiniz? Niceye bir bu hal? Âşıklıkla kalbi çürük oluş bir arada olamaz.

Aşk yolunda gözü açık olan kişi, ayaklarını vurarak, oynayıp zıplayarak can feda eder!

İyi bil. Simurg, nikabını kaldırdı da güneşe benzeyen yüzünü bir gösterdi mi,

Yüz binlerce gölge yerlere serilir... ancak onun gölgesine bakılabilir.

Simurg, âleme gölgesini saldı da o yüzden her an bunca kuşlar meydana gelmede.

Âlemdeki kuşların suretleri, hep onun gölgesidir. Bunu iyice bil a hakikatten haberi olmayan!

Bunu bil... önce bunu bildin mi, o tapıyla münasebetini düzdün demektir,

Bunu bildin mi, bir iyice de anla... bildin mi, gizle... sakın açığa vurma!

Kendisinden geçen, o olan kişi, onun varlığına dalmıştır. Hâşâ, bir an bile Tanrı'dan gafil olmaz artık!

Bu söylediğim makama varsan, Hak olmazsın... olmazsın ama, daima da Hak'ta müstağrak olursun.

Onun denizine dalmış olan er, nasıl olur da hulûle inanır... bu söz nasıl olur da, abes bir iş olur?

Kimin gölgesi olduğunu bildin mi, ister öl, ister yaşa... her şeyden kurtulur, hiçbir şeyle mukayyet olmazsın.

Simurg, apaçık meydanda olmasaydı, hiç gölgesi olur muydu?

Sonra Simurg gizli olsaydı, hiç âleme gölgesi vurur muydu?

Burada gölgesi görünen her şey, önce orada meydana çıkar, görünür.

Simurg'u görecek gözün yoksa, gönlün ayna gibi aydın değil demektir.

Kimsede o güzelliği görecek göz yok... güzelliğinden sabrımız, takatımız kalmadı.

Onun güzelliğiyle aşk oyununa girişmek mümkün değil... o, yüce lütfuyla bir ayna icat etti...

O ayna gönüldür, gönüle bak da onun yüzünü gönülde gör!

Hikâye

Pek güzel bir padişah vardı. Güzellik âleminde eşi, örneği yoktu

** Seher çağı, onun yüzünden bir ışıktı. Ruhulkudüs, onun kokusundan bir esinti!

Bütün âlem ona bir sırlar mushafıydı... yüzü güzelliğin bir delili, bir ayetiydi.

Bilmem, kimin haddiydi o güzellikten pay almak?

Dünya yüzü, onun yüzünden kavgalarla dolmuştu, halkın ona sevgisi hadden aşmıştı!

Gâh sokağa çıkar, şebdiz'ini sürer, yüzüne gülgûn bir nikap salardı.

Kim o nikaba bakarsa, suçsuz günahsız derhal başını kestirirdi.

Kim adını anarsa, hemen dilini kopartırdı.

Biri o güzelliği düşünürse, hayale düşer... aklını, canını yele verirdi.

Yüzünü apaçık gören, ağlaya inleye can verir, ölür giderdi.

O gönüller okşayan güzelin aşkıyla ölmek, yüzlerce uzun ömürden yeğdi.

Gün olurdu ki, aşkının derdiyle binlerce kişi ölürdü... işte aşk, işte iş!

Ne kimse ona bir an sabreder... ne kimsede kuvvet ve kudret kalırdı.

Halk daima onu araştırır, bu istekle ölürdü. Ne ona sabreden vardı, ne onsuz sabreden... ne şaşılacak şey!

Bir an olsun birisinde sabır ve takat olsaydı, padişah ona yüzünü apaçık gösterirdi.

Fakat hiç kimse ona layık bir adam değildi... o yüzden herkes, gönlünde onun derdi, ölüp giderdi.

Ama kimsede onu görmeye takat yoktu. Onun için yalnız onun adını duymakla lezzet alırlardı.

Padişah, her an bakmak, kendisini seyretmek üzere bir ayna yapılmasını buyurdu.

Padişaha güzel bir köşk yaptılar, oraya da güzel bir ayna koydular.

Köşke gittikçe o aynaya bakar, kendisini seyrederdi.

Yüzü aynaya vurur, herkes bu suretle o aksi görür, lezzet alırdı.

Sevgilinin yüzünü seviyorsan, bil ki, gönül onun yüzüne bir aynadır.

Gönlünü ele al da onun yüzünü gör... canını ayna yap da onun güzelliğini seyret!

Senin padişahın ululuk köşkündedir... köşk, o güzellik güneşinden parlayıp aydınlanmaktadır.

Padişahını gönülde gör... Arşı bir zerrede seyret!

Ovaya yayılan her libas, güzelim Simurg’un gölgesidir.
Sana Simurg, yüzünü gösterse, hayale kapılmaksızın gölgeyi Simurg olarak görürsün.
Her şey, Simurg olsun, çil murg olsun (otuz kuş olsun, kırk kuş olsun), odur. Ne görürsen gör, Simurg’un gölgesidir.
Çünkü gölge Simurg’dan ayrılmaz... Ayır desen bile olamaz.
İkisi de birbiriyle beraberdir... ara, aktar. Gölgeden de geç, asıl sırrı ara!
Fakat sen bir gölgede kaybolur gidersen, nerde Simurg’dan bir şey elde edeceksin?
Sana bir kapı açılırsa, bir lütfa uğrarsan, gölge içinde güneşi görürsün...
Daima gölgeyi güneşte kaybolmuş görür, her şeyi güneş olarak seyredersin vesselam!

Hikâye

* İskender, o makbul padişah, bir yere elçi göndermek istedi.
Nihayet o âlem padişahı, elçi elbiseleri giyinip gizlice gitti.
Kimsenin duymadığı şeyleri, İskender şöyle buyurdu diye nakletti.
Bütün âlemde kimse, bu elçinin İskender olduğuna inanmadı ki!
Hiç kimsede İskender’i görecek göz yoktu; o, ben İskender’im deseydi de kimse inanmazdı.
Padişaha her gönülden bir yol var, ama yol azıtmış adamın ondan haberi yok.
Odanın dışındaysan, padişah sana yabancıdır. Fakat içeriye girmişsen gam yeme... padişah da orda.

Hikâye

* Eyaz’a nazar değmişti, hastalandı... nihayet padişahın gözünden uzaklaştı.
Kudretsiz bir halde yatağa düştü... belalara, eziyetlere uğradı, hasta oldu.
Sultan Mahmud’a haber gelince padişah bir hizmetçi çağırdı.
Dedi ki, “Hemen Eyaz’ın yanına git, ona tarafımdan de ki: Ey padişahtan ayrı düşen,
Ben senin derdinle, senin zahmetinle baş başayım... bu yüzden senden uzağım.
Senin hastalığını düşündükçe, bilmiyorum sen mi hastasın, ben mi hastayım?
Bedenim sevgilimden ayrı düştü ama, iştiyaklar çeken canım ona yakın.
Sana candan müştakım, iştiyaklar çekmekteyim... bir an bile senden ayrılmıyorum.
Nazar, sana bir kötülüktür etti... senin gibi bir nazenini hasta düşürdü.”
Böyle söyledi ve hizmetçiye, “Hadi... çabuk git! Ateş gibi git, duman gibi gel!
Sakın yolda eğlenme... su gibi göz yumuncaya kadar git, şimşek gibi koş!
1155 Yolda bir an bile eğlenirsen, sana iki cihanı dar ederiz.” dedi.
Zavallı hizmetçi hemen yola düştü, yel gibi koşup tozarak Eyaz’a ulaştı.
Bir de ne görsün... padişah, Eyaz’ın yanında oturuyor. İşin ilerisini düşünen aklı, ıstıraplar içinde kaldı.
Eli ayağı titremeye başladı. Sanki daimi bir hastalığa tutulmuştu.
Padişahla nasıl başa çıkarım... şimdi benim kanımı dökecek, dedi.
1160 Ant içerek, “Yolda hiçbir yerde ne durdum, eğlendim, ne de oturdum.
Öyle olduğu halde, padişahım benden evvel buraya nasıl geldi... buna zerre kadar aklım ermedi gitti.
Padişahım ister inansın, ister inanmasın... eğer bir kusurum varsa, kâfir olayım.” demeye başladı.
Padişah dedi ki: “Sen, bu işe mahrem değilsin... nerden anlayacaksın?
Aramızda gizli, kimsenin sezmediği, bilmediği bir yol var... onu görmedikçe bir an bile rahat edemem.
1165 * Onun için her zaman gizlice o yoldan gelirim... âlemde bunu kimsecikler bilmez.

* Aramızda pek çok gizli yollar vardır... canımızda nice sırlar vardır.

Zahiren onu sorar, ondan bir haber almak isterim, ama hakikatte onun ne halde olduğunu bilirim ben.

Görünüşte gence, ihtiyara sorar soruştururum, ama hakikatte canım sevgiliyle beraberdir.”

Dördüncü Makale

Kuşların hepsi de, bu sözleri duyunca o eski sırları bir iyice anladılar.

1170 Hepsi de Simurg’la adeta uyuştu, anlaştı... hulâsa uçup gitmeye niyetlendiler.

Bu söz yüzünden hepsi birden yola baş koydular... aynı derde düştüler... seda sedaya verip ötüştüler.

Hüthüte, “Ey iş eri, bu yolu nasıl aşalım?

Böyle yüce bir makamda uçamıyoruz... bizim gidişimizle bu yol biter mi?” dediler.

Hüthütün Cevabı

Kılavuz olan hüthüt o zaman onlara dedi ki: “Âşık olan canını kayırmaz.

1175 İster zahit ol, ister kötü kişi... canını terk ettin mi, âşıksın.

Gönlün canına düşmandır... canını terk et, at yola... canını attın mı, yol biter.

Yol bağı candır; ver canını... ondan sonra perdeyi kaldır, sevgilinin yüzünü gör!

Sana imandan çık derlerse... candan vazgeç diye hitap gelirse

Bunu da ver, onu da... imandan vazgeç, canını feda et!

İnkâr eden, bu olmayacak şey... böyle şey caiz değil derse, de ki: Aşk, küfürden de yücedir, imandan da!

Aşkın küfürle, imanla ne işi var? Âşıkların bir an bile olsun canla uğraşmak işleri mi?

Âşık, bütün harmanı ateşe verir... başına testereyi korlar, sabreder, tenini biçtirir!

Aşka dert ve gönül kanı gerek... aşkın hikâyesi bile müşkül olmalı!

Saki, kadehe ciğer kanını dök... derdin yoksa, bizden ödünç al!
Aşka perdeleri yakan bir dert gerek... gâh can perdesini yırtmalı, gâh dikip perde altında gizlemeli!
Aşkın bir zerresi, bütün âlemden iyidir... derdin bir zerresi, bütün âşıklardan iyi!
Aşk, daima kâinatın içidir, ama dertsiz aşk, tam aşk değildir.
* Meleklerde aşk vardır, dert yok... dert, adamdan başka bir mahlukta bulunmaz.
* Aşkın kâfirliğe yakınlığı var... kâfirlikse, yoksulluğun içyüzü!
Yola ayak basan, bu yolda ayak direyen, küfürden de geçer, İslamdan da!
Aşk, sana yoksulluğa kapı açar... yoksulluk da kâfirlik yolunu gösterir.
Senin bu küfrünle imanın kalmadı mı, şu tenin de yok olur, şu canın da kalmaz!
İşte ondan sonra bu işin eri olursun. Bu çeşit sırlara sahip olmak için er gerek!
Erler gibi ayağını bas, korkma... küfürden de geç, imandan da... korkma!
Nice bir korkacaksın? Bırak şu çocukluğu! Erlerin aslanı gibi yola gir, işe koyul!
Sana yüzlerce tehlike baş gösterse, değil mi ki bu yolda baş gösteriyor, korku yok!

Hikâye

* Şeyh-i San'an, zamanın piriydi... yüceliğine dair ne desem, hepsinden de üstündü, ileriydi.
Haremde kemal sahibi dört yüz dervişiyle tam elli yıl şeyhlik etmişti...
Dervişleri de aynen kendisi gibiydi... gece gündüz riyazatta bulunurlar, bir an bile dinlenmezler, istirahat etmezlerdi.
1200 Hem ameli vardı, hem ilmi... meydandaki şeyleri de bilirdi, gizlileri de keşfederdi, sırlara da mahremdi.
Elliye yakın haccı vardı... bütün ömrünce umre eder dururdu...
Namazının, orucununsa haddi hesabı yoktu. Hiçbir sünneti terk etmezdi.

Huzuruna gelen yol kılavuzu erler, kendilerinden geçerler de öyle gelirlerdi.

O mana eri, kılı kırk yarardı... kerametlerde de kuvvetliydi, rütbe ve makamlarda da.

1205 Kim hastalanır, bir gevşekliğe düşerse, nefesiyle iyileşir, kuvvetlenirdi.

Hulâsa neşe çağında da, gam zamanında da halka rehberdi... âlemde bayrak gibi yücelmişti, şöhret bulmuştu.

Kendisini, kendisiyle sohbet edenlerin ulusu görmekle beraber, birkaç gece biteviye bir rüya görüyordu:

Haremden göçmüş, Rum ülkesinde yurt tutmuş; durmadan bir puta secde ediyor.

O âlemin uyanık eri, bu rüyayı görünce, “Eyvahlar olsun.” dedi, “Şimdicek

1210 Tevfikin Yusuf’u kuyuya düştü; yolumuz, aşılması güç bir bele çattı!

Bilmem bu dertten canını kurtarabilecek miyim? İmanımı kurtarabilsem, canımı terk ederim ya!”

Bütün dünya yüzünde tek bir adam yoktur ki, yolda böyle bir sarp geçide rastlamasın!

Yoldaki bu sarp geçidi, bu aşılmaz beli geçer, aşarsa; yol kendisine aydınlanacak, gideceği yeri görecekti.

Fakat o geçidin ardında öylece kalakalırsa, belalara uğrayacaktı... yolu uzayıp duracaktı.

Nihayet o bilgi sahibi üstat, dervişlerine dedi ki: “Bir işim düştü;

Rum ülkesine hemencecik gitmem gerek... gideyim ki, şu düşün tabiri nedir, meydana çıksın.”

İtibar sahibi dört yüz derviş de ona uydular, beraberce yola düştüler!

Kâbe’den ta Rum ülkesinin bir ucuna kadar vardılar... bütün Rum diyarını baştan aşağı dönüp dolaştılar.

Günün birinde bir yüce yapının önünden geçiyorlardı... üst kattaki bir pencerenin önünde bir kız oturmuştu.

Ruhani sıfatlı bir gâvur kızıydı bu... Ruhullah yolunda yüzlerce bilgiye sahip olmuştu.

Güzellik göğünün en yücesine varmış bir güneşti; ama zevali olmayan bir güneş!

Güneş onun yüzünün aksini görmüş, kıskanmıştı da civarındaki âşıklardan ziyade sararmıştı.

Kim o dilberin zülfüne gönül verirse, zülfünün havasıyla zünnar bağlanır gider.

Kim o güzelin lâl dudağına can verirse, yola ayak basmaz, baş kor!

Sabah yeli, o zülüflerden misk kokusu elde etmekte... Rum ülkesi, o Hindu gibi siyah saçlar yüzünden kıvram kıvram kıvranmakta, Çin'e dönmekteydi!

Gözleri âşıklara fitneydi... kaşları güzellikte tekti!

Âşıkların yüzüne bir baktı mı, canlarını bakış eline alır, göz ucuyla kemer gibi kaşlarına düşürürdü!

Kaşları ay yüzünde bir kemerdi... bütün halk orada yer yurt tutmuştu!

Göz bebekleri dolandı da bir kerecik âşıklara baktı mı, yüzlerce insanın canını avlayıverirdi!

Yüzü, o parlak saçların altında parıl parıl parlayan bir ateş parçasına benziyordu!

Suya kanmış lâl dudakları, bütün cihanı susuz bırakmıştı... mest nergislere benzeyen gözlerinin binlerce hançeri vardı!

Söz, ağızına yol bulamamıştı ki... onun için ağzına dair söz söyleyenler; asla hakikati bilmemişlerdir, beyhude söylerler!

Dudağı iğne gözü kadar küçücüktü, beline zülfü gibi zünnar bağlanmıştı.

Çenesinde gümüş bir kuyu vardı... İsa'ya benziyordu; sözü canlıları, ölüleri diriltmekteydi.

Çenesindeki kuyuya yüz binlerce Yusuf'un gönlü, kanlara gark olarak baş aşağı düşüp gitmişti.

Yüzünde güneş parlaklığı vardı... siyah saçlarını bu parlak yüze peçe yapmıştı.

Gâvur kızı peçesini açınca, Şeyh kemiklerine, iliklerine kadar ateşlere yandı.

Peçe altından yüzünü gösterince, adeta saçının bir teliyle Şeyh'e yüzlerce zünnar kuşattı.

Şeyh ilerisini düşünmüyor değildi. Fakat o güzelin aşkı da bir kere yapacağını yapmıştı.

Şeyh tamamıyla elden ayaktan çıktı, ele avuca sığmaz oldu. Orası sanki ateşlerle doluydu, o da ayağıyla gitmiş, kendini ateşlere atmıştı.

Varı yoğu tamamıyla yok oldu... gönlü, sevda ateşiyle dumanlar içinde kaldı.

Kızın sevgisi can ülkesini yağmalamış... zülfünden imana küfürler yağdırmıştı!

Şeyh imanını verdi, Hıristiyanlığı kabul etti... takvayı sattı, rezilliği satın aldı!

Aşk, canına, gönlüne üst oldu... sonunda Şeyh gönlünden ümidini kesti... canına doydu.

“Can gittikten sonra gönlü ne yapayım? Hıristiyan kızına gönül vermek, ne de güçmüş.” dedi.

Dervişler onu böyle perişan bir halde görünce hepsi de işi anladılar, iş işten geçtiğini bildiler.

Onun bu haline şaşırıp kaldılar; başlarını önlerine eğdiler; ne akılları kaldı, ne fikirleri!

Bir hayli öğüt verdiler, ama fayda etmedi. Olacaklar olmuştu; iyileşmesine imkân yoktu.

Ona öğüt verenin öğüdü tesir etmiyordu... çünkü derdinin dermanı yoktu ki!

Perişan âşık, nasıl olur da söz dinler? Dermanı bile yakıp yandıran dert, nasıl olur da dermanı kabul eder?

O upuzun günde Şeyh, ta akşama dek ağzı açık hayran bir halde, gözlerini pencereye dikti... öylece bakıp kaldı!

Karanlık gece, zülfü gibi etrafa yayılınca, sevgilinin yüzü günahlarla küfre dalıp gizlenince...

Yıldızların her biri bir ışık yakınca, Pir’in gönlünü güneşin hicranı kapladı...

O gece, sevgisi birken yüz oldu... hulâsa tamamıyla kendisinden geçti gitti!

Kendisinden de vazgeçti, âlemden de... başına topraklar saçtı, feryat ve figana koyuldu.

Bir an bile ne uykusu kaldı, ne kararı... sevgiden kıvranmakta, ağlayıp inlemekteydi.

Diyordu ki: “Yarabbi, bu gecenin gündüzü yok mu... yoksa feleğin ışığı olan güneşin ziyası mı kalmadı?

Nice geceleri riyazatla geçirdim... fakat kimsecikler böyle bir geceden nişan bile vermedi.

Mum gibi yanıp yakılmadan ne uykum kaldı, ne rahatım... ciğerime serpecek gönül kanımdan başka bir suyum kalmadı.

Bu hararetten, bu yanıştan mum gibi erimedeyim... beni adeta gece yakıyorlar... gündüz öldürüyorlar!

Bu gece yüzlerce baskına uğramadayım... bilmem gündüzüm nasıl geçecek?

Kimin bir gececik böyle bir gündüzü olursa, işi gücü gece gündüz ciğerler dağlamak, yanıp yakılmaktır!

Gece gündüz hayli hararetlere düştüm... fakat gündüzüme bu gece eriştim!

Beni yarattıkları gün, meğerse bu gece için yaratmışlar!

Yarabbi, bu gecenin gündüzü yok mu? Feleğin mumu yanmayacak mı?

Yarabbi, bu gecede bunca alametler var... yoksa kıyamet günü bu gece mi ki?

Yoksa ahımdan güneş mi söndü... yoksa sevgilimi görüp utandı da gizlendi mi?

Gece onun saçları gibi uzun, onun saçları gibi kara... yoksa bu benzerlik olmasaydı, yüzünü görmediğimden mutlaka şimdiye kadar yüz kere ölürdüm ben!

Geceleyin, bütün gece aşk sevdasıyla yanmaktayım... sevginin hücumuna karşı durmaya takatım yok!

Ömür nerde? Tutayım da sevgilimi öveyim... yahut muradıma ulaşmak için feryatlara koyulayım...

Sabır nerde? Tutayım da ayağımı eteğime çekeyim... yahut da erler gibi erleri bile yıkan koca şarap kadehini çekeyim...

Baht nerde ki, uyanmaya bir ayak diresin, uyanıp kalksın... yahut onun sevgisindeki halimi görsün de bana yansın, ağlasın!

Akıl nerde ki, bilgimi ele alayım, yahut düzenler düzeyim, fikirlerde bulunayım da aklımı toplayayım.

El nerde ki, yolunun topraklarını başıma saçayım... yahut da topraklarla kanlara bulanmış kalmışken kalkayım, başımı kaldırayım!

Ayak nerde ki, gene sevgilinin civarını arayayım... göz nerde ki, gene sevgilinin yüzünü göreyim.

Sevgili nerde ki, derdime acısın, merhamete gelsin... dost nerde ki, bir an olsun gelsin de elimi tutsun!

Gün nerde ki, feryat ve figanlar edeyim... akıl nerde ki, akıllıca bir işe girişeyim?

Akıl da gitti, sabır da gitti, sevgili de... bu ne aşktır, bu ne derttir, bu ne iş?”

Bütün dostlar, feryadını duyup gönlünü almak için başına toplandılar.

Bir dostu, “Ey ulular, ın şeyhi, kalk... bu vesveselerden yıkan, arın, arın.” dedi.

Şeyh ona, “Bu gece ciğer kanıyla yüzlerce defa yıkanıp arındım a bihaber.” diye cevap verdi.

Bir başkası, “Ey ihtiyar pir, bir hata ettiysen, geldi geçti... tövbe et.” dedi.

Şeyh ona da, “Namustan, halden tövbe ettim... şeyhlikten, olmayacak şeylerden tövbe ettim.” diye cevap verdi.

Başka biri dedi ki: “Tesbihin nerde... işin tesbihsiz nasıl düzelir?”

Şeyh dedi ki: “Belime zünnar bağlayabilmek için elimden tesbihi attım!”

Başka biri dedi ki: “Ey sırlara agâh olan, kalk, aklını başına al da namaza dur!”

Şeyh dedi ki: “O sevgilinin mihrap olan yüzü nerede ki? Onun yüzünü görmedikçe namazım ne işe yarar?”

Bir başkası dedi ki: “Bu sözler niceye bir? Kalk, davran... halvete git de Tanrı’ya secde et!”

Şeyh dedi ki: “Eğer put gibi güzel olan sevgilimin yüzü burada olsaydı, tapısında secde etmem ne hoştu!”

Bir başkası dedi ki: “Hiç pişman olmayacak mısın? Bir an olsun Müslümanlık derdine düşmeyecek misin?”

Şeyh dedi ki: “Bundan daha artık pişmanlık mı olur... neden bundan önce âşık olmamışım ki?”

Başka biri, “Şeytan yolunu vurdu... ansızın gönlüne azgınlık okunu attı.” dedi.

Şeyh, “Yolumuzu vurup kesen şeytan, ne de güzel vurup kesmekte... bizi ne de güzel azdırmakta. Söyle, vursun, durmasın.” dedi.

Başka biri, “Bu işi durup anlayan, bu pir nasıl azdı diye hayretlere düşer.” dedi.

Şeyh, “Ben addan sandan çoktan geçtim... ar, namus şişesini çoktan taşa çaldım.” dedi.

Bir başkası, “Eski dostlar sana incindiler, yürekleri yarıldı.” dedi.

Şeyh, “Gâvur kızının gönlü razı olsun da... şunun bunun incinmesine aldırış bile etmem.” dedi.

Başkası, “Dostlarla düş kalk... hadi, bu gece tekrar Kâbe’ye gidelim.” dedi.

Şeyh, “Kâbe olmazsa, kilise hazır ya... ben Kâbe’nin akıllısıyım, kilisenin sarhoşu.” dedi.

Başka birisi, “Hemencecik yola düş... Harem’de otur, özürler dile.” dedi.

Şeyh, “Benden el çek... başımı o sevgilinin eşiğine koyup özürler dilemek isterim.” dedi.

Başka birisi, “Yolda cehennem var, aklı başında olan kendisini cehenneme atmaz.” dedi.

Şeyh, “Cehennem yoldaşım olsa, yedi cehennem bile bir ahımdan yanar, yakılır.” dedi.

Bir başkası dedi ki: “Cennet ümidiyle bu kötü işten vazgeç, tövbe et!”

Şeyh dedi ki: “Yüzü cennete benzeyen sevgili olduktan sonra, bana cennet lazım olsa bile bu civar yeter!”

Başka biri dedi ki: “Tanrı’dan utan... Ulu Tanrı’dan hayâ et!”

Şeyh dedi ki: “Beni bu ateşe Tanrı attı... kendi kendimi nasıl kurtarabilirim?”

Bir başkası da dedi ki: “Yürü, rahat otur... yeni baştan imana gel, mümin ol!”

Şeyh ona da, “Ben şaşırmış kalmıştım... benden küfürden başka bir şey isteme... kâfir olandan iman arama.” diye cevap verdi.

Şeyh’e söz geçmeyince, dervişler iyileşmeyeceğini anlayıp meyus oldular...

Gönülleri kan kesildi, kan deryası dalgalandı. “İşin sonu ne olacak, bakalım perdenin ardında ne var?” dediler.

Nihayet gün Türk’ü, altın kalkanını gösterip gece Hindu’sunun başını kılıcıyla kesince...

Ertesi gün olup bu gururla dolu olan dünya, güneş kaynağından nurlanınca

Halvetlere giren Şeyh, sevgilinin civarına yöneldi... o mahallenin köpekleriyle arkadaş oldu.

Yolunun toprağında itikâfa niyetlendi... onun ay yüzünü görünce ölüye döndü.

Bir aya yakın bir zaman, gece gündüz oralarda kaldı, onun güneşe benzeyen yüzünü görmek için dayanıp bekledi.

Sonunda sevgilisini göremediğinden hastalandı... fakat eşiğinden başını kaldırmadı.

O güzelin mahallesinin toprağı, yatağı olmuştu... kapısının eşiği yastık kesilmişti.

Orayı bırakmak elinde değildi ki. Kız, Şeyh’in kendisine âşık olduğunu anladı.

Fakat anlamazlıktan geldi de dedi ki: “Ey Şeyh, neden böyle kararsız bir hale düştün?

Zahitler, nasıl olur da şirk şarabından sarhoş olurlar; nasıl olur da Hıristiyanların mahallesinde otururlar?

Şeyh zülfümü ikrar edecek olursa, her an bir divaneliğe düşer.”

Şeyh dedi ki: “Görüyorsun ya... nasıl zebun olmuşum; gönlümü çaldın gitti.

Nazdan, kibirden vazgeç... âşıkım, ihtiyarım, garibim... şu halime bir bak!

Ya tekrar bana gönlümü ver, yahut benimle hemdem ol... niyazımı gör de bu kadar nazlanma!

Güzelim, aşkım serseri değildir benim... ya başımı tenimden ayır, ya bana lütfet!

Hükmedersen, canımı bile veririm... dilersen, yeni baştan canımla oynar, gene sana feda ederim.

Ey dudağıyla zülfü, kâr ve ziyanım olan; ey yüzüyle civarı, maksadım, maksudum kesilen sevgili.

Gâh zülfünün parlaklığıyla beni yakma... gâh sarhoş gözlerinle beni uyutma.

Senin yüzünden gönül ateşlere düştü. Göz bulut kesildi... senin yüzünden kimsesiz, dostsuz, sabırsız ve kararsız kaldım!

Canım, sevgili, sensiz bütün cihanı sattım... aşkınla bir bak, nasıl kesem bomboş, nasıl kesemi büzüp kapatmışım!

Gözümden yağmur gibi yaşlar yağmada... sensiz gözümde ancak gözyaşları var!

Elimle öyle bir gönül avladım, gözümle öyle bir gönül gördüm ki, kimseler bulamadı, kimseler göremedi. Gönülden çektiğimi kimseler çekmedi, kimseler duymadı!

Gönlümde gönül kanından başka bir şey kalmadı... gönlüm de bitti tükendi, ne vakte kadar gönül kanını içip durayım?

Bu yoksulun gönlünü bundan fazla paralama... onu bundan ziyade tekmeleme, çiğneme!

Ömrüm beklemekle geçti... bir vuslat el verecekse, zamanla beklemek gerek!

Her gece cana pusu kurmada, civarında canımla oynayıp durmadayım.

Yüzüm kapının toprağında... böylece can vermedeyim... toprak pahasına canımdan geçip gitmedeyim.

Kapında ne vakte kadar ağlayıp inleyeyim? Aç kapıyı... bir an olsun beni kendine hemdem et!

Sen bir güneşsin... senden nasıl ayrılabilirim? Ben bir gölgeyim, sensiz nasıl durabilirim?

Gölgeye benziyorum ama, kıvranıp kıvrılarak güneş gibi pencerene vurmadayım.

Ben bir aklını yitirmiş âşıkım... başını aşağı çeker, görünmezsen, yedi kat göğü birbirine katarım, altüst ederim!

* Şu toprak canımla yanıp durmadayım... canımdaki ateş âlemi parlatmada!

* Aşkına düşeli ayağım balçığa saplandı... iştiyakınla gönlümü ele aldım; böylece kalakaldım!

İsteğinle can vermedeyim; ey dermanım sevgili, nihayet bir an olsun beni huzura, istirahata eriştir, bana derman et!”

Kız, “A yıl yaşamış koca kişi, utan... sen gayrı kendine kâfur ve keten tedarikine bak!

Nefesin soğuk... benimle hemdem olma... ihtiyarlamışsın, canınla oynamaya kalkışma!

Benim sana yüz vermemdense, senin kefen tedarikine düşmen daha yeğ!

Şimdi sen bir lokma ekmeğe muhtaçsın... âşık olamazsın sen, vazgeç bu sevdadan!

Sen nasıl olup da padişahlığa konacaksın? Karnını doyurmaya bir dilim ekmek bile bulamıyorsun!" dedi.

Şeyh dedi ki: "Sen bana bu çeşit yüz binlerce laf söylesen, benim aşkından başka bir işim gücüm yok.

Âşıklık gence ihtiyara bakmaz ki! Aşk hangi gönüle değerse, o gönlü paralar!"

Kız, "Eğer sen bu işin eriysen, dört şeyden birini yapmalısın.

Ya puta secde edersin, ya Kur'an'ı yakarsın... ya şarap içersin, yahut da imanından geçersin." dedi.

Şeyh "Şarap içmeyi kabul ettim; öbür üçüyle işim yok benim.

Güzelliğini seyrede ede şarap içerim, ama öbür üç işi yapamam." dedi.

Kız dedi ki: "Bu işe sağlam yapıştıysan, Müslümanlıktan el yumalısın.

Sevgilisiyle aynı renge boyanmayanın sevgisi renkten, kokudan başka bir şey değildir!"

Şeyh, "Ne dersen, yaparım... ne buyurursan, yerine getiririm.

* Ey gümüş bedenli sevgili, ben senin kulağı küpeli bir kulunum... zülfünü kulağıma küpe yap!" dedi.

Kız, "Peki," dedi... "hadi kalk, gel de şarap iç. Şarap içince coşacaksın, neşeleneceksin."

Şeyh'i muğların yurduna götürdüler; dervişler feryad ve figan ederek kalakaldılar!

Şeyh bir de baktı ki, yepyeni bir meclis... güzelliği son haddinde bir ev sahibi.

Aşk ateşi, suyunu kuruttu, işini bitirdi... Hıristiyan kızının zülfü, ömrünü elden aldı!

Ne bir zerre aklı kaldı, ne bir zerre fikri! Orada öylece susakaldı, dalıp gitti!

Sevgilisinin elinden şarap kadehini aldı, içti... işinden gücünden vazgeçti!

Şarapla sevgilinin aşkı birleşince, o ay yüzlüye sevgisi birken yüz bin oldu.

Şeyh eskiden beri şarap içermiş gibi, oradaki rintleri seyredip sevgilinin lâl dudaklarını, hokka gibi ağzını gülümser görünce

Canına bir iştiyak ateşidir düştü... kanlı gözyaşları, kirpiklerinden damlamaya başladı.

Bir kadeh şarap daha istedi, aldı, içti. Sevgilinin zülfünün bir halkasını kulağına küpe yaptı.

Şeyh'in yüzlerce kitabı vardı, hepsini din için yazmıştı, hepsi hatırındaydı... Kur'an'ı da ezbere bilir mahir bir hafızdı.

Fakat şarap kadehten vücuduna döküldü mü, hepsinin manası gitti, kuru sözleri kaldı!

Aklında ne varsa hepsini unuttu. Şarabı içince aklını yele verdi gitti!

Şarap, gönlünde eskiden kalma ne varsa hepsini yudu, eritti!

Yalnız o sevgilinin güç tahammül edilir aşkı kaldı, başka ne varsa gitti, tertemiz oldu!

Şeyh sarhoş olunca aşkı üst oldu, ruhu deniz gibi dalgalanmaya başladı.

O güzeli de elinde şarap kadehi, sarhoş bir halde görünce büsbütün elden avuçtan çıktı.

Şarap içmeyi bir yana bıraktı, kızın boynuna sarılmak istedi.

Kız dedi ki: "Sen bu işin eri değilsin... âşıkım diye davaya kalkışıyorsun ama, laftan ibaret bu!

Aşk yolunda ayağın pekse... o büklüm büklüm saçların yoluna düştüysen

Zülfüm gibi kâfirliğe ayak bas... çünkü aşk, serserice bir iş değildir.

Takva ile aşk uyuşamaz. Aşkın sonu kâfirliktir, bunu unutma!

Kâfirliğime uyar, benim gibi kâfir olursan, kolunu boynuma dolar, beni kucaklarsın.

Yok... kâfirliğe uymaz, imanından vazgeçmezsen; kalk, yürü... işte sopan da buracıkta, aban da!"

Şeyh âşık olmuştu, pek düşkün bir hale gelmişti... gafletle gönlünü kaza ve kadere teslim etmişti.

Sarhoş değilken bile, bir an olsun varlığına yapışmamıştı.

Şimdiyse hem âşıktı, hem sarhoş; tamamıyla kendisinden geçmişti artık.

Kendisine gelemedi, rezil rüsva olup gitti. Kimseden perva etmedi, Hıristiyanlığı kabul etti.

Şarap epeyce yıllanmıştı, onu iyice kendisinden geçirmiş, pergele döndürmüştü.

Âşık ihtiyardı, şarap yıllanmış, aşksa terütaze... sevgilisi de oracıktaydı. Artık nasıl sabredebilirdi ki?

O ihtiyar tamamıyla harap oldu, tamamıyla sarhoş oldu... bir insan hem sarhoş, hem de âşık olursa, nasıl olur? Tamamıyla elden çıkar!

Dedi ki: "Ey ay yüzlü, kudretim kalmadı, âşıkım... benden daha ne istiyorsun, söyle!

Aklım başımdayken puta tapmadım ama, şimdi sarhoşum... sarhoşken putun önünde Mushaf'ı bile yakarım."

Kız, "İşte şimdi bana layık bir er oldun... Allah rahatlık versin; tam benim harcım bir adam kesildin!

Bundan önce aşkta hamdın, ham. Artık iyice otur, istirahat et... çünkü nihayet piştin" dedi.

Hıristiyanlar, öyle bir şeyhin onların yolunu tuttuğunu duyunca

Şeyh'i sarhoş sarhoş kiliseye götürdüler, zünnar kuşanmasını söylediler.

Şeyh zünnarı kuşanınca hırkayı ateşlere atıp yaktı, Hıristiyan oldu.

Dininden döndü; ne şeyhliği hatırladı, ne Kâbe aklına geldi.

Bir genç kızın aşkıyla bunca yıllık sağlam imandan vazgeçti gitti.

Dedi ki: "İşte olanlar oldu, azdım... yolumdan çıktım. Bir Hıristiyan kızının aşkı, bana yapacaklarını yaptı.

Bundan sonra daha ne dersen de... emrine uyayım. Bundan beter daha ne varsa söyle, onu da yapayım.

Aklımın başımda olduğu gün puta filan tapmadım ama, seni görüp sarhoş olunca taptım işte!"

Nice kişiler vardır ki, şarap yüzünden dinlerini terk ederler... şüphe yok ki, kötülüklerin aslı olan şarap bu işi yapar!

Şeyh kıza, "Sevgili, daha ne kaldı? Dediklerinin hepsini kabul ettim, yaptım.

Sevginle şarap içtim, puta taptım. Benim aşktan gördüklerimi kimseler görmemiştir!

Kim benim gibi aşktan çıldırır? Aşk, öyle bir şeyhi nasıl olur da böyle rüsva eder?

Elli yıla yakın bir zamandır ki, gönlümde sır denizi dalgalanıp duruyordu.

Derken aşkın bir zerresi, gizlendiği yerden sıçrayıp çıktı... bizi, ta takdir levhine kadar sürükledi!

Aşk, bu çeşit nice hırkayı zünnar haline sokmuştur da, sokar da!

Aşk ebcedini okuyan, Kur'an cüzlerini okumuş, pişmiş demektir... aşka düşüp sevgiyle başı dönmüş olan, gayb sırlarını bilmiş, anlamıştır.

Her neyse... bunların hepsi geldi geçti... şimdi söyle bakalım, sen bizi ne vakit vuslatına nail edeceksin?

Asıl olan senin vuslatındır... o yapı adamakıllı kurulmuş, esaslı bir yapıdır... her ne yaptımsa, vuslat umduğumdan yaptım.

Vuslat istiyorum, seninle aşina olmayı diliyorum... bu ayrılıkla niceye bir yanayım?" dedi.

Kız gene dedi ki: "Ey tutsak ihtiyar, benim mehrim çok ağır. Sense pek yoksulsun!

Ey bir şeyden haberi olmayan, buna altın lazım, gümüş lazım. Gümüş olmadıkça nasıl olur da işin altın gibi parlar?

Paran yoksa, başını al, git... ey koca kişi, benden bir nafaka al, düş yola!

Tez yürüyen güneş gibi tek ol... ercesine sabret, er ol!"

Şeyh dedi ki: "Ey selvi boylu, gümüş bedenli, ne de ahdinde duruyorsun ya!

A güzel sevgili, senden başka kimim, kimsem yok... bu çeşit sözleri bırak artık.

Her an yeni bir tarzda beni aldatıyorsun... her an bir başka çeşit başından savuyorsun!

Her ne yaptımsa, sensiz adeta kendi kanımı içtim... ne işte bulunduysam, senin için bulundum.

Aşkının yolunda neyim varsa terk ettim... ne küfrüm kaldı, ne imanım... ne kârım kaldı, ne ziyanım!

Beni niceye bir bekletip kararımı elden alacaksın? Böyle kararlaştırmadık mı, beni vuslatına erdirmeyecek misin?

Bütün dostlar beni terk etti... hepsi de canıma düşman kesildi!

Sen böyle harekette bulunuyorsun, onlar da öyle. Peki ben ne yapayım? Ne gönlüm kaldı, ne canım... ben ne işleyeyim?

Ey İsa yaradılışlı, yalnız cennete girmektense, seninle cehenneme girmek daha hoş!”

Nihayet Şeyh, tam ona layık bir adam olunca o ay yüzlü de onun derdine acıdı, yüreği yandı.

Dedi ki: “Ey henüz istediğim gibi pişmeyen âşık, artık mehr işini de bitirelim... tam bir yıl durup dinlenmeden domuzlarımı gütmek gerek!

Yıl bitti mi, sana varırım... neşeli günlerimizi de, dertli zamanlarımızı da beraber geçiririz... bir arada yaşar gideriz!”

Şeyh, sevgilinin hükmüne itiraz etmedi. Çünkü sevgilinin hükmünden baş çeken, sevgilinin hiçbir sırrına eremez.

Kâbe piri, uluların şeyhi, gidip tam bir yıl domuz çobanlığı etti.

Herkesin içinde yüzlerce domuz vardır ha... ya domuzu yakıp yandırmalı, ya zünnari kuşanıp kuru davadan vazgeçmeli!

Ey adam olmayan, sen bu tehlikeye yalnız o ihtiyar şeyh mi düştü sanırsın!

İçindeki domuzdan haberin yoksa, mazursun ama yol eri değilsin!

Bu tehlike herkesin içinde... insan yola girdi mi, başını çıkarır, görünür!

İş eri gibi yola ayak bastın, yola düştün mü, yüz binlerce put görür, yüz binlerce domuz görürsün!

Aşk ovasında domuzu öldür, putu yak... bunları yapamazsan, Şeyh gibi aşka düş, rüsva ol!

Şeyh Hıristiyanlığı kabul edince, Rum ülkesinde bir gürültüdür koptu!

Onunla düşüp kalkanlar, şaşırıp kaldılar... onun bu hali yüzünden adeta canlarından oldular.

Tutkunluğunu görünce dostluğundan vazgeçtiler... onu terk etmeye karar verdiler.

Hepsi de onun kötü bahtından kaçtı... onun derdiyle başına topraklar saçtı.

İçlerinde anlayışlı bir dost vardı, kalkıp huzuruna gelerek dedi ki: “Ey kötü işlere düşen.

Biz bugün Kâbe’ye dönüyoruz. Hükmün ne? gönlündekini söyle bana!

Ne diyorsun? Hepimiz senin gibi gâvur mu olalım... kendimizi rezillik mihrabı mı edelim?

Seni böyle görmeye tahammül edemiyoruz... onun için seni bırakıp buradan kaçıyoruz.

Bari Kâbe'de itikâfa girip oturalım da şu gördüklerimizi görmeyelim!"

Şeyh dedi ki: "Benim canım ateşler içinde... nereye gidecekseniz hemen gidin, hiç durmayın!

Ben hayatta oldukça, bana kilise yeter... Hıristiyan kızı canıma canlar katmada... o bana kâfi!

Siz hürsünüz... bu işi bilmezsiniz. Burada böyle bir işe düşmediniz ki!

Sizin de başınıza bir an olsun, böyle bir şey gelseydi, her dertte bana hemdert olurdunuz.

Aziz yoldaşlarım, siz geri dönüyorsunuz... ben başıma daha neler gelecek, bilmiyorum ki!

Beni sorarlarsa, doğrusunu söyleyin. O elden ayaktan düşmüş olan, o başı dönüp duran nerde derlerse, gizlemeyin!

Deyin ki: Gözleri kanlarla dolu, ağzı zehirler içinde... kahır ejderhasının ağzına düştü; orada kaldı!

O İslam pirinin kaza ve kader yüzünden uğradığı şeylere âlemde hiçbir kâfir razı olmaz.

Uzaktan ona bir Hıristiyan kızını gösterdiler... akıldan da vazgeçti, dinden de, şeyhlikten de!

O kızın halka gibi zülfü, boynuna geçti... bütün halkın diline düştü!

Eğer biri beni kınarsa, deyin ki: Bu yolda niceler bu çeşit tehlikelere uğrar, niceler kayıp düşer!

Bu öyle bir yoldur ki, bu yola gidebilecek ne bir ayak vardır, ne bir baş! Kimse bu yolda hileden, tehlikeden emin olmasın!"

Şeyh bu sözleri söyleyip dostlarından yüz çevirdi... domuz çobanı, domuzlarının yanına koştu!

Dostlar derdiyle bir hayli ağladılar... dönüp dönüp arkasından baktılar.

Nihayet Kâbe'ye yöneldiler... yürekleri yanıyor, tenleri eriyordu.

Şeyhleri Rum ülkesinde yapayalnız kalmıştı... dininden dönmüş, imanını yele vermiş, Hıristiyan olmuştu.

* O azizler hareme varınca ağızlarını yumdular, kimseye bir şeycik söylemediler.

Şeyhlerinin halini söylemeye utandılar... her birisi bir bucakta gizlendi!

Şeyh’in Mekke’de dirayetli bir dostu vardı. Şeyh’e teslim olmuş, her şeyden el yumuştu!

Pek gözü açıktı... iyi bir kılavuzdu. Şeyh’i ondan iyi anlayan, bilen yoktu.

Şeyh Mekke’den giderken, o orada değildi.

Gittiği yerden dönüp gelince halvet bucağında Şeyhini bulamadı.

Dervişlere “Ne haldedir, ne oldu?” diye sordu. Şeyh’in başına gelenleri tamamıyla anlattılar.

Kaza ve kaderin başına getirdiği halleri söylediler. Dediler ki:

“Bir Hıristiyan kızı, onu saçının bir teliyle bağladı... iman yolunu her taraftan kesti!

Şimdi zülüfle, benle aşk oyunu oynamada... hırka yandı, iyileşmesine imkân kalmadı.

İbadetten tamamıyla el yudu... şimdi, şu anda domuz çobanlığı yapmada!

Şimdi o dertlere düşen ulunun belinde ucunda haç asılı bir zünnar var!

Şeyhimiz din yolunda nice ibadetler etti, ama şimdi onu tanıyamazsın, eski bir gâvurdan ayırt edemezsin!”

Derviş, bu olayı duyunca hayretlere düşüp yüzü sarardı, yaslara büründü!

Dervişlere dedi ki: “Ey eteği bulaşık kişiler, vefakârlıkta ne ersiniz siz, ne avrat!

İnsana kara gün dostu gerek. Dost, böyle günde işe yarar.

Siz Şeyhinize dostsanız, neden ona yardım etmeyi her şeyden üstün tutmadınız?

Mademki Şeyh, eline zünnar aldı... hepinizin zünnar kuşanması gerekti.

Dileyerek ondan ayrılmamalıydınız... hepinizin de onunla beraber Hıristiyan olması lazımdı.

Utanın, bu mu dostluğunuz sizin? Bu mu hak hukuk göstermeniz, bu mu vefanız?

Bu, ne dostluk, ne de vefakârlık... yaptığınız iş, münafıklıktan başka bir şey değil!

Dostuna dost olan, ondan ayrılmayan kişinin, dostu gâvur olsa, beraberce gâvur olması lazım!

Dost, kötü günde belli olur... iyi gündeyse yüz binlercesi bulunur.

Şeyh ejderhanın ağzına düşünce, demek ki hepiniz ad san kaygısına düştünüz, onu bırakıp kaçtınız ha!

Aşk, zaten kötü ad san üstüne kurulmuş bir yapıdır. Kim bu yoldan baş çekerse, bu çekilişi hamlıktandır.”

Bu sözler üzerine hepsi de, “Söylediklerini daha önce ona kaç kere söyledik, hatta daha fazla da söyleyip

Onunla kalmaya azmettik... neşede, gamda onunla beraber bulunalım dedik...

Zahitliği satalım, rezilliği alalım... dinden vazgeçelim, gâvur olalım diye kurduk.

Fakat o iş bilen, düzen Şeyh hepimizin birer birer yanından uzaklaşmasını, geri dönmesini istedi.

Bizim dostluğumuzdan bir fayda görmediğinden, bizi hemencecik geri döndürdü.

Biz de hükmüne uyduk, döndük; işte sana da ahvalini anlattık, gizlemedik.” dediler.

Bunun üzerine o derviş, öbür dervişlere, “Pekâlâ... fakat eğer işiniz düzeninde olsaydı

Tanrı tapısından başka varacak yeriniz olmaz; bütün varlığınızla o tapıya varır;

Tanrı’ya yalvarıp yakarmada her biriniz, öbürünü geçerdi.

Tanrı da sizi böyle kararsız bir halde görünce lütfeder, hemencecik Şeyh’i hidayete sevk eylerdi.

Hadi Şeyhinizden çekindiniz, neden Tanrı tapısından da çekindiniz, neden Tanrı’ya niyazda bulunmadınız?” dedi.

Bu sözü duyunca hepsi de cevap vermeden âciz kaldı, hiçbiri utancından başını kaldırmadı!

O derviş, “Bu utanmadan ne fayda? Mademki iş bu hale gelmiş... hemen kalkalım...

Tanrı tapısına yüz tutalım; yalvarıp yakararak başımıza topraklar saçalım.

Hepimiz kâğıt gömlekler giyelim; nihayet hep birden Şeyhimizi elde edelim.” dedi.

Hepsi de Arap diyarından Rum ülkesine gittiler. Gece gündüz itikâfa girdiler, gizlendiler.

Hak kapısında her biri yüz binlerce feryada koyuldu. Gâh ağlıyorlardı, gâh şefaat diliyorlardı.

Böylece tam kırk gün, kırk gece hiçbirisi durduğu yerden baş kaldırmadı!

Kırk gün kırk gece hiçbirisi ne uyudu, ne dinlendi... ne ekmek yedi, ne su içti!

O temiz kişilerin yalvarmasından göklerde bir gürültüdür koptu.

Yücelerdeki yeşiller giyinmiş melekler de, aşağılardaki yeşiller giyinmiş melekler de libaslarını soydular, yasa daldılar, hepsi mor matem elbiseleri giyindiler!

Nihayet, bunların saffına reis olan dervişin dua oku hedefe vardı.

Kırk birinci gece o temiz derviş halvet bucağında kendinden geçti.

Seher çağı miskler saçan bir yel esti... gözüne bir âlemdir göründü.

Ay gibi Mustafa'yı gördü. Siyah saçlarını ikiye ayırmış, omuzlarına salmıştı.

Güneşe benzer yüzü, Tanrı gölgesiydi; yüzlerce can âlemi, saçının bir teline vakfolmuştu.

Salına salına yürümekte, gülümseyip durmaktaydı. Onu gören, derhal kendisini kaybederdi.

O derviş Mustafa'yı görünce yerinden kalktı, "Ey Tanrı Peygamberi," dedi... "elimi tut!

Tanrı için halka yol gösterirsin; Şeyhimiz yol yitirdi, ona yol göster!"

Mustafa dedi ki: "Ey himmeti yüce derviş, yürü var... Şeyhini bağdan kurtardım.

Yüce himmetin tesir etti... Şeyhini affettirdi.

Ta eskiden Şeyh'le Tanrı arasında pek kara bir toz yoldan kalktı. Tövbe çağı geldi, suç çekilip gitti.

O tozu Şeyh'in yolundan giderdik, onu karanlıklarda bırakmadık.

Şefaat için bir katrecik çiğ tanesi saçtım... onun bütün ömrüne yayıldı!

O toz, şimdi yoldan kalktı; tövbe kabul edildi; günah ortadan kalkıp gitti...

İyice bil ki, günahtan yüzlerce âlem olsa, bir tövbenin hararetiyle erir, yok olur... yoldan kalkar!

Lütuf ve ihsan denizi dalgalanınca, erin de günahını mahveder, kadının da!"

Bu rüyanın sevinciyle dervişin aklı başından gitti... öyle bir nara attı ki, gökler güm güm inledi!

* Bağırıp çağırarak halvet bucağından çıktı; gözlerinden akan gözyaşları kanlarla bulanmaktaydı.

Bütün dervişlere rüyasını anlattı; müjdeler verdi, yola düzüldüler.

Dervişlerle ağlaya ağlaya koşmaktaydı. Domuz çobanı olan Şeyh'in bulunduğu yere kadar vardılar.

Bir de gördüler ki, Şeyh ateşlere dönmüş... kararsız bir halde. Fakat bu kararsızlıkla hoş bir âlemde!

Şeyh de dervişlerin tekrar geldiklerini, Tanrı'ya yalvarmaya koyulduklarını gördü.

Şeyh çan sözünü ağzından atmış, zünnarı belinden çözmüştü.

Başındaki Hıristiyan külahını fırlatmış, gönlünü de Hıristiyanlıktan yıkayıp arıtmıştı.

Şeyh uzaktan dervişleri görünce, kendisini onların yanında nursuz pirsiz görüp

Utancından üstündeki elbiseyi yırttı; aciz eliyle başına topraklar saçtı.

Gâh bulut gibi kan ağlamaktaydı; gâh eliyle tatlı canını onların yoluna atmaktaydı.

Ahından feleklerin perdesi yanıyor, tahassüründen vücudundaki kan, ateş kesiliyordu.

Gönlündeki hikmet, esrar, Kur'an ve hadis bilgilerini tamamıyla yıkamışlardı.

Şimdi bütün bunlar, tekrar bir uğurdan aklına gelmişti. Cahillikten, çaresizlikten tekrar kurtulmuştu.

Kendi haline bakınca, secdelere kapanıyor, ağlayıp duruyordu.

Gül gibi gönül kanlarına bulanmıştı... utancından terlere gark olmuştu!

Dervişler onu bu halde görünce hem dertlere düştüler, hem neşelenip sevindiler.

Hepsi de koştular, şükrane olarak canlarını vererek yanına gittiler.

Şeyh'e, “Ey sır perdesini açan, gene güneşinin üstünden bulut çekildi.

Küfür yoldan savulup gitti, iman gelip yerleşti... Kilisede puta tapan, Tanrı'ya tapar oldu.

Ansızın kabul denizi dalgalandı; Peygamber sana şefaat etti.

Şimdi şükredecek zaman... şükret Tanrı'ya; matemin sırası, yeri değil!

Tanrı'ya şükürler olsun ki, kapkaranlık denizde güneş gibi bir yol açtı.

Apaydın şeyi kapkara yapmaya gücü yeten Tanrı, bunca günaha karşılık tövbe nasip etti.

Tanrı tövbeden bir ateştir parlattı mı, o ateş neyi bulursa yakar, yandırır, mahveder.” dediler.

Hikâyeyi kısa keselim; artık oradan yola düzülmek zamanıydı.

Şeyh gusletti, tekrar hırkasını giydi; dervişlerle beraber Hicaz’a doğru yola düştü.

Bundan sonra, rüyasında o Hıristiyan kızın güneşin kucağına düştüğünü gördü.

Güneş dile geliyor da, “Hemen Şeyh’in peşi sıra koş.

Onun dinine gir, onun yoluna toprak ol... ey onu kirleten, yürü... onun yüzünden temizlen arın!

O geçici aşkla senin yolunu tutmamıştı... şimdi sen de gerçek olarak onun yolunu tut.

Hayli zamandır onun yolunu kesmiştin; şimdi ona yoldaş ol; niceye bir bu habersizlik, artık gerçeği anla.

Onu yoldan çıkardın, şimdi de sen onun yoluna gir... o artık yola geldi, sen de ona yoldaş ol!” diyordu.

Hıristiyan kızı uykudan uyanınca gördü ki, gönlü güneş gibi nurlar saçmada.

Gönlünde şaşılacak bir dert peydahlanmıştı. O dert, onu aramaya düşürmüş, kararsız bir hale getirmişti.

Sarhoş canına bir ateştir düşmüştü... şimdi de gönlüne el attı, gönlü elinden çıktı!

Kararsız canı, gönlüne ne tohum ekmişti; bu tohum nasıl bir meyve verecekti? Bilmiyordu ki!

Bir işe düşmüştü ki, hemdemi yoktu. Kendisini şaşılacak bir âlemde gördü.

Öyle bir âlem ki, orada hiçbir yol görünmemekte... dil tutulup kalmış, söze mecal yok!

Bütün o naz ve naim içinde, ne şaşılacak şey ki, gözyaşları yağmur gibi yağmaktaydı!

Bir bağırdı, elbisesini yırtarak dışarıya koştu... başına topraklar saçtı, kanlar içinde koşmaya başladı.

Dertli bir gönülle, kuvvetsiz bir bedenle Şeyh'in ve dervişlerin peşine düştü.

Bulut gibi kanlara gark olmuş, koşup duruyor... nasıl koştuğunu, nasıl yol aldığını da bilmiyordu!

Ovada, çölde hangi yola gitmek gerek? Onu da bilmiyordu.

Yalnız âciz, perişan bir halde ağlayıp inliyor, yüzünü sevine sevine topraklara sürüyor,

Feryat ederek, "Ey herkesin imdadına yetişen Tanrı, ben işten güçten kalmış, âciz bir kadınım.

Senin gibi birisinin yolunda yürüyen bir erin yolunu vurdum... fakat bilmiyordum, sen benim yolumu vurma.

Kahır denizini köpürtme, yatıştır... bilmiyordum, yanıldım, suçumu ört!

Yaptıklarıma kalma... bu yoksulun suçuna bakma... dine girdim, imana geldim, beni dinsiz bırakma!

* Ölüyorum, yardımcım bir kimsecik bile yok... senden, senin yüceliğinden başka feryardıma kimsecikler erişemez." diyordu.

Şeyh'e içinden, "O kız Hıristiyanlıktan vazgeçti.

Bizim tapımıza aşina oldu... şimdi işi, bizim yolumuza düştü.

Geri dön... gene o putu bul... o put gibi güzel sevgilinle hemdem ol, derdine derman et!" diye ilham geldi.

Şeyh, derhal yel gibi yoldan döndü... gene dervişleri arasında bir gürültü koptu.

Hepsi birden, "Başınla oynayış, tövbe ediş, bu yanıp yakılma neydi ki?

Tekrar aşk oyununa mı girişeceksin... tövbe ettikten sonra gene binamazlıkta mı bulunacaksın?" dediler.

Şeyh, onlara kızın halini anlattı... bu sözü duyan, adeta canını terk etti.

Şeyh ve dervişler geri döndüler... o güzelin bulunduğu yere kadar geldiler.

Gördüler ki, kızın yüzü altın gibi sararmış... saçları yolun tozlarına bulanmış, görünmez olmuş.

Baş açık, yalınayak... elbisesi yırtılmış... ölü gibi yeryüzüne serilmiş!

O ay yüzlü, o yüreği yaralı güzel, Şeyhinin yüzünü görünce kendinden geçti.

Şeyh de o ay yüzlüyü aç susuz bir halde görünce, yüzüne gözlerinden sular serpti.

O güzel, Şeyh'i görünce bahar bulutu gibi ağlamaya başladı.

Gözü, ahdine vefa ediyordu... kendisini Şeyh'in eline, ayağına attı.

Dedi ki: "Senden utanıyorum, bu utangaçlık canımı yakmada... bundan böyle artık perde ardında yanamam.

Gerçeği anlamak için perdeyi attım... bana Müslümanlığı telkin et de yola gireyim."

Şeyh, ona Müslümanlığı telkin etti. Dervişlerde bir gürültüdür koptu.

O güzel yüzlü, gözyaşları saçarak, dalgalanıp coşarak şahadet getirdi.

Nihayet o güzel, doğru yolu buldu... gönlü hakikatten haberdar olmuştu; gönlündeki iman zevkine ulaştı.

Gönlü, o iman zevkiyle kararsız bir hale geldi... gam geldi, onun dertlerini teselliye koyuldu.

Kız dedi ki: "Şeyhim, takatım tak oldu; ayrılığa tahammülüm yok.

Baş ağrısıyla dertle, kederle dolu olan bu topraktan gidiyorum; elveda ey âlemin şeyhi, elveda!

Sözü kısa keseceğim... âcizim, affet, bana darılma."

O ay yüzlü, bu sözleri söyleyip candan el çekti... zaten yarı canı kalmıştı; onu da canana teslim etti.

Güneşi bulut altına girdi, gizlendi... yazıklar olsun, tatlı canı ondan ayrılıverdi!

O, mecaz denizinden bir katreydi; gene geldiği hakikat denizine gitti!

Hepimiz de yele benzeriz... şu dünyadan geçip gidiyoruz. O gitti, biz de hep gitmekteyiz!

Aşk yolunda bunun gibi neler olur, neler... bunu, aşkı bilen bilir!

Ne söylerlerse, olağandır... bu yolda olur; rahmet, ümitsizlik, hile, eminlik... hepsi mümkündür.

Nefis bu sırları işitemez... nasibi olmayan meydandaki topu çelemez.

Bunu can, gönül kulağıyla işitmek gerek... balçıktan meydana gelen ten kulağıyla değil!

Gönlün nefisle her an savaşıp durması pek çetinleşti... matem şiddetlendi... gene bir ağıt yak, gene bir feryat et!

Beşinci Makale

Kuşlar, bu sözleri duyunca hemen adeta canlarını terk ettiler

Simurg, kuşların gönüllerinden sabrı, kararı aldı; aşkları birken yüz bin oldu.

Yola düşmeyi kurdular, adamakıllı niyetlendiler, bu yolu aşmaya karar verip çevikleştiler.

Hepsi de dediler ki: “Şimdicek ortada işimizi görecek, bizi idare edecek bir kılavuz lazım bize.

Bize yolumuzu göstersin, yolda bize kılavuz olsun. Çünkü insan, kendi kendisine ulu olamaz, ululuk edemez.

Bu yolda aziz bir hâkim gerek ki, bu büyük ve derin denizi aşabilelim.

Bu hâkime can ve gönülden uyalım, fermanını tutalım da belki yolumuz Kafdağı’na varır.

Artık bu arada lafı bırakalım da belki Kafdağı’na yol bulur, oraya varırız.

Bu suretle zerre, ulu güneşe ulaşır... Simurg’un gölgesi üstümüze düşer.

Nihayet, kimse kendi kendisine hâkim olamaz... kura çekelim... yolu ancak bu.

Kura kime düşerse, ulu olur... biz küçük kuşlara başbuğluk eder.” dediler.

Söz buraya varınca, adeta akılları başlarından gitti... hepsi de sustular.

İşleri kuraya kalınca, o kararsızlara bir karardır, bir sükûnettir geldi.

Kura çektiler... tam yerinde olarak âşık hüthüte isabet etti.

Hepsi de onu kendilerine kılavuz yaptılar... ne buyuruyorsa, canla başla yerine getiriyorlardı.

“O, ulumuzdur... bu yolda bize başbuğdur, yol göstericidir.” diye ahdettiler.

“Hüküm onun hükmüdür; ferman onun fermanı... ondan ne canımızı esirgeriz, ne tenimizi.” dediler.

Altıncı Makale

Yol gösterici yiğit hüthüt, meydana çıktı... başına tacını giydi.
Yüz binlerce kuş yola düzüldü... aya da, balığa da gölge saldı!
Gide gide yolları, bir vadiye erişti; feryatları adeta aya ulaştı.
O yoldan yüreklerine bir korkudur düştü... canlarına bir ateştir erişti.
Birbirlerine yaklaştılar; kanat kanada, ayak ayağa, baş başa uçmaya başladılar.
Hepsi de gene canlarından el yudular... yükleri ağırdı, yolları uzun!
Şaşılacak bir yoldu bu yol... bu yola ne bir giden vardı, ne de yolda bir zerre hayırlı yahut şer bir şey!
Sessiz sedasız bir yoldu... ne artıyordu, uzuyordu bu yol, ne de eksiliyordu!
Bir kuş hüthüte, "Yolda neden kimsecikler yok?" diye sordu. Hüthüt cevap verdi: "Bu yalnızlık, padişahın yüceliğindendir.

Hikâye

* Bayezid, bir gece şehirden dışarı çıktı. Her taraf sakindi, halkın gürültüsü tamamıyla yatışmıştı.
Âlemi adamakıllı aydınlatan bir ay ışığı vardı... gece adeta gündüze dönmüştü.
Gökyüzü yıldızlarla bezenmişti... her bir yıldız bir başka işte, bir başka cümbüşteydi.
Şeyh ovada ne kadar gezdi, dolaştıysa; ovada, çölde hiç kimse seslenmedi, kıpırdamadı bile.
İçinden bir coşkunluk geldi de, dedi ki: "Yarabbi, gönlüm yandı.

Senin bu kadar yüce bir tapın var da, bu tapıda neden iştiyak çekenler yok... neden böyle bomboş?”

Hatif cevap verdi: “Ey yolda şaşırmış er! Padişah, herkese yol göstermez ki!

Bu ıssızlık, bu kapının yüceliğindendir... her yoksul, kapımıza gelemez bizim!

Yücelik harimimizin nuru balkır da, uykuda bulunan gafilleri bu kapıdan uzaklaştırır.

Halk, binde bir kişi bu yola düşsün, bu sevdaya ulaşsın diye, yıllarca bekler durur!”

Yedinci Makale

Yolun dehşetinden bütün kuşların kanatları, kanlara bulandı, ah etmeye başladılar.

Yolu görüyorlardı, fakat derman ortada yoktu!

O yolda öyle bir istiğna yeli esmekteydi ki, adeta göklere dayanmakta, göklere omuz vurmaktaydı!

Orası öyle bir ıssız yoldu ki, orada felek tavusu bile hiçe sayılmaktaydı.

Artık âlemde bir an bile başka bir kuşun bu yola gitmeye takatı mı olur; kudreti mi bulunur?

Kuşlar yoldan korkunca, hepsi bir araya geldiler;

Hüthütün huzuruna varıp kendilerinden geçmiş, kendilerini kaybetmiş bir halde

Dediler ki: "Ey yol bilen, padişah huzuruna edepsizce varılmaz.

Sen bir hayli zaman Süleyman huzuruna vardın... padişah tapısında bulundun.

Huzur edep ve âdetlerini... korku ve tehlike makamlarını tamamıyla bilirsin.

Bu yolun inişini, yokuşunu görmüşsün... âlemin etrafında bir hayli dönüp dolaşmışsın.

Reyimiz şu: Mademki sen bize başbuğ oldun, bizim idaremizi eline aldın,

Şuracıkta mimbere çık... kavminin yol azığını düz!

Padişahlar huzurunda riayet edilmesi icap eden edep ve erkânı anlat... çünkü bu yolculuk, bilgisizlikle olmayacak.

Her birimizin gönlünde bir şey olmayarak gitmek gerek.

Sana müşküllerimizi soralım da gönlümüzdeki şu şüphe kalksın!

Önce gönlümüzdeki müşkülleri hallet de ondan sonra adamakıllı bir azimle yola düşelim.

Zira bu yol, biliyoruz ki, pek uzun... içimizde şüphe varken nurlanmıyor, ışıklanmıyor.

Gönlümüz rahatlanınca yola düzülür, gönülsüz, bedensiz o kapıya baş koruz.”

Hüthütün, Kuşların Müşküllerini Halletmesi

Bunun üzerine hüthüt kürsüye çıkıp söze başladı.

Başına tacını urunmuş, tahtına çıkmıştı... kim yüzünü gördüyse, bahtı yüceldi, talihi açıldı.

Hüthütün huzurunda kuşlar, yüz binlerce saftan fazla saf oldular.

Bülbülle kumru da beraberce ırlamak için huzura geldiler.

İkisi de nağmeye başladı... nağmelerinden âleme gulgule düştü.

Seslerini duyan, kararsız bir hale geldi, kendinden geçti!

Herkes başka bir halete düştü... ne kimse tamamıyla kendisinden geçmişti... ne de kimse kendisindeydi!

Bundan sonra hüthüt söze başladı; manaların yüzünden perdeyi açtı.

Sekizinci Makale

Birisi, “Ey öndülü kapan, nasıl oldu da sen bizi geçtin, Tanrı’ya bizden ziyade yaklaştın?

Sen de bizim gibi bir kuşsun, biz de senin gibi bir kuşuz. Aramızdaki bu ayrılık neden meydana geldi?

Bizim canımızdan, cinsimizden ne günah sâdır oldu da senin payına saf ve halisi düştü, bizim payımıza tortusu kaldı?” dedi.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey kuş, Süleyman’ın gözü bir an bize düşüverdi!

Ben bu makamı ne altınla elde ettim, ne gümüşle... bu eriştiğim devlet, o bakıştan meydana geldi.

Bu makamı kim ibadetle elde edebilir ki? İblis de bir hayli ibadette bulundu!

Ama birisi çıkar da ibadete lüzum yoktur derse, ona lanet okumaya başlar.

Sen bir an bile ibadeti bırakma... fakat sakın ibadete de güvenme!

Ömrünü ibadetle geçir de, Süleyman sana da bir baksın!

Süleyman’a makbul oldun mu; ne desem, ne söylesem anlatamam; dediklerimden, söylediklerimden de ileriye geçer, yücelirsin!

Hikâye

Sultan Mahmud, bir gün nasılsa askerinden ayrı düşmüştü.

Yel gibi tek ve tenha bir hayli döndü, dolaştı. Nihayet deniz kıyısında bir çocuk gördü.

Çocuk kıyıda yapayalnız oturmuş, ağını denize salmış, balık tutmaya uğraşıyordu. Padişah çocuğa selam verip yanına oturdu.

Çocuk pek dertliydi... gönlü sıkkın, yüreği dar bir haldeydi.

Padişah, “Çocuğum, neden böyle dertlisin? Âlemde senin gibi bir dertli görmedim ben.” dedi.

Çocuk dedi ki: “Ey hüner sahibi emir, biz yedi çocuğuz... babamız yok.

Bir anamız var, o da kötürüm. Pek yoksuluz, pek kimsesiziz.

Her gün balık tutmak için böyle denize ağ salar, akşama kadar beklerim işte.

Yüz eziyetle bir balık tuttum mu, gece hepimizin de gıdası odur, ondan ibarettir.”

Padişah, “A dertli çocuğum, seninle ortak olalım mı? Ne dersin?” dedi.

Çocuk razı oldu... Padişah, yeniden denize ağ saldı.

Çocuğun ağı, padişahın devleti, bahtı yüzünden balıkla doldu... o gün yüz tane balık tuttu.

Çocuk balıkları görünce dedi ki: “Bizde bu devlet yoktu, şaşırdım doğrusu.

Yiğit, senin talihin pek yaver... bu balıklar o yüzden ağına düştü.”

Padişah, “Oğlum, sen balık tutanını bir bilsen... bir benim kim olduğumu anlasan...

Senin talihin benim yüzümden açıldı şimdi... çünkü sana balık tutan, padişahtır.” dedi.

Ve atına bindi, yürütmeye başladı. Çocuk, “Kendi payını ayırsana.” deyince.

Padişah dedi ki: “Bugün payımı ayırmayacağım... yarın ağına ne düşerse, benim olsun.

Fakat yarın, sen benim avım olacaksın... ben avımı kimseye vermem ha!”

Ertesi gün padişah, sarayına varınca ortağını hatırladı.

Bir çavuşu yollayıp çocuğu çağırttı... ortağını tahta oturttu.

Herkes, “Padişahım, bu bir yoksul” diyordu, ama padişah “Ne olursa olsun... nihayet ortağımız.

Mademki onu ortaklığa seçtik, kabul ettik... ondan yüz çevirmemiz doğru değil.” dedi ve o çocuğu da kendisi gibi bir padişah yaptı.
Birisi, işi bilmiyordu... çocuğa, “Bu yüceliğe nerden eriştin?” diye sordu.
Çocuk dedi ki: “Neşe geldi, yas geçti... bir gün bir devlet sahibine rastladım, işte ondan!”

Hikâye

Padişahın biri, bir katili eziyetlerle öldürttü. Bir sofi, o katili rüyada gördü.
Adin cennetinde gülümseyerek dolaşmakta, gâh neşeli bir halde durmakta, gâh salına salına gezinmekteydi.
Sofi, “Sen bir katildin... başın daima aşağıdaydı; işin daima seni utandıracak işti.
Bu makama nerden eriştin? Yaptığın işlerle bu rütbeye erişilemez.” dedi.
* Katil dedi ki: “Öldürülürken kanım akmaya başladığı sırada, oradan Habibi Acemî geçiyordu.
O yol piri, gizlice bir an bana bakıverdi.
İşte bütün bu devlete, hatta bundan başka yüzlerce ululuğa, izzete bir tek bakış yüzünden eriştim.”
Kime bir devletlinin gözü düşerse, canı bir anda yüzlerce sırra ulaşır.
Bir erin nazarı, sana düşmedikçe, varlığından nerden haber alacaksın sen?
Birisine ulaşmadıkça, yapayalnız ne kadar oturursan otur... yol alamazsın ki!
Yola yalnız gitme... pir gerektir pir. Körcesine bu denize dalma!
Yol alman için mutlaka sana pirimiz gerek... o, sana her işte bir sığınak olur.
Sen, yolla kuyuyu fark etmedikçe, elinde bir sopa olmaksızın nasıl yol alabilirsin ki?
Ne senin gözün var, ne de yol kısa... fakat pir, yolda sana kılavuzluk eder.
Kim bir devlet sahibinin gölgesine sığınırsa, yolda asla utanmaz.
Bir devlete erişenin elinde bütün dikenler gül demeti kesilir!

Hikâye

Sultan Mahmud avlanırken ansızın askerinden ayrı düşmüştü,

Bir ihtiyar adam, eşeğine diken yüklemiş, sürüp gidiyorken diken demetleri çözülüp düştü... Adamcağız kalakaldı... başını kaşımaya başladı,

Sultan Mahmud ihtiyarın perişan bir hale düştüğünü, eşeğinin kakılıp kaldığını, dikenlerin yere serildiğini gördü.

Yanına gidip, “Sana yardım edeyim mi, ister misin?” dedi. Adam, “Elbette.” dedi...

“Bana yardım edersen, ne çıkar ki? Ben faydalanırım, sense ziyana girmezsin.

* Görüyorum, güzellikten nasibin var... güzel yüzlülerin lütfuna şaşılmaz.”

Padişah lütfedip atından indi; gül gibi elini dikenlere uzattı.

Adamın yükünü eşeğe yükledi. Tekrar atına binip askerinin bulunduğu tarafa doğru sürdü.

Askerine varınca dedi ki: “Şu yandan bir adam, eşeğine diken yüklemiş, gelmekte.

Her yandan onu kuşatın, huzuruma getirin.

Asker derhal o tarafa yürüdü, yolu kestiler... adama padişahın yanına varılacak yoldan başka bir yol kalmadı.

Kendi kendisine, “Bir arık eşekle böyle bir zalim askere nasıl karşı koyabilirim?” diyordu.

Korkuyordu ama, o sırada padişahın başına çekilen şemsiyeyi gördü... o tarafa varılacak yolu buldu.

Eşeğini padişahın huzuruna kadar sürdü... padişahın yüzünü görünce dehşetli utandı.

“Yarabbi,” dedi... “halimi kime anlatayım? Sultan Mahmud’a hamallık ettirmişim meğerse!”

Padişah dedi ki: “A yoksulum, söyle bana bakayım, ne haldesin?”

Adamcağız, “Aykırı oyuna kalkışma... halimi biliyorsun... şimdi beni tanımazlıktan gelmesene!

Yoksul bir ihtiyarım. Yük taşımakta, gece gündüz çölden, ovadan diken toplayıp götürmekteyim.

Onları satar, ancak kuru ekmek alırım... elindeyse sen bana ekmek ver.” dedi.

Padişah dedi ki: “Dertli ihtiyar, fiyatını söyle bakayım... dikenlerini kaça alayım?”

Adam “Ey zamanın padişahı, ucuz almaya kalkışma; onları on kese altına bile satmam” dedi.

Askerler adama, “Ahmak herif, sus. Bu ancak iki arpa değer... amma da ucuz satıyorsun ha!” dediler.

İhtiyar dedi ki: “Doğru... bu iki arpa değer, ama böyle alıcı az düşer; bu iyi bir alıcı!

Bir devlet sahibi, elini dikenime sürünce dikenim, yüzlerce gül bahçesi meydana getirdi.

Kim bu dikeni almak dilerse, bilmelidir ki, her bir dikeni ancak bir dinara alabilir.

Onun gibi bir devletli, dikenime el sürünceye kadar mahrumiyet bana nice dikenler yükledi.

Evet... bu bir dikenden ibaret; değeri pek ehemmiyetsiz. Fakat onun eli sürülünce yüzlerce can değerindedir!”

Dokuzuncu Makale

Başka Bir Kuşun Sorusu

Bir başka kuş dedi ki: “Ey ulumuz, ey sığındığımız kılavuz, kudretim yok; yola nasıl yöneleyim?

Kuvvetim kalmadı; pek âcizim. Şimdiye kadar böyle bir yola da asla rastlamadım.

Uzun bir vadi; müşkül bir yol. Ben daha ilk durağında öleceğim.

Yolda nice ateşten dağlar var. Böyle iş, herkesin harcı değil!

Bu yolda yüz binlerce baş top oldu, yere yuvarlandı; bu yola gitmek isteyen nice kişilerin kanları bu istekle aktı, ırmak oldu!

Buraya yüz binlerce akıl baş koydu... baş koymayanın başı koptu gitti!

Erlerin bile riya yapmaksızın, utançlarından başlarını hırkalarına çektikleri böyle bir yolda

Benim gibi yoksul toz mu koparabilir? Ömrümce yürüsem bile, yine ağlayıp inleyerek ölür giderim ancak!”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “A donmuş kalmış kuş, gönlün niceye bir bu bağla bağlanmış kalacak?

Mademki burada kadrin aşağı... ister öl, ister yaşa... ikisi de bir.

Dünya, baştan başa pislikten başka nedir? Fakat halk, derbeder bir halde dünya için ölmekte.

Yüz binlerce kişi, sarı kurtlar gibi, dünyada dertle, elemle ağlayıp inleyerek ölüyor.

Biz de bu yolda hor hakir ölürsek, ne çıkar? Bu ölmemiz, pis bir yerde pis bir şeyh için ağlaya inleye ölmekten daha iyi ya!

Eğer benim bu isteğim, senin şu isteğin hata ise, şu anda derdimizden ölsek yeri var.

Dünyada nice hatalar var... bir hata da şu inkârdır işte.

Aşk bir adamın adını sanını kötüye çıkarıyorsa, süprüntücülükle, hacamatçılıkla şöhret bulmaktan daha iyi ya gene... Nihayet, âşık diyecekler!

Yüz binlerce kişi kötüdür, yankesicidir... hepsi de dünya leşinin peşinde koşmaktadır.

Tutalım ki, bu sevgi yankesicilikten aşağı... sen onu aşağı gör, bu bana pek o kadar dert değil!

Gönlünü bu sevgiyle deniz haline getirirsen, neye baksan o sevgiye gark edersin!

Birisi çıkar da, bu aldanıştan, hevesten başka bir şey değil... sen oraya nerden varacaksın? Kimse varmadı ki zaten.

Bu hevesle can vermedense, gönlümü eve, dükkâna vermem daha yeğ derse.

Bu çeşit adamları hep gördük, bu çeşit lafları hep duyduk biz. Gördük, duyduk da bir an bile kendimizden vazgeçmedik.

Zaten işimiz, halk yüzünden başa çıkamadı, uzadı gitti. Bu bir avuç namazsız, niyazsız toprak elinden niceye bir bu çeki?

Kendimizden de, halktan da tamamıyla ölmedikçe, canımız, boğazımızdan temiz olarak çıkmaz, imanla can veremeyiz!

Halktan tamamıyla ölmemiş kişiye sen asıl ölü de... çünkü o, bu perdenin ardında ne var, bilmez!

Bu perdenin mahremi, uyanık olan, hakikatten haberi bulunan candır. Halkla diri olan kişiyse, bu yolda namerttir.

İş eriysen ayağını bas... değilsen kanlar gibi masala koyul!

İyice bil ki bu, kâfirlik bile olsa böyle bir iş, serserice bir iş değildir.

Aşk ağacının meyvesi muratsızlıktır. Kimin dileği, isteği varsa; söyle ona, başını alıp buradan savuşsun!

Aşk, bir gönülde konakladı mı, o adamın gönlünü varlıktan çeker alır!

Bu dert, eri kanlara bular... perdeden baş aşağı yerlere düşürür!

Adamı bir an bile kendi haline bırakmaz... öldürür de sonra kan diyeti ister.
Adama su verse, eziyetle verir... ekmek verse, kanla yoğurur da sunar!
İnsan acze düşse, karıncadan bile âciz olsa, aşk çıkagelir, her an zorlar, saldırır durur!
Adam tehlikeler denizine düşerse, ciğerinden kanlar dökmedikçe nasıl olur da bir lokma ekmek yiyebilir ki?

Hikâye

* Şeyh Harkani, Nişabur’a vardı, yolda pek yorulmuş, hastalanmıştı.
Tam bir hafta hırkasına bürünüp, ekmeksiz katıksız bir bucakta aç biilaç düştü kaldı,
Hafta geçince dedi ki: “Yarabbi, bana bir lokmacık ekmek yolla!”
Hatif, “Kalk, Nişabur meydanını bir iyice süpür.
Meydanı süpürürken yarım altın bulacaksın... onunla ekmek al, ye” dedi.
Şeyh dedi ki: “Benim süpürgem, kalburum olsaydı, ekmek bulmakta müşküle mi düşerdim?
Benim hiçbir şeyim yok... halim de bitik. Kanımı içme de zahmetsizce ekmek yolla!”
Hatif, “Ekmek istiyorsan, meydanı süpürmek sana kolay gelir.” dedi.
** Şeyh bir hayli uğraştı, üzüldü, nihayet bir süpürgeyle bir kalbur bularak
Kalkıp meydanı süpürmeye koyuldu. Süprüntü tamamıyla temizlendi... son kalburun içinde de altını buldu.
Sevinerek ekmekçiye koştu, ekmek aldı.
Fakat ekmekçi ekmeği verince, Şeyh bir de baktı ki, yanında süpürgeyle kalburu yok; para da kalburun içindeydi!
Pirin içine öyle bir ateş düştü ki... şiddetle feryada başladı, “Eyvah,” dedi...
“Şu anda benim gibi çaresiz adam var mı ki? Param yok... ekmekçiye ne vereceğim şimdi?”

Deli gibi koştu... kendisini bir viraneye attı.
Dertli bir halde o viraneye girince bir de ne görsün... süpürgesiyle kalburu orada!
Pir sevindi de dedi ki: “Yarabbi, neden dünyayı bana kapkara bir hale getirdin?
Ekmeğimi zehrettin? Al ekmeğini, ver huzurumu.”
Hatif dedi ki: “Ey hiçbir şeyden hoşlanmayan, ekmek katıksız yenmez.
Ekmeği katıksız olarak kucaklayıp aldın... ben de sana katık verdim, şükretsene!”

Hikâye

Bir gönlü perişan meczup vardı... herkes giyimli kuşamlıydı, o çırçıplak!
Dedi ki: “Yarabbi, bana sağlam bir cübbe ver... başkaları gibi beni de sevindir!”
Hatif seslendi: “İşte bak... sıcacık güneşim buracıkta; geç otur!”
Meczup dedi ki: “A Tanrım, bana ne vakte dek azap edeceksin? Senin güneşten daha iyi cübben yok mu?”
Hatif, “On gün sabret de istemeden sana bir cübbe vereyim.” dedi.
Adam on gün güneşin altında yandı... nihayet birisi bir cübbe verdi.
Veren adam da pek yoksuldu. Bu yüzden verdiği cübbede yüz binlerce yama vardı.
Meczup dedi ki: “Ey sırları bilen Tanrı, bu hırkayı, bana vaat ettiğin günden beri dikmekle mi meşguldün?
Hazinendeki yeni elbiseler galiba yandı ki, bunu dikmek icabetti!
Nihayet yüz bin yamayı bir araya getirip diktin, bu cübbeyi yaptın... iyi ama bu terziliği kimden öğrendin sen?”
Tanrı tapısında iş kolay değildir... yolunda toprak olmak gerek.
Nice kişiler bu tapıya geldiler ama, daha uzaktan ateşten, nurdan ya yandılar, ya gerisingeri döndüler!
Ömür gelip geçtikten sonra maksuda mı erişilir? Niceler hasret kaldılar, gelip geçtiler de maksatlarına eremediler!

Hikâye

* Rabia, yedi yıl yollarda sürünerek Mekke'ye vardı. O, ne de mükemmel bir kadındı... adeta erlerin baş tacıydı.

Hareme yaklaşınca, "Oh, muradıma eriştim, nihayet istediğim gibi bir hac edeceğim." dedi.

Hac günü, Kâbe'ye yöneldi. Fakat tam hac erkânına başlayacağı sıralarda hayız olmasın mı?

Geri döndü, dedi ki: "Ey ululuk ıssı Tanrı, yedi yıldır yerlerde sürünerek geliyorum.

Tam böyle bir alışveriş gününe eriştim... yoluma böyle bir diken attın...

Ya bana evinden yer ver... yahut beni al, evime götür, bırak!"

Rabia gibi bir âşık olmadıkça bu işin ehemmiyeti nerden anlaşılsın?

Sen bu denizde yüzdükçe, denizde ret, kabul dalgaları dalgalanır durur.

Gâh seni Kâbe'den geri döndürürler... gâh kilisede sırra aşina ederler.

Maksat da bu serserilikten vazgeçmen, her nefeste bütün dileğini bir şeyde toplaman, bu dileği, bu topluluğu arttırmandır.

Eğer bu girdaba müptela olur kalırsan, değirmen gibi çok başın döner!

Bir nefes bile topluluk kokusunu duyamaz, vaktin bir sineğin vaktinden de daha acı geçer!

Hikâye

Bir bucakta hor hakir bir meczup vardı. Şöhret kazanmış ulu birisi, bu meczubun yanına gitti;

Dedi ki: "Sende bir ehliyet görüyorum ben. Bütün duygularını bir isteğe bağlamış, orada toplamışsın... hatırın perişan, aklın dağınık değil!"

Meczup dedi ki: "Ben nerden bu topluluğu bulacağım? Pireyle sinekten kurtulamadım daha.

Bütün gün sinek beni rahatsız eder... bütün gece de pireden uyuyamam.

* Nemrud’un burnuna bir küçücük sivrisinek girdi, o sersemin beynini dumanlarla doldurdu.

Ben de bilmem ki... zamanın Nemrud’u muyum ki, sevgiliden nasibim yalnız sivrisinek, pire ve karasinek!”

Onuncu Makale

Başka Bir Kuşun Sorusu

1835 Başka bir kuş dedi ki: “Pek günahkârım... adam günahıyla oraya nasıl yol bulur?

Adamakıllı günahlara batmış, bulanmış olan sinek, nasıl olur da Kafdağı’nda Simurg’a ulaşır?

Günahkâr adam yol bile aşamazken, padişahın yakınlığına nasıl erişir?”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt, “Ey gafil!” dedi... “Ondan ümit kesme. Daima onun lütfunu dile, ondan kerem ve ihsan iste.

Az bir şeyden ürker de hemencecik kalkanını atarsan, işin müşküle düşer, a hakikatten haberi olmayan!

1840 Tövbe eden kişiyi Tanrı kabul etmeseydi, her gece ona nimetler mi yollardı?

Günah ettiysen, tövbe kapısı açık... tövbe et; bu kapı kapanmaz!

Bu yola bir an olsun doğrulukla gelirsen, daimi olarak yüzlerce lütuf ve ihsanla karşılanırsın.

Hikâye

Bir adam, birçok günahta bulunmuştu. Utandı, tövbe etti... yeniden yola girdi.

Fakat tekrar nefsi kuvvetlendi, tövbesini bozdu, şehvet ardınca seğirtti.

Bir zaman daha yoldan çıktı... her çeşit günahta bulundu.

Sonra gönlünde bir derttir peydahlandı... utancından başına işler geldi, müşkül bir hale düştü.

Elinde hiçbir sermayesi yoktu... tövbe etmek istiyordu, fakat cesaret edemiyordu.

Gece gündüz bir sac üstündeki buğday gibi yanıp yakılmaktaydı; gönlü ateşlerle doluydu, fakat kanlı sulara gark olmuştu!

Yoluna bir toz konsa, hemencecik gözyaşlarıyla yatıştırırdı.

Bir seher çağı hatif seslendi; derdine derman oldu, işine düzen verdi...

Dedi ki: "Âlemin sahibi Tanrı diyor ki, ey filân! Önce tövbe ettin;

Seni affettim, tövbeni kabul eyledim... sana azap edebilirdim, ama etmedim.

Tekrar tövbeni bozdun; hem de adamakıllı bozdun! Fakat sana mühlet verdim, gazaba gelmedim.

Ey bihaber, şimdi gene döndün, geliyorsun. Eğer maksadın cennetse

Gel bakalım, gel gene... kapıyı açtık. Suçu sen işledin, durup bekleyen biziz."

Hikâye

Bir gece Ruhül-Emin Sidre'deydi. Tanrı'dan, "Buyur kulum!" sesi geliyordu. Bu sesi duyunca

Kendi kendine dedi ki: "Şimdi bir kul, Tanrı'yı çağırıyor herhalde. Acaba bu kul kim? Şunu bir bilsem!

Bilmiyorum ama, şurası meydanda: Herhalde pek yüce bir kul; nefsi ölmüş, ruhu diri bir kul!"

Ruhül-Emin bu kulu tanımak, bilmek sevdasına düştü; yedi kat göklere baktı, bulamadı.

Yeryüzüne indi, denizler aştı, dağlar geçti. Fakat ne dağda bir kimseyi buldu, ne ovada!

Gene Tanrı tapısına vardı. Tanrı'dan hâlâ, "Buyur kulum!" sesi gelmekteydi.

Mutlaka bu kulu öğrenmeliydi. Bir kere daha bütün âlemi döndü dolaştı;

Bir türlü bulamadı. Dedi ki: "O kulu görmek istiyorum ben... onu bana buldur, yol göster!"

Ulu Tanrı, "Rum ülkesine git, kiliseye gir, anlar, bilirsin." buyurdu.

Cebrail, Rum ülkesine vardı, Tanrı'nın buyurduğu kiliseye girdi. Bir de ne görsün? Bir kâfir, bir putun önünde zari zari ağlamakta, o puta hitap edip durmakta.

* Bunu görünce şaşırdı kaldı. İçi kabardı, coştu, tuhaf bir hale geldi. O coşkunlukla tekrar Tanrı tapısına vardı.

Dedi ki: "Ey kimseye niyazı olmayan Tanrı, bu işin içyüzünü anlat bana!

O adam, kilisede puta hitap ediyor... sen, lütfedip ona cevap veriyorsun!"

Ulu Tanrı, "Evet," dedi... "onun gönlü kara; yolunu yanıldığını bilmiyor bile,

O anlayışı sakat adam, gafletle yolunu şaşırmış, yanlış bir yol tutmuş... fakat ben biliyorum, yol azıtmam, yanılmam ki!

Şimdicek ona yol göstereyim de mihraba dek gelsin, hak dine girsin... lütfumuz, onun özür dileyicisi olsun!"

Tanrı, bunu deyip o adamın canına yol gösterdi; diline hidayet nasip etti; adam, "Yarabbi!" demeye başladı.

Bu işi, bu kulun da Tanrı kulu olduğunu, bunun da Tanrı yolunda bulunduğunu bilmen için yaptı; o tapıda olup giden işlerde sebep, illet yoktur!

Tanrı tapısında hiçbir şeyin olmasa bile, düşkünlük değildir bu; az kıvran, az üzül!

Burada daima bilinen, sevilen zahitliği satın almazlar; hiçi de satın alırlar, ona da bir değer verirler!

Hikâye

Bir sofi Bağdat'ta acele acele bir yola giderken yoldan bir ses duydu.

Bir adam "Bir hayli balım var... pek ucuza satıyorum, alıcı yok mu?" demekteydi.

Sofi, adamın yanına gidip dedi ki: "A sabırlı kişi, ucuz satıyorum diyorsun, hiçe de verir misin?" Adam dedi ki: "Uzaklaş be herif!

Sen deli misin ki? Kim bir hiçe karşılık sana bir şey verir?"

Hatiften ses geldi: "Sofi, hele gel... bulunduğun makamdan ilerle; bir iki adım at

Da biz bir hiçe karşılık sana her şeyi verelim; daha fazla istersen, onu da ihsan edelim!

Rahmet, doğmuş bir güneştir... ışığı, bütün zerrelere yayılmıştır.

Tanrı rahmetini gör ki, bir kâfir için bir peygamberi azarladı!"

Hikâye

* Ulu Tanrı dedi ki: "Ey Musa, Karun, zari zari ağlayıp inleyerek seni tam yetmiş kere çağırdı da.

Bir kerecik olsun cevap vermedin. O çeşit bir kere bana hitap etseydi.

Ruhundaki şerrin dalını kökünden söker, sırtına din elbisesini giydirir giderdim.

Ey Musa, sen onu yüzlerce dertle helak ettin... baş aşağı toprağa batırdın.

Eğer onu sen yaratmış olsaydın, bu kadar çabuk azap etmezdin, mühlet verirdin ona!"

Merhametsizlere bile merhamet eden Tanrı merhametlileri, insanlara velinimet eder.

İhsan denizini, hiç kimseden esirgemez... o denize karşı bizim günahımız buluttan dökülen bir katrecikten ibarettir.

Bu derece, lütfu, bu derece ihsanı bulunan, nasıl olur da bir görünüşe kapılıp bulanır, huyunu değiştirir?

Günahkârları ayıplayan kişi, kendisini cebbarlar arasına katar, kötülerden olur gider!

Hikâye

Müfsit bir adam günahlar ederek öldü gitti. Tabutunu yola çıkardılar.

Bir zahit görünce o müfsit herifin namazını kılmamak için hemen oradan savuştu.

Geceleyin rüyasında o kötü adamı cennete girmiş gördü; yüzü güneş gibi parlıyordu.

Zahit ona dedi ki: “A kişi, bu makamı nereden buldun?

Sen dünyada durdukça günah edip durdun; tepeden tırnağa kadar kötülüklere bulandın.”

O adam cevap verdi: “Sen, ölümü görünce bana acımadın ya; işte Tanrı, senin bu merhametsizliğine karşı bana merhamet etti!”

Şu aşk oyununa bak; ne hikmetler meydana getirmede... birisi inkâr ediyor, Tanrı’ysa merhamet edip bağışlıyor.

Hikmeti, kuzgun kanadı gibi kapkaranlık gecede, çocuğun birini elinde mum olduğu halde yola çıkarıyor.

Arkasından da, “Hadi tez git, o mumu söndür.” diye bir yel yolluyor. Mum sönüyor, çocuk mahzun oluyor,

* Derken çocuğu yolda tutup, “A bihaber, neden mumu söndürdün?” diyor da

Bu yüzden de çocuğu hesap günü yüzlerce lütuflarla esirgiyor, ona ihsanlarda bulunuyor!

Herkes namaza, niyaza koyulsaydı; âşıklığın, hikmetine sığmaması lazım gelirdi.

Halbuki bu takdirde hikmeti tamamlanmaz, noksan kalırdı. Hâsılı bu iş, böyle oldu işte!

Yolunda yüz binlerce hikmet vardır. Bir katrenin bile rahmet denizinden payı var.

Oğul, bu yedi pergel, senin için dönüp durmakta, senin için iş görmekte.

Melekler de senin için ibadet ediyorlar. Cennetle cehennem, senin lütuf ve kahrının aksi.

Meleklerin hepsi sana secde etmiştir. Cüz ve kül, senin varlığında gark olmuştur.

Kendini pek o kadar hor görme; senden ilerde hiçbir mahluk yoktur ve olamaz da.

Senin cismin cüzdür; canın da küllün küllü. Öyle horluğa düşüp kendini tamamıyla horlayarak âciz bir hale getirme!

Küllün parladı, cüzün zuhura geldi. Canın zuhur etti, azan meydana geldi.

Ten candan ayrı değildir, onun azasından bir uzuvdur.

Tek Tanrı'nın şu birlik yolunda sayı olmadığından ta ebede kadar cüz, kül sözleri abestir... böyle sözler söylemek caiz değildir.

Üstünde, iştiyakını artırmak üzere sana rahmet saçmak için yüz binlerce rahmet bulutu vardır.

Küllün yücelme zamanı gelince külle ait elbiseler, hep senin içindir.

Bunca melek neler yaptı, ne ibadette bulunduysa, hep senin için yapmış, hep senin için ibadette bulunmuştur.

Tanrı, onların bütün ibadetlerini ebedi olarak sana bağışlayacak, o ibadetlerin sevabını sana verecektir.

Hikâye

* Abbâse dedi ki: "Kıyamet günü korkudan herkes birbirine düşünce

Bir an içinde asi ve gafillerin yüzleri, günahlarından dolayı kararır.

Ellerinde bir sermaye olmayanlar şaşırıp kalırlar. Herkes bir çeşit perişanlığa düşer.

Tanrı, yeryüzünden ta dokuz kat göklere kadar bütün genişliği dolduran meleklerin yüz binlerce yıllık ibadetlerini

Tamamen alır da, lütfuyla bu bir avuç toprağın başına atar!

Meleklerden bir sestir kopar: Yarabbi, bu kavim neden bizim yolumuzu vuruyor, neden bizi mahrum ediyor?

Ulu Tanrı der ki: Ey melekler, size bu ibadetten ne bir kâr gelir, ne bir ziyan!

Fakat ibadet, topraktan yaratılanların işine yarar... ekmek, her zaman aç kişiye gerektir."

On Birinci Makale

Başka Bir Kuşun Sorusu

Başka bir kuş dedi ki: “Ben puşt tabiatlıyım... her zaman bir başka dalın üstüne konarım.

Gâh rindim, gâh zahit, gâh sarhoş... gâh varken yok olurum, gâh yokken var olurum.

Gâh nefis, beni meyhanelere atar... gâh canım, münacatlara!

Gâh bakarım, görürüm ki, Şeytan beni yolumdan azdırır... gâh olur ki, haberim olmadan melek beni tekrar yola getiriverir!

Bense bu ikisinin arasında şaşırmış kalmışım... kuyulara, zindanlara düşmüşüm... ne yapayım, bilmem ki?”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Evet... bu herkeste olur. Çünkü tek sıfatta duran adam az bulunur.

Herkes, yaratılıştan temiz olsaydı, peygamberleri göndermek doğru olur muydu? Ne lüzumu vardı peygamber yollamanın?

Fakat ibadete gönül verdin mi, o bağlantı, seni yavaş yavaş iyiliğe sevk eder.

İhtiyar deve, ömrünce başı dik yürümedikçe, sonunda huzur ve istirahata erişemez.

Ey gaflet tandırını kendisine yurt edinen!.. baştan aşağı bütün dileğin bu bir dilim ekmek!

Gözyaşı, gönül sırlarının cilasıdır... tıka basa doymak nedir ya? Gönül pası.

Sen daima köpek nefsi beslemektesin... böyle tabiatta bulunan adam, pek adam olmaz!

Hikâye

* Şiblî, Bağdat'tan bir müddet kayboldu. Kimse nereye gittiğini anlayamadı.

Onu her tarafta bir hayli aradılar, nihayet birisi, ona puştların kerhanesinde rastladı.

O edepsizler arasında gözü yaşlı, dudağı kuru... perişan bir halde oturuyordu.

Adamın biri, "Ey sırlara eren ulu zat, burası, senin yerin değil... bu sırrı aç bize." dedi.

Şiblî dedi ki: "Bunlar, eteği bulaşık kişiler... erlerin yolunda bunlar, ne erkek, ne karı!

Ben de tıpkı onlar gibiyim, ama din yolunda. Dinde ne karıyım, ne erkekliğim var!

Mürüvvetsizlikte kaybolmuş gitmişim... erkekliğimden utanıyorum.

Kim canını uyandırır, hakikatten haberdar olursa, sakalını yerlere döşer, yola döşenen sofra yaygısı yapar!

Erler gibi alçalır, gönül alçaklığını seçer... düşkünlere yücelikler saçar.

Fakat kendini bir karıncadan bile ileri görürsen, kendini putçudan beter bir hale sokmuş olursun.

Medh ile zemm, sence bir olmazsa, put yontup yapan bir putçuya dönersin.

* Tanrı'ya kulsan, putçu olma... Tanrı'ya layık kulsan, Âzer'lik etme!

Alelade halk yanında da, ileri gidenler yanında da kulluk makamından daha üstün bir makam olamaz.

Kulluk et... bundan ileri geçme, üstün davalara kalkışma... Tanrı eri ol, yücelik arama!

Hırkanın altında yüzlerce put varken, nasıl olur da halka kendini sofi diye gösterirsin?

A puşt, erlerin elbisesini giyme... kendini bundan fazla sersem etme!”

Hikâye

İki derviş birbiriyle kavga etmişler, mahkemeye düşmüşlerdi.

Kadı onları bir köşeye çekip dedi ki: “Sofinin savaşması hoş bir şey değil.

Sırtınıza teslim elbisesi giymişsiniz... öyle olduğu halde bu düşmanlığa neden düştünüz ki?

Savaş ve kin adamıysanız hemencecik bu elbiseyi sırtınızdan çıkarın!

Yok... eğer bu elbiseye ehilseniz bu düşmanlığı, mutlaka cahilliğinizden yaptınız.

Ben kadıyım, manevi bir adam değilim... öyleyken şu hırkadan adamakıllı utanıyorum.

Bu çeşit hırka giymektense, başınıza yemeni, başörtüsü örtün... daha iyi!”

Sen de aşk işinde ne ersin, ne kadın... aşk sırlarını nasıl halledeceksin ki?

Aşk yolunun sırrına müptela olduysan belalara düş, sırtındaki ağır ve şık elbiseyi at!

Bu meydana dava ile geliyorsan, başını yele verir, canını terk edersin.

Davaya düşüp başını bundan daha fazla kaldırma ki, rüsva olup kalmayasın!

Hikâye

Mısır’da ünlü bir padişah vardı... bir müflis, bu padişaha âşık oldu.

Padişah, bunu duyunca yol azıtmış âşıkı çağırdı da

Dedi ki: “Bir padişaha nasıl oldu da âşık oldun? Şimdi iki işten birini seç.

Sana başına gelecek şeyi birden söyleyivereyim; başının kesilmesini mi istersin, buradan defolup gitmeyi mi?

Ya bu şehri, bu ülkeyi bırakır, başını alır gidersin... yahut da aşkımda başını terk edersin!”

O adam gerçek âşık olmadığı için bırakıp gitmeyi seçti.

O müflis gitmeyi seçince padişah buyurdu, derhal başını kestiler, bedeninden ayırdılar.

Bir perdeci, “Onun suçu yoktu padişahım; neden vurdurdun boynunu?” dedi.

Padişah dedi ki: “Çünkü o gerçek bir âşık değildi... bizim aşkımızda sadık değil o...

Eğer hakikaten âşık olsaydı, hakikaten aşk eri bulunsaydı, burada başının kesilmesini kabul ederdi.

Başı sevgiliden daha iyi olan adamın, aşk davasına kalkışması ayıptır, günahtır!

Eğer benden başının kesilmesini isteseydi, padişahı ülkesinden kaldırır, adeta kendisi padişah olurdu.

Huzurunda belime hizmet kemerini kuşanır, âlemin padişahı olduğum halde, onun yoksulu kesilirdim.

Fakat aşkta kuru bir davası vardı yalnız... onun derdine başının kesilmesi devadır ancak!

Kim bana âşık olur da sonra baş kaygısına düşerse, kuru davacıdır, ereği bulaşıktır o adamın.”

Bu hikâyeyi, her nursuz pirsiz kişi, onun aşkına dair yalan davalara kalkışmasın diye söyledim.

* Mademki aşk yoluna bilgisizlikle geldin, bu işe ehil değilsin; gecen hayrolsun!

On İkinci Makale

Başka Bir Kuşun Sorusu

Başka bir kuş da hüthüte şöyle dedi: "Nefsim bana düşman... nasıl yola gidebilirim? Yoldaşım, yolumu vurmakta!

Köpek nefis asla, hükmüme girmedi. Elinden canımı nasıl kurtarayım, bilmiyorum.

Kurt bile ovada bana aşina kesildi de, bu güzel köpek bir türlü aşina olmadı.

Bu vefasızın yüzünden şaşırdım kaldım... neden bildiklere salıyor bu köpek?"

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: "Bu köpek, sana adamakıllı sataşmış... bu köpekle bir çuvala girmişsin, o da seni bir avuç toprak gibi ayak altına almış, iyice çiğnemiş!

Senin nefsin, hem şaşı, hem kör... hem köpek, hem tembel, hem de kâfir!

Birisi seni, hatta yalancıktan bile övse, nefsin o yalandan hoşlanıp parlar.

Bu nefis yalandan bile böyle kabarır, şişerse; ıslâh olmasına imkân yok!

Önceden elimizde hiçbir sermaye yoktu... çocukluk, bir şeyi akıl etmemek, gafillik... ilk demimiz buydu!

Orta çağdaysa tamamıyla hakikate yabancılık... gençlik, deliliğin, bir çeşidi!

Son demlerimizde de iş kocalığa düşer... can yıpranır kalır, ten âciz olur, zayıflar!

Bilgisizlikle bezenmiş olan böyle bir ömürde, şu köpek nefis nasıl ıslâh olur?
İş, önünden sonuna kadar gafletten ibaret olunca, elimize geçecek sermaye de elbette sermayesizlikten ibarettir.
Bu köpeğin âlemde pek çok kulları var... bir kimse ola ola köpeğe kul olur, köpeğe kulluk eder mi?
Dertten yüz binlerce gönül öldü de, bu kâfir köpek bir an bile ölmüyor!

Hikâye

Bir mezar kazıcı vardı, pek uzun ömürlüydü. Birisi dedi ki: "Bir şey söyle, bir şey anlat bize!
Bir ömürdür çukurlarda mezar kazar durursun... yer altında şaşılacak ne gördün?"
Mezarcı "Sana şaşılacak bir şey söyleyeyim, halimi anlatayım: Bu köpek nefsim, tam yetmiş yıldır
Mezar kazdığımı gördü de bir an bile ölmedi... bir an bile Tanrı buyruğuna uymadı." dedi.

Hikâye

* Bir gece Abbâse dedi ki: "Ey burada bulunanlar, bu âlem, tamamıyla kâfirlerle dolsa...
Sonra da bütün bu yolsuz kâfirler doğru bir yürekle imanı kabul etseler.
Bu, olabilirdi... olabilirdi ama, yüz yirmi dört bin peygamber geldiği halde.
Bu kâfir nefis, ne bir an Müslüman oldu, ne de âlemde öldü gitti!
Bu olmadı... halbuki öbürü olabilirdi. Bilmem, aradaki bu aykırılık neden meydana geldi?

Biz hep kâfir nefsin hükmündeyiz... içimizde kâfir beslemekteyiz.
Bu buyruğa uymayan nefis, kâfirdir... onu öldürmek nasıl olur da kolay olur?
Bu nefis, iki yoldan yardıma nail oldukça, mahvolursa, şaşılır doğrusu!
Gönül bu ülkenin tek binicisidir... bu köpek nefis de gece gündüz onun nedimidir, onun dalkavuğudur!
Bir de bu süvari at sürüp geldi mi, köpek nefis de avlanmak için ardından seğirtir.
Gönül sevgilinin tapısında ne avlanır, ne elde ederse, nefis hemencecik onu, gönülden kapar!
Bu köpeği erlikle bağlayan kişi, iki âlemde de aslanı kementle tutmuş, bağlamış demektir.
Bu köpeği kendisine zebun eden kişinin ayakkabısının tozunu hiç kimsecikler görmemiş, bulmamıştır.
Bu köpeği sağlam iplerle bağlayanın toprağı, başkalarının kanından yeğdir!”

Hikâye

Bir padişah, ansızın bir yol pirini, bir hırkaya bürünmüş sofiyi gördü
Dedi ki: “Ey sofi, haber ver; ben mi iyiyim, sen mi iyisin?” Pir dedi ki: “Ey hakikatten haberi olmayan, sus!
Gerçi kendini övmek bizde yoktur; çünkü kendini öven hakikatten haberdar değildir.
Fakat söylemek vacip oldu bana. Benim gibi biri, şüphe yok ki, senin gibi yüz binlerce padişahtan daha yeğdir.
Çünkü canın din zevkini almamıştır... nefsin de seni kendisine eşek edinmiş!
Üstüne de binmiş... sen onun yükü altına girmiş, ona bir tutsak olmuşsun!
Ağzına bir gem vurmuş; sen de gece gündüz demiyor, onun emrine uyuyor... o gemi ne yana çevirirse, o tarafa gidiyor, onun dileğini arayıp duruyorsun!

A adam olmayan, o sana ne buyuruyorsa, ona uyuyor, ancak onun dileğiyle adım atıyorsun!

Fakat ben din sırrını bildiğim için, kendime nefsimi eşek etmişimdir.

Nefsim benim eşeğim oldu mu, üstüne binmişim... eşek nefis senin üstünde, bense nefsin üstündeyim!

Benim eşeğim, senin sırtına biniyor... şu halde benim gibi bir er, senin gibi yüz bin padişahtan daha yeğdir.”

Ey köpek nefsini hoş tutan, sana şehvetten bu ateştir düşmüştür.

O şehvet ateşi, yüzünün suyunu, şerefini, namusunu giderdi... gönlünden nuru, teninden kuvveti aldı!

Gözün kararması, kulağın duymaması, ihtiyarlık, âcizlik, aklın, düşüncenin zayıflığı...

Bunlar ve bunlar gibi yüzlercesi, ölüm beyinin askerleridir... hepsi de ölüme kuldur bunların!

Gece gündüz bu askerler gelip çatarlar; adeta, “Arkadan beyimiz geliyor.” derler.

Bu askerler her yandan gelip çattılar mı, sen de yolundan kalırsın, nefsin de!

Nefsinle güzel geçindin; onunla işretlerde bulundun, meclisler kurdun.

Ayağın onun işret meclisine bağlandı... sen onun kudretine zebun oldun.

Fakat bu askerlerle padişah, yani ölüm, geldi de çepçevre etrafını kuşattı mı, sen o köpekten ayrı düşersin, o köpek senden ayrı düşer!

Burda birbirinizden ayrılır, ayrılık derdine müptela olursunuz ama

Gam yeme; burada ona bir daha ulaşamasan bile cehennemde ulaşırsın... orada beraberce hoş bir vakit geçirirsiniz!

Hikâye

İki tilki birbiriyle buluşmuş, eş olmuşlardı. Beraberce yaşayıp geçinmeye başladılar...

Bir padişah, zağarıyla, doğanıyla ava çıkmıştı... bu iki tilkiyi birbirinden ayırdı.

* Dişi tilki, erkeğine, “Ey kaçacak delik arayan, söyle... sonra nerde buluşacağız acaba?” dedi.

Erkek tilki dedi ki: “Eğer ömrümüz olursa, şehirdeki kürkçü dükkânında!”

On Üçüncü Makale

Başka Bir Kuşun Sorusu

Başka bir kuş da hüthüte, “İblis, beni aldatıyor... tam huzura erdim mi, hemen yolumu vuruyor.

Ona gücüm kuvvetim yetişmiyor; onun hilesinden gönlüm kabardı; perişan bir hale geldim.

Ne yapayım da ondan kurtulayım, mana şarabıyla gerçek yaşayışa erişeyim?” dedi.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt şu cevabı verdi: “Bu köpek nefis, senin önünde oldukça merak etme; İblis senden feryat ederek kaçar!

İblis’in işvesi, senin iblisliğindendir. Sendeki istekler, birer birer senin iblisindir.

Adamakıllı bir isteğe yapıştın mı, içinde yüzlerce İblis doğar!

** Şu dünya külhanı yok mu? Baştan başa Şeytan’ın malıdır, mülküdür.

Onun ülkesine, onun malına mülküne pek el uzatma da, seninle hiç kimsenin işi olmasın!

Hikâye

Bir gafil, çilekeş bir sofinin tapısına varıp İblis’ten bir hayli şikâyetlerde bulundu.

Dedi ki: “İblis, şeytanlıkla yolumu vuruyor, hilebazlıkla dinimi mahvetti gitti.”
Er şöyle dedi: “Ey genç, ey yüce er, biraz önce İblis de gelmişti.
Onun gönlü de senden incinmiş, usanmış... zulmünden başına topraklar serpmişti.
Dedi ki: Dünya, tamamıyla benim malım mülkümdür; dünyaya düşman olan, benim adamım değildir.
Sen ona; yola düş, yola koyul; elini Şeytan’ın malından mülkünden çek, de.
O, benim malıma mülküme el atıyor, onları elde etmek için adamakıllı savaşıyor... ben de o yüzden onun dinine saldırıyorum!
Ülkemden çıkıp giden, malıma mülküme dokunmayan kişiyle benim alışverişim yoktur ki!”

Hikâye

* Bir aziz, Malik-i Dinar’a “Ben kendimin ne halde olduğunu bilmiyorum; sen nasılsın, ne haldesin?” dedi.
Malik-i Dinar dedi ki: “Tanrı sofrasında yemek yiyorum, onun nimetleriyle besleniyorum... sonra da daima Şeytan’ın emrine uyuyor, onun buyruğunu yerine getiriyorum!”
Şeytan, senin de yolunu vurmuş, seni de yoldan çıkarmış da bir lâhavle bile demiyorsun... sende müslümanlıktan yalnız bir ad var!
Dünya derdine giriftar olmuşsun... toprak başına! Ne de pis bir hale gelmişsin!
Sana, dünyayı bırak dedim, ama şimdi iyice sarıl dünyaya diyorum.
Mademki ne devletin varsa, tutmuş ona vermişsin... öyle kolay kolay elinden kurtulabilir misin?
Ey gafletle hırs denizine gark olmuş kişi, geri kalıyorsun, ilerleyemiyorsun, ama bundan haberin bile yok!
İki âlem de yas elbiselerine bürünmüş, gözyaşları döküp durmada; sense isyan içindesin.

Dünya sevgisi, iman zevkini giderdi... isteğin, hırsın, tamahın, canını mahvetti gitti!
Dünya nedir? Hırs ve tamah yuvası. Firavun'dan, Nemrud'dan artakalan bir şey!
Gâh Karun onu kusmuş, öylece bırakıp gitmiş... gâh Şeddad ona sımsıkı yapışmış!
Ulu Tanrı, ona "hiçbir şey değil" dedi... sense onun tuzağına tutulmuş kalmışsın!
Bu aşağılık dünyanın zahmetini ne vakte dek çekeceksin? Sen kokmuş bir leş oldukça, elbette bu hiçbir değeri olmayan dünya, senin tamah ettiğin ve edeceğin bir şey olur kalır.
Sen gece gündüz sarhoş bir halde şaşırıp kalmışsın... bu hiç değeri olmayan şeyden, bir zerreciği elde edeyim diye bekleyip durmadasın.
Bir şey bile olmayan bir şeyin bir zerresinde kendini kaybeden, nasıl olur da er olur, adam sayılır?
Hiçbir şey olmayan, zerre kadar değeri bulunmayan bir şeyin üstüne düşen, ondan yüz derece daha aşağıdır elbette!
Dünya işi nedir? Tamamıyla işsizlik... işsizlik nedir? Baştan başa iptila!
Dünya bir alevlenmiş ateştir... her an bir başka bölük halkı yakıp durur!
Bu yakıcı ateş şiddetlendi, alevlendi mi, ondan kaçabilirsen; ersin, aslansın!
Aslanlar gibi bu ateşten göz yum... yoksa var pervane gibi atıl içine, yan gitsin!
Pervane gibi ateşe tapan aldanmış sarhoşu yakmak, yerinde bir iştir.
Önünü, ardını bu ateş sarmış... bir an bile yanmaman mümkün değil!
* Böyle bir ateş canını yakmasın... bunu gör gözet de dikkat et, bak bakalım, onun içinde sana yer var mı?

Hikâye

Meryem oğlu İsa, başının altına bir yarım kerpiç almış, yatmış uyumuştu.
Uyanınca gözünü açtı, bir de ne görsün? İblis başının ucunda duruyor!

İsa, “A melun, ne bekliyorsun?” dedi. İblis dedi ki: “Kerpicimi başının altına aldın...

Bütün dünya benim malım mülküm ya... apaçık meydanda ki, bu kerpiç parçası da benim malım.

Sen mademki benim malımı kullanıyorsun, kendini bana eşit ettin, benim gibi oldun demektir.”

İsa hemen başının altından kerpici alıp fırlattı, attı... yüzünü toprağa koyup uyumaya niyetlendi.

İsa kerpici atınca, İblis dedi ki: “Artık yanından gidiyorum... iyi uykular. Allah rahatlık versin.”

Ey bu âlemde daima üzülüp duran, ip gibi kıvrılıp bükülen,

Nihayet bu âlemi ebediyen bırakıp gideceksin... Mademki öyledir, âlemin çevresine niceye bir iplik gerecek, bu âlemi elde etmeye uğraşıp duracaksın?

Mademki nihayet hepsini bırakacak, hepsini elden çıkaracaksın... bundan daha fazla mal mülk elde etmeye niceye bir koyulacaksın?

Hikâye

Zengin bir adam namazdan sonra “Yarabbi, merhamet et, işimi düzene koy.” dedi.

Bir meczup bu sözü duyup dedi ki: “Sen gururunla dünyaya sığmıyorsun... her an ululanıyor, salınıp duruyorsun.

Göklere kadar yücelmiş bir evin var... dört duvarı altın yaldızlarla bezenmiş.

On tane kölen, on tane de halayığın var... insaf et... burada merhametin ne lüzumu var?

Hele bir iyi bak hele... bütün bunlarla beraber bir de merhamet istiyorsun ha, utan be!

Sen de benim gibi ancak bir dilim ekmeğe sahip olsaydın, o zaman merhamete layık olurdun!

Maldan, mülkten yüz çevirmedikçe bu hal, sana bir an bile yüz göstermez; bir an bile merhamete layık bir adam olmazsın sen!
Şu anda hepsinden yüz çevir de erler gibi hepsinden kurtul!”

Hikâye

Temiz dinli birisi dedi ki: “Bir avuç hilebaz, ölüm haline gelen kişinin yüzünü kıbleye çevirirler.
Halbuki o bihaberin, asıl bundan önce ve daima oraya yüz dönmesi lazımdı.
Yaprağı dökülmüş kuru ağacı dikiyor, ölüm çağında adamın yüzünü kıbleye döndürüyorsun... ne faydası var ki?
Adamın yüzünü bu zamanda kıbleye döndürürlerse, o cenabet ölür, ondan temizlik umma!”

On Dördüncü Makale

Diğer bir kuş da hüthüte, “Ben altını pek seviyorum... para sevdası, bedenimde adeta can olmuş!

Gül gibi benim de elimde altın olmadı mı, gül gibi gülümseyerek oturmama imkân yok!

Dünya ve para sevdası, beni davalara sürükledi, manasız bir hale koydu!”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt, ona da şöyle dedi: “Ey surete dalmış şaşırıp kalmış kuş, gönlünden sıfat sabahı gizlenmiş senin... karanlıklarda kalmışsın sen!

** Gece gündüz kör gibi kalakalmış... karınca gibi hırsa düşmüş, surete dalmışsın!

Mana eri ol... surete sarılma... mana nedir? Asıl... suret nedir? Hiç!

Altın, suret itibariyle boyalı bir taştan ibarettir. Sen de çocuk olduğundan renge, boyaya kapılmışsın!

Altın, seni Tanrı’ndan alıkoydu mu, put kesilir... sakın ona rağbet etme, at toprağa!

Altının işe yarayacak bir yeri var, o da şu: Katırın fercine kilit yapmalı altından!

Paran pulun, ne kimseye yardım eder... ne de seni muradına erdirir!

Bir yoksula bir arpacık altın versen, gâh ona kan kusturursun, gâh sen kan kusarsın!

Sen para için âleme dost oldun... halbuki onunla alnını, yanını dağlamışlardır.

Ne Amr’a ehemmiyet verirsin, ne Zeyd’e... Cüneyd bile olsa, sence bir arpa değeri var!

Halbuki yeni ay bile olsa, dükkân ücreti olarak vermen... hatta değil dükkân ücreti, canının sadakası olarak bağışlayıvermen lazım!

Halbuki senin dükkânında bir pul eksilse, adeta aziz ömrün bitmiş gibi oluyor, sanki tatlı canından oluyorsun!

Ey her şeyini hiçe veren, gönlünü bu çeşit her şeye vermen yeter artık!

Fakat sabrediyor, bekliyorum ben... sen darağacındasın, zaman elbette altındaki merdiveni çekecek!

Dünyaya dalmışsın, ama sana dünyanın lüzumu yok... çünkü din, dünyaya dalmakla elde edilmez azizim.

Şununla bununla uğraşıp durmadasın; vazgeç bu uğraşmadan, aylak ol. Aylak olmadın mı, dırıltılara düşer, perişan olursun.

* Dört gözle üstüne titrediğin şeyi yoksullara ver... Tanrı, “Sevdiğiniz şeylerden yoksullara vermedikçe, onları doyurmadıkça Tanrı lütfuna nail olamazsınız.” buyurmuştur.

Ne varsa hepsini terk etmek gerek... çünkü bu yolda candan bile geçmek lazım.

Candan geçemezsen; maldan mülkten, şundan bundan da geçemezsin!

Hırtı pırtı bir şey yatağın olsa, o bile yolunu keser, seni yoldan alıkor!

Ey Hakk’ı tanıyan, o pırtını acımadan yak... ne vakte dek hem Tanrı’yı kandırmaya çalışacak, hem pırtını koruyacaksın?

O pırtıyı korkar da burada yakamazsan, yarın bir kilime bağlandı derler... bu sözden nasıl kurtulabilirsin?

Eve barka avlanıp aldanana vay! Ev bark yüzünden tepeden tırnağa kadar elemlere, hasretlere düşer, kaybolur gider!

Ev, iki harften ibarettir yiğidim: Elif, vav. Bu iki harfi de daima topraklara, kanlara bulanmış görmekteyim ben.

Vav, “hun” (kan) kelimesinin ortasında karar kılmıştır. Elifi de “hak” (toprak) ortasında hor hakir olmuş gör!

Hikâye

Yeni derviş olan birisinin az bir parası, sermayesi vardı. Onu şeyhine söylemedi, gizledi.

Şeyh anladı, ona hiçbir şey söylemedi. Derviş de o parayı gizleyip durmaktaydı.

O yola düşmüş dervişle yol kılavuzu pir, beraberce bir yere gidiyorlardı.

Önlerine kapkaranlık bir yol çıktı... o korkunç yol, ileride ikiye ayrılıyordu.

Derviş, yanında para olduğundan korkmaya başladı... çünkü para adamı pek çabuk rezil eder!

Şeyhe dedi ki: “Önümüze iki yol çıktı; şimdi hangisine sapalım?”

Şeyh dedi ki: “Bildiğin yolu bırak; çünkü o yol yanlış bir yoldur. Ondan sonra hangi yola istersen git, hangisine gitsen olur.”

Bir adam para biriktirmeye girişir, biri iki yaparsa, Şeytan bile ondan korkar, yanından koşa koşa kaçar!

Haram bir arpayı ele geçirmek için hilelere girişir, düzenle kılı kırka yarar ama,

Din yoluna gelince topal eşek gibi topallamaya başlar... eli sanki taş altında kalır, kimseye bir şey veremez!

Hileye geldi mi, sultan kesilir, dindarlık bahsindeyse şaşırır kalır!

Altın kimin yolunu vurursa, o adam yolunu kaybeder, ayağı bağlı olarak kuyunun içine düşer gider!

Halbuki sen Yusuf’sun... bu derin kuyuya düşmekten kendini koru... seslenme, bu kuyunun suyu pek derindir, pek!

Hikâye

* Yücelerden ünlü bir şeyh vardı... o ulu şeyh bir gece rüyasında

Aydın ay gibi yola giderken, yolda önüne bir meleğin çıktığını gördü.

Melek, ona dedi ki: “Niyetin nereye kadar gitmek?” Şeyh cevap verdi: “Tanrı tapısına kadar!”

Melek dedi ki: “Utan yahu! Bunca işle güçle meşgulsün...

Bu kadar malın mülkün var... sonra da Tanrı tapısına ulaşmak havasındasın ha!

İşini gücünü, malını mülkünü aziz tutuyorsun ama, Tanrı yakınlığının da sence pek aziz olması lazım!

Bu kadar adamların sana asılmışken, sen nasıl olur da Tanrı nuruna karışabilirsin?”

Adam ertesi günü bu dertten adeta helak oldu... nesi var, nesi yoksa hepsini elden çıkardı.

Yalnız bir yün hırkası vardı, onu alıkodu; başka nesi varsa hepsini verdi.

O temiz adam ertesi gece uyuyunca, o melek yine yoluna çıkageldi.

Dedi ki: “Hey, böyle nereye gidiyorsun?” Adam, “Âlemlerin Rabbi Tanrı’nın yakınlık makamına.” dedi.

Melek dedi ki: “Oraya akılsızca, böyle bir yün hırkayla gidiyorsun ha?

Ey Tanrı’yı tanıyan, oraya bu yün hırkayla gitme... âlemin Tanrısına pılı pırtının lüzumu mu var?

İsa’nın yoluna bir iğne hicab oldu. Sense kendine yün hırkayı zırh ediniyorsun?”

Adam ertesi gün bir ateş yakıp o yün hırkayı ateşe atarak yaktı.

Hulâsa ertesi gece rüyada yine o meleği gördü, melek yine dedi ki:

“Ey tertemiz er, nereye gidiyorsun?” Adam, “İşleri düzene koyan Tanrı’ya.” diye cevap verdi.

Melek dedi ki: “Ey ünlü er, mademki neyin varsa ona feda ettin...

Artık gitmene lüzum yok; otur burada. Sen oturdun mu padişah sana gelir.

Her şeyi Hak yoluna verdin ya... şüphe yok artık Hak, senin yanına gelecektir.”

Neyin varsa hepsinden arın, hepsini oyna, elden çıkar da, bu temizliğe erişince Tanrı gelsin, seni karşılasın!

Yoksulluk noktasını bulmadıkça Tanrı yakınlığıyla bir ilişiğin olamaz.

Herkesin devleti, yoksulluk noktasıdır... herkesin derdine derman, canlar yakan yokluktur.

Peygamber gibi, yoklukta yoksullukla övünmüyorsan, dinin ikiliktir, faziletin saçma ve uydurmadır.

Yokluk, yoksulluk, insana Kâbe gibi dört direktir, gösterir... beşinci direği Tanrı’dan başka kimse gösteremez.

Mustafa'nın zamanında bu dördü, sahabede apaşikâr görünürdü:

Açlık, canla başla oynamak, alçaklık ve gurbet. Bu dördünden sonra beşincisi fırsattır.

Sahabenin hepsi de aç kalmadıkça rahatlamaz, esenleşmezdi... kimsede ne ekmek kaygısı vardı, ne ad san kaygısı!

Hepsi gurbette vatan tutmuştu... gönüllerinden azık, tarla kaygısını çıkarıp atmışlardı.

Sahabenin hepsi canlarıyla oynadılar, cennete âşık oldular...

Hepsinin yüceliği alçalmadaydı. Hulâsa onların bütün cüzleri kül olmuştu.

Hâsılı onlar yoklukta padişah kesilmişlerdi... halkın en iyileri onlardı!

Adamın, ne başı olmalı, ne ayağı... her şeyini Tanrı'da mahvetmeli, kendisi de Tanrı'da yok olmalı!

Yokluğun tamamlanmasa da bir zerrecik benliğin kalsa, ebediyen emniyet ve huzur yüzü göremezsin!

Hikâye

* Meryem oğlu İsa, bir mağaraya gitmişti. Mağarada bir adam uyuyordu.

Dedi ki: "Ey âlemden haberi olmayan, kalk... bir işe sarıl da eline belki bir şey geçer!"

Adam dedi ki: "Ben bütün âlemin işini işledim... ebedi bir saltanata erdim."

İsa, "Ey yol eri!" dedi. "O iş nedir ki?" Adam cevap verdi: "Dünya, bence bir saman çöpü haline geldi.

Bütün dünyayı bir somun ekmeğe vermekteyim... o somunu da bir kemik parçası gibi köpeklere atmaktayım.

Bir zamandır ki, dünya ile işim gücüm yok, çocuk değilim ki ben... baliğim;

Baliğ olunca da artık oyunla ne işim var? Aylağım... gafletle, yanılmakla işim yok benim!"

Meryem oğlu İsa, bu sözü duyunca dedi ki: "Artık ne istersen yap.

Mademki dünya ile işin yok; uykular afiyet olsun, Allah rahatlık versin, neşelerle uyuya gör!
Mademki dünyada hiçbir şeye gam yemiyorsun, her şeyden nasibini aldın demektir.”
Altın kızıl yüzlüdür, gönül çekicidir... fakat eline aldın mı, ateş kesilir!
Fakat gözün yolda kimseyi görmüyor, gözün kör... bu körlük yüzünden altına, gümüşe göz dikmişsin!
Niceler imandan oldu, niceler can verdi de ortaya bir arpa altın kodular.
Yüzlerce hazinen, definen olsa, hepsinden de maksat, iyi bir geçimdir, merama ermektir.
Herkesin nasibi bir lokma ekmek olduktan sonra, onları biriktirip yığmak faydasız bir şey!

Hikâye

* Basra şeyhi, Rabia’nın yanına gidip “Ey aşkta işler beceren, şöhretler kazanan,
Hiç kimseden bir nükte duymadın mı ki, ne kimseye söylüyor, ne de bir şey görüp gösteriyorsun!
Kendinden doğup parlayan bir şey söylesen ne olur? İştiyaktan ölüm haline geldim.” dedi.
Rabia dedi ki: “Ey devrin ulusu, birkaç kere iplik eğirmiştim.
Çarşıya götürüp sattım, memnun oldum... elime iki dirhem gümüş girdi.
Fakat her ikisini de bir elimle almadım... birini bir elime aldım, öbürünü öbür elimle!
Gümüş çift olursa, yolumu keser, elimden atamam diye korktum.”
Dünyaya kapılan adam, canını da kanlara bular, gönlünü de... yoluna da yüz binlerce ve çeşit çeşit tuzak kurmuş olur!
Adamın eline bir arpacık haram para düşse, sonunda kendisi elbette ölecek ya...
Öldü mü, mirasçısına o haram para, helâl olur... fakat kendisi vebal altında kalır gider!

Ey paraya karşılık Simurg'u bile satan... ey gönlünde para sevdasını mum gibi yakan, onunla aydınlanan!

Bu yola kıl bile sığmaz... bu yolda hiç kimse hazineye, paraya pula sahip olamaz!

Sen karıncaya benzersin; yola ayak bastın mı, bir kıl yüzünden seni yakalarlar... yol alamazsın!

Bir kıl ucu kadar suç yüzünden bile, insanın başına bu kadar iş gelirse, artık buraya gelmek, kimsenin haddi değildir.

Hikâye

Bir zahit, Hak'tan kutluluklara nail olmuştu; tam dört yüz yıl ibadette bulundu.

Halktan çekilmiş, bir bucağa sığınmıştı; Tanrı ile gizli ve yapayalnız münacaatta bulunmaktaydı!

Hemdemi Tanrı'ydı... adama da böyle bir hemdem yeter! Hatta hak nefesine sahip olmasa bile, değil mi ki Tanrı ona hemdem olmuş... bu kâfi.

Orada bir duvar vardı, duvarda bir ağaç bitmiş, ağaçta da bir kuş yuva kurmuştu.

Kuşun nağmeleri pek güzeldi... güzel bir sesi vardı. Her ötüşünde yüzlerce sır gizliydi.

Zahit az bir müddet onun güzel sesine daldı, dinledi.

Tanrı derhal o zamanın peygamberine vahyetti, dedi ki: “O zahide

Şunu söylemelisin: Gece gündüz ibadetlerde bulundun...

Yıllardır iştiyakımızla yandın yakıldın; fakat sonunda beni bir kuşa sattın ha!

Yücelikte dirayetli bir kuştun ama, nihayet bir kuşun sesi, seni çuvala soktu!

Ben seni satın almış, sana almayı öğretmiştim; sense ehliyetsizlik ederek beni satıverdin!

Ben seni satın almış, satmamıştım. Vefayı senden mi öğreneyim, ben böyle mi yaptım sana?

Elindekini ucuza satma. Hemdemin biziz; hemdemsiz kalma!”

On Beşinci Makale

Bir başka kuş da hüthüte şöyle dedi: “Gönlüm ateşler içinde... çünkü azığım ve varlığım pek güzel bir yerdir.

Duvarları yaldızlarla bezenmiş, bir köşk vardır. Halk ona baktıkça herkesin canına can katılır.

O köşk yüzünden neşeler elde ederim; gönlümü ondan nasıl çekeyim? Ondan nasıl vazgeçeyim?

O yüce köşkte kuşların padişahıyım ben... öyle olduğu halde bu yolda nasıl olur da dertlere, zararlara uğramaya katlanırım?

Padişahlıktan nasıl vazgeçer... o köşk olmadıkça nasıl oturur, dincelirim?

Hiç akıllı kişi, İrem bağından vazgeçer de, cehennemdeki dertleri, elemleri kabul eder mi?”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey himmetsiz namert, köpek değilsin sen; fakat çevrendeki bu külhan nedir?

Şu aşağılık dünya, baştan başa bir külhandır... bu külhanda kaç köşkün var ki?

Köşkün, ebedilik yurdu ve cennet bile olsa, ecel geldi mi, mihnet zindanı kesilir.

Ölüm olmasaydı, bu durakta oturulurdu ama, ne yapalım... sonucu ölüm!

Hikâye

Bir padişah, duvarları altın yaldızlarla bezenmiş bir köşk yaptırdı; ona yüz binlerce para sarf etti.

O cennete benzeyen köşk tamamlanınca iyice bir döşetti, dayattı da.

Herkes bir ülkeden geliyor... padişaha tabak tabak armağanlar sunuyordu.

Padişah, filozoflarla nedimleri çağırttı; hepsini oturttu...

Dedi ki: “Bu köşkün güzelliğinde, yüceliğinde bir noksan var mı?”

Herkes, “Yeryüzünde bu çeşit köşkü ne kimse görmüştür, ne de görür.” dedi.

O sırada bir sofi, yerinden kalkıp, “Devletlim,” dedi, “bu köşkte yalnız bir delik var ki, o da büyük bir noksan!

Eğer o kusur da olmasaydı, bu köşke cennet bahçesi bile gaybden armağan yollardı doğrusu!”

Padişah, “Ben bile böyle bir delik görmediğim halde, sen şu bilgisizliğinle nasıl görüyorsun?” dedi.

Sofi dedi ki: “Ey devletle başı yücelmiş padişahım, Azrail’in gireceği delik tıkanmadı ki...

Asıl o deliği, hem de adamakıllı tıkamak gerek... yoksa ne köşk kalır, ne taç kalır, ne taht kalır!

Başka bir kusuru yok... tam yaşanacak yer ama, ne fayda ki, baki değil; buna çare nedir bilmem!”

Cennet gibi güzel, neşeli bir köşk... fakat ölüm, nihayet gözüne çirkin gösterecek!

Onun için bu köşkle o kadar kurulma... dizginini çek, bu kadar serkeşlik etme!

Kendi ayıbını görmezsen de, ululardan, bildiklerinden birisi sana ayıbını söylerse, vay haline!

Hikâye

Olmayacak şeyler yapan bir tacir, ululuğunu göstermek için altın yaldızlarla bezenmiş bir saray yaptırdı.

Saray tamamlanınca, bütün halka sarayında bir ziyafet vermek istedi, bu işe koyuldu.
Halkı sarayına gelmesi, o şaşılacak şeyleri görmesi için yüzlerce naz ve niyazla davet etti.
Davet günü, adam kendisinden habersiz bir halde koşup dururken, tesadüf bu ya, onu bir meczup gördü.
Dedi ki: “A hamhalat, şimdicek ben de koşa koşa gelip sarayına yestehlemek isterdim ama
Meşgulüm, mazur gör; uzaklaş benden, bana zahmet verme!”

Hikâye

Görmüşsündür ya... kararsız örümcek, ömrünü bir hayale kapılarak sürüp gider!
İleriyi gören aklına uyar... bir bucağa ağını gerer.
Heveslenip belki bir sinek düşer diye acayip bir tuzaktır kurar.
Sinek baş aşağı ağına düştü mü, o sersemin kanını emer...
Sonra da onu kupkuru bir halde bırakır... onunla uzun müddet geçinir gider!
Bazen de olur ki, ev sahibi eline bir sopa alır, bütün örümcek ağlarını temizler...
Ağı da bir nefeste yok eder, örümceği de, sineği de!
Dünya da, dünyaya dayanıp rızıklanan da o örümcek ağına düşen sineğe benzer.
Bütün dünya ele geçse, yine bir göz kırpacak zaman kadar bile rahat edemezsin.
Padişahlığa güvenir, başını yüceltirsen, yolda bir çocuğa benzersin... perdecilik eder durursun.
Kafanda eşek beyni yoksa, mal mülk, taç taht isteme... a hakikatten haberi olmayan, saltanatı öküzlere verirler!
Kimin davulu, bayrağı varsa, derviş değildir... eline geçen şey, ancak bir sesten, ancak bir yelden ibarettir.

Bayrağı dalgalanır, davulu dövülür... fakat bayrağı dalgalandıran yelle davuldan çıkan ses, yarım akçe bile etmez.
Aslı olmayan ata binip bu kadar nazlanma... ululuk gururuna kapılıp bu derece böbürlenme!
Sonunda kaplanın bile postunu yüzdüler... senin postunu da yüzecekler elbet!
Mademki kavuşmanın imkânı yok... kaybolup gitmek, yahut baş aşağı düşmek daha yeğ!
Başı dik olman mümkün değildir... baş koy; ne vakte dek oyun oynayacaksın?
Ya baş koy, gayrı ululukta bulunma... yahut başınla oynamadan vazgeç, artık bu işe girişme!
A kişi, bahçendeki saray, sana zindan kesilmiştir; evin barkın, canına bir bela olmuştur.
Bu gurur temeli üstüne kurulmuş olan toprak yurdundan geç... a sabırsız, niceye bir dünyayı dönüp dolaşacaksın?
Himmet gözünü aç da yolu gör... sonra da yola ayak bas... Tanrı tapısını seyret!
O can tapısına vardın mı, öyle ululanır, öyle yücelirsin ki, âleme bile sığamazsın.

Hikâye

Aklı kıt bir adam, sıkıntılı bir surette koşup yelerken ovada bir dervişe rastladı.
Dedi ki: “Ey derviş, ne haldesin, ne yapıyorsun?” Derviş, “Ne soruyorsun yahu? Utan!
Bu daracık dünyada sıkışıp kaldım... şimdi bu dünya bana dar mı dar!” dedi.
Adam dedi ki: “Sözün doğru değil... şu geniş ova da dar olur mu hiç?”
Derviş, bunun üzerine şu sözleri söyledi: “Eğer burası dar olmasaydı, sen bize nerden yetişebilirdin? Nerden bize çatardın?”

Sana yüzlerce güzel ve hoş vaatlerde bulunsalar bile, bunu o ateşlerle dolu olan yerden bir nişane olarak verirler.
Seni yakıp yandıran bu ateş nedir? Dünya... vazgeç şu dünyadan... aslanlar gibi çekin bu ateşten!
Bu ateşten geçtin mi, güzel bir gönül elde edersin... bu suretle gönül rahatlığı konağına nail olursun!
Önünde ateş var... yol, pek uzak ve sarp; sense zayıfsın; gönül tutsak, canın bezmiş ve sıkkın!
Sen hepsinden de aylaksın... hiçbirine aldırış etmiyorsun; ortada böyle bir hazır iş var, aldırmıyorsun bile!
Âlemden birçok şey gördün tut... bırak, canını feda et; âlemde ne namın kalır, ne nişanın!
Birçok şey bile görsen, hiçbir şeyi görmemişe dönersin... daha ne kadar söyleyeyim? Az üzül!

Hikâye

Aptal bir adamın gönülün meyvesi, oğlu ölmüştü... sabrını, kararını almış gitmişti,
Adam yaslı ve kararsız bir halde tabutun ardından gitmekte ve zari zari ağlayarak şöyle demekteydi:
“Ey âlemi görmeden gidenim... ne oldu sana? Hiçbir şey görmeden âlemi bırakıp gittin!”
Bir âşık, bu sözü duyup hali görünce dedi ki: “Dünyayı, tut ki, yüzlerce defa dilediği gibi gördü... ne çıkar?”
Âlemi de kendinle beraber götürsen, yine cihanı görmeden ölüp gideceksin!
Ne vakte dek âlemi seyredip duracaksın? Ömür bitti... ecel geldi... yarana ne vakit merhem koyacaksın?
Sen de bu pis nefis varken, yüce ve aziz can pisliklerde kaybolur gider!
Pek gafil bir adam ödağacı yakmakta, orada bulunan birisi de hoşlanarak, “Oh! Oh!” demekteydi.

Bir ünlü aziz, adama dedi ki: “Sen, oh deyinceye kadar ödağacı sızıldanarak yanıp gider!”

** Azizim, insan vaktinin değerini bilmeli... dünyada bundan daha iyi bir şey bilmem ben!

Vakte dikkat etmek, fırsatı ganimet bilmek gerek ki, Tanrı tapısına varasın, hemencecik devlete erişesin!

On Altıncı Makale

Başka bir kuş da, “Ey yüce kuş, bir sevgilinin aşkı, beni bağladı.

Aşkı geldi, beni önüne kattı... aklımı çaldı, bana bana edeceğini etti!

Yüzünün hayali, yolumu kesti... harmanımı ateşe verdi!

Bir an bile onsuz karar edemiyorum. O güzeli görmemek, ayrılığına sabretmek, bence adeta kâfir olmak gibi bir şey!

Gönlüm yerinde değil, onun ardında; başım dönüp duruyor... bundan fazla nasıl yol alabilir, nasıl daha ileriye gidebilirim?

Önümüzdeki vadiye dalıp yürümek, yüzlerce belaya uğrayıp sabretmek gerek.

Halbuki ben, o ay yüzlünün yüzünü görmeden bir an bile duramıyorum... nasıl olur da yola bele düşer, konak, durak arayarak yürürüm?

Derdim, derman kabul edecek dereceyi geçti; işim imanı da aştı, küfrü de!

Derdim de onun sevdası, dermanım da... Gönlümdeki ateş de onun sevgi ateşi!

Bu dertte tekim... kimsem yok... Fakat bu sevdada onun derdi, bana hemdem olmakta; bu yeter bana!

Sevdası, beni topraklara attı, kanlara buladı. Saçları, beni perdeden çıkardı!

Onun sevdasına düştüm, takatsız bir hale geldim... onu görmeden bir an bile sabredemiyorum!

Yolunda toprak kesildim, kanlara gark oldum... halim işte bundan ibaret; ne yapayım?” dedi.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey surete kapılıp kalmış, ey başından ayağına kadar bulanık sulara dalmış olan kuş!

Bilgi sevdası, suret sevdası değildir. A hayvan sıfatlı, şehvetten doğan sevda, bilgi sevdası olamaz!

İnsan, noksan olan güzelliğe âşık olsa da nihayet o aşk biter!

Zeval bulan güzelliğe dalıp, o sevda ile sarhoş olmak, küfürdür.

Kanla ahlâtın kaynaşmasından meydana gelen surete “gidilmeyen ay” adı verilmiş ama

O ahlât ve kan eksildi mi, âlemde ondan daha çirkin bir şey olmaz!

Güzelliği ahlâttan ve kandan olanın, o güzelliği sonra ne olur, bilirsin!

Suret etrafında nice bir dolaşıp güzellik arayacaksın? Asıl güzellik gayb âlemindedir, güzelliği o âlemde ara!

İşin perdesi kalktı mı, ne ülke kalır, ne o ülkedeki!

Bütün âlemin sureti mahvolur; yüceliklerin hepsi de aşağılıklara döner!

Surete dost oluşunun ne olduğunu şu kadarcık bil! Surete ait şeylerin hepsi, birbirine düşmandır.

Fakat gayb âlemindeki güzele dost oldun mu, iş değişir... bu sevdanın bir ayıbı, bir garazı yoksa, işte asıl sevda budur!

Bundan başka dost olduğun her şey, senin yolunu keser... ansızın öyle bir nedamete düşersin ki!

Hikâye

Gayet iş bilir, hünerli, pek anlayışlı ve dirayetli, bilgisi çok bir genç vardı.

Daima tahsilde bulunur... yıldan yıla pek az bir müddet tatil yapardı.

Hocasının da adamakıllı gözündeydi... çünkü hakikaten pek iyi bir gençti.

Hocası onu öbür talebeden üstün tutar, onunla başka bir çeşit konuşurdu.

Hocanın harem dairesinde, adeta ikinci bir güneş kadar parlak ve güzel bir halayığı vardı.

Çekik gözlü, canlara can katacak kadar güzel, cihanı bezeyen, herkesi hayretlere veren bir dilberdi.

Öyle bir güzeldi ki, baştan ayağa kadar tekmil ruhtan ibaretti... lütuf içinde lütuftu, feyiz içinde feyiz!

Tatlılıkta şekeri kendine kul etmiş; güzellikte ayı köle edinmişti.

Ay, yüceliğinden yerlere serilmemişti... onun belindeki kemere âşık olmuş, o yüzden yerlere düşmüştü.

Lâl dudaklarından şekerler damlar, bunu gören dudular, kanatlarını dökerler, berbat olurlardı.

Gözlerinden ok yağmurları yağar, herkesi kırar geçirir, kanlara bulardı!

Bir gün o talebe, nasılsa bu halâyığı görüverdi... dedi ki: "Ben talebeyim, hocam bu!

Artık dünyada başka bir hocam yok. Şimdi bu güzele talebe olmam yeter!

Hocam bana sevda dersi vermezse, başka bir dersi hatırlayamam artık!"

Gece gündüz o güzelin sevdasıyla yanıp yakılmaya, hocadan tamamıyla korkmamaya başladı.

Derdinden safran gibi sarardı... yüzü, sarı boya otuna döndü.

Aşk gelip aklı alt etti; gönlü gevşek bir hale kodu, onu canından bezdirdi!

Çok kişiler ona akıllıca, bilgilice öğütler verdiler, bu sevdadan geçmesi için yardımda bulundular ama, aşkın bir zerresi bile onların hepsini yele verdi!

Bilgi tahsili adama ululuk verir... kavgayı, mücadeleyi doğurur. Aşka girişmekse, adamı perişan bir hale kor, rezil rüsva eder!

Nihayet tamamıyla hastalandı... bütün mafsalları adeta birbirinden ayrıldı.

Sonunda hocası, halayığa âşık olduğunu anladı.

Bilgi ve tecrübesiyle düzene başvurdu. O cariyeciğin iki kolundan kan aldırdı.

Ona kuvvetli bir müshil verdi... ondan sonra da cariye âdet gördü.

Selviye benzeyen boyu, yay gibi büküldü; gül yanakları safrana döndü.

Ne yüzünde bir güzellik kaldı, ne yanağında bir tazelik!

Güzelliğinden bir zerre bile kalmadı... o kadeh kırıldı, o saki geçip gitti!

Otuz yerde yediği ve kullandığı ilaçların hepsi de bir leğen içinde birbirine karışmıştı.

Hayız kanıyla damarından alınan kan da o leğenin içindeydi. Leğen ağzına kadar dolmuştu.

Hoca, o zeki talebeyi çağırdı... haremden de halayığı getirtti.

Talebeye yer gösterdi, oturttu. Halayık da talebenin önünde ayakta durdu.

Genç, o kızı görünce yüzünü başka tarafa çevirdi.

O güzelim kızın az bir zaman içinde bu kadar değiştiğine şaşıp kaldı.

Ondan soğudu... tahsil ateşi yeni baştan alevlendi!

Bütün hastalığı geçti... o cariyecik de unutuldu gitti!

Hoca, talebenin kurtulduğunu, dertten halas olarak yeniden neşelendiğini görüp

O zeki gencin halayıktan soğuduğunu, gönlünde artık o sevda ateşinin soğuyup küllendiğini, söndüğünü anlayınca

Emretti... derhal o leğeni getirdiler; üstünü açıp talebenin önüne koyuverdiler.

Hoca dedi ki: “Ey genç, ne işe düşmüştün sen? Kararsız bir hale gelmiştin; sabrın, kararın kalmamıştı.

Nerde gönlündeki o ateş? Nerde o serbestliğin, nerde o utanmazlığın?

Gece gündüz o halayığı istiyordun ya... başını kaldır da bak... bütün istediklerin önünde.

Neden onun sevdasıyla sararıp soldun da, şimdi o kadar ateş birden soğuyuverdi?

Sen yine o gençsin; o da yine o cariye. Fakat onda senin istediğin, gönül verdiğin bir şey vardı, o yok şimdi!

Dilediğin şey, bu leğende. Bu leğen onunla ağzı ağzına dolmuş, şuracıkta durmada... hele bir bak!

Sen halayıktan bir havadır, elde etmek istiyordun... hakikatta bu pisliğe âşıktın sen!

Yola düşüncesiz girdin... kana, pisliğe âşık oldun!”

Talebe o anda işi anladı... tövbe etti, tekrar dersine koyuldu.

Surete tapmayı sanat edinen, nasıl olur da sıfatı düşünebilir?

Suretin aslı, şeytanca bir iştir... mana ehliyse ruhani candır!

Suretten vazgeç de sıfata âşık ol... âşık ol da bilgi güneşini bul!

Suret, ahlâttan, kandan başka bir şey değildir. Surete kapılan adam, ilerisini düşünen bir adam değildir.

Ahlâttan ve kandan daha güzel olana düşer, âşık olursan, işte buna sevda derler!

Hikâye

Dertli birisi, ağlayıp inlemekteydi... Şiblî, bunu görüp sordu: “Bu ağlayış neden?”

Adam dedi ki: “Şeyhim! Bir sevgilim vardı, güzelliği canıma can katıyor, ömrümü arttırıyordu.

Öldü... ben de derdinden ölüyorum. Yasıyla gözüme âlem, kara görünmede.”

Şeyh dedi ki: “Mademki gönlün bu yüzden perişan, bu yüzden kendinden geçmişsin... bu yas nedir ki, neden boyuna yaslanıyor, ağlayıp duruyorsun?

Yeniden bir sevgili tut... fakat bu sefer ölmeyen bir sevgiliye âşık ol da derdiyle böyle ağlayıp inleyerek ölmeyesin!”

Nihayet ölüp giden dostun dostluğu, insanın canını dertlere sokar.

Suret sevdasına kapılan, o suret yüzünden yüzlerce belalara uğrar.

O suret, elinden pek çabuk çıkar... âşık da şaşırır kalır, kanlara batar, mahvolur!

Hikâye

Bir tacirin, bir hayli malı, mülkü... bir de şeker gibi dudaklı güzel cariyesi vardı.

Cariyeyi sattı. Sattı ama, pişman oldu, pek çaresiz bir hale düştü... aklı başından gitti.

Kararsız bir halde onu satın alana müracaat etti... aldığı paranın bin mislini verip tekrar almak istedi.

Fakat adam, cariyeyi satmaya razı olmadı... tacirin yüreği cariyenin sevdasıyla yanıp yakılmaktaydı.

Hem yolda gidiyor, hem başına topraklar serpiyor,

Hem de ağlayarak “Bu dert benim hakkım... bu hale düşmeye layıkım ben.

Ahmaklıkla gözlerini yumup dünya malına aldanarak sevgilisini satanın hali budur.” diyordu.

Alışveriş günü geldi çattı, pazar kuruldu mu, sen de ziyan ettiğini anlarsın o vakit.

Nefeslerinden her nefes bir incidir... her zerre, sana kılavuzluk eder, Tanrı’ya yol gösterir.

Baştan ayağa kadar onun nimetlerine gark olmuşsun... kendine gel de bir düşün, bak şu nimetlere!

Bak da kimden uzaklaştığını, bu ayrılığa nasıl sabredebildiğini bir anla!

Hak, seni yüzlerce yüceliklerle, yüzlerce naz ve naim içinde yetiştiriyor da, sen bilgisizlik yüzünden başkasına kapılıyorsun!

Hikâye

Bir padişah, avlanmak üzere bir ovada giderken, köpek besleyenlerin baş memuruna, “Bir tazı getir.” dedi.

Padişahın bir av köpeği vardı... çulu, en ağır kumaşlardan, en güzel atlaslardan dikilmişti.

Mücevherden bir tasması vardı... en ağır taşlarla bezenmiş, boynuna takılmıştı.

Ayağındaki halhallar, ön ayaklarındaki bilezikler altındı... boynundaki tasmanın ipi ipekti.

Padişah, o köpeği akıllı köpek sayar, tasmasını kendi eliyle tutardı.

O köpek koşar, yeler... padişah ardından yürüdü. Bu sefer de padişaha o köpeği getirdiler. Köpeğin gittiği yolda bir parça kemik vardı.

Köpek, kemiği görünce kakıldı kaldı... padişah da köpeğe öylece bakıyordu.

Padişah öyle bir kızdı, öyle bir ateşlendi ki, alevi köpeği bile sardı.

Nihayet, “Benim gibi padişahın huzurunda başkasına nasıl bakabiliyorsun?” dedi.

Ve tasmasını derhal elinden bırakıp “Şu edepsize yol verin!” diye emretti.

O köpek, yüz binlerce iğne yutsaydı bile, yine tasmasının elden bırakılmasından, başıboş koyverilmesinden daha iyiydi.

Köpeğe memur olan dedi ki: “Köpek süslü püslü; sırtında atlas çullar var.

Bu köpek, ovaya, çöle layık... layık ama, üstündeki atlasla tasmasındaki mücevherler, altınlar da bize layık!”

Padişah, “Öylece bırak, yürüsün gitsin, gönlünü onun altınına, gümüşüne verme... bırak şunu.

Bırak da bundan sonra aklı başına gelirse, kendisini süslü püslü görüp

Vaktiyle bir yuva bulduğunu, sonunda da gaflete düşüp bu yuvadan ayrıldığını hatırlasın.” dedi.

Ey önce bir bildik bulan ve sonunda gafletle ondan ayrılan,

Ayağını aşk yoluna adamakıllı bas... ercesine ejderha ile beraber kadeh çek!

Çünkü burada ejderha vardır; âşıklara kan diyeti, can feda etmektir.

Adamın canına bu galeyanı veren, ejderhayı da karıncaya çevirir.

Âşıklar, ister bir olsun, ister yüz... hepsi de onun yolunda kendi kanlarına susamıştır!

Hikâye

* Hallac, dara çekildiği zaman dilinde “Ene’l Hak” (ben Tanrı’yım) sözünden başka bir şey yoktu.

Onun bu sözünü anlamayanlar, ellerini, ayaklarını kestiler.

Bedeninden bir hayli kan aktı, sapsarı kesildi, o halde adam nasıl kızıl benizli kalabilir?

O yol güneşi derhal kollarının kesik yerlerini ay gibi olan yüzüne sürmeye başladı.

Dedi ki: “Erin süreceği kızıllık kandır. Ben de şimdi yüzüme kızıllık sürüyorum ki

Kimseye sarı benizli olarak görünmeyeyim... bu darağacında durdukça kızıl benizli durayım.

Birisine sararmış görünürsem, beni korktu sanır.

Halbuki bir tek kılım bile kıpırdamamakta... Onun için burada bundan başka bir kızıllık işe yaramaz.

Kanlı adam, başını darağacına verdi mi, işte aslanlığı o zaman meydana çıkar.

Cihan, bana mim harfinin halkası gibi görünmede, artık böyle bir makamda korku kalır mı... korkar mıyım hiç?

Birisi temmuz sıcağında yedi başlı ejderha ile düşüp kalkar, yer içerse

Böyle oyunlara çok düşer... onun payına düşen en adi şey, darağacıdır!"

Hikâye

* Din ehlinin uydukları zat... Cüneyd, dipsiz, kıyısız koca deniz, bir gece Bağdat'ta konuşup duruyordu.

Öyle yüce sözler söylüyordu ki, gökyüzü bile susamış bir halde eşiğine baş koyuyordu.

Cüneyd'in güneş gibi güzel, taze civan bir oğlu vardı.

Cüneyd, konuşurken, onu da çarşıda tutup zari zari ağlatarak başını kesmişler, horlukla ortaya atıvermişlerdi.

O tertemiz yürekli kul, yani Cüneyd, oğlunun başını görünce hiçbir şey demedi... başına toplananlara dönüp öğütler verdi, gönüllerini aldı da

Dedi ki: "Bu gece ateşe, evveli olmayan sırlara ait pek büyük bir kazan kodum.

Kaynaması için bundan fazla hararet iste, bundan az değil!"

On Yedinci Makale

Başka bir kuş da, “Ben ölümden korkmaktayım; gideceğim yol, uzun bir yol. Benimse hiçbir azığım yok!

Yüreğim ölümden öyle korkuyor ki, ilk durakta canım ağzıma geliyor!

Hatta işi gücü düzgün, maiyeti, adamları uygun, pek ulu bir bey bile olsam, eceli hatırladım mı, zari zari ölüyorum adeta.

Birisi ecelin kılıcına hedef oldu mu, eli hem kırılır, hem kesilir!

Yazıklar olsun; bütün âlem el kesilse de, ölüm bu ele bir kılıç sallasa, hayıflanmaktan başka elden hiçbir şey gelmez!”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt bu kuşa dedi ki: “Ey kudretsiz, zayıf kuşcağız, ne vakte dek bir avuç kemik halinde kalıp duracaksın?

Birkaç kemik, bir yere gelmiş, çatılmış; fakat kemiklerdeki ilik yanmış, erimiş!

Bilmez misin ki, ömrün uzun olsun, kısa olsun, iki soluktan ibarettir. Bu keder, bu yas niceye bir?

Bilmez misin ki, her doğan ölür; toprağa girer ve her var olanı yel alır götürür!

Seni yaşaman için yetiştirdiler; fakat ölmen için de bu âleme getirdiler

Felek baş aşağı dönmüş bir leğene benzer. O tas her akşam, akşam kızıllığıyla kanlara gark olur.

Güneş, elinde yalın kılıç, bunca başları o leğenin içinde keser!

Sen ister temiz gelmiş ol, ister bulanmış bir halde. Toprakla karılarak vücut bulmuş bir katre sudan ibaretsin,

İnsan, tepeden tırnağa kadar bir katrecik sudan ibarettir. Artık denizle nasıl savaşa girişebilir ki?
Bütün ömrünce âleme buyruk yürütsen, gene yanarak, ağlayarak can verir gidersin!

Hikâye

Kaknus güzel, fakat acayip bir kuştur. Yeri yurdu da Hindistan'dadır.
Uzun, kuvvetli bir gagası vardır. O gagada ney gibi birçok delik bulunur.
Yüze yakın delik vardır. Sonra bu kuşun eşi de yoktur. Tektir bu kuş!
Her delikten başka türlü bir ses çıkar; her sesten de bir başka nağme duyulur!
Her delikten ayrı bir çeşit ses çıkmaya başladı mı, kuş da kararsız bir hale gelir, balık da.
Bütün kuşlar susarlar. Onun sesinin güzelliğinden hepsinin de aklı başından gider.
* Bir filozof vardı; bir müddet onunla düştü kalktı, onun sesini dinledi de, müzik bilgisini onun sesini taklit ederek meydana getirdi!
Bu kuşun ömrü bin yıla yakındır. Öleceği vakti iyice bilir.
Öleceğini anladı da kendisinden ümit kesti mi, çalı çırpı toplar, onları çepeçevre yığar.
Tam ortasına da kendisi geçer, yüzlerce türlü nağmelerle feryada başlar.
Adeta ruhunun her deliğinden başka çeşit bir dertli nağmedir, çıkar.
Ağlayıcılar gibi, o delikten çıkan her feryadı bir başka çeşit feryat haline getirir.
Hem feryat eder, hem de ölüm derdinden gazel yaprağı gibi titrer.
Onun feryadını duyup işiten bütün kuşlar, onun coşkunluğunu gören bütün yırtıcı hayvanlar,
Seyretmek için bulunduğu yere yaklaşırlar; hepsi de gönüllerini âlemden keser.
O gün ciğerleri kana bulanarak onun derdiyle dertlenen nice hayvanlar, onun karşısında düşüp ölürler.

Hepsi onun ağlamasına ağlar; bir kısmı da dermansız, takatsiz bir hale düşüp ölür gider!

Onun bu ölüm günü, acayip bir gündür. Gönüller yakan feryadından adeta gönüllerden kanlar damlar!

Nihayet bir soluk ömrü kalınca, şiddetle kanatlarını çırpar.

Kanadından bir kıvılcımdır sıçrar; alev alır, ateşlenir;

O ateş, çevresindeki çalı çırpıyı da tutuşturur; bu suretle tamamıyla yanar gider!

Kaknusla çevresindeki çalı çırpı tamamıyla yandı, kor oldu mu; biraz sonra o kor, kül haline gelir.

Külde bir zerre bile ateş kalmayınca, o külden başka bir kaknus kuşu yaratılır, meydana gelir.

Ateş o çalı çırpıyı kül haline getirince, külün içinde bir kaknus yavrusu baş gösterir.

Hiç kimseye böyle bir şey nasip olur mu; öldükten sonra doğsun; yahut doğursun!

Sana da kaknus gibi uzun bir ömür verseler, birçok şeye nail olsan, sonra gene öleceksin.

Zavallı kaknus, bin yıl kendisine feryat edip durur.

Yıllarca feryat içinde, dert içindedir; oğlu yoktur, tektir.

Âlemde hiçbir ilişiği bulunmaz; evlât ayal mihneti görmez.

Fakat nihayet ölüm çattı mı, külünü yele verir gider!

Buna bak da ibret al. Birkaç düzene sarılmakla hiç kimse ölümün pençesinden kurtulamaz.

Bütün âlemde ölümden kurtulacak kimse yoktur da, asıl şaşılacak şeye bak, kimse yol azığı düzmez!

Ölüm çok sert, çok zalimdir; fakat gene de bir dilim ekmeği ıslatmak gerek!

Başımıza çok işler geldi ama, hepsinden beteri işte bu iş!

Hikâye

Bir oğlan, babasının tabutu önünde hem ağlaya ağlaya gidiyor, hem de, “Baba,
Bugün, benim yüreğimi yaraladı; ömrümce başıma böyle bir gün gelmez, böyle bir musibete uğramam.” diyordu
Bir sofi dedi ki: “Babanın başına da bir daha böyle bir gün gelmez!
Senin başına gelen iş, babanın başına geldi!”
Ey dünyaya başsız, ayaksız gelen, toprak başına! Yel ölçmeye mi geldin buraya?
Ülkenin en yüce mevkiine çıkıp otursan, gene eline yelden başka bir şey girmeyecektir!

Hikâye

Ney üfleyen birisi, ölüm haline geldi... biri ona, “Ey sırrın ta kendisi kesilen,
Bu kıvranma zamanı halin nasıl, ne âlemdesin?” diye sordu. Neyzen dedi ki: “Hiç sorma, anlatılacak gibi değil ki!
Bütün ömrümce yel üfürdüm; sonunda da toprağa gittim vesselam!”
Ölüme hiçbir çare yoktur; yaprakların hepsi sararıp dökülür!
Hepimiz de ölmek için doğmuşuz; gönlümüzden inanmışız ki, dünyada kalmayacağız.
Dünyayı hükmünde tutan, buyruğunu âlemde yürüten kişiler bile, şimdi yer altında ezilip gitmişler!
Okuyla gökleri bile delenler mezara girmişler, toprak olmuşlar, hiçbir varlıkları kalmamış!
Hepsi de yer altında uyumuşlar; hatta ne uyuması? Perişan bir hale düşmüşler, darmadağan olmuşlar!
Bir ölüme bak hele. Ne de müşkül yol; bu yolda ilk konak mezardır.
Ölüm acısını bir haber alsan, tatlı canın altüst olur, zehir kesilir!

Hikâye

İsa, suyu tatlı bir dereden su içiyordu. Suyun lezzeti, gülsuyu şerbetinden de tatlıydı.

Birisi o sudan testisini doldurup gitti. İsa da testisini doldurdu; hararetle başına dikti.

Fakat testideki su, ağzına acı geldi. Suyu içemedi, bu işe de şaştı kaldı.

Dedi ki: "Yarabbi, testideki su, şu derenin suyu, ikisi de bir su; bunda ne hikmet var?

Neden testinin suyu böyle acı da derenin suyu baldan tatlı?"

Testi dile geldi, İsa'ya dedi ki: "Ey İsa, ben eski zamanlarda yaşamış bir adamım.

Bu dokuz kâsenin altında binlerce defa testi olmuşum, küp olmuşum, kap olmuşum!

Hatta bundan sonra da binlerce defa beni testi yapsalar, yine ölümün acısı cüzlerimden çıkmaz!

Daima ölüm acısıyla bu lezzetteyim işte; suyum onun için böyle acı!"

A gafil, sen de sırrı testiden duy da, bundan böyle kendini gafletle testi haline getirme!

Ey sırlar araştıran, sen kendini kaybetmişsin; ölümün gelip çatmadan, canın boğazından çıkmadan tekrar bir kendini ara, aktar!

Kendini diri iken bulamazsan, öldükten sonra nerden sır duyacaksın?"

Ne aklın başındayken kendinden haberin var; ne öldükten sonra varlığından eserin!

Hayattasın ama, hakikatta ölmüş, kaybolup gitmişsin; adam olarak doğmuşsun ama, bir türlü adam olamamışsın!

O dervişin önünde yüz binlerce perde varken, kendisini nasıl bulabilir ki?

Hikâye

Bukrat ölüm haline geldi; yanında bir talebesi vardı, dedi ki: "Hocam,

Seni kefene sarıp sarmalayınca, yıkayıp arıtarak kefenleyince nereye gömelim?”

Bukrat dedi ki: “Oğul, beni bulabilirsen, nereye istersen gömüver gitsin?”

Bu uzun ömrümde, ben kendimi bulamadım ki, sen öldükten sonra beni bulasın!

Öyle bir gidiyorum ki, bu gidiş vaktinde bir kılımın bile kendinden haberi yok!

Hikâye

Bir adamı gömüyorlardı; Şeyh Bısrî o mezarın başına gitti.

Mezara bakıp duruyor; mezarın başında kendi kendisine ağlıyordu.

Diyordu ki: Ne müşkül iş bu, bu âlemin son konağı mezar;

O âlemin de ilk konağı burası; şu halde ilk konak da yerin altı, son konak da!

Renkten, gösterişten ibaret olan ve sonu bundan, yani mezardan ibaret bulunan âleme nasıl gönül verirsin?

Bu sarp dünyadan nasıl korkmazsın ki, sonu budur, yani mezar;

Niceye bir sonu bundan ibaret olan dünyaya bağlanacaksın? Önü de böyle olacak ya, vay buna gönül verene!

Bu perdenin ardında hiç kimse yoktur ki, onun zari zari ağlayacak ölmüş bir ölüsü bulunmasın!

Önünde yel olunca, kandili korkusuz, pervasız nasıl götürebilirsin ki?

Perde ardında birisiyle arkadaşlık edeceksen, bari ölüsü bulunmayan birisiyle arkadaşlık et.

Halbuki sen malihulyalara tutulmuşsun; kasırgaya kapıldığın halde, bize bir kandil getirmeye savaşmadasın!

Kandilin sönüvereceğinden korkmuyor musun? İstediğin kadar sıkı tut, dikkat et, faydası yok, çabucak söner!

Ansızın kandilin söndü mü, yolda kalır, bir kuyuya düşüverirsin!

Sönmüş kandili bir hayli arasan da âlemde kimse sana haber vermez.

Yelin söndürdüğü kandile acıklansan, başına vurup dövünsen ne faydası var?
Kandil, mekânsızlık âlemine ulaştı, oraya döndü mü, görünmez olur.
Gören kişinin canına, bu âlemden o âleme varan yol, bir soluktan fazla sürmez.
Can bu âlemden geçti mi, bu âlem sana o âlem oluverir!
Bu âlemden o âleme giden yol pek uzun değildir. Arada duvar olan ancak bir soluktur.
O soluğu verdin de öldün mü, seni baş aşağı toprağa atıverirler.
Ölüm halka musallat olmuştur; çaresiz herkes toprağa baş koyup yatacak uyuyacaktır.
Ölüm ne ahmağı bırakır, ne akıllıyı; ne bir iyi adam ondan kurtulur, ne bir kötü adam!
İster bu kavimden ol, ister başka bir kavimden; sen de onlar gibi geçip gideceksin, bunu iyice düşün!
Kim ölür, aşağılık toprağın altına girerse, herkes ona der ki: "Kurtuldu, istirahata vardı."
Ölüm yenilmez, güçlü kuvvetli bir erdir; ölümüne ten istirahati derler.
Hakikaten de dünya dağdağalarla doludur; onun ilk istirahat konağı ölümdür.
Mademki ölüm sana galip gelecektir; ne yaparsan yap, ondan kurtulmaya çare yok!
Kalk da göklere bir adım atalım; bu kanlarla dolu çömleğin üstünü örtelim.
Bu dünyaya geldiğime, bulut gibi gözyaşları döküp ağlayarak gidiyorum; ah bu gelmeden, vah bu gitmeden!

Hikâye

Sırlara vakıf olan bir meczubun can vermesi uzadı, can çekişip durmada,
Kuvvetsiz, âciz bir halde, bulutlar gibi kan ağlamada, zari zari gözyaşı dökmekteydi.

Dedi ki: “Ey Tanrı, beni sen dünyaya getirdin; mademki götürecektin, niye getirdin?
Canım olmasaydı rahat eder, bu can vermeden emin olurdum.
Ne ben doğardım, ölürdüm; ne de sen beni dünyaya getirir, sonra da canımı alırdın!
Keşke gelip gitme zahmeti olmasaydı; bu gelip gitme olmasa, hiç de kötü olmazdı.
Ölüme hazırlanmak farz ama, bende bu düşünceye takat yok!”

Hikâye

Meryem oğlu İsa, neşeli bir peygamber olduğu halde, ölümünü hatırlayınca
O kadar neşesiyle beraber, yüreğine öyle bir korku düşerdi ki
Oturduğu yer bile teriyle ıslanırdı. O ter, tepeden tırnağa kadar onu kanlara bulardı!

Hikâye

Halil Peygamber vefat edince ruhu Tanrı tapısına vardı. Ulu Tanrı ona sordu:
“Ey bütün halktan devletli, daha bahtı yaver kişi, dünyada en güç neyi gördün?”
Halil dedi ki: “Oğlumu kesmek güçtü; babamı cehennemde görmek güçtü;
Ateşe atılmam, belalara düşerek ömür sürmem,
Pek güçtü, pek müşküldü ama, can vermeye karşı bunlar bir hiçten ibaret!”
Ulu Tanrı ona şöyle hitap etti: “Can vermek, sana bir gazap geldiyse de
Can verip öldükten sonra da, ölçüye gelmez bir hayli güçlükler var.

Kişi o güçlüklere düşerse, can vermek ona bir huzur, bir istirahat gelir!”

Mademki böyle bir müşkül işe düşüp kalmışsın; neden geceyi, gündüzü gafletle geçirirsin?

Bu müşkül işin çaresini bul, yol çok uzundur; önde kendine bir konak hazırla!

Dünyayı bırak da ölüm hazırlığına giriş; yol ölüm üstüne kurulmuştur, yol azığı tedarikine bak!

Uzun ömür en iyi bir şeyken, onu en beter bir şey olan dünyaya sarf etme, dünya ile oyuna dalma!

Ey dünya altınının bir arpa kadarına bile can satan, Yusuf’u da böyle ucuz sattılar.

Sen Yusuf’u böyle ucuz satın aldın, onu canla başla seçtin, kabullendin.

Can Yusuf’unu sultan eden kişi; onu, canını bile verir de satın alır!

Can Yusuf’u pek azizdir oğlum. Yusuf’tan daha iyi ne var ki?

Yusuf’un kadrini kör anlayamaz; heyecanlı gönülden başka bir gönül yanıp eriyemez!

Hikâye

Padişah, bir garibe vezirlik rütbesi verdi; o da uzun bir zaman vezirlikte bulundu, mala, devlete nail oldu.

Nihayet ihtiyarladı, kocalık geldi çattı. Padişahtan izin istedi.

Dedi ki: “Bir bucağa çekilip kendi başıma oturacağım; çünkü padişahım, ölümden korkuyorum.

Gece gündüz ibadet edeceğim, her an sana da duada bulunacağım.”

Padişah dedi ki: “Sen önce buraya eli boş, işsiz güçsüz bir halde geldin.

Neyin varsa hepsini bana teslim et, ilk günü nasıl geldiysen, buradan yine o halde git!

Buraya eli boş geldin, bunca hazineyle gidiyorsun, budala mısın sen?”

Vezir dedi ki: “Peki, vezirlikte bulundum, ama ömrümü de senin yolunda harcattım.

Ömrümü bana ver, al malını. Yahut da seslenme, bırak şu yoksulu!

Kim ne bilir? Ben o derece değerli bir sermayeyi senin yolunda oynadım, kaybettim!”

Mademki bütün sermayen, ömründen ibarettir; peki, neden bu ömrü hemencecik yele verdin?

Böyle bir sermaye elden gittikten sonra, neyin varsa hepsi de gitti demektir.

A adam olmayan, sen ömrün kadrini ne bilirsin? Ömrün kadrini ancak ve ancak ölenler bilir.

Git de mezardakilere sor, bakalım bu aziz ömre dair ne diyecekler?

Hikâye

Birisi, dini temiz birisini rüyada gördü; selam verdi, cevabını işitemedi.

Dedi ki: Ey şöhretli ulu kişi, selamıma niye cevap vermezsin?

Bilirsin ki, selam almak farzdır. Cevabını ver, başını çevirme!

O er dedi ki: Evet biliyorum, selam almam farzdır, ama bize bu kapı tamamıyla kapanmıştır.

İbadet kapısı bizden çok uzakta kaldı. Artık senin selamını nasıl alayım?

Hiç ibadette bulunmuyoruz. Burada biz artık ne bir rükû edebiliyoruz, ne bir secdeye varabiliyoruz!

Senin gibi ben de dünyada olsaydım, bir an bile ibadetten kalır mıydım hiç?

Bundan önce bir avuç bihaberdik; fakat ömrün kadrini şimdi biliyoruz.

Yazıklar olsun. İbadet kapısı bağlandı, soluk bitti, gam geldi çattı.

Ne ibadet etmeye bir yolum var, ne gönlümde ah etmeye bir takat var!

Yazıklar olsun; upuzun ömür geldi geçti. Elimizde dertten başka bir şey kalmadı, söylenmedi, öylece kalakaldı!

Yazıklar olsun ki, ibadette bulunmaya kudretimiz varken bilmedik.

Hâsılı bugün şaşkın bir halde kalakalmış, pişmanlıkla zindanlara düşmüşüz!

Kuş, kanadının kıymetini, kanadı yandıktan sonra anlar.

Sen de körlüğünden yolu görmüyor, kuyuyu seçmiyorsun. Kalk da Tanrı’dan bir görür göz iste!

Seni mezarında körlükten kurtarırlarsa, işi o vakit anlarsın.

Şimdi nefsin yel üstünde, o vakit her şeyin yel üstüne kurulduğunu bilirsin.

Şimdi habersiz bir halde bir yele dayanmış, kalakalmışsın. Hele sabret, başındaki yel gitsin de gör!

Şimdi başın göklerde, ama yere girdin mi, gök gibi baş aşağı dönersin!

İşin gücün bu âlemdedir. Gittin mi, bütün bunlar yastan ibaret kalır.

Bu hiçin ebediliğine imkân yok; onun için ne düşmanlığın değeri var, ne dostluğun!

O vakit dersin ki, âlemin hiçbir faydası yokmuş... ne varsa benim canımdan ibaretmiş!

Mademki hiçbir yüzün bu âlemde kalması mümkün değil; ha güzel olmuş, ha çirkin!

Mademki hiçbir kılın kalmasına imkan yok; ister ak olsun, ister kara!

Hikâye

Birisi Meryem oğlu İsa’ya dedi ki: “Ey ancak çifti güneş olan tek kişi,

Neden kendine bir ev yapmazsın?” İsa dedi ki: “Ben deli değilim ki!

Ebediyen benimle kalmayacak bir şey nereden bana layık olacak?”

Bir şey seninle beraber yola düşmüyor mu, isterse yoksul olsun, isterse padişah, hiçbir farkı yok!

Sen bir topa benziyorsun... elini, ayağını kaybetmişsin. A bihaber, bu ne sersemlik?

Seni ortadan kimse kapmadan bütün âlem halkından vazgeç, bir kenara çekil!

On Sekizinci Makale

Bir kuş da, “Ey inanışı güzel, benim hiçbir isteğim olmuyor.
Bütün ömrümce dert içindeyim. Âlemde hep kederliyim ben.
Kanlara bulanmış yüreğimde o kadar dert var ki, benim derdimden her zerre yaslara bürünmüş!
Daima şaşırmış, âciz bir haldeyim. Bir an bile şad oldumsa kâfir olayım.
Bütün bu dertler yüzünden aklım başımda yok, serseriye döndüm adeta, önümdeki yola nasıl gidebilirim?
Bu kadar derdim, elemim olmasaydı, bu seferden pek hoşlanacaktım.
Fakat yüreğim kan içinde, ne yapayım? İşte halimi sana arz ettim, ne işleyeyim ben?” dedi.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey aldanmış, deliye, divaneye dönmüş kuş! Sen baştan ayağa kadar sevdalara gark olmuşsun!
Öyle sıkı sarılmadın mı, bu dünyanın murada erişmesi de bir an içinde geçip gider, muratsızlığı da!
Ne varsa, ne yoksa o bir solukluk zaman içinde geçer gider; ömür de o soluğu bile almamış gibi sona erer!
Mademki dünya durmuyor, geçip gidiyor; sen de geç. Onu bırak. Ona pek o kadar bakma.
Baki olmayan şeye gönül veren, gönlü diri bir er değildir!

Hikâye

Kadri pek yüce bir yol eri vardı. Yolun bütün inceliklerini görür, bilirdi. Kimsenin elinden asla bir şerbet içmezdi.

Bir gün birisi, “Efendim, neden şerbete hiç rağbetin yok?” diye sordu.

Dedi ki: “Görüyorum; başımın ucunda ölüm dikilmiş, bekliyor. Şerbet içmeye niyetlensem, hemencecik elimden kapacak!

Başıma dikilmiş böyle bir memur varken, şerbet içersem bana zehir olur doğrusu.

O memur, durup dururken nasıl olur da şerbetten lezzet alırım? O şerbet bana gülsuyu şerbeti olmaz, ateş kesilir.”

Bir an baki kalan şey, yüzlerce âlem bile olsa ancak yarım arpa değerindedir.

Bir an sürecek olan vuslata nasıl dayanabilirim; aslı, temeli yok ki!

Muradına erişmişsen, başın bu yüzden yücelmişse, bir solukluk murat almayla bu derece böbürlenme!

Yok... öyle değil de muratsızlıktan halin kararıp kalmışsa, yine ağlayıp inleme. Çünkü bu muratsızlık da bir sarhoşluk müddetinden ibarettir!

Bir mihnete düşer, bir zahmete uğrarsan, bu yüceliğine alamettir, hor hakir olmana değil.

Peygamberlerin çektikleri belayı, kimse Kerbela’da bulamaz, gösteremez.

Sana sureta bir zahmet yüzü gösteren, hakikatte can gözü açıksa, bir define göstermiştir.

Her an ondan yüzlerce hidayet erişmededir. Bütün âlem onun lütfuyla, onun ihsanıyla dopdoludur.

İhsanını hatırlamıyorsun da onun için azıcık bir zahmetine bile katlanamıyorsun.

Bu iş, nasıl olur da dostluk nişanesi sayılır? A içi kararmış, sen tepeden tırnağa kadar bir deriden ibaretsin!

Hikâye

Âdetleri güzel bir padişah vardı. Bir gün kullarından birisine bir meyve verdi.

Köle o meyveyi öyle bir güzel, öyle bir iştahla yemeye başladı ki, sanki evvelce o meyveyi tatmamıştı bile!

Ağzını şapırdatarak lezzetle yemesine padişah da özendi, yemek istedi.

Dedi ki: “Bir parçacık da bana ver, pek iştahlı yiyorsun da imrendim adeta.”

Köle, padişaha da o meyveden bir parçacık sundu. Padişah tadınca kaşlarını çattı, öyle acıydı ki!

Dedi ki: “A köle, bu işi kim yapar? Böyle acı bir meyveyi bu kadar lezzetle kim yiyebilir?”

Köle padişaha, “Padişahım,” dedi; “elinden yüz binlerce armağan aldım, yedim.

Hepsi de tatlıydı, lezzetliydi; bir kerecik de elinden böyle bir acı meyvedir geldi. Hemencecik elimi eteğimi çekeyim, suratımı buruşturayım, öyle mi?

Her an elinden bana bir hazine erişmede; nasıl olur da bir acıya incinirim, katlanamam?

Hep senin nimetlerinle beslenmedeyim, nimetlerine şükredip duruyorum, senin elinden gelen bir nimet nasıl olur da bana acı gelir?”

Sen de onun yolunda zahmetlere uğruyorsan katlan; bil ki o zahmet, rahmetin ta kendisidir.

Onun işi pek aykırıdır, pek tersinedir; ne yapabilirsin ki? Böyle kurulmuş, böyle gider!

Pişkin erler, yola girdiler ama, gönül kanıyla bulanmadıkça bir lokma ekmek bile yiyemediler!

Tuz ekmek yemeye oturdular mı, ciğerlerini de ortaya döktüler; onsuz bir parçacık ekmek bile koparmadılar!

Hikâye

Şöhret sahibi birisi, bir sofiye, “Kardeş zamanını nasıl geçiriyorsun?” dedi.

Sofi dedi ki: “Ben bir külhana düşüp kalmışım. Deniz kıyısındayım, dudaklarım kupkuru!

Külhanımda bir yufka ekmeğidir kırmış, ufalamışım, bununla da orada adeta kendi boynumu vurmuşum.”

Eğer âlemde gönül istirahati istiyorsan, ya uykuya dalmışsın, rüya görüyorsun, yahut boyuna gördüğün rüyayı söyleyip duruyorsun!

Eğer huzur ve istirahat istiyorsan, ihtiyatlı davran... ihtiyatlı davran da bu âlemden sırat köprüsüne ercesine gidesin!

Bu âlemde huzur ve istirahate imkân yoktur. Çünkü cihanda bir kıl ucu kadar bile huzur ve istirahat şivesi bulunamaz!

Bu âlemde nefis gibi bir ateş bulundukça, zamanede kimdir huzura erişen? Söyle hele!

Pergel gibi bütün âlemi dönüp dolaşan gönül huzuru, tek bir noktadan ibarettir ama, ondan da kimse bir nişan bile veremez.

Hikâye

Şeyh-i Mihne’ye bir kocakarı dedi ki: “Sen huzur içindesin, rahatsın; bana da bir dua öğret!

Bundan önce bir hayli muratsızlıklara uğradım; dilediğim şeyler olmadı. Fakat bundan böyle artık tahammül edemiyorum.

Huzura, istirahate, gönül hoşluğuna kavuşmam için bana bir dua öğretirsen, o duayı, hiç şüphe etme, kendime virt edinirim, her gün okurum.”

Şeyh dedi ki: “Ben nice zamandır, yerime oturmuş, dizlerimi dikmiş, öylece kalakalmışım...

İstediğim şey için vaktiyle ben de bir hayli koştum, bir hayli yoruldum; fakat muradına erişen ne bir zerre gördüm, ne de buldum!

Aradım taradım ama, bu derde bir deva bulamadım ben. Gönül istirahati, insana yüz göstermez vesselam!”

Hikâye

Bir dilenci, Cüneyd’in huzuruna gelip oturdu da dedi ki: “Ey düzensiz, hilesiz, Tanrı’ya avlanan er,

İnsan ne vakit gönül huzuruna erişir?” Cüneyd dedi ki: “Gönülsüz kaldığı zaman!”

Padişahın vuslatına erişemezsen, attığın her adım, yoldaki murada erişmemenin ücretidir adeta!

Zerrenin çaresizliğini doğru görüyorum ben; çünkü onda güneşin ziyası, güneşin harareti yok ki!

Zerre yüzlerce defa kanlara gark olsa bile, nerden o sersemlikten kurtulacak?

Zerre zerrelikte kaldıkça zerreden ibarettir. Hayır, bu zerre değil diyen, aldanmıştır, kanmıştır!

Zerreyi zerrelikten çıkarsalar bile, yine zerredir, parlak güneş değildir o!

Önce zerreden peydahlanan şey de, asıl bakımından yine zerredir, zerreden ibarettir!

Tamamıyla güneşte kaybolsa bile, yine ebediyen bir tek zerreden ibarettir.

Bir zerre ister iyi olsun, ister çok kötü; ömrünce koşup tozsa bile, yine zerrelikten kurtulamaz.

Ey zerre, güneşle beraber gemiye girmek üzere sarhoş ve harap bir halde gitmektesin ha!

Ey zerre gibi kadri olmayan, ben sabrediyor, bekliyorum; elbette nihayet aczini apaçık görürsün!

Hikâye

Yarasanın biri, bir gece sırtını açıp dedi ki: “Bir an bile güneşi göremiyorum.

Ömrümce, yüzlerce çaresizliklere katlanmada, ondan tamamıyla mahvolmayı dilemekteyim.

Aylardır, yıllardır, gözümü yummuş gidip duruyor, nihayet oraya varırım elbette diyorum.”

Gözü açık birisi yarasaya şu sözleri söyledi: “Ey sarhoş mağrur, seninle onun arasında binlerce yıllık yol var!

Senin gibi sersem, bu yolu nasıl aşar; kuyuya düşüp kalmış olan karınca aya nasıl ulaşır?”

Yarasa, “Zararı yok; ben o yolu uça uça aşarım. Bakalım bu işten elime ne geçecek?” dedi.

Yıllarca sarhoş ve habersiz bir halde uçtu durdu. Nihayet ne gücü kuvveti kaldı, ne kolu kanadı!

Sonunda canı yandı, teni eridi. Kolsuz, kanatsız aciz bir hale düşüp kaldı!

Güneşten hiçbir haber alamadığı için, “Yoksa güneşi geçtim mi?” dedi.

Bir akıllı durup dedi ki: “Sen uyumuş, dalmışsın. Yolu görmüyorsun ki! Gide gide ancak bir adımlık yol gittin sen!

Sonra da güneşi geçtim galiba, onun için kolum kanadım kalmadı diyorsun!”

Yarasa bu sözü duyunca pek bozuldu... kendisinde ne kaldıysa, onlardan da oldu!

Âcizliğe düşüp hal diliyle güneşe dedi ki:

“Can gözü açık bir kuş bulmuştun ama, ne fayda. Artık bu kuştan şimdikinden daha uzak ol, daha uzak!”

On Dokuzuncu Makale

Diğer bir kuş, “Ey yol gösterici, Tanrı buyruğunu yerine getirmem nasıl?

Ben kimsenin verdiği virdi kabul etmiyorum, onlarla işim yok. Tanrı buyruğunu bekliyorum.

Tanrı ne buyurursa, canla başla yaparım. Buyruğuna uymaz, baş çekersem, cezama razıyım!” dedi.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt, “Şu kuş, bu soruyu iyi ki sordu,” dedi, “adama bundan ileri bir üstünlük olamaz.

Bu makamdan canını esirgersen, nerden canına sahip olacak, nerden can sırlarını elde edeceksin? Fakat buyruğa canla başla uyarsan, canına sahip olur, can sırlarını elde edersin.

Buyruğa uyan, emri yerine getiren, ziyandan kurtulur; bütün güçlükler ona kolay gelir!

Onun emrine uyup buyurduğu gibi, bir an ibadette bulunman, onun emri olmaksızın ömrünce ibadet etmenden yeğdir.

Buyruksuz zahmetlere düşen, kendiliğinden kendini eziyetlere atan, bu mahallede köpektir, adam değil!

Fakat Tanrı buyruğuyla bir an bile zahmet çekenin sevabı, bütün bir âlemden artıktır.

Köpek de bir hayli zahmet çeker ama, ne fayda? Buyruğa uymadığı için zahmetinden eline geçen, ancak ziyandır.

İş buyruktadır, buyruğa uy. Sen kulsun; kendiliğinden iş karıştırmaya kalkışma!

Hikâye

Eyaz’ın elinde lâl bir kadeh vardı; değeri hadde de sığmazdı, mukayeseye de gelmezdi!

Padişah, “At onu önüne.” dedi. Eyaz, kadehi öyle bir yere vurdu ki, yüz parçadan fazla oldu, paramparça olup yerlere yayıldı!

Ordunun içine bir heyecandır düştü. Herkes ona bakakaldı.

Herkes, “A şaşkın,” diyordu, “onun değerini Tanrı’dan başka kimsecikler bilmez.

Sense onu böylece kırıverdin. Yüceyken hor hakir yerlere attın; utan!”

Eyaz, halkın heyecanını görüp gülümsemekte, kendisini halka fütursuz bir halde göstermekteydi.

Nihayet birisi, “A köle,” dedi, “bu cihanı aydınlatan kadehi neden böyle kırıverdin?”

Eyaz dedi ki: “Padişahın buyruğunu yerine getirmek, bence balıktan aya kadar yüce, belki ondan da yüce bir iştir.

Sen kadehe baktın; fakat ben padişahın buyruğundan başka bir şeye bakmam, onun buyruğuna kulum ben!

Kul ona derler ki, buyruğa uyar. Kadeh nedir ki? Onun buyruğunu canla kabul eder, dilerse can verir!”

Hikâye

Padişahın biri seferden dönmüş, oturduğu şehre geliyordu. Şehirliler şehri süslemeye koyuldular.

Herkes nesi varsa, şehri bezemek için ortaya döktü.

Fakat zindandakilerin ipten, zincirden başka bir şeycikleri yoktu.

Bir de yanlarında birkaç kesik baş, birkaç yırtılmış, parçalanmış ciğer...

Bir iki kesilmiş el, ayak vardı. Zindanın önünü bunlarla süslediler.

Padişah şehre girince bütün şehri altınlarla, türlü türlü ağır kumaşlarla alımlı bir güzel gibi süslenmiş gördü.

Zindanın bulunduğu yere gelince atından indi, yaya yürümeye başladı.

Zindandakilere iltifatlarda bulundu, vaatler etti; onlara bir hayli altın ve gümüş verdi

Padişahın meraklı bir nedimi vardı. Dedi ki: “Padişahım, bunun hikmetini söyle bana!

Yüz binlerce, hatta daha da fazla süs, ziynet gördün. Şehrin yollarına, duvarlara ipekli ve ağır kumaşlar, halılar yayılmış, asılmıştı.

Yerlere altınlar mücevherler saçılmıştı. Havayı misk ve amber kokuları bürümüştü.

Bütün bunları gördün, aldırış bile etmedin... hiçbirine bir an bile bakmayıp geçtin de

Neden zindan kapısında durdun, kesik başları iyice seyre koyuldun?

Burada gönül açacak bir şey yok ki. Olan şey, ancak kesik baş, kesik el, ayak!

Bunların hepsi, elleri kesilmiş kanlı katil adamlar. Neden bunların kapısında durmalı ki?”

Padişah dedi ki: “Başkalarının süsü püsü oyuncuların oyununa, hilebazların hilesine benzer!

Herkes kendisine layık bir tarzda, malik olduğu şeyi göstermede.

Onların hepsi de suçlu. Burada, ancak zindandakiler beni bana layık bir tarzda karşıladılar.

Eğer burada buyruğum yürümeseydi, nasıl olurdu da baş bedenden, beden baştan ayrılırdı?

** Buyruğumu burada yürür gördüm de onun için buraya dizgin çevirdim.

Bütün şehirliler kendi ateşlerine dalmışlar, yok olmuşlar, gururlarına kapılıp gitmişler, kendilerini beğenmişler!

Yalnız perişan bir hale düşen, yalnız hükmümün kahrına uğrayıp şaşıran zindandakiler!

Gâh ellerinden olmuşlar, gâh başlarından... gâh yaştan vazgeçmişler, gâh kurudan.

Ne işleri var, ne güçleri! Oturmuşlar, bu kuyuya benzeyen zindandan darağacına gitmeyi bekliyorlar!

Hulâsa zindan, bana gül bahçesi kesildi; bazen onlar benim adamlarımdır, bazen ben onların adamıyım!”

Yolun inceliklerini görenlerin işi fermana uymak, buyruğa göre yol yürümektir... hulâsa padişahın zindana gitmesi, yol inceliklerini bilmesindendir.

Hikâye

* Ulluların soyundan gelmiş bir zat vardı; âlemin kutbuydu, huyları pek iyi, pek temizdi.

Dedi ki: “Bir gece rüyamda Bayezid’le Tirmizî’yi bir yolda gidiyorlar gördüm.

İkisi de beni öne geçirdiler, ululadılar; onların ikisine de kılavuzluk ettim.

Sonradan bu rüyayı bir iyice tabir ettim; o iki şeyh bana saygı gösterdiler ama

Bu saygı şundandı: Seher çağında kendimden geçmiştim; gönülden bir ah çektim.

Ahım yürüdü gitti; yolumu açtı, varacağım kapıya kadar dayandı, halkayı dövmeye koyuldu.

Bu feyze nail olduğum vakit, bana bu kapı açıldığı zaman, dilsiz dudaksız şu hitabı duydum:

Bayezid'ten başka bütün pirler, bütün dervişler, bizden hep bir şey istediler.

Bayezid bütün erlerin içinde erlik gösterdi... Çünkü o yalnız bizi diledi, bizden hiçbir şey dilemedi.

O gece bu hitabı duyunca dedim ki: Benim halime ne bu uyar, ne o. Bence ne bu doğru, ne o!

Ben seni nasıl arayabilirim, bende senin derdin yok ki... ben seni nasıl isteyebilirim, senin adamın değilim ki!

Sen ne buyurursan, dileğim odur; işim fermanına uymakla doğrulur.

Benim ne eğri, ne doğru, hiçbir şeyim yok. Ben kim oluyorum ki, isteğim, dileğim olsun!

Sen ne buyurursan, o bana yeter; kulun buyruğa göre yürümesi, kula kâfidir!

İşte o iki saygıdeğer şeyh, ancak bu söz yüzünden beni öne geçirdiler, bana hürmet ettiler."

Kul, daima Tanrı buyruğuna göre hareket ederse, can âleminde Tanrısıyla konuşur.

Daima kulluktan bahseden, fakat kullukta bulunmayana kul demezler.

Kul, sınanma zamanı belli olur; bir sına da nişanesi görünsün!

Hikâye

Şeyh Harkani son demlerindeydi; canı dudağına gelmişti. İşte o demde şöyle söylüyordu: "Ah, ne olurdu;

Keşke göğsümü yarsalar, kebap olmuş ciğerimi sökselerdi de

Gönlümü halka gösterselerdi. Ne müşkül içindeyim, halka anlatsalardı;

Halk da bütün sırları bilen Tanrı’ya karşı, puta tapmanın doğru bir şey olmadığını bilseydi, anlasaydı!” Eğri oyunlara girişme!

Kulluk budur işte. Bundan başkası hevesten ibaret. Ey adam olmayan, kulluk, düşkünlüktür.

Sen efendilik ediyorsun, kulluk değil. Nereden bu düşkünlük sana nasip olacak? İmkân yok!

Kendini aşağı gör, düşkün ol; kul kesil. Kul ol, perişan bir hale gel, aşağılan.

Kul oldun mu, hürmete de dikkat et... hürmet yolunda himmet sahibi ol!

Kul yola hürmetsizce girerse, padişah o kulu meclisinden çabucak defeder.

** Harem, hürmetsiz kişiye haramdır... hürmet gösterirsen, bu nimet tamamlanır!

Hikâye

Padişah bir kula elbise ihsan etti. Kul elbiseyi alıp yola çıktı.

Elbise yolda tozlanmıştı; derhal o tozları yeniyle süpürmeye koyuldu.

Bunu görüp hoşlanmayan biri, “Padişahım, senin verdiğin elbisenin tozlarını silkti.” diye padişaha haber verdi...

Padişah bu hürmetsizliği kötü buldu, derhal o zavallıyı astırdı.

Bu suretle de hürmeti olmayanın, padişah yanında da değeri olmadığını bildirmiş oldu.

Yirminci Makale

Başka bir kuş da dedi ki: “Tanrı yolundaki temizlik nasıl olur? Ey reyinde isabetli, tedbiri doğru hüthüt, söyle!

Bir şeyle uğraşmak, adeta bana haram... neyim var, neyim yoksa saçıp döküyorum.

Elime ne geldiyse kaybetmedeyim. Adeta elime aldığım şey, bir akrep kesiliyor!

Kendimi bir türlü zapt edemiyorum; elimde ne varsa hepsini sarf ediyorum.

Onun hariminde temizleneyim, tertemiz olayım da, belki bu temizlikle yüzünü görürüm; olur ya!”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Bu yol, herkesin gideceği yol değil. Bu yola tertemiz giriş kâfidir.

Nesi var, nesi yoksa oynayıp elden çıkaran, yol alır, temizlikle huzura erer...

Dikilmişi yırt, yırtılmışı da dikme; neyin varsa, bir kıla kadar hepsini yak, yandır!

Her şeyini ateşli bir ahla yaktın mı, külünü topla, üstüne geç, otur!

Böyle yaparsan, her şeyden kurtulursun. Yok; yapmazsan, ömrünce her şeye üzül, kan yutadur!

Varlıktan birer birer geçmedikçe, bu dehlizde nasıl adım atabilir, nasıl yol alabilirsin?

Bu zindanda bir an bile oturulamaz; ne varsa hepsinden kendini çek kurtul!

Çünkü ölüm çağında neyin varsa gelir; birer birer yeninin yırtmacından el atıp seni tutar.
Önce kendinden el çek de ondan sonra yola düş, yolculuğa niyetlen!
Önceden sende bir temizlik olmazsa, bu sefere düşmen namaz sayılmaz!

Hikâye

Türkistan piri, kendi halinden haber verdi de dedi ki: "En fazla iki şeyi severim.
Birisi yürük kıratım, öbürü de oğlum!
Oğlumun ölümünü haber alırsam, bu haberi getirene muştuluk olarak atı bağışlayacağım.
Çünkü görüyorum ki, bu iki şey canıma adeta iki put gibi görünmede!"
Mum gibi yanıp yakılmadıkça hiç kimseye temizlikten dem vurma!
Temizlikten dem vuran, kendi işine bir baksa, perişan olur gider.
Temiz kişi iştahla bir yemek bile yese, derhal cezasını çeker, ensesine bir sille de yer.

Hikâye

Sayvanı arş olan Şeyh Harkani, bir zamanlar patlıcana pek düşmüştü.
Anası, Şeyh'in hiddetinden bıktı, hırsından usandı; ona yarım patlıcan verdi.
Şeyh o yarım patlıcanı yer yemez, oğlunun başını kestiler.
Geceleyin o tertemiz çocuğun başını, bir kötü kişi getirip Şeyh'in kapısının eşiğine koydu.
Şeyh dedi ki: "Size bin kere söylemişimdir;
Bu yoksul, hiçbir zaman patlıcan yemedi ki, akabinde can evinden vurulmasın!"

Canımı her zaman böyle yakıp durmada... onunla giriştiğim iş kolay değil ki!
Kim onu seçer; işi gücü ondan ibaret olursa, sevgilisiz bir soluk bile alamaz.
Düştüğümüz iş, pek çetin bir iş; uğradığımız hal savaştan da üstün, geçimden de!
Hiçbir bilgi sahibinin burada ne bilgisi var, ne kararı; bütün bilgisiyle yine de bu iş başına gelir çatar!
Her an bir konuk gelmede; her an kervanla sınanmalar gelip çatmada!
Aziz canımızda yüzlerce gam var; fakat yine de geliyor, bilmem ne olacak böyle?
Yokluktan varlık âlemine ne getirdiyse, hepsinin zari zari kanını dökse gerek!
Onun yüz binlerce fedai âşıkı, kan dökücülüğüne razı olmuş, başlarını feda edip dururlar.
Bütün canlar, o, canların kanlarını zari zari döksün diye meydana gelmiştir; canlar ancak bu işe yarar!

Hikâye

Zünnun dedi ki: “Tanrı’ya dayanmış, çöle dalmış, sopasız, kırbasız gidip duruyordum.
Yolda, hepsi de bir yerde can vermiş kırk tane derviş gördüm.
Aklım karma karışık oldu. Perişan bir hale geldim; coşkun canıma bir ateştir düştü!
Dedim ki: Yarabbi, bu ne iş? Ululları ne kadar da elden ayaktan düşürüyor, zelil bir hale sokuyorsun?
Hatiften ses geldi: Bu işin hikmetini biz biliriz. Biz öldürür, kan diyetlerini de yine biz veririz!
Dedim ki: Peki, ne vakte dek böyle öldürüp duracaksın? Dedi ki: Diyet vermeye kudretim oldukça, bu iş böyle gidecek!
Hazinemde diyet verecek para bulundukça öldürür, yasını da tutarım.

Öldürür, kanına bular; âlemin çevresinde onu yüzükoyun sürüklerim
Bütün cüzleri mahvoldu, başı, ayağı tamamıyla yok oldu mu,
Ona güneş gibi yüzümü gösterir, kendi güzelliğimden elbise giydiririm.
Yüzüne kendi kanıyla kızıllık sürer, süslerim; ona bu civarın toprağında yurt verir, itikâfa sokarım!
Onu harimimde bir gölgeye çevirir; ondan sonra da güneş gibi yüzümü gösteririm!
Yüzümün güneşi doğdu mu artık hariminde gölge kalır mı?"
Gölge, güneşte yok oldu mu, Tanrı doğrusunu daha iyi bilir ya, yalnız o kalır!
Onda yok olan, kendinden kurtulur. Çünkü onunla beraber bulunmaya imkân yoktur ki!
Yok ol, yokluktan bu kadar bahsetme; canını feda et de bir şeycikler söyleme!
Adam kendisinden fani olur, varlığını bırakırsa, ben bundan daha üstün bir devlet bilmem doğrusu!

Hikâye

Firavun'un büyücülerinin dünyada eriştikleri devlete, bilmem kimse erişti mi?
İmana geldikleri zaman eriştikleri devlet ne devletti?
Hemencecik bir solukta onları öldürdüler; hiç kimse böyle bir devlet görmemiştir.
Bir ayaklarını dine attılar; atar atmaz da öbür ayaklarını atıp cihandan geçtiler, gittiler!
Hiç kimse bu gelip gitmeden daha bir şey görmedi; hiçbir dal bundan daha güzel bir meyve vermedi!

Yirmi Birinci Makale

Başka bir kuş da, “Ey can gözü açık, bu manada himmetin tesiri var mıdır?

Sureta ben pek ayığım; fakat hakikatta yüce bir himmetim var!

İbadetim pek yok ama, adamakıllı bir azmim, bir gayret ve himmetim var benim.” dedi.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Elest âşıklarının muhafızı himmet ve gayrettir; her ne varsa gayretle elde edilir.

Kimin yüce bir himmeti, sağlam bir gayreti varsa, ne ararsa meydana çıkar, ne isterse bulur.

Kime bir zerrecik gayret nasip olursa, o zerreyle güneşi bile aşağılatır, ondan bile üstün olur;

Cihan mülkünün merkezi gayrettir; can kuşunun kanadı himmettir.

Hikâye

Rivayet edilir ki, Yusuf’u satarlarken, Mısırlılar onu elde etmek aşkıyla yanıp yakılıyordu.

Satın almak isteyenler çoğalıp üşüşünce, satanlar beş on misli ağırlığınca misk istediler.

O sırada kanlara bulanmış bir kocakarı da elinde birkaç tane iplik yumağı olarak

Kalabalığın tam orta yerine gelip coştu; “Ey Kenan Yusuf’unu satan tellal!” dedi.

“Bu çocuğun iştiyakıyla aklım başımda yok. Bunu almak için tamam on yumak iplik eğirdim.

Gel; yumaklarımı al da Yusuf’u bana sat... hiç söz söyleme, hemen elini elime ver, teslim et Yusuf’u bana!”

Adam güldü de dedi ki: “A saf kadıncağız, bu eşi bulunmaz inci senin harcın değil!

Değeri yüz hazine dolusu altın... sen nerede, yumaklarınla bunu almak nerede a kocakarı!”

Kocakarı dedi ki: “Biliyorum, bu çocuğu şu kadarcık yumakla hiç kimse satın alamaz.

Fakat bana şu yeter: Görenler, dost olsun, düşman olsun, bu kadın da onun alıcılarından derler ya!”

Yüce bir himmete, sağlam bir gayrete sahip olan gönül, hemencecik sonsuz bir devlete erişir.

O yüce padişahın, padişahlığı ateşe vermesi, himmetten ileri gelmişti.

Padişahlıktan bir hayli ziyan gördü, yüz binlerce devlete de erişti, eriştiği devletin yüz katına nail oldu.

Nihayet bir gayrete geldi; bütün devletten, bütün o emrine tabi adamdan bıktı usandı, hepsini terk ediverdi!

Himmet gözü güneşi gördü mü, artık zerreyle düşer kalkar mı hiç?

Hikâye

Birisi, hiçbir iş yapmadığına hayıflanır, yoksulluğundan feryat eder dururdu.

İbrahim Edhem dedi ki: “Oğul, galiba sen bu yoksulluğu ucuza aldın!”

Adam, “Böyle de söz mü olur, hiç kimse yoksulluğu satın alır mı? Utan yahu.” dedi.

İbrahim Edhem dedi ki: “Ben bir kere canla başla yoksulluğu seçtim, kabul ettim... âlem padişahlığını verdim de satın aldım!

Hâlâ da bir anını yüzlerce cihana satın almadayım; hakikaten de bence bu kadar değeri vardır.
Bu matahı ucuz bulduğumdan padişahlığa tamamıyla veda ettim.
Hulâsa bunun kıymetini bilen benim... sen değilsin. Buna şükreden, bunu canına minnet bilen benim, sen değilsin!”
Himmetli kişiler... canlarıyla, başlarıyla oynarlar... yıllardır yanıp yakılırlar.
Onların himmet kuşu Tanrı tapısına ulaşmıştır da, dünyadan da geçmiştir, dinden de!
** Sen böyle bir himmete sahip değilsen, uzaklaş be tembel, bu nimet sana nasip olmaz!

Hikâye

Şeyh Gavri, himmetiyle külle ulaşan o zat, bir gün meczuplarla beraber bir köprünün altından geçiyordu.
Tesadüf bu ya. Sultan Sencer de debdebesiyle, tantanasıyla o köprüden geçerken aşağıya bakıp, “Köprünün altındakiler kimler?” dedi.
Şeyh aşağıdan cevap verdi: “Hepimizi de başsız, ayaksızız. İşimiz de iki şeyden dışarı değil.
Ya bize daima dost olursun, seni çabucak çeker çevirir, dünyadan vazgeçiririz!
Yahut dost olmazsan, düşman kesilirsin... o vakit de seni dininden ederiz!
Dostluğumuzla düşmanlığımıza bak! Ayağını dire de rüsva olma!
Bir an olsun köprü altına gelirsen, bu şatafattan, bu havâ ve hevesten kurtuluverirsin.”
Sencer dedi ki: “Ben sizin adamınız değilim... sizi ne severim, ne kınarım!
Ne dostum size, ne düşmanım. Harmanım yanmasın da vazgeçtim sizden.
Sizinle ne övünürüm, ne arlanırım... iyinizle kötünüzle de işim yok!”
Himmet, çevik ve kuvvetli kanatları olan bir kuşa benzer... her an daha uçmadadır.

Uçarsa, ancak görüş kuvvetiyle uçar, hakikatın ta içine kadar nereden uçacak?
Onun seyranı, varlık Kafdağı’ndan da yücedir. Çünkü o, ayıklıktan da üstündür, sarhoşluktan da!

Hikâye

Gece yarısı bir meczup, tatlı tatlı ağlamakta ve şunları söylemekteydi: “Şu âlem nedir? Bir söyleyeyim de bak!
Bir küçük kutu; üstüne kapağı kapanmış... bilgisizliğimizden ona sevdalanmışız.
Fakat ecel, bu hokkanın kapağını açtı mı, içinde ne varsa hepsi de uçar gider!
Kanadı olmayan, hokka başında dertlenir, yüzlerce belaya çatar, kalakalır!
Himmet kuşunu kanatlandır... akla gönül ver, cana hal!
Bu hokkanın kapağı açılmadan yol kuşu ol, kanadını aç, uç!
Kolun kanadın yansa bile, hoş gör de herkesten öne geç!”

Hikâye

Birisi yarasaya, “Ey zayıf kuşcağız, yüce güneşten haberin bile yok, öylece kalakalmışsın!
Bütün günün kara geceye dönmüş; ışıktan gözün kamaşmış.
Kapkaranlık gecede bir hayli dönüp dolaşmış, bir iplik kadar aydınlık bile görememişsin!
Güneşle bilişsen, buluşsan, ziyasından bu kadar kaçmazdın.
Niceye bir delikleri, kovukları yurt edineceksin? Parlayıp duran güneşe baksana!
Bak da, ateş gibi güneşi gör, zerre gibi onunla halvetlerde otur.” dedi.

Yarasa dedi ki: “A bihaber, benim güneşle, ayla ne işim var?

Sonunda kararacak güneşe, ışığına aldanarak bakarlar.

Sapsarı benizli... sırtında yas elbisesi. Dönüp dolaşarak, sersem, perişan bir hale düşmüş.

Başkalarından daha susuzdur o. Şafaklarda kanlar içinde, kanlara bulanmada.

Böyle bir güneşe bakmazsan, ne çıkar ki? Çünkü olmazsa olmasın; bir başka güneş var!

Himmet kuşu, bilhassa uyku zamanı, güneşi tuzakta bir taneden ibaret görür!

Ey er, sen de uyuma, bir gece uyanık kal da gece doğan güneşi apaçık gör!

Ey gafil adam, benim günüm gecedir. Tanrı’dan inen nimet ve ihsan güneşi gece doğar.

Geceleyin o güneş doğdu mu, âlem halkını uykuya daldırır.

Güneş o nuru, o ışığı görünce utanır, yüzünü utanç örtüsüyle öner.

Fakat ancak benim gibi mahrem olan kişinin güneşi, matem gecesinde doğar.

Geceleyin doğan böyle bir güneşi, sen körlüğünden görmüyorsun.

Halbuki ben bütün gece sabaha kadar uyumam. Bu güneş yüzünden yanar, yakılırım.

Mecaz güneşi yüzünü gösterdi mi, biz yine karanlıklarda yuva kurar, karanlıklara çekiliriz.”

Tanrı güneşi geceleyin doğar. Sen, ey yola gevşek gevşek giren adam, öyle bir güneş gördün mü?

Doğanlar gibi bir himmet elde edersen, padişahın eli konağın olur.

Himmete sahip olan, mert olur... güneşe benzer; yücelerde küçük görünür.

Mücevherler gibi himmetin yüce olursa, işte o zaman altın üstüne konur, orada yer bulursun!

Her şey için yoldan kalırsan, padişahın elinden nasıl olur da kadehi alır, içersin?

Kim bu yola himmetle girerse, kulluk, dilencilik bile etse, padişah kesilir!

Yirmi İkinci Makale

Başka bir kuş da, “O padişahın tapısında insaf ve vefa nicedir?
Ulu Tanrı, bana bir hayli insaf vermiş; kimseye vefasızlık etmedim.
Bu huylar birisinde toplanırsa, bilgi âleminde o adamın rütbesi nasıldır?” dedi.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “İnsaf, insanı her şeyden kurtaran bir padişahtır. İnsaf sahibi olan, saçma sapan şeylerden kurtulur.
İnsaf ve merhamet sahibi olman, bütün ömrünü rükûda, secdede geçirmenden yeğdir!
İki âlemde de insaf ve mürüvvetten daha üstün bir erlik, bir cömertlik yoktur.
Şunu hatırda tut: Apaçık insaf eden, insaf sahibi olan riyakâr olamaz.
Erler insafı kimseden almadılar; fakat insaf içlerinden geldi, bir haylisi kendiliklerinden insafa geldiler. Tanrı vergisidir o!

Hikâye

Ahmed Hanbel, asırların ulusuydu; faziletlerini saymaya imkân yoktu.
Düşünceden, bilgiden arındı mı, hemencecik Beşr-i Hâfi’nin huzuruna giderdi.
Biri onu Beşr-i Hâfi’nin huzurun da gördü mü, derhal kınamaya başlar, derdi ki:

“Sen bilgi sahibi bir imamsın; senden daha bilgili bir adam gelmez artık.”

O, ne derse desin, Ahmed bu sözlere kulak bile asmaz, Beşr’in tapısına baş açık, yalınayak koşardı.

Derdi ki: “Evet ben, hadis ve sünnette öndülü kaptım...

Bilgim onun bilgisinden artık; ben her şeyi ondan iyi biliyorum, ama o Tanrı’yı benden iyi biliyor!”

A insafsız, a kendinden haberi olmayan, bir zamancağız sen de yolu gören gözü açıkların insafına bak!

Hikâye

Hinduların ihtiyar bir padişahı vardı, Sultan Mahmud’un askerine tutsak düştü.

Onu padişahın yanına götürdüler; sonunda müslüman oldu;

Bildiklik nişanesini buldu; iki âlemden de ayrıldı.

Ondan sonra bir çadırda tek başına oturur, kimse onunla mukayyet olmazdı; o da sevdalara dalmış,

Gece gündüz ağlar dururdu. Gecesi gündüzünden beterdi, gündüzü gecesinden beter!

Feryat ve figanı hadden aşınca halini Sultan Mahmud’a, haber verdiler.

Mahmud onu huzuruna çağırdı. “Sana evvelce malik olduğun saltanatın yüz mislini vereyim.

Sen de bir padişahsın; niçin haline ağlıyorsun? Niceye bir ağlayıp duracaksın, sebep ne? Vazgeç artık!” dedi.

Hindu padişahı dedi ki: “Padişahım, ben saltanat ve mevki için ağlamıyorum ki!

Şu sebeple ağlamaktayım: Yarın ululuk sahibi Tanrı, kıyamette benden sorar da derse ki:

Ey ahdinde durmayan vefasız, benim gibi bir Tanrı’ya karşı cefa tohumu ektin ha!

Mahmud, senin mülküne cihanı dolduran yiğit atlılarla gelmeseydi.

Beni anmayacaktın bile... bu nasıl olur? Bu, vefasızlık değil de nedir?

Ben senin için ordu hazırlarken, sen başkası için hazırlamaktaydın.

Asker ülkeni almadıkça beni hatırına bile getirmedin; söyle, sana dost mu diyeyim, düşman mı?

Niceye bir benden vefa, senden cevir ve cefa? Vefakârlıkta bu hiç yaraşır bir şey değil!

Tanrı'dan bu hitap gelirse, bu vefasızlığı nasıl örteyim; bu soruya ne cevap vereyim ben?

O utangaçlıkla, o yanıp yakılmakla halim ne olacak? Ey genç, bu ihtiyarın ağlaması bundan işte!"

İnsafı, vefakârlığı gör; iyilik divanında verilen dersi işit!

Vefakârsan yola düşmeye yelten; değilsen otur, bu işten el çek!

Sevgiye ve vefaya sığmayan her şey, yiğitliğe yaraşmaz, yakışmaz.

Hikâye

Kâfirden pek üstün olan bir gazi, savaşta namaz zamanı kâfirden mühlet istedi, namazını kılacaktı.

Kâfir mühlet verdi; gazi de namaza durdu. Namazdan sonra yine savaşa başladılar.

Kâfirin de kendince bir namazı vardı; o da gaziden müsaade istedi, meydandan çekildi.

Tertemiz bir bucak seçti; önüne putunu dikti, başını secdeye koydu!

Gazi kâfirin başını yerde görünce kendi kendisine, "İşte şimdi fırsat buldum." dedi.

Ona habersizce bir kılıç indirmek isterken, gökyüzünden hatif seslendi:

"Ey tepeden tırnağına kadar vefasız adam, amma da vefakârsın, amma da ahdinde duruyorsun ha!

Önce o da sana mühlet verdi, seni kılıçlamadı, öldürmedi; şimdi sen onu kılıçlarsan, bu bilgisizliğin ta kendisidir!

Ey "Ahitlere vefa edin" ayetini okumayan, ey öylece ilk adım attığı yerde kalakalan!

Kâfir bundan önce sana bir iyilikte bulundu; sen de artık bundan ileri gitme, kahpelikte bulunma!

O iyilik etti, sen kötülük ediyorsun. Halka, kendine yapılmasını istediğin şeyi yap!

Kâfirde bile vefa ve emniyet var. Sen müminsen, nerede vefa ve mürüvvetin?

Ey müslüman, sen Tanrı'ya teslim olmamışsın; vefa ve mürüvvette kâfirden de aşağısın!"

Gazi bu sözleri duyunca yerinde titremeye başladı; tepesinden tırnağına kadar terlere gark oldu.

Kâfir onu elinde kılıç şaşkın bir halde ağlar görünce.

"Neden ağlıyorsun yahu?" dedi. Gazi doğrusunu söyledi. "Şimdi beni senin için azarladılar...

Senin için bana vefasız dediler; senin yüzünden kahra uğradım; onun için ağlıyorum." dedi.

Kâfir bunu duyunca bir nara attı, hayhayla ağlamaya koyuldu.

Dedi ki: "Ayıplı ve aşağılık bir düşmanı için sevgilisini,

İman ederek vefa gösteren kulunu bile bu derece azarlayan bir Tanrı'yla, sayı ve soru günü ne yapacağım ben? Asıl vefasız benim.

Bana müslümanlığı anlat da dine gireyim, Tanrı'ya şirk koşmayı yakayım, şeriat hükümlerine uyayım.

Yazıklar olsun; gönlümde bu kadar bağlar varmış benim. Böyle bir Tanrı'dan haberim bile yokmuş!"

Ey hakikati aramayan, istemeyen kişi, ey edepsiz adam, senin asıl dileğin Tanrı'dır, ona karış vefasızlıkların yeter artık!

Ama ben yine sabrediyorum, bir şey söylemiyorum; fakat feleğin tası, bir gün gelecek, bütün yaptıklarını birer birer ve yüzüne karşı söyleyecek!

Hikâye

Yusuf'un on kardeşi de kıtlıktan bunalmışlar, uzak bir yol aşarak Yusuf'un tapısına gelmişlerdi.

Çaresiz kalarak hallerini anlattılar, bu darlık yılında dertlerine bir çare arıyorlardı.
Yusuf'un yüzünde nikap vardı; önünde de bir tas duruyordu.
Eliyle tasa vurdu... tastan bir ses, bir inilti duyuldu.
* Hikmetler bilen Yusuf dedi ki: "Hiç biliyor musunuz, bu tas ne diyor?"
On kardeş, Yusuf'a acizlerini bildirdiler; ağızlarını açıp.
Hep birden, "Ey hakkı tanıyan aziz, tasın sesinden kim anlar ki?" dediler.
Yusuf o vakit dedi ki: "Ben iyice biliyorum, o ne diyor. Fakat siz anlamazsınız.
Diyor ki: Evvelce sizin bir kardeşiniz daha varmış, sizden güzelmiş.
Adı da Yusuf'muş; hem de sizden küçükmüş o. İyilikte topu çelmiş, kapmış!"
Sonra tekrar tasa vurdu da dedi ki: "Tas diyor ki:
Siz, hep bir olarak onu kuyuya atmışsınız; sonra da suçsuz bir kurdu tutup öldürmüş;
* Hileye saparak Yusuf'un gömleğini onun kanına bulamış, bu suretle Yakub'un gönlünü kanlara gark etmişsiniz!"
Bir kere daha tasa vurdu, tas yine bir başka çeşit seslendi.
Yusuf dedi ki: "Diyor ki: Babanızı yakmış, yandırmışsınız; ay yüzlü Yusuf'u da satmışsınız siz!
Âlemleri yaratan Tanrı'dan utanın! Kâfir bile kardeşine böyle bir şey yapmaz!"
Yusuf'un kardeşleri, bu sözleri duyunca şaşırıp kaldılar. Ekmek almaya gelmişken eridiler, su kesildiler!
Yusuf'u evvelce satmışlardı, ama o anda kendilerinden geçtiler, adeta bütün âlemi sattılar!
Yusuf'u kuyuya atmışlardı, ama şimdi hepsi de bela kuyusunda kaldılar!
Bu hikâyeyi duyup da kıssadan hisse almayanın gözü kördür, kör!
Bu hikâyeye pek o kadar bakma, pek öyle kapılma. A bir şeyden haberi olmayan, bütün bunlar, senin halini hikâyeden ibarettir.
Sen nice vefasızlıklarda bulundun, bunları aşinalık nuru ile yapmadın ya!
Birisi çıksa da tasa vursa yok mu; senin yakışmaz işlerin, bundan da çoktur.
Bekle; seni de uykudan uyandırırlar... senin gönlünü de giriftar ederler.

Bekle; yarın senin de hatalarını, kâfirliklerini, ettiğin cefaları,

Tümden, hem de yüzüne karşı anlatırlar; birer birer sayar, dökerler!

Kulağına o kadar tas sesi gelir ki, bilmem aklın fikrin kalır mı?

Ey karınca gibi işe ağır aksak gelen, ey bir tasın dibinde tutulup kalan!

Bu baş aşağı çevrilmiş tasın etrafında nice bir dönüp dolaşacaksın? Vazgeç, bu tas kanlarla dolu bir tastır.

Tasa müptela olur kalırsan, her solukta kulağına başka bir ses gelir.

Ey hakkı tanıyan, kanadını aç, geç buradan; yoksa tas sesiyle rüsva olur gidersin!

Yirmi Üçüncü Makale

Bir başka kuş da hüthüte şunu sordu: “Ey önümüze düşen, ey kılavuzumuz olan! O tapıda küstahlık yaraşır mı?

Birisi büyük bir küstahlıkta bulunsa, ardında bir korkuya uğrar mı ki?

Orada küstahlıkta bulunmak doğru mudur? Söyle; sırrı aç ve mana incilerini saç!”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Kimde ehliyet varsa, kim Tanrı sırlarının mahremiyse.

Küstahlık etse de olur; ona yaraşır bu. Çünkü daima padişahın sırrına mahremdir.

Fakat sırra mahrem olan, sırları bilen bir kişi alelade bir küstah gibi küstahlıkta bulunur mu hiç?

* Mademki edebe riayet, muhabbetten ileri geliyor; hürmet gerektir. Böyle adamın bir an bile küstahlık etmesi doğru değildir.

Fakat ta kıyıdaki deveci de küstahlık edebilir mi? O, nasıl olur da padişaha mahrem olur?

O da sır bilenler gibi küstahlıkta bulunursa, imanından da olur; canından da!

Nasıl olur da askerin içindeki bir rint, padişahına karşı zerre kadar bile küstahlıkta bulunabilir?

Fakat yabancı bir iç oğlanı yola gelirse, onun küstahlığı, sevincindendir.

* O ne rip bilir, ne rup... her şeyi Rab bilir; sevgisinin fazlalığından bir küstahlıkta bulunsa bile mazurdur.

Aşk neşesiyle deliye döner; aşkın zoruyla su üstünde yürür!

Onun küstahlığı hoştur, hoş! Çünkü o divane, ateşe benzer.

Âşıkta esenlik olur mu; deli adam kınanır mı?
Sana da cezbe gelir, sen de deli divane olursan, ne dersen de; sözün dinlenebilir!

Hikâye

Horasan, büyük bir devlete erişmişti. Âmed meydana çıkmış, o ülkeyi ele geçirmişti.
Yüz tane ay yüzlü Türk kölesi vardı. Hepsinin de boyları selviye, kolları gümüşe benzerdi; hepsi de âleme miskler saçarlardı.
Her birinin kulağında, geceleri bile aydınlatan iri bir ince küpe vardı; gece bile o incilerin aksiyle gündüze dönerdi.
Hepsinin başında külahlar, boyunlarında altın gerdanlıklar, sırtlarında gümüşlerle bezenmiş elbiseler, bellerinde altın kemerler vardı.
Altın kemerleri kuşanıp bembeyaz atlara binerek meydana çıktılar mı
Onlardan birinin yüzünü gören, hemen ona gönül verir, candan âşık olurdu?
Tesadüfen sırtına bir hırka giymiş, fakat yalınayak başı kabak, karnı pek aç bir meczup,
O köleleri uzaktan gördü. “Bu huri alayı kimin?” diye sordu.
Şehirli bir zengin cevap verdi: “Bunlar, şehrimizin âmedinin köleleridir.”
O meczup, bu sözü duyar duymaz başından duman çıktı da.
Dedi ki: “Ey yüce arzı tutan Tanrı, kula bakmayı bari âmedden öğren!”
Eğer küstahlık ediyorsan, bu meczup gibi et... yaprağın varsa, bu dala gel; bu dalın yaprağı ol!
Yok... o yüce dalın yaprağına malik değilsen pek küstahlıkta bulunma, kendine güldürme!
Meczupların küstahlığı hoştur; pervaneler gibi yanar, yakılırlar!
Yoldaki meczupları, onların iyisini, kötüsünü padişahtan başka hiç kimse göremez!

Hikâye

Çıplak bir meczup, yolda acıkıverdi!

Hava pek soğuktu... adamakıllı da yağmur yağıyordu. Meczup nihayet yağmurdan, kardan ıslandı, sırsıklam oldu.

Ne sığınacak bir yeri vardı, ne evi. Sonunda bir viraneye vardı.

Oraya adımını atarken damdan başına bir kerpiç düştü.

Başı yarıldı, kanı ırmak gibi akmaya başladı. Adam yüzünü göğe çevirdi de

Dedi ki: Padişahlık davulunu dövmek ne vakte dek? Taş atmaman, saltanat nöbeti vurdurmandan daha iyi!

** Canı sevgiliye mahrem olan, seher çağı gibi sırların yeşilliğini bulur, yeşerir, açılır!

** Ya kapısında bir yücelik elde etmeli; yahut yolunda deli divane olup gitmeli!

Hikâye

Su yolunda oturur, elinde avucunda hiçbir şeyi bulunmayan birisi vardı... komşusunun eşeğini alıp

Değirmene gitti... güzelce uyudu. O uykuya dalınca, eşek boş kaldı; oradan gitti.

Bir kurt da o eşeğe rastlayıp paraladı, yedi. Ertesi gün eşeğin sahibi, adamdan eşeğin değerini istedi.

Beraberce yola düştüler, suyolcunun yanına kadar gittiler,

Hali anlattılar... “bu eşeği kim ödeyecek, değerini kim verecek” dediler.

Suyolcu dedi ki: “O kurdu karnı aç olduğu halde ovalara başıboş salan.

Şüphe yok ki, bu suçu onun çekmesi doğrudur... her ikiniz de eşeğin değerini ondan istemelisiniz.

Bunda hiç kimsenin suçu, taksiri yok... ne yapıyorsa, o yapıyor!”

Mısır kadınları bile, bir mahluk olan Yusuf'u görünce değiştiler, başka bir hale girdiler, kendilerinden geçtiler. Öyle olduğu halde

Bir meczubun devlet yurdunda bir devlete nail olarak

Hallenmesi, kendinden geçmesi, önüne ardına bakmaması, aldırış bile etmemesi şaşılacak bir şey midir artık?

Meczup ne söylerse, ondan söyler, ona söyler... her şeyi ondan arar, onunla ister!

Hikâye

Mısır'da birdenbire bir kıtlıktır, oldu. Halk, ekmek diyor, ekmek işitiyor ve sapır sapır düşüp ölüyordu.

Yol, adam ölüsüyle dolmuştu... yarı canlılar ölenleri yiyorlardı,

Bir meczup halkın ölmekte olduğunu ve bir parçacık ekmeğin bile bulunmadığını gördü.

Dedi ki: "Ey dünya ve din padişahı, verecek rızkın yoksa, bari az yarat!"

Bu kapının küstahı, küstahlık eder de sonra kendisine gelir, yaptığını anlarsa, özür diler.

Bu kapıda doğru bir söz söylemez de eğri bir şey söylerse, anlayınca tatlılıkla özür diler.

* Sen doğru olmaya çalış... yoksa zahmetlere düşersin.

* Âşıklar işe kızışarak girişirler... onlar varlıklarından usanmışlardır.

Deli ne yaparsa yapsın, deliliğine bağışlanır, affedilir.

* İyi olmasa bile yaptığı şey kabul edilir de, sonra iyi bir şey yüzünden onu tutar, sıkıştırırlar!

* Onun gibi günahlara batmış kimse yoktur, ama Tanrı, şüphe yok, lütfeder, bağışlar onu!

* Halk da onu sayar... ona mükâfatlarda bulunur.

* Tanrı âşıkları, ayıptan, noksandan arınmışlardır... ağaçlar gibi hepsi de oynamaya koyulmuşlardır.

Topraktaki ağaç gibi tertemiz bir hale gelmişler, hâsılı yakınlık makamında kemale etmişlerdir.

Hikâye

Bir deli vardı... çocuklar onu taşladıklarından gönlünden kan damlamakta idi.

Nihayet bir külhan bucağına sığındı. O bucakta külhanın bir penceresi vardı.

O sırada dolu yağmaya başlamıştı. Pencereden delinin başına bir dolu isabet etti.

Doluyla taşı fark edemediğinden beyhude yere dil uzattı.

Neden bana taş, kerpiç atmakta diye, atana kötü bir surette bir hayli sövdü, saydı.

Orası karanlıktı... bu taşı da çocuklar atıyor sanmıştı.

O sırada yel esti, külhanın bir tarafı açıldı, içeriye aydınlık vurdu.

Meczup da başına gelenin taş olmayıp dolu olduğunu anladı; sövdüğüne canı sıkıldı.

Dedi ki: “Yarabbi, bulunduğum şu külhan karanlıktı, fark edemedim, yanıldım... ne dediysem, sözümü geri alıyorum.”

Bir meczup bu çeşit sözler söylerse, kınayıp onunla savaşa kalkışma.

Çünkü o, bu makamda sarhoştur, aklı başında değildir onun. Kararı yoktur, kimsesizdir, gönlü de elinde değildir.

Ömrünü muratsızlıkla geçirir gider... her an ona yeniden yeniye bir kararsızlık gelir durur!

Sen kendine gel de, dilini tut; onun gibi söylenme... fakat meczup âşıkı da mazur gör.

Değil meczuplara, nursuz pirsiz adamlara bile baksan, hepsinin de mazur olduğunu görürsün.

Hikâye

Vâsıtî, perişan bir halde gidiyordu, hayretlere düşmüş, hayretten aklı başından gitmişti.

Gözü Yahudi maşatlığına ilişti... sonra bir de ileriye doğru baktı.

“Bu Yahudiler,” dedi, “tamamıyla mazurdur, fakat ne çare ki, bu kimseye söylenemez.”

Vâsıtî’nin bu sözünü kadı efendinin adamlarından biri duydu... kızıp onu çeke çeke kadıya götürdü.

Vâsıtî’nin sözünü anlamak, kadının harcı değildi. Bu sözü inkâr etti, razı olmadı, “Böyle şey olmaz.” dedi.

Vâsıtî dedi ki: “Bu ziyankâr kavim, senin hükmünce mazur değilse bile

Gökleri yaratan Tanrı’nın hükmünce, şimdi hepsi de yolda mazurdur.

Sen de yürü, onlar gibi yola düş de seni de mazur tutsun!”

Yirmi Dördüncü Makale

3095 Başka bir kuş da hüthüte şunu dedi: “Ben diri oldukça onun aşkına layıkım. Onun için bezenmişim.

Herkesten vazgeçtim, bir köşeye çekildim, oturdum; daima onun sevdasından dem vurmaktayım.

Âlemdeki bütün halkı gördüm; kime bağlanayım? Hepsinden vazgeçtim.

İşim gücüm onun sevdası ve bu bana kâfi. Bu çeşit iş herkesin harcı değil!

Canla başla sevgilinin sevdasına girmişim; sanki canım hiçbir işe yaramıyor!

3100 Vakti geldi; canımı terk edeyim de sevgilinin yüzüne dalarak şarap kadehini çekeyim!

Onun yüzünün güzelliğiyle can gözümü aydınlatayım; vuslatına erişip elimi boynuna atayım!”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Kuru dava ile, aslı olmayan laflarla Kafdağı’na varıp Simurg’la hemdem olmaya imkân yoktur.

Her solukta onun sevdasından dem vurma; çünkü o, kimsenin çuvalına sığmaz!

Bir devlet rüzgârı eser de perdeyi işin yüzünden kaldırırsa

Seni de hoş bir surette yoluna çeker; halvet odasına yalnızca götürür.

İşte o vakit davaya kalkışırsan, davanın içyüzünde mana da bulunur.

O vakit senin ona dostluğun, feryat ve figanından belli olur; onun dostluğu da senin işini başarır gider!

Hikâye

Bayezid dünyadan gidince, bir dervişi o gece Şeyh'i rüyasında gördü.

"Ey pirliğe layık pir, Münker ve Nekir'le halin ne oldu?" diye sordu.

Bayezid, dedi ki; O iki ünlü melek gelince bu yoksuldan rabbini sordular.

Dedim ki: Bu soru, ne sizin için bir yüceliktir, ne benim için.

Çünkü Tanrım, ancak odur desem, bu söz benim sözümden ibaret kalır.

Fakat buradan Tanrı tapısına varır da hali ondan sorarsanız, doğrusu belli olur.

Eğer bana kulum derse, işte iş burada... o vakit Tanrı'ya ünlü bir kul olmuş olurum.

Yoksa... beni kullarından saymazsa, kendi kaydıma düşerim, onun tarafından terk edilir giderim!"

Birisiyle bağdaşmak kolay değildir. Hadi, ben ona rabbim diyeyim... ne fayda!

Onun kulluk bağına bağlanmadıktan sonra, efendiliğinden nasıl dem vururum?

Onun efendiliğini tasdik ediyorum, başım önümde... fakat asıl onun bana kulum demesi lazım.

Eğer sevda onun tarafından olursa, sen onun aşkına tam layık olursun.

Ama sevda senden olursa, bil ki, sevgi ancak sana layıktır, kendinden kendinedir.

Eğer o sana ateş salarsa, alevlenir, neşeden bir ateş kesilebilirsin.

Ey hakikatten haberi olmayan, iş ondadır, bunda değil! Her hünersiz kişi ondan nasıl haberdar olabilir?

Hikâye

Bir derviş vardı... aşkının çokluğundan ağlayıp inler, sevgi âleminde ateş gibi kararsız bir hale düşerdi.

Aşkın aleviyle canı yanmıştı... canının yanıklığıyla dili tutuşmuştu!

Gönlüne bir ateştir, düşmüş... işi pek müşkül bir hale gelmişti.

Yolda kararsız bir surette hem ağlaya ağlaya gidiyor, hem inleye inleye bu sözleri söylüyordu:

“Canla gönül, gayret ateşimle yandı, tutuştu... ne vakte kadar ağlayacağım? Bütün gözyaşlarım yandı, kurudu!”

Hatif ona dedi ki: “Bundan fazla söylenip durma... neden akılsızlık ettin de onun sevdasına düştün?”

Derviş dedi ki: “Ne? Ben nerden ona sataşabilirim? Şüphe yok ki, o bana sataştı!

Benim gibisinde nerde o iç, nerde o dış ki, onun gibisini seveyim?”

Ben ne yaptım ki? Ne yaptıysa, ancak o yaptı... gönül, kan oldu... gönlümün kanını da ancak o içti!

O, sana sataşır da bir aşk, bir sevda verirse, bunu sakın kendiliğinden oldu sanma!

Sen kim oluyorsun ki, öyle büyük bir işe girişeceksin! Kimsin sen... ne haddin var ki, bir an bile ayağını yorganından dışarıya uzatacaksın!

Eğer Tanrı seninle aşk oyununa girişirse, kendi aşk oyununu, kendi yarattığı kulla kendi oynayıp duruyor demektir.

Sen hiç yoksun ve hiçbir işte güçte değilsin... tamamıyla yok ol da, bu sanatı sanat sahibine bırak.

Aradan kendini gösterdin mi, imanından da olursun, canından da!

Hikâye

Bir gece Sultan Mahmud’un içi sıkıldı... kalkıp bir rint külhancıya konuk oldu.

Rint onu güzelce küllerin üstüne oturttu. Külhana da küçücük odun parçaları atıyordu.

Hemencecik padişaha bir kuru ekmek getirdi, sundu. Padişah da o kuru ekmeği lezzetle yedi.

Kendi kendisine, “Eğer bu külhancı, bu gece benden özür dilerse, kafasını kestiririm.” dedi.

Nihayet sabah oldu, padişah giderken külhancı dedi ki: “Yerimi, yurdumu.

Yatağımı, konağımı, eyvanımı gördün işte. Ben seni çağırmadan geldin, konuk oldun bana!

Bir daha gelmek istersen; kalk, hemen gel... yola ayak bas, duman gibi tez yola düş, buyur!

Yok... bizden hoşlanmadıysan, bizi bir daha görmek istemezsen, sağ, esen ol... beni ele hoş gör!

Ben senden ne ileriyim, ne geri... kimim ben ki, seninle eşit olayım?”

Cihan padişahı onun bu sözlerinden hoşlandı... Yedi kere daha ona konuk oldu.

Son günü külhancıya dedi ki: “Hadi bakalım, artık âlem padişahından bir şey dile!”

Külhancı bunu duyunca, “Bu yoksul hacetini söylerse, padişah dileğini yerine getirecek mi?” dedi.

Padişah, “Evet... hacetini söyle bana. Padişahlık et, bu külhanı bırak artık!” deyince

Dedi ki: “Benim dileğim şu: Padişah arada bir böyle gelsin, bana konuk olsun!

Benim padişahlığım, ancak seni görmektir... başımdaki taç, ancak senin ayağının bastığı topraktır.

Padişahım, senin dostun çoktur... fakat bir külhancının sana dost olmasına imkân yok.

Külhancının seninle külhanda oturması, sensiz padişahlık etmesinden, gül bahçelerinde seyir ve sefaya dalmasından yeğdir.

Ben bu külhanda devlete eriştim... artık buradan geçmem nankörlüktür.

Seninle burada buluştuktan sonra, burasını iki âlem saltanatına bile nasıl olur da veririm?

Şu külhanımın senin nurunla aydınlanması bana yeter... senden iyi ne var ki, senden onu isteyeyim?

Eğer kıvranıp sızıldayan gönül, senden başkasını seçerse, gebersin, canı çıksın!

Ben ne padişahlık isterim, ne sultanlık... senden istediğim şey, ancak sensin!

Sen yine padişah ol... padişahlığı bana verme; fakat arada bir gel, misafirim ol.”

** Beni yaksan, kül etsen, yine senden başkasını istemem!

** Ben ancak seni bilirim... senden başka ne kâfirlikten haberim var, ne dindarlıktan... sen benden geçsen bile, ben senden geçmem!

** Bütün âlemde dileğim sensin... bu cihan da bana sensin, o cihanda da!

Sana onun aşkı gerektir... iş budur. Sevgilinin derdiyle dertlenmelisin... iş bundan ibarettir!

Sana aşk mı lazım? Yine ondan iste... elini bu etekten kesme!

Eski aşk da yeni bir aşk ister... hazineler bile kanmaz, iki arpa kadar bile olsa, yine para diler.

İnsanın gönlü kendi suyundan, şüphe yok, usanır... denizde nice katreler var ama, bir katre daha ister!

Hikâye

Bir saka, kırbasına su doldurmuş giderken, önde başka bir saka gördü.

Elinde su kırbası olduğu halde koşarak ona yetişti, bir parçacık su istedi.

Adam, “A şaşkın, sende de aynı su var; güzelce içsene.” dedi.

Saka dedi ki: “A akıllı, sen bana bir parçacık su ver; çünkü ben kendi suyumdan bıktım!”

Hikâye

Âdem cennete doydu; yeni bir şey elde etmek için buğday yemeden çekinmedi, cesurluk gösterdi.

Bütün o eski nimetleri bir buğday tanesine sattı; elinde nesi varsa bir buğday uğruna yaktı, kül etti!

Her şeyden çırçıplak bir hale geldi mi, yine gönlüne bir derttir düştü; yeni bir aşk geldi, kapısının halkasını çaldı!

Aşk ayrılığına düşüp, adeta yok olunca, o yeni eskidi gitti, o da yok oldu.

Hiçbir şeyi kalmayınca hiçlikle uzlaştı; elinde ne varsa hepsini bir hiçe verdi gitti!

Varlıktan gönlü çekmek ve ölmek; bu bizim işimiz de değil, her babayiğidin de harcı değil!

Yirmi Beşinci Makale

Başka bir kuş da hüthüte şu sözleri söyledi: “Ben sanmıyorum ki, bütün yüceliği elde ettim...

Erişeceğim yüceliğe eriştim. Müşkül riyazatlarda bulundum.

İşim burada düzene girdi; artık buradan gitmem güçtür.

Bir adam hazineden vazgeçti, gözünü definelerden çekti mi, zahmetlerle, meşakkatlerle dağlara, ovalara düşer!”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey İblis gibi mağrur tabiatlı, benliğe çok düşme; muradından geç!

Sen kendi hayaline düşmüş, aldanmış; marifet arılığından ırak düşmüşsün!

Nefis, canına fırsat bulup musallat olmuş; Şeytan beynine girip oturmuş!

Sen bir zanna tutulmuş, tepeden tırnağa kadar zannın, şüphenin ta kendisi olmuşsun!

Yolda bir nura sahip oluyorsan, o sana ateş kesilir, bir zevk elde edersen, o hakikatte senin zannındır, şüphendir,

Senin vecit ve hal sandığın, bir hayalden başka bir şey değildir, ne söylersen söyle, hepsi de olmayacak şey!

Yolun bu aydınlığına aldanma, nefsin seninledir; uyan, gafil olma!

Peşinde böyle bir düşmanı olur, düşmanın elinde de kılıç bulunursa, hiç adam emin olarak oturup dincelebilir mi?

Nefsinden bir nur peyda olursa, kapılma... çaresini bulmaya çalış, akrebin sançmasına bile kereviz dermandır!

Sen pis nura aldanma, mademki güneş değilsin, ancak zerre ol, ululanma sakın!
Ne yolun karanlığından ümitsizliğe düş, ne yolun nuruna kapılıp güneşlik taslamaya, kalkış!
Sen kendi zannına kapılıp kaldıkça, ilerlemen de bir pula değmez, gerilemen de!
Zannın, vehmin yok oldu mu, işte o vakit elinde yokluktan başka bir şey kalmaz!
Sende varlıktan bir zerre bile kalsa, kâfir ve putperest olursun!
Bir an bile varlıkla görünsen, derhal önden arttan ok yağmuruna tutulursun.
Var oldukça canına türlü zahmetler gelecektir, dayan! Her an yüzlerce belaya boyun ver!
Varlıkla göründükçe, felek ensene yüzlerce dert ve elem sillesi vurur!

Hikâye

Şeyh Ebubekr-i Nişaburî, tekkesinden çıkmış, dervişleriyle bir yere gidiyordu.
Şeyh önde merkebe binmiş gidiyor, ardından da dervişler geliyordu. Birdenbire eşek, kuvvetlice bir yellendi.
Şeyh bu sesten vecde geldi, bir nara attı, elbisesini yırttı.
Hem dervişler, hem de kim gördüyse, şeyhin bu halini hoş görmedi, beğenmedi.
Bir zaman sonra birisi, "Neden eşeğin yellenmesinden vecde geldin, hallendin?" diye sordu.
Şeyh dedi ki: "O gün şöyle bir baktım, yol kapanmıştı adeta; dervişlerim yolu doldurmuştu.
Önümde de dervişler vardı, ardımda da. Kendi kendime, hakikaten de Bayezid'ten aşağı değilim ben!
Bugün nasıl dervişlerimle kalkmış, debdebeyle yola düşmüşsem

Şüphe yok, yarın da naz ve naimle başım yücelerde, mahşer sahrasına giderim, dedim.
Ben tam bu düşüncedeyken eşek yelleniverdi!
Yani bu çeşit saçma düşüncelere dalana, bu türlü beyhude laflara kapılana, eşek bir osurukla cevap veriyordu!
Bu yüzden canıma bir ateştir düştü; tam hallenecek zamandı, vecde geldim, hallendim."
Sen ululuğa düşüp kaldıkça, hakikatten pek uzaklarda kalırsın, pek uzaklarda.
Ululanmayı yık, gururunu yak; hatta sana bir huzur geldiyse, onu bile yak, yandır![2]
Ey her an başka bir boyaya boyanan, senin her kılının dibinde bir başka Firavun var!
Sen de varlıktan bir zerre bile kalmış olsa, münafıklıktan yüzlerce nişane kalmış demektir.
Benlikten kurtulup emin olsan, iki âleme de düşman kesilirsin!
Bir günceğiz bende yok olsan, yokluğa ersen, bütün gece karanlıklarda kalsan bile aydınlanır, apaydın olursun!
A benlikle yüzlerce belalara uğrayan, ben deme de İblis'in şerrine müptela olma!

Hikâye

Ulu Tanrı, Musa'ya gizlice dedi ki: "İblis'ten de gizli bir şey öğren!"
Musa yolda İblis'i görünce, İblis'ten bir gizli şey, bir nişane öğrenmek istedi.
İblis dedi ki: "Daima şu sözü hatırında tut; ben ben deme de, benim gibi olma!"
Sende bir kıl ucu kadar bile varlık, benlik olursa, kâfirsin; sende kulluk yoktur!
Yolun sonu muratsızlıktadır; erin şöhreti, adının kötüye çıkmasındadır!

Çünkü bu yolda murada erdin mi, derhal o anda sende yüzlerce varlık, benlik baş gösterir!

Hikâye

Temiz dinli bir er dedi ki: İlk yola girenin karanlıklarda kalması, hiçbir şey görmemesi daha iyidir.
Bu suretle tamamen ihsan ve lütuf denizine dalıp yok olur, varlığa hiçbir bağlantısı kalmaz.
Çünkü gözüne bir şey görünürse, aldanır, varlığa düşer; o an kâfir olur.
Sendeki haset ve kızgınlığı sen görmezsin, ama erlerin gözü görür.
Sende ejderhalarla dolu bir külhan var; sense gafletle onları salmış koyvermişsin!
Gece gündüz o ejderhaları beslemeye koyulmuş, onlara yiyecek yemek, yatacak yer hazırlamaya dalmışsın!
** Aslın toprakla kandan meydana gelmiştir; şaşılacak şey şu ki, ikisi de hem pistir, hem haram!
Fakat onlar, asana pek yakın olduğundan hem pis görünmede, hem ehemmiyetsiz!
Gönülden uzak, duyguya yakın olan her şey, şüphe yok ki, hem haramdır, hem pis![3]
Mademki içinde böyle bir pis şey olduğunu görüyorsun; neden böyle gafletlere dalmış, oturup duruyorsun?

Hikâye

Bir şeyhin yanında bir pis köpek vardı; şeyh, o köpekten hiç çekinmez, dokunmasın diye eteğini toplamazdı.
Birisi, “Ey temiz ve ulu kişi,” dedi, “neden bu köpekten çekinmiyorsun?”

Şeyh dedi ki: “Bu köpeğin dışı pis; halbuki benim içimdeki pislik görünmüyor.

Onun dışında bulunup görünen pislik bu yoksulun içindedir ve gizlidir.

İçim köpeğin dışı gibi pis olduktan sonra, niçin ondan kaçayım? O da benimle eş!”

Pek ehemmiyetsiz bir şey bile mademki yolunu kesiyor; ister dağ olsun, ister saman çöpü; hepsi bir!

Hikâye

Tanrı kelimi Musa’nın zamanında, gece gündüz daima ibadette bulunan birisi vardı.

Bu kadar ibadette bulunduğu halde, zerre kadar gönlünde bir zevk, bir açıklık hâsıl olmaz; gönül güneşinin parlaklığını bir türlü bulamazdı.

O iyi adamın pek büyük bir sakalı vardı. Arada bir sakalını tarardı.

Bir gün uzaktan Musa’yı gördü. Yanına varıp dedi ki: “Ey Tur dağı tecellisine sahip olan.

Tanrı hakkı için bir sor Tanrı’dan; neden benim ne zevkim var, ne halim?”

Kelim, Tur’a gelince, Tanrı’dan bunu da sordu. Tanrı, “Dur,” dedi;

“O, bizim vuslat incimizi elde edemedi, yok yoksul bir halde kaldı; daima sakalıyla meşgul olup durdu.”

Musa bunu söyleyince, adamcağız hem sakalını yolar, hem ağlardı.

Cebrail derhal gelip Musa’ya dedi ki: “Şimdi de yine sakalıyla meşgul!

Sakalını süsler, bezerse, teşvişlere düşer; yolmaya kalkışırsa, yine sakalıyla meşgul oluyor demektir.”

Onsuz bir nefes bile almak hatadır. Ondan geri kaldıktan sonra, ister sola sap da geri kal, ister sağ!

Ey daha sakalından vazgeçmeyen ve kanlarla dolu denize dalıp gark olan,

Önce sakalından geçersen, bu denizi aşma hususundaki niyetin doğrulur, doğru olur.

Yoksa bu sakalla denize dalarsan, sakalını bile terk edemezsin sen!

Hikâye

Bir ahmak adamın pek büyük bir sakalı vardı. Adam bir gün nasılsa denize düştü, boğulmak üzereydi.

Kıyıdan bir adamcağız onu gördü, bağırdı: “Boynundan torbayı çıkar yahu!”

Adam dedi ki: “O torba değil, sakalım. Sakal da değil, başımın belası!”

Kıyıdaki, “Pek hoş, beğendim doğrusu.” dedi. “Sakalın buysa, halin de budur. Debelenme öyleyse, batıp gebereceksin işte!”

Ey keçi gibi sakalından utanmayan, sıkılıp arlanmayan,

Sende nefis ve şeytan varsa, sen de Firavun’a, Hâman’a uydun demektir; çünkü nefis ve Şeytan, sana göre Firavun ve Hâman’dır.

Musa gibi varlıktan geç de, ondan sonra Firavun’un sakalına yapış!

Bu Firavun’un sakalını sımsıkı tut, çek; ercesine onunla savaşa giriş!

Yola ayak bas, sakalını bırak... bu sakal yüzünden ne vakte dek yolda kalacaksın; ne zamana kadar varacağın yere varamayacaksın?

Din yolunda er olanın, sakalını tarayacak tarağı yoktur!

O, ne gönül kanından başka su bulur, ne gönülden başka bir kebap!

Bez yıkayıcı olsa, güneş yüzü görmez... çiftçi olsa tarlasına buluttan yağmur yağmaz!

Sen de yaranı (sakalını) bil de, sakalını sofra yaygısı yap, yerlere döşe!

Hikâye

Bir sofi, arada bir çamaşır yıkamaya kalktı mı, hava bulutlanır, bütün âlem kapkara kesilirdi.

Buluttan, yağıştan yüzlerce derde giriyordu, ama elbisesi de adamakıllı kirlenmişti.

Çaresiz çöven almak için bakkala gitti. Derhal hava bulandı, bulutlandı.

Sofi dedi ki: “A bulut, neden peydahlandın? Yürü git... ben kuru üzüm alacağım!

Bu kuru üzümü de ondan gizli alıyorum; sen ne geliyorsun? Çöven almıyorum ki!

Senin yüzünden ne kadar çöveni yerlere döktüm. Kaç kere elimi sabundan yudum, arıttım!”

Bir an olsun gönül huzurundan mahrum oldun mu, derhal gaflet gelir çatar, gafil olur kalırsın!

Yirmi Altıncı Makale

Bir başka kuş da hüthüte dedi ki: “Ey şöhret sahibi, seferde ne ile gönlümü şad edeyim?

Söylersen perişanlığım azalır; birazcık aklım başıma gelir de öyle yola giderim.

Uzak ve uzun yolda ere, dinine, malına nerden zarar gelecek? Bunu bilmek gerektir. Bilmeli, doğruyu elde etmeli ki, yoldan da bıkmasın, yolculuktan da!

Halbuki ben gayb âleminden bir bilgiye sahip olmadığımdan, halk hep beni ayıplamakta, ayıbımı görüp beni reddetmekte!”

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Sağ oldukça onunla şad ol, neşelen... ne derlerse desinler, hiç kimseye aldırış etme!

Mademki canın, onunla şad olabilecektir; gamdan vazgeç, canını onunla neşelendiriver!

İki âlemde de erlerin neşesi onunladır. Bu dönüp duran gök kubbenin hayatı onunla kaimdir.

Sen de gayret et de onun neşesine dal, o neşeyle diril. Gök gibi onun şevkiyle dönmeye koyul!

A adam olmayan, ondan daha iyi ne vardır ki, bir nefes bile onunla şad olasın? Söyle.

Hikâye

Dağlarda, ormanlarda gece gündüz kaplanlarla oturur, düşer kalkar acayip bir deli vardı.
Arada bir onda tuhaf bir hal zuhur eder, oraya birisi gitti mi, kendinden geçer;
Yirmi gün o halde kalır, hali değişir, başka bir hale girerdi.
Tam yirmi gün sabah çağından akşama kadar oynar ve dinlenmeden boyuna şöyle söylerdi:
"İkimiz de yalnızız. Ne dert var, ne tasa! Hep neşeden ibaret. Ne gam var, ne keder!"
Gönlü onunla beraber olan nasıl olur da ölür? Gönlünü ona ver. Sevgili, gönlü sever!
Gönlün onun aşkına müptela olur, onun iştiyakına tutulursa, ölmezsin. Ölüm asla sana yakışmaz!

Hikâye

Bir âşık, ölüm zamanı ağlamaya koyuldu. "Bu ağlama neden?" diye sordular.
Dedi ki: "İlkbahar bulutu gibi ağlamaktayım. Sebebi de şu: Şimdicek ölmem lazım.
Halbuki gönlüm onda. Nasıl olur da ölürüm? Bunun için ağlasam da yaraşır şimdi!"
Bir dostu, "Gönlün mademki onda. Ölsen bile, iyi bir halde öleceksin demektir." dedi.
Adam dedi ki: "Gönlü Tanrı'da olan nasıl ölür? Ölüm, nasıl olur da ona gelip çatabilir?
Gönlüm daima onun vuslatında. Ee, artık ölmeme imkân yok demektir!"
Sen de bir an olsun bu sırra erip neşelenirsen, onun hazinesini elde edersin. Onun hazinesi de, âlem hazinesinden bile iyidir!
Onun varlığıyla gönlünü şad eden, varlıktan kurtulur, hür olur.
Sevgiliden ebedi bir neşe elde et de, gül gibi derine sığmaz bir hale gel, açıl!

Hikâye

Bir aziz dedi ki: Yetmiş yıldır neşelenir, neşeden hallenir, nazlanırım.

** Mum gibi yanıp yakılan bir gönlüm var. Tenim yanmaya başladı mı, özür dilemeye başlarım.

Böyle bir güzelim Tanrımız var; biz de onun Tanrılığına gönül vermiş, bağlanmışız.

Fakat sen, halkın ayıbını aradıkça, nasıl olur da gayb güzelliğiyle neşelenirsin?

Sen ayıp gören gözle ayıp aradıkça, gaybı nereden göreceksin?

Önce halkın ayıbından kurtul da, sonra mutlak olan gayb âleminin aşkıyla neşelen!

Başkalarının ayıbında kılı kırk yararsın; ama sana kendi ayıbını söylesem görmezsin, kör kesilirsin!

Kendi ayıbını görsen, onunla uğraşsan, yine ayıplısın demektir, ama makbul olursun hiç olmazsa.

* Yürü; başkalarının ayıbından dilini kes de, iki âlemde de makbul ol!

Hikâye

Bir sarhoş vardı; tamamıyla yıkılmış, aklı başından gitmiş, tamamıyla işi bitmişti.

O kadar saf ve tortulu şarap içmişti ki, sarhoşluktan başını, ayağını kaybetmiş gitmişti.

Bir ayık adam ona acıdı, bir çuval bulup onu içine koydu.

Yerine götürmek üzere sırtladı, yürümeye başladı. Yolda bir başka sarhoşa rastladılar.

O sarhoş önüne gelene sataşıyor, bir hayli sarhoşluklarda bulunuyordu.

Çuvaldaki, onun bu halini görünce dayanamadı,

Dedi ki: “A evi yıkılasıca, bir iki kadeh az içeydin de, benim gibi rahatça gideydin, olmaz mıydı?”

Sarhoş, kendi sarhoşluğunu görmedi de onun sarhoşluğunu gördü. Hepimizin hali de bundan ileri bir şey değil!

Sen ayıbı görüyorsun, çünkü âşık değilsin; bu şiveye, bu edaya liyakatın yok!

Eğer bir zerrecik aşk eserini elde etseydin, bütün ayıpları, hüner olarak görürdün!

Hikâye

Aslan yürekli, düşmanına üstün gelir yiğit bir er vardı. Tam beş yıl bir kadına âşık oldu.

O güzel kadının gözünde bir tırnak ucu kadar ak vardı.

Adam ona baka baka doyamıyordu, ama bir türlü de kadının gözündeki akı göremiyordu.

Adam iyice âşıktı; kendinden geçmişti adeta. Sevgilinin gözündeki ayıptan haberi mi olabilir ki?

Bir müddet sonra adamın aşkı azalmaya, o derde bir derman belirmeye başladı.

Kadına olan aşkı azalıp işi kolaylaşınca

Kadının gözündeki akı gördü; dedi ki: “Gözündeki bu ak da ne zaman peydahlandı?”

Kadın dedi ki: “Bana olan aşkının azalmaya başladığı zaman! Gözüme tam o zaman ak düştü!”

Senin aşkın azalınca, benim gözümde de bu ak peydahlandı.

Vesveselere düşer, gönlünü bulandırır durursun, ama a gönül gözü kör adam, bir kerecik de kendi ayıbını gör!

Niceye bir başkalarının ayıbını açıp duracaksın? Kendi ayıbını da bir kere olsun yeninde, koynunda arasana!

Kendi ayıbını yüklendin de o yükün ağırlığını duydun mu, artık başkalarının ayıbıyla uğraşamazsın ki!

Hikâye

Muhtesip, bir sarhoşu adamakıllı dövmeye koyulmuştu. Sarhoş dedi ki: “A muhtesip, pek o kadar üstüme varına!

Eğer haram olan her şey, adamı sarhoş edip yere yıksaydı

Emin ol, benden fazla sarhoş olurdun; fakat kimse kendi ayıbını görmez.

Beni dövmede, bana zulmetmede bundan ileriye gitme. Birazcık da kendinden ibret al, insafa gel!”

Kendi kendisini terbiye edebilen, başkalarını da terbiye edebilir. Kendi kendisine yardımı dokunanın iyi kötü, başkalarına da yardımı dokunabilir.

Yirmi Yedinci Makale

Başka bir kuş da hüthüte, “Ey yol çavuşu, varacağım yere varırsam, ondan ne isteyeyim?

Âlem bana onunla aydınlanmada; artık ondan ne isteyeyim, bilemiyorum ki!

Ondan daha iyi bir şey olduğunu bilseydim, varınca onu isterdim.” dedi.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey gafil, sen onu bilmiyorsun... ondan bir şey isteyeceksen, onu iste!

Bir şey isteyecek adamın, isteyeceği şeyin ne olduğunu bilmesi, elbette iyidir.

Onun kapısının toprağından bir koku elde edenin, rüşvetle, hileyle kanıp oradan geri dönmesine imkân mı var?

Eğer bilsen... âlemde ondan daha iyi ne var ki ondan, onu isteyeceksin?

Hikâye

Ebu Ali Rûdbârî, ölüm çağında dedi ki: Bekliyorum; bekleye bekleye canım dudağıma geldi.

Bütün gök kapılarını açtılar; cennette benim için bir makam hazırladılar.

Güzel sesli huriler, bülbüller gibi “Ey âşık, gel” diye ötüşmeye koyuldular.

Diyorlar ki: “Şükret, neşelenerek sallana sallana gel... çünkü böyle bir makamı hiç kimsecikler görmemiştir!”

Bunların hepsi de Tanrı’nın, lütufları, nimetleri. Ama canım bunlara razı olmuyor.

Bana diyor ki: Benim bunlarla ne işim var? Bunlar için mi, uzun bir ömürdür beni bekletip durdun?

Ben nevheves değilim ki, şehvete kapılanlar gibi azıcık bir para karşılığında başımı yere dikeyim!

Aşkın canımla karışmış, birleşmiştir; ben burada ne cehennem bilirim artık, ne cennet!

Beni yakıp yandırsan, kül haline getirsen, yine senden başkasını istemem; senden başkası derdime derman olamaz.

Ben yalnız seni bilir, seni tanırım. Senden başka ne din bilirim, ne küfür! Sen benden vazgeçsen bile, ben bundan vazgeçmem!

Ben seni isterim, seni bilirim; canıma sen gereksin; canım senindir!

Bütün âlemde muradım, ancak sensin; bu cihanım da sensin benim, o cihanım da!

Bir an olsun, bu âşıkın muradını ver; bir nefescik benimle hemdem ol!

Eğer canım bir kıl ucu kadar senden baş çeker, ayrılırsa; dilediğini yap, razıyım!

Hikâye

Ulu Tanrı, tertemiz olan Davut Peygamber’e dedi ki: Kullarıma söyle, de ki; ey bir avuç topraktan ibaret kullarım,

Cehennemim, cennetim olmasaydı, bana kulluk etmeniz yerinde olmaz mıydı dersiniz?

Nurum, nârım olmasaydı, benimle hiç işiniz olmaz mıydı ki?

Benim öyle büyük bir hakkım var ki, bana ne bir şey umarak tapmalı, ne de korkarak!

Fakat ummak ve korkmak olmasaydı, nerden benimle işiniz olacaktı?

Halbuki madem ben Tanrı'yım; bana daima canla, gönülle kulluk etmeniz lazım!
Kuluma söyle; başkasından el çeksin de bana hakkıyla ibadette bulunsun!
De ki: Bizden başka her şeyi at yere; attıktan sonra da kır, geçir!
Hepsini kırdın, birbirine geçirdin mi, yak, yandır; günün birinde de külünü bir yere topla.
Bütün o külleri saç, dağıt! Gayret yeliyle namı, nişanı kalmasın.
Böyle yaptın mı, dilediğin şey artık o külden meydana çıkar.
Yok; böyle olmaz da herhangi bir şey, seni cennetle, huriyle oyalarsa, iyice bil ki, o seni kendisinden uzaklaştırmıştır!

Hikâye

Sultan Mahmud, bir gün has kölesi olan Eyaz'ı tapısına çağırdı, başına taç giydirdi, tahta çıkartıp oturttu.
"Padişahlığı sana verdim; asker senin emrine tabi olsun. Padişahlık sür, bu ülke senindir.
Senin padişahlık etmeni istiyorum; ayın da kulağına küpe tak, balığın da. Her şey sana kul köle olsun." dedi.
Halktan ve askerden kim duyduysa yerindi, herkesin hasetten gözü karardı.
Herkes, "Hiçbir padişah, âlemde bir köleye bu derece riayette bulunmamıştır." demeye başladı.
Fakat akıllı Eyaz, padişahın bu işinden dolayı zari zari ağlamaya koyuldu.
Bu hali görenler, "Deli misin yahu? Aklın başında mı değil, erdiğin devleti anlamıyor musun?
A köle, padişahlığa kondun. Neden böyle ağlıyorsun ki? Otur, neşelen, rahat et." dediler.
Eyaz onlara şu sözleri söyledi: "Siz doğru yoldan o kadar uzaktasınız ki!
Siz bilmiyorsunuz; âlem padişahı beni kendisinden uzaklaştırıyor.
Kendisiyle meşgul olmayayım diye, beni orduyla, ülkeyle oyalıyor!

Bütün dünya saltanatını bana verse, bütün dünya hükmüme girse, ben yine bir an bile onun huzurundan ayrılmam.

Ne derse, yaparım da ondan bir nefes bile ayrılmam yalnız!

Ben onun saltanatını, ülkesini ne yapayım? Bana saltanat, onun yüzünü görmektir ve bu yeter bana!”

Sen de Tanrı’yı istiyor, Hakk’ı tanıyorsan, kulluk etmeyi Eyaz’dan öğren!

Ey gece gündüz işsiz güçsüz bir halde kalakalan, ey daha ilk adım attığı yerde pinekleyen,

Ey saçma sapan sözlere dalan! Her gece senin için Tanrı katından melekler inmede.

Sense edepsiz bir adam gibi durduğun yerde kalakalmışsın; ne gündüz bir adım atmaktasın, ne gece!

Melekler seni karşılamak için geliyorlar da, sen onlardan çekiniyor, gerisingeri gidiyorsun!

Yazıklar olsun; sen bu işin eri değilsin. Bu derdi kime söylemeli bilmem ki?

Yolda cennetle cehennem varken, canın bu işten nasıl haberdar olabilir ki?

Fakat bu ikisinden de çıktın, kurtuldun mu, bu devletin sabahı gece içinden parlar, doğuverir!

Cennet bahçesi, bu erlerin malı, mülkü değildir. Çünkü illiyyin, aklı başında olan kişilerin makamıdır.

Sen de erler gibi bunu buna ver, onu ona; geç, buna ne gönül ver, ne de bil, anla!

İkisinden de geçtin mi, er olursun; kadın bile olsan, er sayılırsın!

Hikâye

Rabia dedi ki: Ey sırları bilen Tanrı, düşmanların dünyaya ait işlerine düzen ver!

Dostların da ahirete ait muratlarını ihsan et. Çünkü ben daima bu ikisinden de hürüm!

Dünyadan da müflis olsam, ahiretten de müflis olsam... fakat bir an sana munis olsam, gam yemem.

Seninle olduktan sonra, bu müflislik yeter bana. Çünkü daima bana sen kâfisin!

Sen varken iki âleme bakar, iltifat edersem; yahut senden başkasını dilersem, kâfirim!

Tanrı kiminse, her şey de onundur; yedi deniz de onun köprüsünün altındadır, onun hükmündedir.

Ne olmuşsa, ne varsa ve ne olacaksa, hepsinin bir misli vardır. Yalnız yüce Tanrı'nın misli yoktur.

Neyi arasan bir benzerini de bulursun. Yalnız katiyen benzeri olmayan, eşiti bulunmayan odur.

Hikâye

Perdeleri açıp âlemi meydana getiren yaratıcı Tanrı, Davut Peygamber'e

Dedi ki: Dünyada güzel olsun, çirkin olsun, meydanda olsun, gizli bulunsun; ne varsa

Hepsinin yerine konacak bir şey bulursun, yalnız benim yerime koyacak bir şey bulamazsın; bana eşit ve benzer yoktur.

Mademki benim yerime konacak bir şey yok; bensiz olma. Canını üzme. Senin canına canan olarak ben kâfiyim!

Ey bir şey elde etmeye savaşan, senin bana daima ihtiyacın vardır; bana muhtaçsın, bir an bile benden gafil olma!

Bir an bile bensiz yaşamayı dileme. Benden başka önüne ne gelirse gelsin, isteme!

Ey dünya dileyen, gece gündüz bu işin derdine düşen,

Hakikatte iki âlemde de dilediğin odur. O, yalnız bir deneme yüzünden mabudun değildir, hakiki mabudundur.

O bu ıstırap yurdu dünyayı sana satmaz, sende sakın bu dünyada onu satma!

Onun yerine ne seçersen seç, puttur. Onu bırakıp cana sarılmak, canı ona tercih etmek bile kâfirliktir.

Hikâye

Sultan Mahmud'un askeri, Sumenat'ta Lât denen, putu elde ettiler.

Hintliler bu putu tekrar ele geçirmek için, ağırlığının on misli altın vermeye razı oldular.

Padişah hiçbir suretle putu satmaya razı olmadı. Odun yığdırdı, yaktırdı, putu ateşe attı.

Serkeşin biri, "Yakmamalıydı; altın puttan iyidir elbet, satmak gerekti." dedi.

Sultan Mahmud dedi ki: "Kıyamet günü bütün halka karşı Tanrı'nın,

Âzer'le Mahmud'a kulak verin; bunların ikisi de birdir. O put yontar, yapardı; bu da satardı demesinden korktum."

Sultan Mahmud, ateşe tapanların o putunu ateşe attırıp güzelce yaktırdı.

Put yanınca puttaki mücevherat eridi; tam yirmi batman mücevher meydana geldi, istenen şey bedavaca ele geçti!

Padişah dedi ki: "Lât'ın lâyığı buydu; elde ettiğim şey de Tanrı'nın bana mükâfatı!"

Sen de bütün o putları kır da put gibi perişan bir halde ayaklar altına düşme!

Sevgilinin şevkiyle puta benzeyen nefsi yak, yandır; içinden bir hayli mücevherler elde et!

Elest hitabını can kulağıyla duymuştun; artık birden ayrılma, biri ikrar etmeden dönme!

Önceden Elest ahdine bağlanmışsın; artık yeter. Bela demeden baş çekme!

Mademki evvelce onu ikrar ettin; dönüp inkâr etmek doğru bir şey olur mu?

Ey önce Elest hitabını duyup ikrar eden, sonra da bu ahdi inkâr eyleyen,

Önce ahit ve misakta bulunduktan sonra, nasıl döner, isyan edebilirsin?

Çaresiz Tanrın odur, ondan kurtulmanın imkânı yok. Mademki kulluğunu kabul ettin, vefada bulun, eğrilme!

Hikâye

Padişahlar meclisinin mumu Sultan Mahmud, Gaznin'den kalkıp Hintlilerle savaşa gitti.

Hintlilerin pek kalabalık olan ordularını görünce sıkıldı, şaşırdı.

O adil padişah adakta bulundu: "Eğer," dedi, "bu askeri alt edersem.

Elde edeceğim bütün ganimetleri, hep birden yoksullara dağıtayım."

Nihayet galip geldi. Sayısız ganimetler elde etti.

Elde edilen ganimetlerin bir cüzü bile yüzlerce hakîmin kıyas edemeyeceği kadar ağır ve değerliydi!

Sayıya sığmaz ganimetler elde ettiler, o yüzü karalar da bozulup kırıldı, tamamıyla mağlup oldular.

Padişah derhal adamlarından birini çağırıp dedi ki: "Bu ganimetleri yoksullara dağıt.

Çünkü savaştan önce Tanrı'ya adakta bulundum. Şimdi adağımı yerine getirmem lazım."

Herkes, "Bunca mal, bunca altın, değer bilmez bir avuç yoksula verilir mi?

Ya askere ver, memnun olsun, savaşa büsbütün hazırlansın, düşmana kinlensin... yahut da emret, hazineye götürsünler." dedi.

Padişah tereddüde düştü, düşünceye daldı. Adağımı yerine getirip yoksullara mı dağıttırayım, yoksa dediklerini mi yapayım diye, bu iki fikrin arasında şaşırdı kaldı.

Ebulhuseyn derler zeki bir meczup vardı.

O sıralarda ordunun içinden geçiyordu. Padişah uzaktan onu görünce.

"Hah..." dedi, "şu meczubu yanıma getirteyim. Ona sorayım, ne derse yapayım.

Çünkü o, ne asker tanır, ne padişah. Söyleyeceği sözü garazsız söyler!"

Padişah onu huzuruna çağırdı, vakayı olduğu gibi anlattı.

Meczup dedi ki: “Padişahım, iki işten birini yapmak gerek; iş böyle düşmüş!

Eğer bir daha Tanrı’ya işin düşmeyecekse, merak etme... bunların dediklerini yap, adağını düşünme!

Yok... bir vakit gelecek de, yine ona işin düşecekse, utan, dediklerini yapma sakın, adağını yerine getir!”

Tanrı, mademki sana yardım etti; işini düz koştu; demek ki kendisine düşeni yaptı. Sana düşen iş nerde ya? Niçin vaadini yerine getirmiyorsun?

Nihayet Sultan Mahmud, o ganimetlerin hepsini yoksullara dağıttırdı; sonu da adı gibi mahmud oldu.

Yirmi Sekizinci Makale

Başka bir kuş da, “Ey Tanrı tapısına varmış olan, orada ne makbule geçer?

Söylersen, mademki bu sevdaya düştük; orada ne geçiyorsa, onu götürürüz.

Padişahlara değerli bir armağan götürmek gerek. Armağanı olmayan adam, ancak hasis, bayağı bir adamdır.” dedi.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Ey soru soran, beni dinlersen; oraya, orada olmayan bir şey götürmelisin.

** Dert sahibi olmadıkça erler safında mert sayılamazsın!

** Kimde aşk derdi, aşk yanışı varsa, nerde gece kararı olacak, gündüz sabrı!

Buradan oraya, orada bulunan bir şeyi götürürsen, neye yarar? Nasıl olur da bu armağan makbule geçer?

Orada bilgi de var, sırlar da var; hele meleklerin ibadetleri pek çok!

Sen bir hayli can yanışıyla gönül derdi götür. Çünkü orada hiç kimse, bunlardan bir nişan veremez.

Dertle bir ah çektin mi, bu ah, yanık ciğerinin kokusunu ta Tanrı tapısına kadar götürür!

Hususi makam, senin canının ta içidir; canının dış yüzüyse, Tanrı buyruğunu kabul etmeyen nefsindir.

O hususi makamdan, canın ta içinden bir ah çıktı mı, insan derhal kurtulur, her şeyden halis olur.

Hikâye

Züleyha'nın büyük bir debdebesi, yüceliği vardı. Gitti, Yusuf'u zindana attırdı.

Bir köleye dedi ki: "Hemen şimdicik Yusuf'u yık, adamakıllı sopa vur,

Kolunu kuvvetle kaldır, indir sopayı; öyle bir döv ki, ta uzaktan ah ettiğini duyayım!"

Köle bu emre göre Yusuf'u dövmeye niyetlendi, ama yüzünü görünce kıyamadı.

Ve iyi kalpli köle orada bir pösteki bulunduğunu gördü, sopayı ona vurmaya başladı.

Köle her sopayı indirdikçe, Yusuf mahsustan zari zari feryat etmekteydi.

Züleyha, uzaktan Yusuf'un feryadını duydukça "Vur; adamakıllı vur be adam." diye bağırıyordu.

Köle dedi ki: "Ey güneş yüzlü Yusuf, Züleyha gelir de

Sırtında hiçbir sopa izi bulunmadığını görür, anlarsa; şüphe yok ki, beni berbat eder, sıkıştırır, bitirir!

Omzunu aç, dişini sık. Adamakıllı sopaya dayan

Bu sopa sana fena tesir edecek, ama Züleyha görürse, affeder hiç olmazsa!"

Yusuf elbisesini sıyırdı, soyundu; yedi kat göğe bir gürültüdür düştü.

Köle elini kaldırıp Yusuf'a öyle bir vurdu ki, Yusuf yüzükoyun yere kapaklandı.

Züleyha bu sefer Yusuf'un ah edişini duyar duymaz, "Yeter," dedi; "bu seferki ah, ta içten çıktı."

Bundan önceki ahlar ehemmiyetsizdi. Bu sefer ki ah, tam canevinden yüceldi!

Bir yasta yüzlerce ağlayıcı olsa, yine dert sahibinin ahı, tesir eder.

Bir yerde yüz tane dertli halka kurup otursa, halkanın kaşı yine yaslı olandır.

Sen de dert sahibi olmadıkça, erlerin saffında er sayılmazsın.

Birisinde aşk derdi, aşk yanışı varsa, hiç sabrı, kararı mı kalır; gece mi karar edebilir, gündüz mü?

Hikâye

Bir adamın çevik bir kölesi vardı. Bu köle bütün dünya işlerinden elini yumuş, arınmıştı.

Geceleri, ta sabah çağına kadar uyanık kalır, namaz kılar dururdu.

Efendisi, köleye, “Geceleyin kalkınca beni de uyandır da

Aptes alayım, seninle namaz kılayım.” dedi. Köle, efendiye şu cevabı verdi:

“Kimde din derdi peydahlanırsa, onu kimse uyandırmasa da olur, uyandıran olmasa da uyanır

Sende de bir dert varsa, zaten uyanıksın; gece gündüz ibadete koyulursun, aylak kalmazsın.

Seni uyandıracak biri lazımsa, senin için ibadet edecek başka bir adama da lüzum var demektir.”

Kimde bu tahassür, bu dert yoksa, toprak başına. Çünkü o adam, adam değildir ki!

Kim bu gönül derdiyle yoğrulmuşsa, cehennemden de kurtulmuştur, cennetten de; ikisi de gözünde yoktur!

Hikâye

Ebu Aliyy-i Tûsî, zamanının piriydi. Tanrı tapısının yolcusuydu, tam bir erdi.

Bu yolda onun eriştiği naz ve naime bilmem başkası erişmiş midir?

Dedi ki: “Yarın cehennemdekiler, zari zari ağlayarak cennettekilere sorarlar.

Cennetin güzelliğinden, zevkinden, vuslat ahvalinden bize de haber verin; ne haldesiniz? Söyleyin!

Cennettekiler hep birden derler ki: Şimdi gözümüzden cennetin güzelliği, zevki kayboldu.

Çünkü Tanrı’nın cemali, güneş gibi doğup da cennetten yüz gösterince...

O Cemâl, doğup bize yaklaşınca, sekiz cennet de utancından karardı gitti.

O cana canlar katan güzelliğin nuru ile cennetin ne adı kaldı, ne sanı!

Cennettekiler böylece hallerini söyleyince, cehennemdekiler de şöyle cevap verirler:

Ey cennetten, cennetin naz ve naiminden kurtulanlar, iş dediğiniz gibidir, dediğiniz gibi!

Çünkü biz kötü bir yerdeyiz; tepeden tırnağa kadar ateşlere gark olmuşuz.

Fakat sevgiliden ayrıldığımızı; onun yüzünü göremeyeceğimizi,

Ondan ayrı düştüğümüzü, öyle bir lezzetten mahrum kaldığımızı anlayınca

Şad olmayan gönlümüz, hasret ateşine öyle bir yandı ki, cehennem ateşi bile aklımızdan çıktı."

Bu ateş bir yere düşer de orayı yakar, yandırırsa, orada cehennem ateşinin tesiri mi kalır?

Kim yola düşer de bu hasrete uğrarsa, zevke mi, sefaya mı dalabilir?

Hasrete düşmen, ah etmen, yaralanman gerek. Yaralarla rahat ve huzur zevki bulman gerek!

Bu konağa yaralanır da gelirsen, ruh hareminin mahremi olursun.

Yaralıysan, âlemden dem vurma. Yaralarını dağla; sesini bile çıkarma!

Hikâye

İbadet eden birisi, Peygamber'den seccade üstünde namaz kılmaya izin istedi.

Peygamber izin vermedi dedi ki: "Şimdi toprak da sıcaktır, kum da.

Tanrı huzurunda sıcak kuma, sıcak toprağa yüz koy. Çünkü her yaralının yere yüz koyması, yarasını dağlamasıdır."

Mademki görüyorsun, canın yaralı, yaralıya dağlama iyi gelir.

Burada gönlünü dağlamazsan, sana hiç bakarlar, iltifat ederler mi?

Dert meydanında gönlünü dağla. Gönül ehli, eri dağlarından tanır!

Yirmi Dokuzuncu Makale

Başka bir kuş da, “Ey yol bilen, gözlerimiz bu vadide karardı gitti!

Bu yol tehlikelerle, ölüm muhataralarıyla dolu görünüyor. Yoldaş, bu yol kaç fersah?” diye sordu.

Hüthütün Cevabı

Hüthüt dedi ki: “Yolda aşacağımız yedi vadi var. Bu yedi vadiyi geçtik mi, Tanrı tapısına varılır.

Fakat âlemde bu yolun kaç fersah olduğunu bilen yok.

Bu uzak yoldan geri dönen olmayınca, artık bu yolu sana kim anlatabilir ki?

A bir şeyden haberi olmayan, gidenler hep bu yolda kaybolup giderken, sana nerden haber verecekler?

Hikâye

İşin başlangıcında istek vadisi var. Ondan sonra ucu bucağı gelmeyen aşk vadisi gelir.

Üçüncü vadi bilgi vadisi, dördüncü vadi de istiğna vadisidir.

Beşinci vadi tertemiz tevhit vadisi, altıncı vadi sarp ve korkunç bir vadi olan hayret vadisidir.

Yedinci vadi yokluk, yoksulluk vadisidir. Bundan sonra artık gitmene, yol yürümene lüzum yok!

Tanrı seni kendisine çeker. Bu cezbeye düştün mü, gidiş, yürüyüş de kaybolur. Katre bile olsan, okyanus kesilirsin!

İstek Vadisi

İstek vadisine girdin mi, her an önüne yüzlerce zahmet gelir.

Her solukta bu vadide yüzlerce belaya uğrarsın. Göklerin dudusu bile burada sinekleşir.

Burada yıllarca çalışıp çabalaman gerek. Çünkü haller, burada halden hale döner. İnsan burada halden hale girer!

Burada malı atman, mülkten arınman gerek!

Bu yolda kanlara bulanman, her şeyden sıyrılıp çıkman lazım!

Elinde hiçbir şey kalmayınca, gönlünü de bütün varlıktan arıtmak gerek

Gönlün sıfatlardan arındı mı, Tanrı tapısından zat nuru parlamaya başlar

O nur gönlünde parlayınca, gönlündeki bir istek, bin olur.

İşini alevlere sarsa, önüne yüzlerce kötü vadiler çıksa

Yine kendini delicesine iştiyakla ateşlere atar, pervaneye dönersin!

Bu çeşit adam, iştiyakından aradıkça arar, yandıkça yanar. Sakisinden bir yudumcuk şarap ister.

O şarabın bir yudumunu içti mi, iki âlemi de unutur...

Dudakları kupkuru olarak denize dalar. Candan cananın sırrını ister!

O sırrı bildiğinden, o sırra mahrem olmayı dilediğinden, yoldaki can alıcı ejderhadan korkmaz.

Yolda önüne küfür ve lanet bile gelse, tek sevgilinin kapısı açılsın da, ne olursa olsun der, hepsini kabullenir.

Sevgili kapısını açtı mı da ne küfür kalır, ne din! Çünkü o kapıda ne o vardır, ne bu!

Hikâye

Osman oğlu Mekke’li Şeyh Amr, bu Gencname’yi, define bildiren kitabı haremde kaleme aldı. O kitapta.

Dedi ki: “Tanrı, bir balçıktan ibaret olan Âdem’in tenine o tertemiz canı üfürürken

Bütün meleklerin candan ne bir haber almasını istedi, ne bir eser görmesini!

Buyurdu ki: Ey gök melekleri, hemen Âdem’e secde edin!

Derhal hepsi de yeryüzüne inip secde ettiler. İçlerinden hiçbiri o tertemiz sırrı görmedi.

İblis de geldi, kendi kendine, benim secde ettiğimi hiç kimse göremez.

Tenimden başımı ayırsalar bile gam değil. Mademki boynum var, feda olsun!

Ben biliyorum ki, bu Âdem topraktan ibaret değil, bunda bir sır var. Sırrını göreyim de, ondan sonra baş koyayım. Ne olursa olsun, tasam bile değil, dedi...

İblis secde etmedi, başı yerde değildi; adeta pusudaydı. Onun için, Tanrı’nın tam o secde anında Âdem’e ruhundan ruh üfürdüğünü gördü, bu sırra erdi.

Ulu Tanrı dedi ki: Ey yol casusu, sen bu sırrı adeta çaldın, hırsızlama öğrendin.

Defineyi nereye koyduğumu gizlice gördün. Bari seni öldüreyim de bunu âleme yaymayasın.

Çünkü padişah, askerden gizli olarak bir yere hazinesini korken

Bunu birisi gözetler, görürse; şüphe yok ki, onu derhal öldürür, canından eder!

Mademki sen de bu sırra erdin, hazineyi, defineyi apaçık gördün; başının kesilmesine razı ol!

Başını bedeninden ayırmazsam, bunu bütün âleme yayar, duyurursun!

İblis, Yarabbi bu kula mühlet ver; bu elden ayaktan düşmüşe bir çare bul, dedi.

Ulu Tanrı dedi ki: Peki, sana mühlet verdim; fakat boynuna da lanet halkasını geçirdim.

Adını yalancı yazacağım. Kıyamete kadar töhmet altında kal.

Bundan sonra İblis dedi ki: O tertemiz nur, bana apaydın göründü ya; lanetinden ne korkum var?

Lanet de senin, rahmet de. Kul da senin, kısmet de!

Benim kısmetime lanet düştüyse, ne gam... Âlemde hep tiryak olacak değil ya, zehir de lazım!

Halkı gördüm, hiçbiri lanetini istemiyor. Ben küstahlık ettim, lanetini kabullendim.

Laneti kabul eden kul yok. Laneti kabul eden kul, yalnız benim. Benim gibi bir düşkün bulunamaz!"

Eğer sen de istekliysen, istek böyle olur işte. Halbuki sen bir şey istemiyorsun. Hakikatte galipsin, üstünlük isteğindesin sen!

Gece gündüz arayıp duruyor da bulamıyorsan, o kaybolmuş değil. Senin isteğinde noksanlık var!

Başın yüceyse, ersen, yola böyle ayak bas. Çünkü bu çeşit canla başla oynamak, oyun değildir!

Hikâye

Şiblî, ölüm çağında kararsız bir hale gelmişti. Gözlerini kapamıştı, gönlü bekleyip durmaktaydı.

Beline hayret zünnarını bağlamış, bir küllüğe oturmuştu.

Gâh gözyaşları küllere akmaktaydı; gâh külleri alıp başına saçmaktaydı

Birisi, "Bu ne iş?" diye sordu. "Böyle bir zamanda adamın zünnar bağladığını kim görmüştür?"

Şiblî dedi ki: "Ne yapayım, ne edeyim? Yanıyorum, gayretten eriyorum!

Canım iki âlemden de göz yumdu. Şimdicek İblis'e kıskançlık ateşiyle yanıp yakılmada.

Tanrı'nın ona lanetle hitap etmesi kâfi, değil mi ki lanet ondan geliyor. Halbuki bana karşı bir şey buyurmamakta, buna acıklanmada, İblis'i kıskanmadayım!"

Şiblî, ciğeri yanarak kalakalmış da, o başkasına bir şeyler vermede!

Padişahın eliyle verdiği şey, ister taş olsun, ister inci; ayırt edersen, yol eri değilsin!

Eğer inciye sevinir, taştan yerinirsen, padişahla burada alışverişin yok senin!

Taşa, inciye ne dost ol, ne düşman. Yalnız şuna bak sen, kimin elinden geliyor?

Sevgili sarhoşlukla sana bir taş atarsa, bu başkalarının sana inci vermesinden yeğdir!

Er gerektir ki, dilesin, beklesin de bu istekle, bu bekleyişle her an yola canlar feda etsin!

Böyle er, ne bir an istekten ayrılır, ne de bir an istirahatine imkân bulunur!

Bir an bile isteği boşladı mı, bu yolda edepten mahrum kalır, dininden dönmüş sayılır!

Hikâye

Yüce bir er, Mecnun'u gördü; dertli dertli yoldaki toprakları arayıp aktarıyordu.

“Ey Mecnun, böyle ne arıyorsun?” dedi. Mecnun, “Leylâ'yı arayıp duruyorum.” diye cevap verdi.

Adam dedi ki: “Leylâ, topraklarda ne gezer? Hiç öyle tertemiz inci, yoldaki topraklarda bulunur mu?”

Mecnun, “Ben neresi olursa olsun arayayım da, belki bir an gelir, onu bir yerde buluveririm.” dedi.

Hikâye

Zamanın ulusu olan ve cihan sırlarına sahip, iş bilir bir er bulunan Yusuf-ı Hemedani,

Dedi ki: Göz yukarıda olsun, aşağıda olsun; her ne varsa, her şeye dikkatle bakarsa,

Görür ki, her zerre ayrı bir Yakub'tur; kaybolmuş Yusuf'tan haber sormadadır.

Bu yolda dert ve bekleyiş gerek ki, tam gününde ikisi de işe yarasın.

Bu ikisine sahip değilsen, sakın sır sahibi olmaya kalkışma!

İnsana istekte sabırlı olmak gerek. Fakat dert ehli, nasıl olur da sabredebilir ki?

İster istemez sabret, sabırda ayak dire. Olur ya, belki birisinden öğrenir, yolunu bulur, bilirsin!

Ana karnındaki çocuk gibi kanlar içinde oturadur!

İç âleminden bir nefes bile dışarı çıkma. Ekmek lazımsa yeme, kan yut!

Ana karnındaki çocuğun gıdası, ancak kandır. Bütün bu kavgalar, gürültüler dışardadır.

Kan yut; sabırlı ol, ercesine otur, bekle de günün birinde zamanı gelsin, işin düzelsin!

Hikâye

Şeyh-i Mihne bir gün büyük bir iç sıkıntısına düşmüştü. Gözlerinden kanlar akarak, yüreği parça parça olarak sahralara uğradı!

Uzaktan bir köylü gördü. Öküzünü bağlıyordu, yüzünden de nur akıyordu adeta.

Şeyh köylünün yanına gitti, selam verdi. Uğradığı iç sıkıntısını anlattı.

İhtiyar bunu duyunca dedi ki: Ey Ebu Said, şu yeryüzünden yüce arşa kadar

Bütün âlemi buğdayla doldursalar... Hatta bunu bir kere değil de yüzlerce defa, daimi olarak yapıp dursalar,

Sonra bir kuş olsa da, binlerce sene içinde bir tek buğday yese,

Yedikten sonra uçsa, bütün âlemi gezip dolaşsa... Böyle böyle o buğday yığını bitse...

İşte insanın canı, bu kadar uzun bir müddet içinde Tanrı tapısından bir koku duysa, bu zaman bile, ey Ebu Said, pek azdır.

İsteklilere çok sabır gerek. Herkes sabırlı bir istekli olamaz ki

İçte bir istek meydana gelmedikçe, nafenin göbeğindeki kan, misk olamaz.

Bir gönülde istek yok mu; o gönül gökler kadar geniş olsa, yine kanlarla doludur!

İsteksiz kişi şaşkındır... Hâşâ, onun canı yoktur; cansız bir suretten ibarettir.

Eline bir inci, mücevher hazinesi düşse bile, isteğe daha hararetle yapışman, daha istekli olman lazım!

Mücevher hazinesini elde edip ona kani olan, o hazineye, o mücevherata bağlanıp kalır.

Kim yolda bir şeye bağlanırsa, o şey, o adamın putu olur, ona bağlanır kalır.

İçin daraldı, aşka düştün. Bir kadeh şarapla sarhoş oldun, aklın başında yok ama

Bir kadehcik şarapla sarhoş olma... ara, iste; bu işin sonu yoktur!

Hikâye

Sultan Mahmud, bir gece askerinden ayrılmıştı. Yolda giderken bir adam gördü, toz toprak içinde bir şeyler arıyordu...

Her yeri eşiyor, toprakları dağ gibi önüne yığıyordu. Padişah bu hali görünce kol bağını çıkarıp

Adamın önündeki toprak yığınına attı. Atını yel gibi sürüp gitti!

Ertesi gece yine oraya varınca, adamı hâlâ aramakla meşgul buldu.

Dedi ki: “Dün akşam bulduğun şey, on âlem haracına değer. Kolaycacık elde ettin de

Hâlâ bu toprağı arayıp aktarmadasın. Artık kimseye niyazın kalmadı, padişahlık etsene!”

Adam dedi ki: “Onu arayışla buldum, öyle bir gizli hazineyi bu suretle elde ettim.

Mademki bana bu yüzden devlet elverdi; hayatta oldukça işim gücüm bu!”

Sen de bu kapının eri ol da, kapı açılsın; yoldan baş çekme de, sana da yol göstersinler!

Daima kapalı duran, yumulu bulunan, senin gözlerindir. Sen ara, yoksa... Bu kapı hiç kapanmaz!

Hikâye

Kendinden haberi olmayanın biri, Tanrı’ya yalvarmada, “Yarabbi, lütfet de bana bir kapı aç.” demedeydi.

Tesadüfen Rabia da orada oturuyordu. Dedi ki: “A gafil, bu kapı ne vakit kapalıydı ki?”

Aşk Vadisi

Bundan sonra aşk vadisi görünür. Oraya varan ateşlere gark olur.

Bu vadiye düşen, ateş kesilsin ancak. Yansın, yakılsın! Ateş kesilmeyeninse, yaşayışı zehir olsun!

Âşık; ateş kesilen, hararetle koşup giden, yanan, yakılan ve alev gibi yücelip baş çeken kişiye derler.

Âşık, bir an bile işin sonunu düşünmez. Hiçbir şeye aldırış etmez; yüzlerce cihanı yakar, yandırır!

Bir an bile ne kâfirlikten anlar, ne din nedir bilir. Ne bir zerre şüphe tanır, ne yakıynden anlar!

Onun yolunda iyi de birdir, kötü de. Zaten aşk gelince ne bu kalır, ne o!

Ey haramı, helâli bilmeyen ve her şeyi mubah sayan, bu söz senin sözün değildir. Sen dinden dönmüşün birisin. Senin canında bu iştiyak yoktur.

Âşıkın nesi varsa, oynar, elden çıkarır... Sevgilinin güzelliğini burada görür, nazlanır!

Başkalarına, sevgili yarın görünecek diye vaat etmişler, başkalarını yarına salmışlardır. Amma âşıkın bugünü yarındır. O, sevgiliyi burada seyreder!

Fakat insan kendisini tamamıyla yakıp yandırmadıkça, çaresizlikten nasıl kurtulabilir?

Âşık, daima yanar, yakılır, erir. Yine ansızın kendi makamına varmayı diler.

Balık sudan çıkarıldı da ovaya atıldı mı, belki yine denize kavuşurum diye çırpınır durur.

Burada aşk ateştir, akılsa dumana benzer. Aşk geldi mi, akıl derhal kaçıp gider.

Akıl, onun sevdasında üstat değildir. Aşk, anadan doğma aklın işi, harcı olamaz.

Eğer sana gayb âleminden bir göz bağışlarlarsa, o vakit aşkın aslı nerdendir, görür, bilirsin!

Her ne varsa hepsi de birer birer aşkın varlığından meydana gelmiştir. Aşka düş, sarhoş ol da başını bile feda et!

Akıl gözüyle bakarsan, aşkın ne başını görürsün, ne ayağını!

Aşka iş eri gerek. Her şeyden hür adam gerek!

Sen ne iş erisin, ne âşık. Sen ölüsün, ölü; nerden aşka layık olacaksın sen?

Bu yolda yüz binlerce defa diri bir gönül gerek ki, bir solukta yüzlerce can feda etsin!

Hikâye

Zengin bir adam, bir şerbetçi çocuğa âşık oldu. Yerinden, evinden barkından ayrıldı.

Aşkın şiddetiyle kara sevdalara uğradı. Halka rezil rüsva oldu.

Ne kadar malı, akarı varsa satmakta, çocuktan şerbet içip durmaktaydı!

Hiçbir şeyi kalmayınca yok yoksul bir hale geldi. Aşkı da birken, yüz kat arttı!

Hayır sahipleri, ona ekmek verirlerdi, ama o hep açtı, canına doymuştu adeta!

Ne kadar ekmek verirlerse, götürür, satar, parasıyla şerbet alırdı.

Daima aç oturur, eline geçenle ancak şerbet içerdi!

Birisi, bu adama. dedi ki: “Ey perişan olan, işi gücü darmadağın bir hale gelen, aşk nedir? Şunu apaçık bir anlatsana!”

Adam dedi ki: “Yüzlerce dünya dolusu malın mülkün olsa, hepsini bir kâse şerbete satmana aşk derler!”

İnsan böyle bir işe düşmedikçe, aşkı ne bilir, derdi ne anlar!

Hikâye

Leylâ’nın adamları, Mecnun’un bir an olsun kabile arasına girmesine, onlara karışmasına müsaade etmiyorlardı.

O ovada bir çoban, sürüsünü yayıyordu. Sarhoş Mecnun, çobandan bir koyun postu aldı.

Pöstekiye büründü, kendisini adeta koyuna benzetti.

Çobana dedi ki: “Allah için olsun, beni sürüye al, koyunların arasına kat.

Sürüyü de Leylâ’nın bulunduğu tarafa sür de, bir an olsun Leylâ’nın kokusunu alayım hiç olmazsa.

Sevgiliden gizli, posta bürünmüş olarak bir ancağız onu göreyim.”

Senin de bir zamancağız böyle bir derdin olsa, her kılının dibinde bir mertlik olurdu.

Ne yazık ki, erlerin derdi sen de yok... bu meydan erlerinin gücüne kuvvetine sahip değilsin!

Nihayet Mecnun, posta büründü. Gizlice sürüyle sevgilinin bulunduğu tarafa gitti.

Önce kendisine bir güzel coşkunluktur geldi. Fakat sonunda aklı başından gitti, kendinden geçti.

Aşk gelince, su başından aştı. Çoban, bu hali görünce onu aldı, elinden tutup sürükledi.

O yıkılmış, kendinden geçmiş sarhoşun yüzüne sular serpti, bir ancağız o ateş suyla yatıştı.

Bundan sonra ertesi gün sarhoş Mecnun, bir bölük halkla ovada oturmaktaydı.

Kavminden birisi dedi ki: “A yüce kişi, pek çıplak kaldın.

Ne çeşit elbise seversin? Söyle de hemencecik alıp getireyim, giyin!”

Mecnun dedi ki: “Her elbise sevgiliye layık olamaz. Pöstekiden ziyade sevdiğim hiçbir elbise yok!”

Bir koyun postu istiyorum ben. Kötü göz değmesin diye de ateşe üzerlik tohumu atıyorum!

Mecnun’un atlas kumaşlardan, ağır dibalardan biçilip dikilen elbisesi pöstekidir, Leylâ’yı seven, pösteki ister, pösteki!

Ben pösteki altında sevgiliye kavuştum. Artık pöstekiden başka bir elbise tanıyabilir miyim?

Gönül, post içinde dosttan haber aldı. Artık ben, nasıl olur da posta hürmet etmem?

Aşk gerektir ki, senden aklı, iz’anı alsın, sonra da sıfatlarını değiştirsin!

Başın yüceyse, bu işi yapabileceksen, ayak bas, gel. Çünkü canla başla oynamak oyuncak değildir!

Hikâye

Müflisin biri, Eyaz’a âşık oldu. Bu söz, halkın ağzına düştü, bütün meclislere yayıldı.

Eyaz ata bindi de yola çıktı mı, o yoksul da yayan yapıldak ardına düşer, koşar dururdu!

O miskler kokan güzel, meydana girdi mi, yoksul adam yalnız meydanda yuvarlanan topa bakardı.

Nihayet bunu Sultan Mahmud’a anlattılar, o yoksulun Eyaz’a âşık olduğunu söylediler.

Ertesi günü Eyaz meydana çıktı. O rint yoksul da aşkla, şevkle ardına düştü, koşmaya başladı.

Gözü Eyaz'ın çeldiği topdaydı. Sanki o da çevgân yemiş bir toptu!

Padişah gizlice ona baktı. Canının üzülmüş, yüzünün saman gibi sapsarı kesilmiş olduğunu gördü.

Tapısına çağırıp dedi ki: A yoksul, padişahla beraber olmak mı istiyorsun sen?

Rint şöyle cevap verdi: İster yoksul olayım, ister olmayayım; aşk oyununda senden aşağı değilim ya!

Aşk, hakikatte müflisliktir; sermayesizlikten ibarettir.

Aşk iflâsla zevk bulur, lezzetlenir... şüphe yok ki, aşk müflise layıktır.

Sen cihana hükmetmedesin, sonra da aşka girişiyorsun. Halbuki aşka benim gibi yanan bir gönül sahibi gerek!

Senin malın, mülkün, ancak vuslat esbabıdır. Hele bir nefescik derde düş, ayrılığa sabret bakayım!

Vuslat için bu kadar mala mülke, düzene, tedarike ne lüzum var? Eğer aşk eri isen ayrılığa düş, ayağını dire de seni göreyim!

Padişah dedi ki: Ey varlıktan haberi olmayan, neden boyuna topa bakmaktasın?

Rint dedi ki: Ben de onun gibi başı dönmüşün biriyim de ondan. O bana benzer, ben ona benzerim. Adeta birbirimize karışmışız biz!

Benim kadrimi o bilir, onun kadrini ben. İkimiz de sersem bir halde yerlere düşmüşüz.

Tensiz, başsız, canla yuvarlanıp durmaktayız!

O benim halimden haberdardır, ben onun halinden. Onun derdinden bahseder, beraberce dertleşiriz!

Fakat o topun devleti, benden artık. Çünkü arada bir onun atının nalını öpebiliyor!

Ben de top gibi başsız ayaksızım, ama ben, o toptan da daha perişan bir haldeyim.

Çevgân topun bedenine vurmada, halbuki sevgilinin çevgânı, bu âşıkın gönlüne değmede!

Top birçok çevgân yiyor, ama ardından da Eyaz koşmada bari!

Ben ondan da çok çevgân yiyorum ama, o benim ardımdan gelmiyor, ben onun peşinden koşuyorum!

Top zaman zaman onun tapısına varmada, önüne düşmede. Halbuki ben öyle yoksulum ki, boyuna ondan uzak düşmedeyim!

Nihayet, o, sevgilinin tapısına varınca, vuslatıyla bir neşeye kavuşmada.

Bense vuslatından bir koku bile ummuyorum. Top vuslatına erişiyor; benden öndülü kaptı gitti!"

Padişah dedi ki: Ey yoksul, benim huzurumda müflislik davasına kalkıştın.

Yalan söylemiyorsan, müflis olduğuna şahidin var mı?

Adam dedi ki: Canım bedenimdeyken müflis değilim. İflas davasına kalkıştım, ama bu meclisin eri değilim ben!

Fakat aşkta can feda ettim mi, iş biter. Müflisin nişanı, can vermedir.

Ey Mahmud, sen de âşıkım diyorsun, nerede bu davanın bürhanı? Canını feda et de göreyim. Yoksa aşk davasına girişme!

Bu sözü söyler söylemez ruhunu teslim etti, âlemden gitti. Ansızın sevgilinin yüzüne bakarak canını veriverdi!

O rint toprak üstünde can verince, Sultan Mahmud derde düştü; gözüne cihan kapkara kesildi.

Sence canla başla oynamak, ehemmiyetsiz bir şeyse, gel de bizzat oyunu gör, sanatı seyret!

Sana bir an, "gel, gir" derlerse, bu yoldaki beyhude lafları duymazsın.

Öyle başsız ayaksız bir hale gelirsin ki, elinde ne varsa hepsini oynar, kaybedersin!

Bir haber alayım diye bu yola düştün mü, aklın da karmakarışık bir hale gelir, canın da!

Hikâye

Arap'ın biri, Acem diyarına düştü. Acemlerin âdetlerine şaşırdı kaldı.

O hiçbir şeyden haberi olmayan Arap, etrafı seyrede ede giderken, yolda bir kalenderhaneye rastladı.

Bir alay rint gördü ki, ne başları var, ne ayakları. Hepsi iki âlemi de bir söz bile söylemeden oynamış, elden çıkarmış!

Hepsi kendini kaybetmiş, arı namusu bırakmış. Her biri kötülükte, pislikte öbüründen temiz!

Her birinin elinde bir şarap testisi vardı. Hiçbirisi şarap tatmamıştı ama, hepsi de sarhoştu!

Onları görünce gönlü onlara aktı; onlardan hoşlandı. Aklını da onların seline kaptırdı, canını da!

Kalenderler Arap'ın kendilerine kapıldığını, aklını, canını elden aldırdığını görünce

Hep birden, "Gel, içeri gir!" dediler. Arap kalenderhaneye girdi.

Onlarla hemdert oldu, rintliğe başladı; elden çıktı, kendisini kaybetti.

Bir hayli malı mülkü, gümüşü vardı. Bir anda hepsini harcadı, tertemiz oldu.

Bir rint gelip ona bir hayli şarap sundu, iyice sarhoş edip dışarıya kaptı, koyuverdi

Arap çıplak, müflis, canı susuz, dudakları kupkuru bir halde kavminin bulunduğu yere gitti.

Dediler ki: "Sen ne perişan hale gelmişsin. Nerede altının, gümüşün. Uyudun mu yoksa?

Malın mülkün kalmamış, perişan olmuş çıkmışsın. Acem diyarına gidiş sana hayırlı gelmedi.

Yolda hırsıza mı rastladın? Malın ne oldu? Anlat bize de, halini anlayalım."

Arap dedi ki: "Bir yolda sallana sallana giderken, ansızın Kalenderlere rastladım.

Bundan ötesini bilmiyorum gayrı, altın da gitti, gümüş de. Ben de böyle kalakaldım işte!"

Dediler ki: "Bu kalenderler ne çeşit adamlar, anlat!" Arap dedi ki: "Halime bakın, görün. Anlatma bundan ibaret, bu yeter zaten; ötesi kuru laf!"

Arap yokluğa dalmış kalmıştı. Bütün bu işlerden aklında kalan yalnız bir "gel, içimize katıl" sözüydü.

Sen de ya yola bas, yahut başını al git. Ya can ver, yahut öğüt dinle, vazgeç bu işten.

Aşk sırlarını canla kabul edersen, aşk yolunda can verirsen, baştan geçersin!

Can feda eder, çırçıplak kalırsın. Bütün olanlardan da aklında sadece bir “gel, içimize katıl” sesi kalır!

Hikâye

Şiblî, hakikatten, aşk sırlarından bahsederken, bu hikâyeyi kardeşine anlattı;

Dedi ki: Şehrin mektebinde zamanın Yusuf-u Kenan’ı denecek kadar güzel bir bey oğlu vardı.

Güzelliği bütün yücelik divanının fihristiydi. Vasfı güzellik eyvanından da yüceydi!

Mektebe gelip hocanın önüne oturdu mu, bütün talebe feryada getirdi.

Mektepte yoksul bir çocuk vardı. Babası malsız, mülksüz bir kunduracıydı.

Gönlünü o sarhoş putun eline vermiş, onun elinde kalmış, elden avuçtan çıkmıştı!

Tecrübesiz bir çocuk, aşk derdine nasıl tahammül edebilir? Aşk yüzünden dağ bile saman çöpü haline gelmede!

Bir gün mektebe bir hükümet adamı geldi. O çocuğu beyzadenin yanında görünce

“Çocuk, baban kim senin?” diye sordu. Çocuk, “Niye soruyorsun? O bildiğin kunduracının oğluyum.” dedi.

Adam dedi ki: “Bu çocuk beyzadeyle düşer kalkarsa, beyzade onun huyunu kapar, sefil bir hale gelir.”

Hâsılı o âşık çocuğun mektebe gelmesini men etti...

Hoca da zavallıyı mektepten uzaklaştırdı. Çocuk perişan bir hale geldi.

O oğlanın aşkıyla, adeta bir kora döndü, kor gibi gitti, küllüklerde yurt tuttu.

Aşk, o çocuğa nevruz gibi geldi çattı. Canlar yakan şimşek gibi ah etmeye başladı!

Nihayet kendisinden geçti; başına topraklar saçtı; yaslı bir hale girdi.

Beyzade, çocuğun halini duyunca ona bir adam gönderdi. “A perişan çocuk,” dedi;

“Neden ağlıyorsun, söyle. Maksadın ne? Kimden bu kadar feryat edip durmadasın?”

Çocuk dedi ki: “Gönlümü sana kaptırdım; senin aşkından feryat etmedeyim. Benim aşktan gördüklerimi kimsecikler görmesin!

Bir zamandır beni bekletip durmakta, ateş gibi kararsız bir hale koymadasın.”

Adam, geri gelip dedi ki: “Senden feryat ediyorum.

Gönlümü sana verdim. Diliyorum artık; gel de nasıl can veriyorum, gör diyor.”

Beyzade dedi ki: “Git, söyle: Ey başsız ayaksız, gönlünü büsbütün bana ver, gam yeme!

Gönlünü bana yolla. Taneyi harmana gönder, diyor de!”

Adam gidip bu sözü söyleyince çocuk dedi ki: “Dur; biraz sabret!”

Çocuk içeri girip kanlara bulandı. Göğsünü yarıp yüreğini çıkardı;

Mademki sevgilim benden gönlümü istiyor, göndermememe imkân yok!

Bir tabağa koyup üstünü örttü; getirip, “Al bunu, böylece üstü örtülü olarak götür.” dedi.

Yüreğini tabağa koyar koymaz da bir nefes verdi ve derhal canını teslim etti.

Beyzade o tabağı görünce, bu yaprağı hiç okumamış olduğundan

O kanlı yüreği tabaktan çıkardı. Bütün mektep kanlı gözyaşlarıyla doldu, taştı!

Hem kendisi öldürdü, hem kendisi yaslandı. Ne yapmak lazımsa yaptı.

Onun mezarını kıble edindi. Her an yasıyla yandı, yakıldı!

Sen de aşk eriysen, yar yüreğini! Yok... aşk eri değilsen, beyhude söylenme!

Ey kendini âlemin piri sanan kişi, aşk yolunda bu çocuktan da aşağı mısın ki?

Hikâye

Yüce himmetli biri, bir güzele âşık oldu.

Kazara sevgilisi ölüm döşeğine düştü. Yüzü safrandan daha sarı bir hale geldi. Vücudu safran dalından daha cılız, daha zayıf oldu!

Aydın günü kapkara kesildi. Adeta ölüm uzaklardan gelip çattı, yakınlaştı.

Bu hali âşıka haber verdiler. Derhal eline bir bıçak alıp koşa koşa girmeye başladı.

“Sevgiliyi öldüreceğim. Eceliyle ölmesin bari.” demekteydi.

Halk dedi ki: “Adamakıllı şaşırdın galiba. Bu öldürmede ne hikmet görüyorsun ki?

Kan dökme, bu öldürmeden el çek. Zaten şimdicek kendiliğinden ölecek zavallı!

Ölüyü öldürmeden ne çıkar ki? Cahilden başka kim var ki, ölünün başını kessin!”

Âşık dedi ki: “Sevgili benim elimle ölürse, onu ben öldürürsem, kısas ederler, beni de öldürürler.

Sonra kıyamet kopunca da, bütün mahşer halkının önünde, beni onun için mum gibi yakar, yandırırlar.

Bu suretle dünyada onun için öldürülmüş olurum; yarın ahirette de onun için yanarım; işte bu bana yeter!

Burada da muradıma erişmiş olurum, orada da. Bana onun için öldürülen ve onun için yanan derler.”

Âşıklar bu yola gelmişler, canlarıyla oynamaya koyulmuşlar, iki âlemi de ellerinden çıkarmışlardır.

Can zahmetini ortadan kaldırmışlar, gönüllerini bu âlemden tamamıyla almışlardır.

Can ortadan kalktı da, âşık cansız bir hale geldi mi, işte o vakit cananla halvet olur, sevgiliye ulaşır.

Hikâye

Tanrı Halil’i, ölüm haline gelince kolay kolay Azrail’e can vermedi.
Dedi ki: “Yürü git, padişaha arz et, de ki: Halil’inden can isteme gayrı!”
Ulu Tanrı dedi ki: “Eğer Halil’imsen haliline canını feda et!
Halbuki ondan kılıçla can almak, gerek. Dostundan kim canını esirger?”
Birisi, “Ey âlemi aydınlatan, neden Azrail’e can vermiyorsun?
Âşıklar yolda canlarıyla başlarıyla oynarlar; sen neden canını gözetmedesin.” dedi.
Halil dedi ki: “Ben, şimdicek can verecektim. Verecektim ama, araya Azrail girdi.
Halbuki ateşe atılırken, Cebrail gelmiş, ey Halil demişti, benden bir şey iste!
O zaman bile ben Cebrail’e bakmadım. Çünkü o benim yolumu kesiyor, beni Tanrı’dan alıkoyuyordu.
Cebrail’e bile baş eğmemişken, nasıl olur da şimdi Azrail’ e can veririm?
Tanrı’dan canını feda et sesini duymadıkça, can veremem ben.
Fakat o can vermemi emrederse, bütün can ülkesi yarım arpaya bile değmez bence!
O emretmedikçe, iki âlemde de canımı birisine teslim edemem... söz bundan ibaret işte!”

Marifet Vadisi

Ondan sonra gözüne, başı sonu olmayan marifet vadisi görünür.
Hiç kimse yoktur ki, yolun uzunluğu yüzünden gönlü karışmasın, acayip bir hale düşmesin!
O vadinin hiçbir yolu, öbürüne benzemez. Ten yolcusu başkadır, can yolcusu başka!
Yine de can ve ten, noksan ve kendi yüzünden daima geri kalıp zeval bulmada, ilerleyip kemale ulaşmadadır.
Hulâsa o vadide görünen birçok yol var ama, her bir yol, yolcusuna göre!
Bu ulu yolda nasıl olur da dertlere düşen örümcek, fille beraber yürür, aynı yola yollanır.

Herkesin yürüyüşü kemalincedir; herkesin yakınlığı halli halincedir.

Sivrisinek istediği kadar uçsun; kasırga süratini ve kasırga kuvvetini elde edebilir mi hiç?

Hâsılı herkesin yürüyüşü başka başkadır; hiçbir kuş öbür kuş gibi gidemez.

İşte bilgi bu yüzden ayrı ayrıdır. Birisi mihrabı bilmiş, bulmuştur, öbürü putu!

Bu kadri yüce yolun önünde bilgi güneşi doğup parladı mı

Herkes kadrince bir görgüye sahip olur; herkes hakikat âlemindeki durağını, bucağını bulur.

Yolcuya bu yol aydınlandı mı, dünya külhanı gözüne gül bahçesi görünür.

İçindeki sırrı görür o, deriyi değil. Artık sevgiliden başka bir zerre bile göremez zaten!

Ne görürse, hep onun yüzüdür; daima onu seyreder. Birlikte bütün sırları tamamlar, tam ve kâmil bir er olur, birliğe erer.

Nikap altındaki yüz binlerce sır, güneş gibi parlar, ona yüz gösterir.

Tek bir kişi bütün sırları görsün de kemale ersin diye, yüz binlerce kişi bu yolda kaybolur gider!

Bu ucu bucağı, dibi kıyısı olmayan denize dalmak, bu denizde dalgıçlık etmek için, iç âlemine dalmış bir kâmil er gerek!

Sana sırlar âleminden bir zevk hâsıl olsa, her an aşkın, şevkın tazelenir durur!

Adamakıllı susuzluk işte buradadır. Yüz binlerce kan işte burada helâl olur, dökülür gider!

Arşa bile el atsan, “daha yok mu” sözünü bir an bile bırakma!

Arşı bile irfan denizinde gark et. Buna imkân bulamazsan, bari başına yolda toprakları saç!

A gaflet uykusuna dalmış kişi, kutlanacak bir halin yoksa, neden kendine yas tutmuyor, neden kendine ağlamıyorsun?

Sevgilinin vuslatına erişemedin, o vuslattan neşelenmediysen, bari kalk da ayrılık yasını tut!

Sevgilinin yüzünü görmüyorsan, hiç olmazsa şaşkın bir halde oturma da, sırlara mahrem olmayı dile!

Bulamıyorsan, bari utan da aramaya koyul. Eşek gibi ne vakte kadar başıboş, yulafsız dolaşıp duracaksın?

Hikâye

Bir adam vardı. Çin dağlarında taş kesilivermişti. Gözlerinden yeryüzüne gözyaşları yağar dururdu.

Fakat zari zari ağladıkça, gözyaşları da yere dökülür dökülmez taş olurdu.

O taşlardan biri bulutun eline geçse, kıyamete kadar elemden, acıklanmadan başka bir şey yağdırmaz.

O doğru sözlü, temiz özlü adam, bilgidir. Çin'de bile olsa onu arayıp bulmak gerek.

Çünkü ilim, gayretsiz, himmetsiz kişilerin derdiyle taş kesilmiştir. Niceye bir sürecek bu nimeti inkâr eden nankörlerin nankörlüğü?

Bu mihnet yurdu tamamıyla kapkaranlıktır. İlim bu yolda yol gösteren bir muma benzer.

Bu karanlık yerde canına yol gösterecek şey, bilgi cevheridir, canına canlar katan bilgidir.

Sense bu karanlıkta başsız ayaksız bir hale gelmiş, İskender gibi kılavuzsuz kalakalmışsın!

Elinde ilim cevheri yoksa, herkesten ziyade sen pişman olur kalırsın, a adamlıktan uzak kişi!

Bu cihan da can âleminde kaybolmuştur, o cihan da. Ten candan gizlenmiş, kaybolmuştur, can da tenden!

Bu kayboluş âleminden çıktın mı, bir yere varırsın ki, orası ancak Âdemoğluna mahsus bir yerdir.

Bu hususi yere vardın mı, her nefeste yüzlerce sır izler, yüzlerce sırra erersin.

Fakat bu yolda kaldın, bu yolu aşamadın mı, vah sana! Sende bütün varlığın kaybolur gider!

Geceleri uyuma, gündüzleri bir şey yeme ki, sende de belki bu istek zuhur eder.

İstekte kayboluncaya kadar, gündüzleri yemekten, geceleri uykudan kesilinceye kadar iste!

Hikâye

Bir âşık aşkın şiddetinden perişan bir hale gelmiş, ağlaya, inleye bir yol ağzına düşmüş, uyuyakalmıştı.

Sevgilisi başucuna gidip onu uyumuş, kendinden geçmiş görünce

Bir kâğıt parçasına onun haline uygun bir şeyler yazdı, âşıkın yenine bağlayıp gitti.

Âşıkı, uykudan uyanınca kâğıdı gördü; okudu, gönlü kan kesildi.

Sevgilisi şöyle yazmıştı: Ey susup dalmış adam, tacirsen kalk, para kazan!

Yok, zahitsen geceleri uyuma, kulluk et, mücadelede bulun!

Bu da değil, âşıksan utan. Âşıkın gözünde uyku ne gezer?

Âşık, gündüzleri yel gibi eser savurur, geceleri yanar, yakılır, âleme ay ışığı gibi ışık verir!

A nursuz, pirsiz, mademki ne osun, ne bu. Aşkımızdan dem vurma; yalan davalara girişme!

Âşık, ölüp kefene sarılmadıkça yatar uyursa, ona da âşık derim, ama kendine âşıktır o!

Mademki sen bilgisizlikle aşk yoluna girdin, uykular hayrolsun, Allah rahatlık versin. Sen bu işin ehli değilsin!

Hikâye

Bir bekçi âşık olmuştu. Ne sabrı kalmıştı, ne kararı. Ne gecesi geceydi, ne gündüzü gündüz!

Bir arkadaşı, o uyuyup dincelmeyen âşıka dedi ki: “A uykudan, huzurdan mahrum kalan, bir an olsun uyu, istirahat et!”

Bekçi dedi ki: “Bir adam hem bekçi, hem de âşık olursa, bu iki işe birden girişirse, hiç uykusu gelir mi?

Bekçiye uyku yaraşır mı? Hele o bekçi bir de âşık olursa!

Başımda bir bekçilik vardı; bir de bu canla başla oynayış derdi, bu aşk belası başıma geldi.

Artık nasıl uyuyabileyim ki, bu uyku kimseden ödünç de alınmaz!

Aşk her gece beni sınamada, bekçiye bekçilik edip durmada!”

Hulâsa bekçi, gâh gezer dolaşır, sopacığını kakar; gâh dertlere düşer, yüzünü başını döverdi!

O uykudan, huzurdan... o yemeden, içmeden kesilmiş âşık, bir an uyusaydı, aşk ona başka işler ederdi.

Fakat o bütün gece feryat ve figan etmekte, halkı uyutmamaktaydı!

Bir dostu dedi ki: “A yanıp yakılan, bütün gece bir an bile uyumuyorsun, bu ne hal?”

Bekçi cevap verdi: “Bekçi uyumaz; âşıkın yüzünde gözyaşından başka su bulunmaz!”

Bekçinin işi gücü, uykusuzluktur; âşıklarda yüz suyu, şeref ve yücelik bulunmaz!

Uyku yerinden gözyaşları coşup durdukça uyumaya imkân mı vardır?

Âşıklıkla bekçilik, birbirine dost oldu... uyku gözümden çıktı, denizlere aktı gitti!

Bekçiye âşıklık, ne de güzel geldi çattı. Uykusuzluk, onun ta içine işledi!

Bir adama uykusuzluk hoş gelirse, artık uyku onun kafasına girer mi hiç?

Ey adam, sen de hakikatı arıyorsan, uyuma. Yok eğer davan laftan ibaretse, Allah rahatlık versin, hayırlı uykular!

Gönül civarında bir hayli bekçilik et. Çünkü o civarda hırsızlar vardır!

Gönül hırsızları, yolu tutmuştur. Gönül cevherini koru hırsızlardan!

Bu bekçiliği huy edindin mi, aşk derhal zuhur eder, marifete erişirsin.

Şüphe yok, bu kan denizinden, insan marifeti uykusuzlukla elde eder.

Bu yolda yanına azık olarak uykusuzluk alan kişi, Tanrı tapısına vardı mı, o tapıya uyanık bir gönül götürmüş olur.

Mademki gönül uyanıklığı, uykusuzlukla elde ediliyor; gönül vefakârlık et de az uyu!

Sana ne kadar söyleyeyim? Varlığın gark oldu mu, feryat ve figan gark olan adamı kurtarmaz.

Âşıkların hepsi yol aldılar; gittiler; onların hepsi sevgide Tanrı sarhoşudurlar!

Sen karı gibi oturadur. O erler, ne içmek lazımsa içtiler.

Kimde Tanrı aşkının zevki zuhur ederse, o adam iki âlemin anahtarını da tez elde eder.

O kadınsa bile, kadri yüce bir er kesilir; hele erse, uçsuz bucaksız bir deniz haline gelir.

Hikâye

Abbâse, birisine dedi ki: Ey aşk eri, kime sevda derdinin zerre kadar ışığı vursa

Erse ondan bir kadın doğar, kadınsa ondan bir er vücuda gelir.

Âdem'den kadının doğduğunu görmedin mi? Meryem'den erin doğduğunu duymadın mı?

Fakat ne lazımsa hepsi tamamlanmadıkça, bu iş kimseye tamamıyla açılmaz.

Bunu elde ettin mi, gönlünde ne varsa hepsini elde edersin.

Bunu saltanat bil, bunu devlet say. Bu âlemin bir zerresinin bile dinden bir zerre olduğunu bil!

Yok, bu âlem mülküne kani olursan, ebediyen ziyana düşer kalır, bir şey elde edemezsin!

Saltanat daima marifettedir. Çalış çabala da sende marifet sıfatı meydana gelsin.

İrfan âleminin sarhoşu olan, bütün âlem halkına sultan kesilir.

Bu âlemin saltanatı onun gözüne cüzi bir şey görünür. Dokuz gök, onun denizinde bir gemi kesilir!

Âlemdeki padişahlar, bu kıyısız bucaksız denizden bir içim su içseler de zevkini alsalardı

Hepsi derde düşer, yaslanır, dertten birbirlerinin yüzlerine bile bakmazlardı!

Hikâye

Sultan Mahmud bir yıkık yere girdi. Orada bir deli divane gördü.

Adamcağız dertlere düşmüş, başını önüne eğmiş; sırtına adeta bir dağ yüklenmişti.

Padişahı görünce bağırdı: “Geri dur. Yoksa can evine yüzlerce çavuş yollar, seni can evinden yaralarım!

Sen padişah değilsin; himmetin pek aşağı, pek bayağı! Sen Tanrı’nın nimetlerine nankörlük etmedesin!”

Sultan Mahmud dedi ki: “Kâfir deme bana. Benimle bir söz konuş, fazla söyleme!”

Meczup “A hiçbir şeyden haberi olmayan, kimden uzak düştüğünü, nasıl baş aşağı, altüst olduğunu bilseydin

Başına kül ve toprak da serpmez, daima ateşler saçardın.” dedi.

İstiğna Vadisi

Bundan sonra istiğna vadisi gelir. O vadide ne dava vardır, ne mana!

O âlemde niyazsızlıktan bir kasırga kopar ki, bir anda bütün bir ülkeyi birbirine katar, kırar geçirir!

Yedi deniz, burada bir gölcük sayılır. Yedi cehennem, burada bir kıvılcım kesilir!

Burada sekiz cennetin de hükmü yoktur. Burada yedi cehennem buz gibi donmuş kalmıştır.

Şaşılacak şey. Burada bir karıncaya bile her solukta sebepsiz, illetsiz yüz fil kuvveti verilir.

Bir kuzgunun aklı ersin diye, yüzlerce kervan içinde bir adam bile diri kalmaz!

Âdem’e bir mum yansın da ışık versin diye, yüz binlerce yeşiller giyinmiş melek gamdan yanar, yakılır!

Nuh, o tapıda dülger oluncaya kadar, yüz binlerce cisim ruhsuz kalmıştır!

Aralarından bir İbrahim çıksın da hakikata erişsin diye, orduya yüz binlerce sinek üşüşmüştür!

Tanrı kelimi can gözüne sahip olsun diye, yüz binlerce çocuğun başı kesilmiştir!

Yüz binlerce kişi zünnar kuşanmıştır da, nihayet bir İsa sırlara mahrem olmuştur!

Yüz binlerce can ve gönül yağma edilmiştir de, sonunda Muhammed bir gececik miraç etmiştir!

Burada ne yeninin değeri vardır, ne eskinin. Burada istersen bir iş yap, istersen yapma!

Gönül cihanının tamamıyla yanıp kebap olduğunu görsen, tut ki bir rüya görmüşsün!

Bu denize binlerce can düşüp gark olsa, sanki uçsuz bucaksız bir denize bir çiğ tanesi düşmüştür!

Yüz binlerce baş uykuya yatsa, bu âlemden göçüp gitse, sanki güneşin doğmasıyla bir zerrecik gölge ortadan kalkmıştır!

Göklerle yıldızlar parça parça yere dökülseler, farz et ki, âlemde ağacın birinden bir yaprak eksilmiştir!

Balıktan aya kadar ne varsa hepsi yok olsa, sanki topal bir karıncanın ayağı bir çukura batmıştır!

İki cihan da tamamıyla yok olsa, güya âlemden bir kum tanesi yok olmuştur!

Cinlerden, insanlardan eser kalmasa, farz et ki, yağmurun bir katresi eksilmiştir!

Bütün bunlar toprağa dökülse, mahvolsa, bir hayvanın tek bir tüyü yok olmuş, ne zararı var ki?

Bu dokuz lenger birden kaybolsa, farz et ki, yedi deryadan bir katre azalmış!

Bu âlemde cüz değil, âlem tamamıyla mahvolsa, sanki yer yüzünden bir saman çöpü eksilmiş, yok olmuş!

Hikâye

Köyümüzde ay gibi güzel bir delikanlı vardı. Yusuf gibi kuyuya düştü.

Üstüne bir hayli taş, toprak dökülmüştü. Nihayet onu birisi kuyudan çıkardı.

Pek kötü bir hale düşmüş, iki solukluk ömrü kalmıştı.

O güzel huylunun adı Muhammed'di. Ahirete bir adımlık yolu kalmıştı adeta.

Babası görünce dedi ki: "Oğul, ey babasının gözünün ışığı, ey babasının canı,

Ey Muhammed, lütfet de babana bir söz söyle!" Delikanlı dedi ki: "Artık nerde söz?

Nerde Muhammed, nerde babası, nerde kimse?" Ancak bu sözleri söyledi ve hemen can verdi.

Ey gönül gözü açık yol eri, sen de bir bak, bir gör. Muhammed nerde, Âdem nerde?

Âdem nerde kaldı; soyu sopu nereye gitti? Cüziyatın adı nerde, külliyatın adı nerde?

Nerde yeryüzü, nerde dağ, nerde deniz, nerde gök? Nerde peri, nerde şeytan, nerde melek?

Nerde şimdi o topraktan yaratılan yüz binlerce ten? Nerde şimdi o yüz binlerce tertemiz can?

Nerde can verme çağındaki deprenmeler, kıvranmalar? Nerde birisi, nerde can, nerde ten? Hepsi hiç mi hiç!

İki cihanı da, daha yüz binlerce âlemi de araya toplasan, her ne varsa hepsini karsan, karıştırsan

Sana ancak bir serap görünür; kalburun üstünde kalan bir hiçten ibarettir!

Hikâye

Can gözü açık, yüreği temiz, gönlü uyanık Yusuf-ı Hemedani,

Dedi ki: Ömürlerce arşın daha yücesine çık, sonra yerin ta dibine in.

Ne varsa, ne olmuş ve ne olacaksa; iyi, kötü, hepsi de bir zerreden ibarettir;

Hepsi de Tanrı’nın cömertlik ve ihsan denizinden bir katredir. Bu âleme bir insan bile gelmiş, yahut gelmemiş... ne çıkar bundan?

A bön kişi, bu vadiyi aşmak pek kolay değildir. Fakat sen bilgisizliğinden kolay sanıyorsun!

Şu gönlün yüzlerce defa kan kesilse, yine bir konağını bile aşamazsın.

Her an bir âlem boyunca yol aşsan, baktın mı görürsün ki, henüz ilk adım attığın yerdesin!

Hiçbir yolcu, bu yolun sonunu göremedi. Hiç kimse bu derdin dermanını bulamadı.

Durdun mu, buz kesildin, dondun gitti. Gâh leş haline gelirsin, gâh ölür gidersin!

Yok, durmadın da daima yelip yorttun mu, boyuna “gel” sesini duyar durursun!

Ne gitmenin faydası var, ne durmanın. Ne ölürsün, ne doğarsın.

Ne çare. Pek müşkül bir işe düştün. İş müşkül, üstadın da yok!

Ey sükût edip duran kişi, bu işe girişme, girişedur! Kendine gel. Bu işi bırak, boşla; işe sarıl, işe giriş!

Hem işi bırak, hem işe giriş. İşini hem azalt, hem çoğalt!

Bir iş çıkar da bu işe derman olursa, işin sonuna kadar işsiz kalmazsın.

Yoksa bir iş çıkmaz, derdine derman olmazsa, nasibin ancak işsizliktir.

Önce yaptığın işi bırak. Bunu yapman da doğrudur, yapmaman da. Ha yapmışsın, ha yapmamışsın!

Burada gereken iş nedir? Tanınmaz, bilinmez ki; nasıl anlar, bilirsin? Fakat olur ya, belki tanır, bilir de o işe koyulursun!

Hele niyazsızlığa bak, istiğnayı bir gör! İster şarkı söyle, ister bağır, yolun!

İstiğna şimşeği, burada öyle bir çakmıştır ki, onun alevinden derhal yüzlerce cihan yanmış, yakılmıştır!

Burada yüzlerce cihan, topraklara dökülür. Bu vadide cihan olmazsa olmasın; ne zararı var ki?

Hikâye

Görmüşsündür ya; akıllı hakîm, önüne topraktan yapılma bir levha alır;
O levhaya çizgiler çizer, şekiller yapar; duran ve dönen yıldızları resmeder.
O levhaya hem gökyüzünü yapar, hem yeryüzünü. Gâh buna hükmeder, gâh ona!
Levhaya yıldızları, burçları çizer, hem üfulü resmeder, hem urucu.
Levhanın üstünde yıldızların yomlu ve kutlu zamanlarını da hesaplar, yomsuz ve kutsuz zamanların da. Doğum evini de oraya çizer, ölüm evini de.
Derken yomlu, yomsuz; hesabını yapıp neticeyi aldıktan sonra, levhanın bir ucundan tutar;
Üstündeki şekilleri, çizgileri tamamıyla siler, hiçbir şey bırakmaz. Sanki levhada o şekiller hiç yokmuş!
İşte bu ıstıraplarla dolu âlemin sureti de aynen bu levhanın üstündeki şekiller, suretler gibidir; hepsi de hiçtir, hiç!
Fakat sen bu seçilmiş hazineyi elde etmeye kadir değilsin. Yürü, buradan yüzünü çevir de bir bucakta oturadur!
Bütün erler, burada kadın kesilirler. Burada iki âlemden de bir nişane bile bulamazlar.
Mademki bu yola gitmeye takatın yok; dağ gibi olsan, yine bir saman çöpü kadar bile değerin yoktur.

Hikâye

Sır ehlinden bir ere sırlar âleminin perdesi açıldı.
Derhal hatif seslendi: “Ey dertli, çabuk ne diliyorsan dile, hemencecik elde et!”
Pir dedi ki: “Ben gördüm, peygamberler daima belaya uğruyorlar.
Nerde bir zahmet, nerde bir bela varsa, herkesten önce peygamberleri gelip buluyor.
Peygamberlerin nasibi bile bela olduktan sonra, bu garip ihtiyara huzur ve istirahat nasip olur mu hiç?

Ben ne yücelik isterim, ne horluk. Keşke beni kendi aczimle bıraksaydın!

Uluların nasibi dert ve zahmet olunca, küçükler nerden hazine elde edecekler, define bulacaklar? Buna imkân mı var?

Peygamberler bu işe girişmişler, katlanıyorlar. Fakat benim kudretim yok, tahammülüm yok. Benden el çek!

Fakat candan da söylesem, ne faydası var? Ne söylersem söyleyeyim, sen istemedikçe fayda vermez ki!”

Bu tehlike denizine düşmüşsün, ama keklik gibi koldan, kanattan da kalmışsın, uçamıyorsun.

Bu yolun dibi, sonu olmadığını, yolda da canavarlar bulunduğunu bilseydin, hiç böyle yola düşmeyi diler miydin?

Önce aklın başından gider, kararsız bir hale gelirsin; sonra da bu deryaya daldın mı, artık kıyıyı bulabilirsen bul. Canını kurtarabilirsen kurtar!

Hikâye

Bir sinek, rızık için dolaşıp dururken bir bucakta duran bal küpünü gördü.

Balın iştirakiyle gönlü elden gitti. Coştu, köpürdü, feryada başladı; “Nerde bir er ki,” dedi,

“Benden bir arpacık alsın da o küpe atılmamı temin etsin!

Vuslat dalım hiç böyle meyve verir mi bir daha? Baldan daha iyi ne var ki?”

Birisi, sineğin muradını yerine getirdi. Küpün ağzını açtı, ondan bir arpa alıp sineğin küpün içine girmesine yardım etti.

Sinek bala düşünce eli ayağı adamakıllı yapışıp kaldı.

Kurtulmak istedikçe yapıştı. Sıçramaya çalıştıkça daldı.

Feryat etti: “Beni bu bal kahretti, zehirden beter oldu bana!

Demin bir arpa verdim. Şimdi iki arpa vereceğim, tek birisi çıksın da beni şu beladan kurtarsın!”

Hiç kimse bu vadide bir an bile aylak durmamalı. Bu vadiye aklı başında olan erden başkası dalmamalı!

Ey işi gücü darmadağan olmuş gönül, nice demir vaktini gafletle geçirmedesin.
Kalk. Bu aşılması güç vadiyi aş. Uç, kol kanat aç; candan gönülden alâkanı kes!
Çünkü canla, gönülle beraber gidersen, müşriksin. Hatta müşriklikten de gafilsin!
Canı yola saç, gönlünü feda et; yoksa istiğna ile işi değiştiriverirler!

Hikâye

Hırkaya bürünmüş ünlü bir şeyh vardı. Bir köpekçinin kızına âşık oldu; bu sevda şeyhin kararını elinden aldı.
O kızın aşkıyla öyle zebun oldu ki, gönlünden kan dalgaları, deniz gibi köpürmekteydi!
Belki yüzünü görürüm diye, kızın mahallesinde köpeklerle beraber yatmaktaydı.
Kızın anası bunu duydu. Dedi ki: "Şeyhim, nasıl oldu da gönlünü kaptırdın, yolunu azıttın?
Eğer kızı elde etmek istiyorsan, malum ya, bizim sanatımız ancak köpekçilik.
Bizim rengimize boyanır, sen de köpekçilik edersin. Bir yıl sonra da Allah'ın emriyle kızı nikâhlar, alır gidersin."
Şeyhin sevdası temelliydi, sağlamdı. Derhal hırkayı çıkarıp attı, hemen işe koyuldu.
Eline bir köpek alıp pazara düştü; bir yıla yakın bir müddet hep bu işle uğraştı.
Başka bir sofi, evvelce onunla hemdemdi. Şeyhi görünce dedi ki: "A adam olmaz herif,
Otuz yıldır erlik ettin de sonunda bu işe nasıl düştün? Senin yaptığın bu işi kim yapmıştır ki?"
Şeyh cevap verdi: "Ey gafil hikâyeyi uzatma. Çünkü eğer işin üstündeki perdeyi kaldırırsan, kötü olur.

Bu sırları ulu Tanrı bilir. Ya benim işimi sana takdir ediverirse!
Senin bu kınamanı duyar da köpeği benim elimden alır, senin eline verirse!"

Niceye bir söyleyeyim? Gönlüm dertlere düşmekten, ah edip durmaktan ne hallere geldi de bir an bile bir yol eri zuhur etmedi!

Beyhude yere bir hayli söylendim durdum da sizden bir kişi bile bu sırları araştırmadı.

Siz de yol sırlarını bilirseniz, o vakit sözlerimi anlarsınız.

Bu yolda bundan fazla da söylesem, herkes uykuda; faydası yok! Nerde yol alan birisi, nerde?

Hikâye

Bir derviş, şeyhine dedi ki: Huzur âlemine dair bir nükte söyle! Şeyh cevap verdi: Uzaklaş!

Siz şimdi yüzlerinizi yıkarsanız, ben o vakit bir nükte söyler, ortaya bir sır atarım.

Pislikte misk kokusu varmış, ne fayda? Sarhoşlara nükte söylemenin ne faydası var?

Tevhit Vadisi

Bundan sonra önüne tevhit vadisi, tecrit ve tefrit konağı gelir.

Bütün yüzler bu vadiye yönelse, herkes bir gömlekten baş çıkarır.

Sayı çok da olsa, az da olsa, bu yolda birlikte birleşir, hep bir olur. Her sayı, birin bir kere daha tekrarından ibarettir zaten.

Sayı çok olsa, her sayıda daima o bir vardır. O bir sayısı boyuna tekrarlanır da tamam olur.

Fakat buracıkta sana zahir olan bir, o tek Tanrı değildir ha. Sayıda tekrarlanıp duran birdir!

Bunun ne haddi vardır, ne hesabı. Şu halde ezele de bakma, ebede de!

Ezel de, ebet de daimi olarak mahvoldu gitti mi, arada ne kalır? Hiç!

Mademki her şey hiçtir, hiçlikten ibarettir; mademki bütün bunlar hiçtir, hakikatte yokluktan başka ne vardır ki?

Hikâye

Bir aziz meczubun birine "Âlem nedir? Şu kurulu düzeni bir anlatıversene." dedi.

Meczup dedi ki: "Bu şan ve şöhretle dolu olan âlem, yüz türlü şekillerle donanıp bezenmiş bir nahle benzer.

Birisi baştan aşağı bir el sürdü mü, şüphe yok ki, bütün o şekilleri bozar, hepsi de bir tek mum olur gider."

Mademki hepsi mumdur, mumdan başka bir şey değildir; yürü vazgeç, o kadar donantı, bezenti de ancak bir şeyden ibarettir!

Her şey bir şey oldu mu, ikilik kalmaz. Burada benlik de ortadan kalkar, senlik de!

Hikâye

Bir kocakarı, Ebu Ali'nin yanına gitti, yanında bir de altın varak götürerek, "Bunu benden kabul et, al." dedi.

Şeyh dedi ki, "Ahdim var, Tanrı'dan başka kimsecikten bir şey almayacağım."

Kocakarı hemen şu sözleri söyledi: "Ey Ebu Ali, sendeki bu şaşılık da nerden meydana geldi?

Sen bu yolda iş başarıp hüküm yürütecek adam değilsin. Şaşı değilsen, nasıl oluyor da biri iki görüyorsun?”

Burada er olanın gözüne ağyar görünmez. Çünkü burada ne Kâbe vardır, ne kilise!

Er, bütün sözleri ondan duyar, her şeyi onunla var görür.

Âlemde ondan başka kimseyi görmez. Zaten ondan başka hiç kimse baki kalmaz ki!

Hem her şey ondadır... hem ondandır, hem de onunla kaimdir. Aynı zamanda da onun varlığı bu üçünden de münezzehtir. İşte bu iyi bir anlayıştır.

Kim birlik denizinde yok olmazsa, isterse şeklen adam olsun, mertebesi yüce bulunsun; adam olmamıştır vesselam!

Fakat ister hünerli olsun, ister kusurlu... Kimin gayb âleminde gizlenmiş bir güneşi varsa

Nihayet bir gün gelir; o güneş bulutlardan sıyrılır, onun üstüne doğar, ışıklarını yayar.

Kim kendi güneşine ulaşırsa, iyice bil ki, iyiden de kurtulur, kötüden de!

Sen var oldukça iyi, kötü vardır. Fakat sen kayboldun, aradan çıktın mı, bütün hepsi boş şeylerdir.

Sen kendi varlığında kalırsan, iyiyi kötüyü görürsün, yol da uzar gider!

Önce yoktun sen. Yokluktan meydana geldin. Varlığına kapıldın kaldın.

Keşke önce nasılsan, öyle kalaydın. Yani varlığın olmasaydı, yok olsaydın!

Kötü huylardan tamamıyla arın, ondan sonra avucuna yel al, sonra da toprak ol!

Sen külhana benzeyen içinde, ne pislikler var, nerden bileceksin?

Yılanlar, akrepler, hep seninle beraber örtü altına girmişlerdir. Hepsi de uykuya dalmış, kendilerinden geçmişlerdir.

Bir kıl ucu kadar onlara meydan verdin mi, her biri büyür, kuvvetlenir, yüz yılan büyüklüğünde bir ejderha kesilir.

Herkesin yılanlarla dolu bir cehennemi var. Kendine cehennem hazırlama; yapacağın başka iş var senin.

Sen bunlardan birer birer kurtulur, arınırsan; toprağa gittin mi, rahatça uyursun.

Fakat arınmadın mı, yılan olsun, akrep olsun; bunlar sana musallat olur, ta kıyamet gününe kadar sana azap eder dururlar.

Ey Attâr, daha ne kadar bu geçici sözlerle oyalanıp duracaksın? Hadi, yine tevhide gel, birlikten bahset!

Evet... yolcu bu birlik makamına erişti mi, yoldan o makam da kalkar, yolcu da!

Hepsi kaybolur gider. Çünkü O, meydana çıkar. Her şey dilsiz olur; çünkü O, söyler,

Cüzü olur, kül kesilir. Ne kül kalır, ne cüzü! Öyle bir suret meydana gelir ki, ne cismi vardır, ne canı, ne azası!

Bu dördü de dördünden münezzeh olarak zuhur eder. Yüz binler yüz binlerden münezzeh bir halde zahir olur!

Ne şaşılacak şey... Sır mektebinde yüz binlerce aklı, dudakları kurumuş, susuz ve perişan bir hale düşmüş görürsün!

Burada akıl kimdir ki? Kapı dibine düşmüş, anadan doğma kör ve sağır bir çocuk!

Bu sırrın bir zerresi kime vursa, kimi ışıklandırsa, o iki cihan sultanlığı sırrına erişir!

Fakat bu adam, zaten tamamıyla yok olmuştur. Âlemde de bir kıl ucu kadar varlık görmez.

Bu adam tamamıyla yok olmuştur. Yoktur ama, her şey bu adamdan ibarettir. Varlıktan meydana gelmiştir bu adam. Fakat yokluk da yine bu adamdır!

Hikâye

Lokman-ı Serahsî dedi ki: “Tanrım, ihtiyarım, başım dönüyor, yolumu azıtmışım!

Bir kul ihtiyarladı mı, onu sevindirirler, eline azat kâğıdını verirler, azat ederler.

A padişahım, ben de senin kulluğunda kapkara saçlarımı kara döndürdüm!

Bir hayli dertler çekmiş kulum. Sevindir beni. İhtiyarladım, azat kâğıdımı ver, azat et beni!”

Bir hatif seslendi: “Ey Tanrı hareminin en has kulları arasına girmiş olan, kulluktan kurtulmak isteyen

Aklını kaybeder, delirir. Artık ona bir şey de teklif edilmez. Sen de bu ikisinden, akıl ve tekliften çık, delilik âlemine ayak bas!”

Lokman-ı Serahsî, “Tanrım,” dedi; “ben de daima aklım gitsin, teklif ehli olmayayım diye isteyip duruyorum ya. Zaten senden istediğim bundan ibaret vesselam!”

Sonra tekliften ve akıldan kurtuldu. Ayaklarını vurarak, ellerini çırparak güle oynaya delilik âlemine daldı.

Dedi ki: “Şimdi bilmem kimim? Kul değilim, bu muhakkak. Fakat neyim ben?

Kulluk öldü gitti, fakat hürlük de kalmadı. Gönülde zerre kadar ne gam var, ne neşe!

Sıfatlardan kurtuldum, sıfatsız bir hale geldim. Ârifim ama marifetim yok!

Bilmiyorum, sen ben misin, yoksa ben sen miyim? Sen de kayboldum, benliğim kalmadı, senlik de yok oldu!”

Hikâye

Kazara birisinin sevgilisi suya düştü. Âşıkı da derhal kendisini suya attı.

İkisi birbirine kavuşunca sevgilisi sordu: “A hiçbir şeyden haberi olmayan.

Hadi ben şu nehre düştüm; sen ne diye kendi kendini attın?”

Âşıkı dedi ki: “Evet, ben kendi kendimi attım. Doğru ama kendimi senden ayırt edemiyorum ki!

Nice zamandır ki, ben senin senliğinde kayboldum, hiç şüphe yok, kendimi bulamıyorum.

Sen mi bensin, ben mi senim? Bu ikilik ne vakte dek sürecek? Ya ben senim, ya sen bensin, yahut da sen sensin!

Sen ben olur, ben de sen olursam, bu böyle gittikçe ikimiz de bir olduk gitti!”

İkilik kaldıkça şirktesin. İkilik kalktı mı, tevhit güneşi doğdu, parladı demektir.

Sen onda yok olursun tevhit budur. Bu yok oluşu, bu kayboluşu da kaybet, bundan da geç. İşte tefrit de budur!

Hikâye

Yomlu, kutlu bir gündü. Ordu, Sultan Mahmud’a arz ediliyor, huzurunda geçit resmi yapıyordu.

Ovada sayısız asker vardı. İleride yüksek bir tepe vardı, padişah oraya çıktı.

Eyaz’la Hasan da yanındaydı. Her üçü de oradan orduyu seyrediyordu.

Bütün âlem fillerle, atlı askerlerle dolmuştu. Ordu, karınca ve çekirge gibi her tarafı kaplamıştı.

Cihan öyle bir ordu görmemiş, bundan önce kimse böyle bir asker seyretmemişti.

Şanlı padişah has kölesi Eyaz’a dedi ki: “Oğlum,

Bu kadar asker ve fil benim, ama ben seninim, benim padişahım sensin!”

Padişah bu sözü söylerken Eyaz, öylece duruyor, hiç aldırış bile etmiyordu.

Orada padişaha bir saygı göstermedi. Bana böyle buyurdu diye hiçbir cevap da vermedi.

Hasan’ın canı sıkıldı, “A köle!” dedi. “Padişahın sana bu kadar saygı gösteriyor da

Sen öylece duruyor, aldırış bile etmiyor, eğilmiyor, tapısında kulluk göstermiyorsun.

Neden edebe riayet etmiyor, saygı göstermiyorsun? Padişah huzurunda hürmet bu mudur?”

Eyaz bu sözü duyunca dedi ki: “Buna iki tane uygun ve yerinde cevabım var.

Birisi şu: Eğer bu kul riyasız olarak padişahın huzurunda bir saygı gösterse

Ya horlukla tapısında yerlere döşenmeli; yahut da zilletle bir söz bulup söylemeli!

Halbuki padişaha karşı aşağılık göstermekte herkes müsavidir. Herkes ona karşı aşağıdır, hordur.

Ben kim oluyorum ki, bu işe girişeyim de âlemin içinde kendimi göstereyim, sivrileyim!

Kul da onun, ihsan da. Ben kimim ki? Ferman, onun fermanı!

Zaten bu kutlu padişah, bugün Eyaz'a gösterdiği şu lütfu, her gün gösterip duruyor.

İki âlem de buyruğuna ram olsa, iki cihanda da hutbesi okunsa, buyruğu yürüse, bilmem lütfunun karşılığı ödenir mi?

Ben bu işe nasıl girişebilirim? Kim oluyorum, nasıl bu işe kalkışırım?

Ne tapı kılabilirim ben, ne baş koyabilirim? Zaten kimim ki, huzuruna çıkabileyim?"

Hasan, Eyaz'ın bu sözlerini duyunca, "Aferin Eyaz, haddini tam biliyorsun.

Ben de tasdik ettim ki, padişahın yüzlerce lütfuna, yüzlerce ihsanına layıksın.

Öbür cevabı da söyle!" dedi. Eyaz, "Onu senin yanında söylemek doğru olmaz.

Padişahla yalnız olsaydım, onu da söylerdim.

Fakat sen onu duyacak kadar mahrem değilsin. Nasıl söyleyeyim? Sen padişah değilsin ki." dedi.

Sultan Mahmud, derhal Hasan'ı gönderdi; o da gidip orduya katıldı

O halvette ne biz kaldı, ne ben! Hasan bir kıldan ibaretse, o bile kalmadı.

Padişah dedi ki: "İşte halvet oldu. O gizlediğin sözü bana söyle bakalım!"

Eyaz dedi ki: "Padişah lütfetti de bu yoksula bir baktı mı

O bakışın ışığıyla varlığım, baştan başa mahvoluyor.

Padişahın şevket güneşi doğdu mu, onun ziyasıyla ben eriyor, derhal ortadan kayboluyorum.

Benim adım, varlığım kalmayınca, nasıl tapı kılar, nasıl secdeye varırım?

O anda birisini görürsem, o ben değilim. Cihan padişahıdır o.

Sen ister bir lütufta bulun, ister yüz lütufta, o efendiliği, kendine yapıyorsun zaten.
Bir gölge güneşin vurmasıyla kaybolur, ortadan kalkarsa, nasıl olur da güneşe saygı gösterir, tapı kılar?
Eyaz'ın senin huzurunda bir gölgeden ibarettir. O da senin yüzünün güneşi doğdu mu, yok olup gidiyor!
Kul varlığından fani olur, varlığı kalmazsa, dilediğini yap, sen bilirsin. O kalmadı ki, yok ki!

Hayret Vadisi

Bundan sonra hayret vadisine gelirsin. Burada işin gücün dert ve hasret olur.
Sanki her solukta sana bir kılıç vurulur... Her solukta bir darba uğrar, bir eleme çatarsın.
Ah eder, dertlenir, yanar, yakılırsın. Gecen, gündüzün böyle geçer. Ne gecen geceye benzer, ne gündüzün gündüze.
Bu vadiye giren adamın vücudunda her kılın dibinden, kılıçla değil de kendiliğinden kanlar damlar, elemler yağar!
Bu adam donmuş, buz kesilmiş bir ateştir. Yahut bu dertle yanıp yakılan bir buzdur!
Hayran olan adam bu makama varınca hayretlere düşer, şaşırır kalır, yolunu yitirir.
Tevhit makamında canına yazılanların hepsini kaybeder. Hatta kayboluşu bile kaybeder gider!
Ona, "Sarhoş musun, ayık mı; var mısın, yok musun?
Ortada mısın, değil misin? Yoksa bir kıyıda mısın? Gizli misin, aşikâr mı?
Fani misin, baki misin; yoksa ikisi de var mı sende? Yoksa ikisi de değil misin? Bu görünen sen misin, değil misin." deseler,
Der ki: "Ben hiçbir şey bilmem ki. Ne onu bilirim, ne bunu.
Âşıkım ama kime âşıkım? Onu da bilmiyorum. Ne müslümanım, ne kâfirim. Peki, neyim ben öyleyse?

Aşktan da haberim yok ya. Hem aşkla dolu bir gönlüm var, hem gönlümde bir şeycikler yok, bomboş!”

Hikâye

Buyruğu bütün âlemde yürüyen bir padişahın ay gibi güzel bir kızı vardı.

Güzelliğini periler bile kıskanırlardı, sanki bir Yusuf’tu o, çene çukuru da adeta bir kuyuya benziyordu.

Alnına dökülen saçlara yüzlerce yaralı gönül bağlanmıştı. Saçının her teline ordularca can asılmıştı!

Ay gibi yüzü cennete benziyordu. Kaşları adeta birer yaydı.

Kaşlarıyla ok yağdırmaya başladı mı, Kabekavseyn bile onu övmeye başlardı.

Sarhoş nergisleri, dikene benzeyen kirpikleriyle nice ayık kişileri yıkmış, harap etmişti.

O güneş yüzlü kız oğlan kızın güzelim yüzü, gökyüzündeki Sümbüle burcunun yıldızlarındaki parlaklığı bile gidermişti.

Cana gıda olan iki yakutuna karşı, Ruhülkudüs daima hayran olur kalırdı.

Güldü mü, dudakları abıhayat kesilir; susuzlar ölürler; o dudaktan zekât isterlerdi!

Çene çukuruna bakan, baş aşağı o kuyunun ta dibine yuvarlanır giderdi.

Ay gibi yüzüne avlanan, ipsiz olarak, baş aşağı o kuyuya düşüverirdi!

Sözü uzatmayalım; o sırada padişahın tapısına, hizmet etmek üzere ay gibi bir köle geldi.

Öyle güzeldi ki, güzelliğiyle güneşi zevale uğratır, dolunayı gedilmiş, eskiay haline sokardı.

Bütün âlemde eşi, benzeri yoktu. Güzellikte hiç kimse ona eş olamazdı.

Çarşıda, pazarda o güneş yüzlüyü gören yüz binlerce kişinin gözü kamaşır, herkes o güzelliğe şaşırır kalırdı!

Bir gün nasılsa, kız da padişahın bu kölesini görüverdi.

Gönlü elden gitti, kan kesildi. Aklı perdeden çıktı, deli divane oldu!

Aklı gitti; aşk onu zorlamaya başladı, alt etti. Tatlı canı acıdı; canından bezdi adeta!

Bir müddet kendi kendisine düşündü; nihayet kararı kalmadı, sabrı tükendi.

Kölenin iştiyakıyla erimekte, ayrılık ateşiyle yanıp yakılmaktaydı. Hem yanıp eriyordu, hem de gönlü iştiyaklarla doluydu.

Kızın, sesleri gayet güzel, on tane çalgıcı halayığı vardı.

Hepsi müzik aletleri çalar, bülbül gibi şakır, öterdi. Davudî sesleri, canlara can katardı.

Halini derhal onlara anlattı. Arı da terk etti, namusu da. Hatta canından bile bezmişti zaten.

Sevgiliye âşık olan kişinin aşkı ilerledi, apaçık bir hale geldi de duyuldu mu, orada artık canın ne işi var ki?

Onlara dedi ki: “Köleye sevdamı anlatsam, pişkin değildir, yanlış anlar; başıma iş açılır.

Mevkiime bir hayli ziyan verir. Hiç benim gibi birisi, bir köleye denk olur mu?

Fakat söylemesem, adeta perde altında zari zari ağlayıp inleyerek ölüyorum.

Kendime yüzlerce sabır kitabı okudum, fakat ne yapayım, ne işleyeyim? Sabrım tükendi, şaşırdım kaldım!

Şunu istiyorum: O usul boylu selviden murad alayım da onun haberi bile olmasın.

Bu maksadıma erersem, isteğime ulaştım, muradıma erdim demektir.”

Çalgıcı kızlar bunu duyunca hep birden, “Gönlünü hoş tut, merak etme.” dediler.

“Biz geceleyin gizlice, onu senin yanına getiririz. Hem öyle getiririz ki, onun haberi bile olmaz.”

Bir cariye kölenin yanına gitti... onu yalnız bulup bir kadeh şarap sundu.

İçeceği şaraba bayıltıcı, adamı kendinden geçirici bir şey koymuştu.

Köle o şarabı içince bayıldı, kendisinden geçti... O güzel cariyenin de muradı oldu.

O gümüş bedenli köle gündüz akşama kadar sarhoş bir halde yattı kaldı, iki âlemden de haberi yoktu.

Akşam olunca halayıklar, düşe kalka kölenin yanına geldiler.
Onu bir döşeğe yatırdılar; gizlice kızın yanına getirdiler.
Derhal onu bir altın tahtın üstüne oturttular, başına inciler saçtılar.
Gece yarısı o köle yarı sarhoş bir halde, nergis gibi gözlerini açınca
Cennet gibi bir köşk gördü. Köşkün içinde altın bir taht kurulmuştu.
İki tane amber mumu yanmada, odun yerine yaş ödağacı yakılmadaydı.
O güzelim halayıklar da çalıp çağırmada, gülüp oynamadaydı. Bunu görünce kölenin aklı başından, ruhu bedeninden uçup gitti!
Köle o gece o topluluğun ortasında adeta mumlar içinde bir güneşe benziyordu.
Bütün bu şatafatlar içinde köle, kızın yüzünü görür görmez mahvoldu.
Şaşırıp kaldı; ne aklı kaldı, ne canı. Doğrucası ne bu âlemdeydi o, ne o âlemde!
Gönlü sevdalarla doldu, dili tutuldu. İştiyakla canı dudağına geldi.
Gözü sevgilinin yüzündeydi, kulağı müzikte.
Burnuna burcu burcu amber kokuları geliyordu, ağzında hararetli bir ateş vardı!
Kız derhal ona şarap kadehini sundu, ardından da meze olarak bir öpücük verdi.
Kölenin gözü sevgilinin yüzüne daldı kaldı. Kızın yüzüne karşı adeta şaşırmış, kendinden geçmişti.
Diliyle bir şey anlatmasına imkân yoktu. Onun için gözlerinden yaşlar döküyor, utanıp duruyordu.
O güzel kız da her an ondan yüz binlerce defa daha fazla ağlamakta, onun yüzüne gözyaşları saçmaktaydı.
Gâh şeker gibi dudağını öpmekte, gâh o dudağı sorup ciğerlerine tuzlar ekmekteydi.
Gâh kölenin serkeş zülüflerini döküp bakmakta, gâh iki sihirbaz gözünü seyredip kendinden geçmekteydi.
Sarhoş köle de o güzel kızın huzurunda kendinden geçmiş; ona dalakalmıştı.
Köle tanyeri ağarıncaya kadar o güzel kızı seyretti.
Sabah olup seher yelleri esmeye başlayınca, köle sarhoşluktan yıkıldı, kendinden geçti.

Köle uykuya dalınca, derhal aldılar, yine eski yerine götürdüler.

O gümüş bedenli köle, birazcık ayıldı, birazcık kendine geldi.

Başına neler geldiğini düşündü. Fakat bilmiyordu ki. Olan olmuş, geçen geçmişti; o yanıp yakılmadan ne fayda var ki?

Ciğerinde bir katre su kalmamıştı, ama bir suya dalmıştı ki, başından aşmıştı!

Tıraz mumundan başına gelenleri sordular. Şöyle cevap verdi: “Anlatamam ki!

Sarhoş ve harap bir halde apaçık ve gözlerimle gördüğümü kimsecikler, rüyada bile görmemiştir.

Benim başıma gelenler, bilmem kimsenin başına geldi mi?

Gördüklerimi söylememe imkân yok. Bundan daha ziyade şaşılacak bir sır olamaz.”

Herkes dedi ki: “Birazcık kendine gel de, başından geçenlerin yüzde birini olsun söyle!”

Köle dedi ki: “Ben şaşırdım kaldım. Hâlâ hayretteyim, gördüklerimi ben mi gördüm, başkası mı gördü?

Her şeyi ben duydum; ben gördüm, ben işittim ama, hiçbir şey duymadım, hiçbir şey işitmedim. Hepsini ben gördüm, gördüm ama, hiçbirşey de görmedim.”

Bir akıllı, “Galiba bir rüya gördün de böyle deli divane oldun.” dedi.

Köle dedi ki: “Kendimden haberim yok ki, rüya mı gördüm, yoksa gördüklerim doğru muydu, bileyim.

Gördüklerimi sarhoşken mi gördüm, duyduklarımı ayıkken mi duydum? Haberim yok ki!

Âlemde bundan daha ziyade şaşılacak bir hal olamaz. Başımdan geçenler, hem aşikârdı, hem gizli.

Ne söyleyebilirim, ne susabilirim, ne de bununla onun arasında şaşkınım!

Ne bir an oluyor, onu unutabiliyorum, ne ondan bir zerrecik nişane buluyorum!

Öyle bir güzel gördüm ki, hiç kimse öyle bir güzelin izini bile izlememiştir.

Onun yüzüne karşı güneş nedir? Allah bilir ya, zerreden ibaret!

Bilmiyorum ki. Bundan önce onu gördüm, gördüm ama, bundan fazla ne söyleyeyim?

Ben onu hem gördüm, hem görmedim. Bu ikisi arasında şaşırdım kaldım vesselam!”

Hikâye

Bir ana, kızının kabri üstüne çökmüş, ağlayıp duruyordu. Bir yol eri, o kadına bakıp

Dedi ki: Bu kadın, erkeklerden öndülü aldı. Çünkü o, bizim gibi değil. Elinden

Kim gitti, kimden ayrıldı, uzak düştü, kimin yüzünden böyle sabırsız, kararsız bir hale uğradı, biliyor.

Ne mutlu bu kadına ki, hali biliyor. Kime ağlayacak, haberi var!

Asıl bu dertli kişinin işi müşkül. Gece gündüz yaslı bir halde oturup duruyorum da

Bu âlemde yine de yağmurlar gibi zari zari kimin için ağlayayım? Bilemiyorum.

Aynı zamanda ağladığım halde haberim bile yok, şaşırmış kalmışım; bilmiyorum, kimden ayrıldım, kimden uzak düştüm?

Bu kadın benim gibi binlerce kişiden ileri, çünkü kaybettiğini biliyor.

Bense bilmiyorum. Bu şaşkınlık, yüreğimi kan etti, kanımı döktü, beni hasretle öldürdü gitti.

Böyle bir konakta gönül bile yok olur; hatta konak bile ortadan kalkar, görünmez.

Akıl ipinin ucu kaybolur; zan evinin kapısı kaybolur.

Kim buraya varırsa, başını da kaybeder, ayağını da. Kolundan da haberi olmaz, gövdesinden de! Bu dört uzvunu da kaybeder gider.

Birisi buraya yol bulsa, her şeyin sırrını bir solukta bilir, anlar!

Hikâye

Bir sofi, giderken bir ses duydu. Biri diyordu ki: Anahtarı kaybettim.

Burada bir anahtar var mı? Kapı kapalı kaldı, ben de sokakta kalakaldım!

Kapım kapalı kalırsa, ne yaparım ben? Böyle yaslara batıp kalırsam, ne işlerim ben?

Sofi ona dedi ki: Üzülme. Biliyorsun ki, kapı kapalı. Yürü, o kapalı kapıya var.

Orada otur, bekle. Bir hayli bekledin mi, şüphe yok ki, birisi çıkar, kapıyı açar sana.

Senin işin kolay. Güç olan benimki. Şaşkınlık canımı yakıp yandırmada.

İşimin ne kapısı var, ne bacası. Ne anahtarım var, ne kapım!

Keşke bu sofi de koşsaydı; sonunda da kapalı, açık; bir kapı bulsaydı.

İnsanların nasibi ancak hayaldir. Hiç kimse hal nedir bilmez.

Ne yapayım diyene de ki: Bir şey yapma. Şimdiye kadar hep sen yaptın durdun; vazgeç artık!

Hayret vadisine düşen, her solukta yüzlerce hasret âlemine düşer.

Bu şaşkınlıkla, bu sersemlikle nice bir gideyim? Nereye varacağım ki? Gidenler, yolu, izi kaybettiler, ben nasıl iz izleyebilirim ki?

Hiçbir şey bilmiyorum. Keşke bilseydim! Eğer bir şey bilseydim, hiç böyle şaşırır kalır mıydım?

İnsanın şikayeti bile burada şükür sayılır. Küfür iman olur, iman da küfür!

Hikâye

Şeyh Nasrabadî derde düşmüş, Tanrı'ya dayanarak tam kırk kere haccetmişti. İşte sana er!

Sonradan onu birisi gördü. Saçları ağarmış, vücudu zayıflamıştı. Çırçıplaktı, üstünde yalnız bir gömlek vardı.

Gönlünde yakınlık, canında ıssılık... beline bir zünnar bağlamış, elini açmış...

Başlıktan, şeyhlikten hiç dem vurmamakta, bir Mecusî ateşkedesinin çevresinde dönüp durmaktaydı!
Gören adam dedi ki: “Ey ünlü ulu kişi, sonunda bu yaptığın iş ne? Utan!
Bu kadar haccettin; bir hayli şeyhlikte bulundun. Bütün bunlardan eline geçen kâfirlik mi ki?
Böyle iş hamlıktan ileri gelir... gönül ehlinin adı da senin yüzünden kötüye çıkacak.
Bu işi hangi şeyh yaptı; bu yol kimin yolu? Bilmiyor musun, burası kimlerin ateşkedesi?”
Şeyh dedi ki: “İşim sarpa düştü. Evime de ateş düştü, malıma da!
Bu ateş yüzünden harmanım savruldu, yele gitti! Adım sanım tamamıyla mahvoldu!
Ben de işime hayretteyim, ne hileye, ne düzene başvurayım, bilmiyorum.
Böyle bir işe düşünce, havradan da bezdim ben, Kâbe’den de!
Sana da bir zerrecik hayret elverse; sen de şaşırıp kalsan, benim gibi yüzlerce hasrete düşerdin.”

Hikâye

Gönlü güneş gibi parlak bir yeni derviş vardı; bir gece pirini rüyada gördü.
Dedi ki: “Ahirette halin nasıl; ne âlemdesin? Hayretten gönlüm kan kesildi.
Ayrılığınla gönül mumunu yakıp yandırdım; sen gittin gideli ben hasretle yanmadayım.
Ben burada hayretler içinde bir sır öğrenmek istiyorum. Senin orada halin nasıl? Söyle!”
Pir dedi ki: “Şaşkın ve sarhoş bir halde kalakaldım. Elimi, dudağımı dişleyip duruyorum.
Biz bu zindanda, bu kuyuda sizden de ziyade hayretler içindeyiz.
Ahirette düştüğüm hayretin bir zerresi bile, dünyada düştüğüm hayretten yüz misli fazla!”

Fakr u Fena Vadisi

Bundan sonraki vadi, fakr u fena vadisidir. Hiç bu vadiden bahsedilebilir mi, imkân mı var buna?

Bu vadi, her şeyi unutuşun, sağırlığın, dilsizliğin, hayranlığın ta kendisidir.

Yüz binlerce ebedi sanılan gölge, bir de bakarsın ki, güneşin bir ışığıyla kayboluvermiş!

Külli deniz kaynayıp köpürmeye başladı mı, üstündeki nakışların durmasına imkân var mı?

İki âlem de o denizin nakşından ibarettir. Kim, “Hayır, böyle değildir.” derse, bu söz saçma ve beyhude bir sözdür ancak!

Kim bu külli denizde kaybolursa, kaybolur; ama huzura, istirahate de erer.

Zaten gönül bu huzur denizinde kaybolup yok olmadan başka bir şey elde edemez!

Kaybolduktan sonra tekrar sana bir varlık verirlerse, Tanrı sanatlarını görecek bir göz de ihsan ederler, bir hayli sırlara erersin.

Pişkin ve tecrübe sahibi yolcularla yiğit erler, bir kere bu dert meydanına daldılar mı

Daha ilk adımda kaybolup giderler. Bundan sonra artık ne fayda? Bir ikinci adımı kimse atamaz ki!

Fakat herkes ilk adımda kaybolup giderse, onlar adam bile olsalar, sen onları cansız say!

Ödağacıyla odun bir ateşe atıldı mı, ikisi de yanar, kül olur.

Surette ikisi de küldür, ikisi de birbirinin aynı olmuştur. Fakat sıfat bakımından aralarında bir hayli fark var!

Pis, murdar birisi, külli denize dalar, kaybolursa, o yine aşağılık bir halde kendi sıfatlarında kalakalır.

Fakat temiz bir er, bu denize daldı da varlığı kalmadı mı

Hareketi, denizin hareketi kesilir. Çünkü o aradan kalkmıştır, ortada tertemiz deniz kalmıştır.

O hem yoktur, hem de vardır. Bu nasıl olur ki? İşte bu hal, aklın hayalinden de dışarıdır.

Hikâye

Bir gece Maşuk-ı Tûsî, o sır denizi, müritlerine dedi ki: Daima yanın, eriyin!

Aşk derdinden tamamıyla yanıp eridiniz de, zayıflıktan kıla döndünüz mü, iş düzeldi demektir.

Varlığın bir kıl gibi ınceldi mi, sevgilinin zülfünde konaklar, yer tutarsın.

Kim onun civarında kıla dönerse, şüphe yok, sevgilinin saçlarından bir tel kesilir.

Sen de yol gören ve can gözü açık olan bir ersen, dikkatli ol, kıldan kıla dikkat et!

Varlığından bir kıl ucu kadar varlık kalsa, kötülüğünden yedi cehennem de kötülükle dolar!

Hikâye

Bir âşık günün birinde ağlayıp dururken, birisi, “Bu ağlama da ne? Neden ağlıyorsun?” diye sordu.

Âşık dedi ki: “Yarın Tanrı, cemalini izhar edecek.

Has ve yakın kulları, kendilerinden geçecekler, binlerce yıl hayran bir halde kalacaklar,

Sonra bir an gelecek, kendilerine gelecekler. Niyaza düşecekler, derken naza başlayacaklar, diyorlar.

Şundan korkuyorum: Beni bana bırakacaklar. Kendime geleceğim: Bir an olsun kendimi gösterecekler bana!

İşte o bir an içinde ben ne yapacağım benimle? Bu dertle kendimi öldürürsem, yeri var!

Tanrı’yla olunca kendimden geçerim, hiçbir şey görmem. Fakat kendimi gördüm mü, kötülükleri görmeye başlarım.

Halbuki kendimden kurtulduğum zaman varlığım kalmaz, adeta Tanrılaşırım!”

Kim ortadan kalkarsa, işte bu fena makamıdır. Fenadan da geçti mi, fenadan da fani oldu mu, bu da bakadır.
Ey altüst olmuş gönül, yakıcı ateşin üstüne gerilmiş Sırat köprüsünden geçmeye kudretin varsa
Gam yeme, kandilde ateş, yağın tesiriyle kuzgun kanadı gibi bir istir peydahlar.
Fakat o is ateşten geçti mi, artık yağlıktan çıkar, ışık haline gelir!
Sen de yakıcı ateşe yol bulur, yanar, yakılırsın ama, kendini de adeta Kur’an’a ceset yaparsın!
Bu makama erişmek, o yüce konağa ulaşmak istiyorsan
Önce kendini kendinden kurtar, sonra önüne yokluk burakını çek.
Yokluk bezini başına at, onu sarın. Yokluk taylasanını arkana sarkıt.
Mahv üzengisine hiçlik makamından ayak bas. Muratsızlık atını hiçlik makamına doğru sür!
Yok ol. Bir an gelsin, yokluktan da geç. Sonra bu ikinci makamdan da fani ol!
Gözünü yum, can gözünü hemen aç. Derken gözüne yokluk sürmesini çek!
Böylece rahat ve huzur içinde, ta yokluk âlemine kadar yürü!
Eğer sende şu varlık âleminden bir kıl ucu kadar eser varsa, o âlemden bu kıl kadar bile haberin yoktur.
Yokluk elbisesini giyin. Vefa şarabıyla dolu kadehi çek başına, iç!
Bu tapının önünde altüst ol, yuvarlan. Beline de yokluk kemerini kuşan, bağlan!

Hikâye

Bir gece pervaneler, daracık bir yere toplanıp mum araştırmaya koyuldular.
Hepsi de dedi ki: “Birisi gerek ki, istediğimizi arasın, bulsun. Bize birazcık olsun haber getirsin!”

Bir pervane uçup gitti. Uzaktan bir köşk gördü; köşkün içinde de nur gibi bir mum vardı.

Dönüp defterini açtı; anladığı kadar mumu anlatmaya çalıştı,

O toplulukta ulu bir pervane vardı; kınayıp dedi ki: “Bunun mumdan haberi bile yok!”

Başka bir pervane o muma atıldı, kendisini muma attı, uzaktan şöyle bir döndü dolaştı.

Kanatlarını çırparak dileğine kavuştu... mum üst geldi, o alt oldu;

Geri döndü; o da bir miktar sırlar söyledi, mumun vuslatından bahsetti.

Yine ulu pervane dile geldi: “Azizim, bu da mumun nişanesi değil, sen de öbürüne benziyorsun; nerden nişane vereceksin ki?”

Derken başka bir pervane kalktı, sarhoş sarhoş ayaklarını vurarak ateşe atıldı.

Canından el çekti; ateşe daldı, kendisini güzelce bir yok etti.

Ateş pervaneyi tepeden tırnağa kadar sardı. Bütün azası ateş kesildi, kıpkızıl oldu.

Diğerlerini kınayan pervane, uzaktan mumun bu pervaneyi nurlandırıp kendi rengine boyadığını görünce,

Dedi ki: “İşte ancak o pervane işe girişti. Kim ne bilir? Mumdan yalnız onun haberi var!”

Herkesin içinde hakikatten haberdar olan, ancak her şeyden bihaber olmakla beraber, eseri de kalmayan kişidir.

Candan da, cisimden de bihaber olmadıkça, nasıl olur da canandan haberdar olursun?

Kim sana bir kıl ucu kadar nişane gösterirse, canının bile kanını dökmeye yüzlerce ferman arz etmiş demektir.

Bir an bile bu makama mahrem olan yoktur; kimse bu makama giremez!

Hikâye

Bir sofi müflis bir halde giderken, taş yürekli birisi ensesine bir sille vurdu.

Sofinin gönlü kan kesildi; başını geri çevirdi de dedi ki: “Keşke başı yerinde olsaydı da vursaydın.

Fakat otuz yıla yakındır, bu kafanın sahibi öldü gitti. Varlık âlemini sona erdirdi, yürüdü geçti!”

Adam dedi ki: “Bu dava işe yaramaz. Nasıl olur da ölü laf söyler? Utan yahu!”

Sen söz söyledikçe hemdem değilsin. Sende bir kıl kadar varlık kalmışsa, hakikate mahrem olamazsın.

Arada bir kıl kadar izafi varlık olsa, hakikat âlemiyle aranda yüzlerce âlemlik mesafe vardır.

O makama erişmek istiyorsun ama, varlığından bir kıl kadar bile varsa, güç erişirsin!

Varını yoğunu ateşe at. Çakşırına varıncaya kadar her şeyini yak!

Hiçbir şeyin kalmadı mı, kefen kaydına düşme, çırçıplak kendini de kap koyver, atıl ateşe!

Sen de, malın mülkün de kül kesildi mi, zerre kadar olan şüphen daha ziyade azalır, yok olur.

Fakat sende, İsa’da olduğu gibi bir iğne kaldı mı, bil ki, yolunda yüzlerce yarık var!

İsa Tanrı yolunda malını mülkünü terk etti, ama bir iğnesi, nice gizli sırları açtı. İsa da yarı yolda kalakaldı!

Burada varlık perdedir. Onun için burada ne mal lazımdır, ne mülk. Ne şeref, ne mevki!

Neyin varsa birer birer terk et. Ondan sonra bir halvet düzmeye giriş!

Gönlün yoklukta derlendi toplandı mı, iyiden de kurtuldun demektir, kötüden de!

İyi kötü kalmadı mı, âşık olur, aşk kaftanını giymeye liyakat kazanırsın.

Hikâye

Pek yüce, pek kudretli bir padişah vardı. Padişahın da bir oğlu vardı, Yusuf gibi pek güzel bir delikanlıydı.

Hiç kimsede o çocuktaki güzellik yoktu. Hiç kimse o ululuğa, o yüceliğe sahip değildi.

Bütün güzeller onun yoluna toprak kesilmişlerdi. Bütün ulular ona kul köle olmuşlardı,

Geceleyin halvetten çıkıp görünse, sanki bir güneşti ovaya vurmuş!

Yüzünü övmeye imkân yoktu; ne kadar övülse, saçının bir teli bile övülmemiş gibiydi.

Zülfünü örse de bir ip haline getirse, yüz binlerce gönlü, baş aşağı kuyuya sallandırırdı.

Tıraz mumunun âlemi yakan saçı, bütün âlemi uzun bir işe düşürmüştü.

Yusuf'a benzeyen güzeli, biri çıksa da elli yıl övse, yine anlatamazdı.

Nergis gözlerini bir kırptı mı, bütün âlemi ateşe yakardı

Dudaklarını açtı da şeker gibi bir güldü mü, bahar gelmeden yüz binlerce gül açardı.

Ağzı var mı, yok mu? Hiç bilinmedi ki. Yok olan şeyden zaten bahsedilemez ki!

Dişlerinden dem vurmak, hiçbir incelikten haberdar olmamaktır. Çünkü inciler bile o dişleri kıskanmış, erimişti!

Perde ardından çıktı mı, saçının her teli yüzlerce kan dökerdi!

Canın da fitnesiydi, cihanın da. Ne söylersem, ne kadar översem, hepsinden ileriydi o!

Ata binip meydana girdi mi, önünde, ardında ellerinde kınsız kılıçlar bulunan adamları da beraber yürürler;

Kim o çocuğa kem gözle bakarsa, derhal yolunu keser, yakalarlardı.

Hiçbir şeyden haberi olmayan yoksul bir derviş vardı, çocuğu görüp âşık oldu, canından da vazgeçti, başından da!

Âciz, perişan bir hale gelmişti. Elinden bir şeycikler gelmiyordu. Adeta canından olmuştu, bir şey söylemeye de kudreti yoktu.

Derdine hemdert olmadığından aşkla, dertle canından, gönlünden olmaktaydı.

Gece gündüz, o çocuğun yolunu beklerdi. Bütün halktan göz yummuştu.

Ağlayıp duruyor, fakat onu bulamıyor, derdini kimseciklere söyleyemiyordu. Yanıp yakılmaktaydı; ne bir şey yiyordu, ne bir şey içiyordu.

Âlemde bir tek mahremi yoktu. Dertle adeta can vermekteydi.

Gece gündüz altın gibi sarı bir çehreyle yüreği yarılmış bir halde oturur; gümüş gibi gözyaşları dökerek onu bekler dururdu.

O kararsız âşık, sevgilisi bazen uzaktan geçer giderdi de onun için yaşardı.

Şehzade uzaktan göründü mü, halk birbirine girer, bir gürültüdür kopardı.

Âlemde yüzlerce kıyamet kopar, halk birbirine girip kaçışmaya başlardı.

Çavuşlar önünden, ardından giderler; her an yüzlerce kişinin kanına girerlerdi.

Tutun, kaçın sesleri ta göğe kadar çıkar, asker bir fersaha yakın bir sahayı doldururdu.

Yoksul, çavuşların sesini duyunca, elden ayaktan düşer; öyle kalakalırdı.

Aşk onu çeker çevirirdi. Kanlar içine düşer varlığını terk ederdi.

Öyle bir hale gelirdi ki, o anda onu görüp zari zari kan ağlamak için yüz binlerce göz gerekti!

O güçsüz kuvvetsiz âşık gâh morarırdı, gâh gözlerinden kanlı gözyaşları dökerdi.

Gâh gözyaşları, çektiği ahın tesiriyle donar, gâh gayretinden gözyaşları onu yakıp yandırırdı.

Yarı kesilmiş, yarı ölmüş, yarı canlı bir hale gelirdi. Hatta o kadar eli boş olurdu ki, yarı cana bile malik olamazdı.

Böyle bir yoksul, öyle bir derde düşmüştü. Hiç öyle bir şehzade elde edilebilir miydi ki?

O bihaber, yarım zerrecik bir gölgeden ibaretti. Güneşe kavuşmak istiyordu!

Şehzade bir gün askerle beraber yola çıktı. Yoksul, bunu görünce candan bir nara çekti.

Bir nara atıp kendisinden geçti. Dedi ki: “Canım gitti, aklımsa daha önce savuştu.

Niceye bir canımı yakacağım? Artık sabrım takatım kalmadı.”

O çaresiz âşık, hem bu sözleri söylemekte, hem de başını taşlara vurmaktaydı.

Bu sözü söyleyince aklı başından gitti, gözlerinden kanlı gözyaşları akmaya başladı.

Şehzadenin çavuşu bundan haberdar olunca, dervişin canına kastetti, padişahın tapısına varıp

“Padişahım,” dedi; “kararsız bir rint, şehzadeye âşık olmuş!”

Padişah bu sözü duyunca kendinden geçti. Öyle bir kızdı ki, adeta hiddetinden kafasından beyni fırladı.

“Tez,”dedi, “yürüyün, yakalayıp asın. Ayaklarını bağlayın, başını uçurun!”

Padişahın adamları derhal harekete geçtiler; o yoksulun çevresini kuşattılar.

Onu yakalayıp çeke çeke darağacının dibine götürdüler. Bütün halk onun başına üşüşmüştü ama

Ne kimse derdini biliyordu, ne de birisi çıkıp şefaat ediyordu!

Vezir, yoksulu darağacının dibine getirince, o zavallı, ayrılık ateşiyle bir ah etti.

Dedi ki: “Allah için olsun, biraz mühlet ver de, bari darağacının dibinde bir secde edeyim.”

Kızgın vezir mühlet verdi. Derviş yüzünü toprağa koydu.

Ağlamaya ve Tanrı’ya müncaata koyuldu. Secdede Tanrı’ya hacetlerini söylemeye başladı.

Dedi ki: “Yarabbi, padişah beni suçsuz öldürmek istiyor.

Lütfet de, can vermeden evvel bir kere daha bana o çocuğun yüzünü göster!

Bir kere daha onun yüzünü doya doay göreyim de, yüzüne baka baka canımı feda edeyim.

O şehzadenin yüzünü görürsem, yüz binlerce canım olsa, seve seve veririm.

Padişahım, kul senden hacet istemekte. Âşıktır o kul ve senin yolunda öldürülüyor.

Hâlâ bu kapının kuluyum ben. Âşık oldum ama, kâfir olmadım henüz!

Sen yüz binlerce haceti reva edersin. Benim muradımı da ver, beni de maksadıma eriştir!”

O yol mazlumu hacetini isteyince, oku hedefe vardı.

Vezir gizlice bu sözleri duydu. O yoksulun derdiyle dertlendi.

Padişahın tapısına varıp ağlamaya başladı, o biçare âşıkın halini anlattı.

Padişah da dertlendi, acıdı, kızgınlığı gitti; onu affetmeyi kurdu.

Şehzadeye dedi ki: “O elden ayaktan düşmüş biçareden baş çevirme!

Hemen kalk, darağacının dibine var. O dertlinin yanına git!

Âşıkına seslen. O, senin âşıkındır, gönlünü al biçarenin.

Senin bir hayli kahrını çekti; ona lütfet. Senin zehrini tattı; ona şerbet sun!

Onu yerden kaldır, gül bahçesine götür. Sonra da al, bana getir.”

Yusuf’a benzer şehzade, yoksulu vuslatına erdirmek üzere yola düştü.

O ateş yüzlü güneş, zerresine kavuşmak için yola çıktı.

O incilerle dolu deniz, katresini kendisine ulaştırmaya niyetlendi.

Nihayet o şehzade darağacının dibine vardı. Kıyamet gibi bir fitnedir uyandı.

O yoksulu, ölüm toprağına düşmüş, yüzükoyun topraklara döşenmiş buldu.

Toprak, gözlerinden akan kanlı gözyaşlarıyla ıslanmış, balçık haline gelmişti. Bütün âlem de, adeta onun hasretine düşmüştü.

Yoksul mahvolmuştu, yok olmuştu. Bundan daha beter ne olur? İşte o beter hale de gelmişti o!

Şehzade o kanlara düşmüş zavallıyı görünce gözleri yaşardı.

Gözyaşlarını askere göstermemek, ağladığını onlardan gizlemek istedi ama, mümkün olmadı.

O anda gözyaşları yağmur gibi akmaya başladı. Gönlünde yüzlerce cihanı dolduran dertler meydana geldi.

Aşkta doğru olan âşıkın sevgilisi kalkar, ayağıyla âşıkının başucuna gelir.

Âşık oldun da, aşkın da doğru mu; maşukun sana âşık olur.

Nihayet o güneşe benzeyen şehzade lütfedip yoksula seslendi, onu çağırdı.

Yoksul, şehzadenin sesini duymuştu, fakat yüzünü pek uzaktan görmüştü.

Topraktan yüzünü kaldırır kaldırmaz karşısında padişahının yüzünü gördü.

Tutuşup yanan ateş, deniz suyuna bile kavuşsa, yine sönmez, yanar. Yanar ama, yalımı görünmez!

O âşık derviş de bir ateşti. Adeta denize kavuştu, hoş bir hale geldi.

Canı dudağına geldi de dedi ki: “Padişahım, mademki beni böyle öldürmek elinde;

Bu güçlü kuvvetli askerlere ne hacet var?” Bu sözü söyler söylemez yoklara karıştı, sanki hiç dünya gelmemişti!

Bir nara attı, can verip öldü. Bir mum gibi gülümsedi, geçti gitti!

Sevgilisine kavuştuğunu anlar anlamaz, hiçbir ilişiği kalmadı, yok oluverdi!

Yolcular bilirler, dert meydanında aşkın meydana getirdiği yokluk, erlere neler etmiştir.

Bütün erler, bu yolda yok oldular da Hak eşiğinde Hakk’ı anladılar, bildiler.[4]

Ey varlığı yoklukla karışmış olan, senin lezzetini de elemle karıştırmışlar.

Bir zaman altüst olmadıkça, huzur ve istirahatten nasıl haber alabilirsin ki?

Böyle bir kimyayı elde etmek, bu hale bürünmek istemezsen bile, hiç olmazsa bir an olsun, seyretmeye gel!

Telaş içinde ellerini açmış, bir şimşek gibi sıçramışsın ama, asıl şimşeğin karşısına gelince elini, kolunu bağlamış, kalakalmışsın!

Bu senin işin değil ama, yine de ercesine gel. Aklını yak, yiğitçe gir içeri!

Nice bir düşüneceksin? Benim gibi kendinden geç. Bir an olsun kendini bir iyice düşün.

Son nefese kadar bir an olur da yokluğa kavuşursan, en yüce zevki bulur, varlığını terk eder, yokluk makamına erersin.

Yokluk güneşi doğup üstüme vuralı, onun ziyasına nispetle iki cihan da gözüme bir pencerenin parıltısından daha az görünmekte!

O güneşin ziyasını göreli ben kalmadım. Su yine suya kavuştu gitti!

Benden başka her şey yok oldu. Benim de varlığım kalmadı. Artık benim hayrım da akıldan üstündür, şerrim de; akıl ne hayrımdan haberdardır, ne şerrimden!

Neyim varsa hepsini aldım, getirdim, oynadım, yutuldum. Hepsini bir kara suyun içine attım, hepsinden de kurtuldum.

Mahvoldum, kendimi kaybettim, hiçbir şey kalmadı. Gönlümde zerre kadar gam gussa yok!

Bir katreydim; sır denizine kavuştum, yok oldum. Artık o katreyi bulmana imkân yok!

Yok olmak herkesin işi değil... değil ama, ben yoklukta kayboldum, yokluğa erdim; benim gibi bu makama eren çok kişi var!
Balıktan aya kadar şu âlemde bu makama varıp yok olmayı istemeyen kimdir?

Hikâye

Temiz dinli biri, Nuri’den sordu: “Bizden vuslat makamına kadar giden yol, nasıl bir yoldur, o yola nasıl gidilir?”
Nuri dedi ki: “Ateşten ve nurdan yedi deniz var. Bu çok uzak yolu aşmamız lazım!
O yedi denizi geçtin mi, birkaç balığa sataşırsın ki, onlar seni bir nefeste yutarlar.
Hele bir balık vardır ki, ne başı görünür, ne ayağı. Durağı istiğna denizindedir.
Ejderha gibi iki âlemi de sömürür. Bir nefeste bütün halkı çeker, yutar!”

Otuzuncu Makale

Bu sözleri duyan ova kuşlarının ciğerleri kan kesildi. Hepsi de başlarını eğdiler.

Bu çekilmesi zor olan yayın, öyle bir avuç güçsüz kuvvetsiz kişinin kolunun harcı olmadığını hepsi de anladı.

Bu sözleri duyunca kararları kalmadı. O konakta bir haylisi öldü gitti.

Öbür kuşlar hayretler içinde bu konaktan yola düştüler.

4455 Yıllarca yokuşlarda, inişlerde uçtular. O yolda uzun bir ömür harcettiler.

Bu yolda onlara yüz gösteren şeyleri anlatmaya imkân mı var?

Sen de bir gün olur, bu yola düşersen, sarp geçitlerini birer birer görür, anlarsın.

İşte o vakit onların başına gelenleri anlar, ne hale düştüklerini, nasıl dönüp dolaştıklarını apaydın bilirsin.

Nihayet o kuşların pek azı tapıya varabildi.

4460 O kuşların pek azı o makama erişti. Binde biri ancak yol aldı, oraya vardı.

Bir kısmı denizlerde boğulup kaldı. Bir kısmı yollarda kaybolup gitti.

Bazısı yüce dağların tepelerinde sıcaktan susuz can verdi.

Bazısının güneşin hararetiyle kanatları yandı, yürekleri kebap oldu.

Bir kısmını da yoldaki aslanlar, kaplanlar bir an içinde rezilce paraladılar, mahvettiler.

Bazısıysa kötü suların çamurlarına saplanıp kayboldu gitti.

Bazıları o çöllerde susadılar. Dudakları kupkuru olarak denize vardılar, yine de eziyetlerle susuz öldüler!

Bir kısmı bir tane sevdasıyla delicesine kendisini öldürdü.

Bir kısmı ağır hastalıklara uğradı, geri kalıp kafileden ayrıldı.

Bir kısmı yoldaki acayip şeylere daldı, oralarda kalakaldı.

Bir kısmı da seyre, çalgıya, çengiye kapıldı; başını eğdi, varacağı yeri aramadan vazgeçti.

Nihayet yüz binlerce kuştan ancak bir tanesi dönmedi. Bu suretle oraya yalnız otuz kuş varabildi.

Yola giden kuşlar bir âlemi dolduruyordu. Fakat nihayet otuz kuş oraya vardı.

Gönülleri kırık, canları ezgin, bedenleri yorgun, kolsuz kanatsız kalmış, hasta ve perişan bir halde otuz kuş.

Öyle bir tapı gördüler ki, anlatılmasının imkânı yok. Aklın idrakinden çok yüce!

O âlemde bir kere istiğna kıvılcımı çakıp parladı mı, bir solukta yüzlerce âlemi yakıyor!

Yüz binlerce güneş, yüz binlerce ay ve yıldızla.

Hep bir arada... bunları görüp şaşırdılar... Zerre gibi ayaklarını vurarak kalakaldılar!

Hepsi de, “Ne şaşılacak şey,” dediler; “güneş bile bu tapıda bir zerre gibi mahvolmuş.

Nerde biz burada görüneceğiz? Kim bize aldırış edecek? Yazık oldu yoldaki emeklerimize...

Kendimizden ümit kestik artık. Burası sandığımız âlemden değilmiş!

Burada dokuz kat gök, bir zerrecik topraktan ibaret. Artık biz, ha olmuşuz, ha olmamışız; kimin umurunda?”

Bütün kuşlar ümitsiz, gönülsüz bir hale geldi. Adeta yarı kesilmiş kuşlara döndüler.

Mahvoldular, kendilerini kaybettiler, varlıkları hiç kalmadı. Böylece yine bir zaman gelip geçti.

Nihayet o yüce tapıdan ansızın bir yüce çavuş çıkageldi.

Perişan bir hale düşen, kolsuz kanatsız, cansız gönülsüz kalan, tenleri yanıp eriyen bu biçare otuz kuşu gördü.

Hepsi de tepeden tırnağa kadar şaşırmış kalmıştı. Ellerinde bir şeyleri yoktu. Kolsuz kanatsız bir haldeydiler.

Dedi ki: “Ey kavim, kendinize gelin! Hangi şehirdensiniz siz? Bu konağa niçin geldiniz?

Elinizde ne kâr var, ne ziyan. Bu çeşit kuşlar içinde sizin adınız ne, yeriniz yurdunuz neresi?

Âlemde size kim derler? Siz bir avuç güçsüz kuvvetsiz kuşsunuz, buraya ne yapmaya geldiniz?”

Hepsi birden, “Biz buraya, Simurg padişahımız olsun diye geldik.

Hepimiz de bu tapının biçareleriyiz. O yolun âşıkları, kararsızlarıyız.

Bir müddettir ki, bu yola düştük Binlerce kuştuk, ancak otuzumuz kaldı, bu tapıya gelebildi.

Bu tapıda huzura ereriz ümidiyle uzak yollardan geldik

Umarız ki, padişahımız zahmetimizi takdir eder de nihayet bize lütuflarda bulunur, derdimize derman olur.”

Çavuş dedi ki: “A başı dönmüş sersemler, a çamur haline gelmiş, gönül kanına bulanmış biçareler,

Siz âlemde ister olun, ister olmayın; zaten ebedi padişah odur.

Yüz binlerce cihan ordularla dolsa, hepsi de bu padişahın tapısında bir karınca değerindedir ancak!

Sizden bir soluktan başka ne çıkabilir ki? Siz bir avuç yok yoksuldan ibaretsiniz. Dönün geriye!”

Bu sözden öyle bir meyus oldular ki, her biri adeta öldü, hiç yaşamamışa döndü!

Hep birden dediler ki: “Eğer bu ulu padişah, bizi horlukla gerisingeri yollar, yine yollara düşürürse, eyvah bize!

Fakat ondan kimseye bir kötülük gelemez ki, hatta birisini aşağılatsa bile, bu aşağılık, değil mi ki ondan geliyor, yüceliktir!”

Hikâye

Mecnun dedi ki: “Bütün yeryüzündekiler, her an bana aferin deseler, her an beni beğenseler ne çıkar?

Ben kimsenin takdirini istemem. Benim methim, Leylâ’nın sövüp saymasıdır, bu yeter bana!

Onun bir sövmesi, yüzlerce övgüden daha hoştur. Onun adı, âlem saltanatından daha iyidir!

Ey aziz, sana yolumu yordamımı söyledim işte. Horlasa da ne çıkar ki?”

Yücelik kıvılcımı çaktı mı, bütün canları kökünden yaktı, yandırdı mı...

Can yüzlerce elemle yanıp giderse, ne olur ki? Yanıp gittikten sonra yüceliğin ne faydası var, horluğun ne zararı?

Kuşlar, o yanıp yakılan biçareler, bu sefer dile gelip dediler ki: “Canımızı, yanıp tutuşan ateşe atmaya hazırız biz.

Hiç pervane, ateşten bezer mi? Onun huzuru ateştedir zaten.

Sevgilinin vuslatına erişemesek de, bari yanarız. İşte bu da bir iştir!

Bu tapıya erişmemiz mümkün değilse bile geri dönmeyi gönlümüz istemiyor!”

Hikâye

Bütün uçan mahlukat, pervanenin yanıp yakıldığını görerek

Hep birden dediler ki: “A zayıf pervane, niceye bir tatlı canınla oynayacaksın?

Öyle de mumun vuslatına erişemeyeceksin, böyle de... bari bu olmayacak şey uğrunda bilgisizlikle can verme!”

Pervane bu sözü duyunca, sarhoş ve harap bir hale geldi. Derhal cevap verdi:

“Evet ama, ona varamasam bile arıyor, soruyorum ya. Âşıka bu da kâfidir.”

Oradaki kuşların hepsi de Simurg’un aşkının eriydiler. Ercesine gelmişler, baştan ayağa kadar derde dalmışlardı.

Naz ve istiğna hadden aşırıydı ama, yeniden yeniye lütuflar da vardı.

Bir lütuf müjdecisi gelip bir kapı açtı, her anda yüzlerce perdeyi açıp bunları içeriye aldı.

Hepsini yakınlık mesnedine oturttular; heybet ve yücelik tahtına geçirdiler.

Hepsinin önüne bir kâğıt koydular, “Bunları sonuna kadar süzün, okuyun.” dediler.

O kâğıtlarda ne yazılıydı? Misal olarak söyleyeceğimiz şu hikâyeden belli olur:

Hikâye

Güzelliğine kem göz değmesin diye, önünde yıldızların bile çöreotu gibi yanıp yakıldığı Yusuf'u on kardeşi satılığa çıkardılar.

Mısır azizi, Yusuf'u onlardan alırken fiyatı pek ucuz buldu. Caymasınlar diye, sattıklarına dair onlardan bir kâğıt istedi.

Onlara bir satış kâğıdı yazdırdı; on kardeşi de şahit tuttu.

Aziz, Yusuf'u alınca, o satış kâğıdı da Yusuf'un eline geçti.

Nihayet Yusuf padişah olunca, on kardeş oraya geldiler.

Yusuf'u gördüler, ama tanımadılar. Huzuruna vardılar;

Canlarına bir çare aradılar. Şereflerinden vazgeçtiler, ekmek istediler.

Yusuf-u Sıddıyk dedi ki: "Ben de İbranice yazılmış bir yazı var;

Adamlarımdan hiç kimse okuyamadı. Siz okuyabilirseniz, size birçok ekmek veririm."

Hepsi de İbranice bildiklerinden sevindiler, "Padişahım, getir yazıyı." dediler.

Yusuf onların yazdıkları kâğıdı onlara verince, bedenlerine bir titremedir düştü.

Ne o yazıyı okuyabildiler, ne de bu hususta bir şey söyleyebildiler.

Hepsi dertlendiler, eseflendiler. Yusuf'a yaptıklarını düşünüp perişan oldular.

Hepsinin de dilleri tutuldu. Bu işe adamakıllı canları sıkıldı.

Yusuf dedi ki: "Sanki aklınız başınızdan gitti. Tam kâğıdı okuyacağınız zaman neden böyle sustunuz kaldınız?"

Dediler ki: "Ölsek, boynumuz vurulsa, bu kâğıdı okumadan yeğ!"

O otuz kuş da önlerine konan kâğıtlardaki yazılara bakınca bu hale geldiler işte.

Başlarına gelenlerin hepsi güç şeylerdi; fakat bu onlara hepsinden güç geldi. O tutsaklar, kâğıtlara bir iyice bakınca

Gördüler ki, ne yapmışlar, ne etmişlerse, hepsi de önden sona kadar o kâğıtlarda yazılı!

Bir yol düzüp gitmişler, Yusuflarını onlar da kuyuya atmışlardı!

Fakat çaresiz, Yusuf'un padişah olacak, senden ileri geçecek, sana hüküm yürütecektir.

Sen de sonunda hem yoksul düşecek, hem aç kalacak, onun önüne çırçıplak çıkacaksın!

Mademki sonunda işin ona düşecek, neden onu ucuza satarsın ki?

O kuşların utanmadan canları tamamıyla yok oldu, tenleri tutyaya döndü.

Her şeyden temizlenip arındılar da, ondan sonra o tapının nuru ile hepsi yeniden can buldular.

Yine yeniden can bulup, yeniden kul kesildiler. Yine bir başka çeşit hayranlığa düştüler.

Eskiden yaptıkları da, yapmadıkları da temizlendi, hatırlarından silinip arındı.

Yakınlık güneşi doğdu, üstlerine ışık saldı. Onun ışığıyla hepsinin de canı parladı.

Cihan Simurg'unun yüzü aksetti, o anda o nurun aksiyle Simurg'un yüzünü gördüler.

Fakat Simurg'a bakınca gördüler ki, Simurg o otuz kuştan ibaret. Bunda şüphe yok!

Başları döndü; şaşırıp kaldılar; ne olduklarını bir türlü anlayamadılar.

Kendilerini Simurg olarak gördüler. Esasen sen Simurg'sun, Simurg senden ibarettir.

Kuşlar Simurg'a bakınca orada ancak kendilerini gördüler.

Kendilerine bakınca da orada Simurg'u gördüler!

Bir anda Simurg'a da baktılar, kendilerine de. Bu sefer her iki bakışta da gördükleri, eksiksiz artıksız bir Simurg'dan ibaretti!

Yusuf'un canını horlukla yakıp yandırmışlar, sonra da onu değersiz bir pula satıvermişlerdi!

A adam olmayan yoksul, sen bilmiyorsun ama, her an bir Yusuf'u satıp durmadasın.

Bu oydu, o da bu! Bunu iki âlemde de bir kimse bile duymamış, işitmemiştir!

Hepsi de hayret denizine daldı. Kendilerini düşüncesiz bir düşünceye kaptırdılar!

Bu hali hiç anlamadılar. Dilsiz dudaksız o tapıdan sordular.

Bu pek gizli şeyin ne olduğunu sordular. Benlik senlik ahvalini öğrenmek istediler.

O tapıdan dilsiz dudaksız bir ses geldi: “Güneşe benzeyen bu tapı, bir aynadır.
Kim gelir, bakarsa, orada kendisini görür. Kendisi candan, tenden ibarettir; orada da canını, tenini seyreder!
Siz buraya otuz kuş olarak geldiniz. Bu aynada da otuz suret peydahlandı.
Kırk yahut elli kuş gelse, kendilerinden varlık perdesi kalktı mı, kırk yahut elli kuş görürler!
Daha çok kuş gelse, yine kendilerini görür, kendilerini seyrederler!
Yoksa kimde o göz var ki, bizi görebilsin. Bir adamın gözü nasıl olur da ta Süreyya burcuna varır, o yıldız kümesini açıkça görür!
Demirci örsünü kaldırıp götüren bir karınca, dişiyle bir fil yakalayıp taşıyan sinek gördün mü hiç?
Önce ne bilirsen bil; gördün mü anlarsın ki, görgün, bildiğine hiç benzemiyor. Dediğin, işittiğin sözler de ondan bambaşka!
Herkes bizim ef’al vadimizde yürümüş gitmiş, sıfat ve zat vadisine gelince uyumuş kalmıştır!
Bunca vadiler, bu kadar adam gördünüz;
Nihayet otuzunuz da hayretlere dalıp kaldınız. Ne gönlünüz kaldı, ne sabrınız; hayran oldunuz, hayran!
Fakat asıl biz, Simurg olmaya layıkız. Çünkü hakikaten simurguz biz!
Yüzlerce yüceliğe erdiniz, yüzlerce naz ve naim elde ettiniz de bizde mahvoldunuz. Sonra da yine bizde kendinizi buldunuz!”
Hâsılı, onda ebedi olarak mahvoldular. Gölge, güneşte kaybolup gitti vesselam!
Yolda giderlerken birçok söz söylüyorlardı. Fakat o tapıya vardılar mı, ne söz kaldı, ne ses. Ne baş kaldı, ne beyin!
Hulâsa burada söz kısaldı, söylemeye imkân yok. Kılavuz da kalmadı, yolcu da, hatta yol da!

Hikâye

Bir ateş yakıp Hallac’ı içine attılar. Tamamıyla yandı, kül oldu.

Bir âşık eline bir sopa alıp o külün başına oturdu.

Külü karıştırmaya, dilini ateş gibi açıp

Söylenmeye başladı. Diyordu ki: Doğru söyleyin, o Ene’l Hak diyen nerde?

Ne söylediysen, ne duyduysan, ne bildiysen, ne gördüysen hepsi de

Masalın başlangıcından başka bir şey değil! Mahvol, mahvol... yerin bu yıkık yer değil senin!

Asıl gerek, hiçbir şeye aldırış etmeyen tertemiz asıl gerek. Feri olmuş, olmamış; ne zararı var

Mademki hakiki güneş zeval bulmuyor; söyle: Ne zerre kalsın, ne gölge.

Otuz Birinci Makale

Yüz binlerce asır geldi geçti. O asırlar zamansızdı. Ne ilerisi vardı onların, ne gerisi!

Sonra o fani kuşlara lütfedip bu yokluk âleminden tekrar kendilerine gelmeye izin verdiler.

Hepsi de kendilerinden geçmiş oldukları halde, kendilerine geldiler. Yokluktan sonra varlığa erdiler.

İster geçmişlerden olsun, ister şimdikilerden, hiç kimse asla bu yokluktan, bu varlıktan söz söyleyemez!

Bu makam, nasıl nazardan uzaksa, vasfedilmekten, haber verilmekten de öyle uzaktır.

Fakat bizimle sohbet edenler, fenadan sonraki bakayı misal yoluyla anlatmamızı istediler.

İmkân mı var? Burada nasıl anlatırım bu makamı? Bunu anlatmak için yeni bir kitap yazmak lazım!

Çünkü fenadan sonraki bakanın sırlarını, ancak bu sırlara layık olan bilir.

Varlıkla yokluğa mukayyetken, nerden bu konağa ayak basacaksın?

Yola düştün de; o da kalmadı, bu da kalmadı mı, yine başına gelecek ne işler var; ben görüyorum!

Bu durağın yolu uzundur. Canını yol haline getir de yürü. Canın yol haline geldi mi, işte o vakit o durağa doğru yol al!

Bu konaktan o konağa varırsan, yolda canlar feda eder, oraya cansız gönülsüz varırsın.

Ben görüyorum; yolda başına ne işler gelecek? A ahmak, nasıl oluyor da uykun geliyor?

Tanrı, yüzlerce naz ve naimiyle bir nutfedir yetiştirir. Nihayet o nutfe, akıllı ve iş görür bir hale gelir,

Onu sırlarına mahrem eder. Ona kendi işine dair marifet ihsan eyler.

Ondan sonra ölümle onu tamamıyla mahveder. Bütün o yüceliklerden sonra, aşağılıklara fırlatır atar!

Onu o yolda bir avuç toprak haline getirir. Ondan sonra da yine kaç kere yok eder!

O yokluk âleminde ona yüzlerce sır saçar. Bu sırları onun varlığı olmaksızın ona bildirir!

Bundan sonra da yine ona adamakıllı bir varlık ihsan eder; o aşağılığı, onu yüceliğin ta kendisi yapar.

Önünde ne var; ne bilirsin sen? Kendine gel de bir kendini düşün bakalım!

Canın yolun merdudu olmadıkça, bu makamda nerden padişahın makbulü olacaksın?

Yokluğa dalıp tamamıyla kaybolmadıkça, varlığa erişip oradaki doğruluğu asla göremezsin!

Önce kendini horlukla kaldırıp yola atmalısın ki, vakti gelince seni tutsun, ansızın yüceltiversin!

Yok ol da, varlığın ardından gelsin, erişsin. Sen varken var olan, sana nasıl gelir, ulaşır?

Horlukla fena makamına varıp mahvolmadıkça, bakaya erişip nefy âleminden ispat âlemine nerden varacaksın?

Hikâye

Bütün âleme hükmeden bir padişah vardı. Buyruğu yedi iklimde de yürürdü.

Buyruk yürütmede adeta bir İskender'di. Kaf'tan Kaf'a bütün âlem onun askeriydi.

Şanı, şerefi ayı gölgede bırakmıştı. Ay, o yüceliği görüp yüzünü o tapının toprağına vurmuştu.

Bu padişahın bir de yüce, akıllı, en ince işleri bilir veziri vardı.

O itibarlı vezirin bir oğlu vardı ki, âlemin bütün güzelliği, onun yüzüne vakfolmuştu adeta.

Hiç kimse onun güzelliğine sahip bir güzel görmemişti. Hiçbir güzel de bu derece yüceliğe erişmemişti.

O gönülleri aydınlatan güzel, güzelliği yüzünden gündüzün dışarı çıkamazdı.

Şayet o ay, gündüzün görünse, âlemde yüzlerce kıyametler kopardı.

Kutluluk ve güzellik âleminde ebediyen onun gibi güzel bir insan doğamaz!

O delikanlının güneş gibi bir yüzü, misk gibi güzel kokulu ve simsiyah saçları vardı.

Güneşe tuttuğu şemsiye misktendi. Abıhayat, dudağına susamış, dudakları kupkuru bir hale gelmişti.

Ağzı adeta güneşteki bir zerreye benzerdi.

Onun zerresi halka bir fitneydi. Otuz tane yıldız da o zerrede kaybolmuştu!

O otuz yıldız bir zerrenin içinde kaybolmuştu ama, yıldızlar gibi de âleme yol gösterirdi!

Saçları kendini beğenip baş kaldırmış, sonra da yine baş çekerek arkaya doğru düşüvermişti!

O gümüş bedenli güzelin saçlarının her kıvrımı, yüzlerce can âleminin saflarını birbirine katar, kırar geçirirdi.

Zülfü ruhunda yüzlerce mensubeye sahipti; her telinde yüzlerce şaşılacak şey vardı!

Kaşları yay gibiydi, fakat kimin kolunda o kuvvet vardı ki, o yayları büksün!

Nergis gözleri dilberliğe ait afsunlar okurdu. Her kirpiğiyle yüzlerce sihirbazlıklarda bulunurdu.

Lâl dudakları abıhayat kaynağıydı. Hem şekerden tatlıydı, hem kenarlarında yeni yetişmiş çimenler vardı.

Yeni terlemiş bıyık ve sakalı, güzellik yüzünün kızıllığıydı adeta. O güzelim tüyler, sanki güzellik ve şeref kaynağında bir duduydu!

Misk gibi beni “cemal” (güzellik) kelimesinin noktasıydı. Geçmiş zaman da o bene sığınmıştı, gelecek zaman da. Sanki geçmiş ve gelecek zaman, o ben yüzünden içinde bulunduğumuz bir an haline gelmişti.

O güzel delikanlıyı ömrümce övsem, yine anlatıp bitirmeme imkân yok!

Padişah bu çocuğun aşkıyla sarhoş olmuş, bu sevda belasıyla elden çıkmıştı.

Padişahın kadri yüceydi ama, o dolunayın derdiyle adeta hilale dönmüştü.

Delikanlının aşkına öyle bir dalmıştı ki, varlığından bir haber bile gelmiyordu.

Çocuğu bir an bile görmese, gönlü kan ırmağı haline gelirdi.

Ne onsuz bir an kararı vardı, ne bu aşk yüzünden bir zaman sabrı!

Gece gündüz bir an bile onsuz duramaz, eğlenemezdi. Geceleyin de munisi oydu, gündüzün de!

Uzun günlerde bile onu huzurunda oturtur, ta akşama kadar o ay yüzlüye sırlar açar, dertler dökerdi.

Karanlık bastı da gece oldu mu, padişahın ne uykusu kalırdı, ne kararı!

Delikanlı padişahın huzurunda yatar, uyur, padişah da boyuna ona bakar dururdu.

O güzel, mum ışığı altında uyur, padişah da bütün gece ona bekçilik ederdi.

O ay yüzlünün yüzüne dalar, her an yüz çeşit kan ağlardı.

Gâh yüzüne güller saçar, gâh saçındaki tozu silker,

Gâh aşk derdiyle bulut gibi yağmurlar yağdırır, ağladığına esef bile etmeden yüzüne gözyaşlarını serperdi!

Gâh o ay yüzlünün güzelliğini seyrederdi, gâh yüzüne bakıp kadeh kaldırır, dem çekerdi! Onu bir an bile kendisinden ayırmazdı. Padişah neredeyse, o da oradaydı.

Delikanlı daima huzurda oturmayı istemiyordu!

Anası, babası bir an olsun, oğullarının yüzünü görmek istiyorlardı.

Fakat padişahın korkusuyla bunu açmaya bile takatleri yoktu.

Delikanlı bir an padişahın huzurundan ayrılırsa, padişah belki kıskançlıkla çocuğun boynunu vurdururdu!

Saraya yakın bir komşu vardı. O komşunun da güneş yüzlü güzel bir kızı vardı.

Delikanlı bu kızı görüp âşık oluverdi. Aşkı gittikçe kızıştı. Müşkül bir işe düştü.

Bir gece o kızla beraber oturdu. Yüzü gibi güzel bir meclis kurdu.

Padişahtan gizlice onunla buluştu. Fakat padişah da, tesadüf bu ya, o gece sarhoştu.

Gece yarısı yarı sarhoş bir halde yatağından kalktı, eline bir hançer alıp yürüdü.
Delikanlıyı bir hayli aradı, taradı, bulamadı. Nihayet, bulunduğu tarafa doğru koştu.
Bir de baktı ki, delikanlı bir kızla oturuyor. İkisi de birbirlerine gönül vermişler!
Padişah bunu görünce, kıskançlık ateşi ta ciğerine kadar tesir etti.
Âşık, hem aşk sarhoşu, hem padişah. Artık böyle bir âşıkın maşuku, başka maşuklara benzer mi?
Kendi kendisine "Benim gibi bir padişahı bıraktı da, nasıl başkasını seçti? İşte sana aptallığın ta kendisi!
Ben ona neler yaptım, ne ihsanlarda bulundum. Kimse kimseye asla bu çeşit ihsanlarda bulunmamıştır.
O da bunlara karşılık, bana bu işi yapıyor ha. Söyle, yapsın. Hakikaten de pek tatlı bir işe girişmiş!
Hazinelerin anahtarları onun elinde. Âlemin başı dik erleri, huzurunda eğiliyorlar.
Hem hemdemim, hem sırdaşım. Hem derdim, hem merhemim!
Sonra da gizlice bir yoksulla düşüp kalksın, öyle mi? Şimdicek ben onun vücudunu dünyadan kaldırayım da görsün!" dedi.
Ve derhal delikanlının tutulup adamakıllı bağlanmasını emretti.
Bağlandıktan sonra bir iyice dövdü. Yolda, topraklar içinde o gümüş beden, padişahın kırbacından gömgök oldu!
Ondan sonra sokak ortasında darağacına çekmelerini buyurdu.
Dedi ki: "Önce derisini yüzün. Sonra da baş aşağı darağacına asın!
Herkes görsün de padişaha mahrem olan, bir an bile başkasına bakmasın!"
Delikanlıyı hakaretle yakalayıp derisini yüzmek ve asmak için darağacına sürüklediler.
Vezir bunu duyup başına topraklar saçtı. "Babasının canı," dedi...
"Bu başına gelen iş, nasıl iş? Nasıl bir kaderin varmış ki, padişah sana düşman kesildi!"
Orada padişahın on kölesi vardı; padişahın emrini yerine getirmeye, delikanlıyı mahvetmeye hazırlandılar.

Vezir bağrı başlı, gözü yaşlı bir halde gelip, onuna da birer şebçerağ incisi verdi.
Dedi ki: “Padişah bu gece sarhoş. Bu çocuğun pek o kadar suçu yok!
Ayılınca hem pişman olur, hem kararı, takatı kalmaz,
Onu yüz kişi öldürmüş olsa, birini bile sağ bırakmaz; bundan hiç şüpheniz olmasın.”
Köleler hep birden dediler ki: “İyi ama, ya padişah buraya gelir de darağacında kimseyi görmezse.
O zaman derhal bizim kanlarımızı döker, yerleri kan ırmağıyla sular. Baş aşağı bizi darağacına çektirir.”
Vezir bir çare buldu. Zindandan kanlı katil bir adam getirtti. Sarımsak soyar gibi onun derisini yüzdüler.
Darağacına baş aşağı asakoydular, toprak o biçarenin kanıyla gül gül oldu, kızardı.
Oğlunu da eve götürüp gizledi. “Bakalım, perde ardından ne doğar?” diyordu!
Padişah ertesi gün ayılınca hâlâ öfkeliydi. Öfkesinden eskisi gibi ciğeri yanıyordu.
Köleleri çağırdı; “O köpeğe neler ettiniz?” diye sordu.
Hepsi de bir ağızdan, “Onu pazar ortasında darağacına asa koyduk.
Derisini tamamıyla yüzdük. Şimdi baş aşağı darağacında asılıdır.” dediler.
Padişah bu cevabı duyunca sevindi, o on kölenin her birine
Ağır elbiseler ihsan etti. Her biri rütbe ve mevki sahibi oldu.
“Geç vakte kadar öyle darağacında bırakın.
Halk bu hayırsız murdarı görsün de ibret alsın.” dedi.
Şehirliler bu hali duyunca dertlendiler, kederlendiler.
Bir haylisi seyretmeye geldi ama, kimse tanımıyordu ki!
Halk, darağacında derisi yüzülmüş, kanlara gark olmuş, baş aşağı asılmış bir et parçası gördü.
Büyük küçük, kim gördüyse, gizlice kan ağladı.
O gün akşama kadar, herkes o ay yüzlünün yasına battı. Şehir dertle, elemle, ahla doldu.
O gün geçince padişah sevgilisiz kaldı, yaptığına pişman oldu!

Kızgınlığı yatıştı, aşkı galebe etti. Aşk, aslan yürekli padişahı karınca haline soktu!

Padişah o Yusuf gibi güzel dilberle gece gündüz halvet olmakta,

Daima vuslat şarabıyla sarhoş olup durmaktaydı. Ayrılık sersemliğiyle oturabilir miydi hiç?

Nihayet bir an bile takatı kalmadı. İşi gücü, ancak zari zari ağlamaktı.

Ayrılıkla canı yanıyor, iştiyakından sabri, kararı kalmıyordu.

Öyle bir pişman oluş oldu ki, başını topraklara koydu, gözlerinden kanlı yaşlar saçmaya başladı.

Mavi matem elbiseleri giyindi, kan ve kül içine oturdu.

Ne bir şey yiyordu, ne bir şey içiyordu, kanlar saçan gözlerine uyku girmiyordu.

Gece olunca dışarıya çıktı, darağacının altında bulunan yabancıları dağıttı

Yalnız darağacının altına gitti, delikanlının yapıp ettiklerini hatırına getirdi.

Birer birer bunları hatırladıkça, her kılının dibinden bir feryat koptu.

Gönlüne sayıya sığmaz yaslar çöktü. Her an yeni bir matem belirdi.

O asılmış cesedin altında zari zari ağlıyor, kanlarını gözüne yüzüne sürüyordu.

Döktüğü gözyaşları hesaplansa, yüzlerce yağmurdan artıktı!

Kendisini onun altında topraklara atıyor, elinin üstünü dişleyip koparıyordu.

Bütün gece ta sabaha kadar orada kaldı. Mum gibi gözyaşı döktü, yandı, yakıldı.

Seher yeli esmeye başlayınca, uşağıyla beraber sarayına çekildi.

Tozun toprağın, külün arasına oturdu. Her an başına kadar yaslara batmaktaydı.

Böylece tam kırk gün, kırk gece geçti. Kadri yüce padişah, adeta bir kıla döndü.

Kapıyı kapamış, darağacının altına oturmuş, sevgilisini iyi etmek için kendisi hasta düşmüştü.

Kimsede cesaret yoktu ki, o kırk gün, kırk gece zarfında dudağını kıpırdatsın, ağzını açsın da padişaha bir şey söylesin.

Kırk gece geçtikten sonra da ne yiyordu, ne içiyordu. Bir gece delikanlıyı rüyada gördü.

Ay yüzü yaşlara gark olmuştu. Tepeden tırnağa kadar kanlar içindeydi.

Dedi ki: “Ey cana can katan güzelim, neden böyle baştan ayağa kadar kanlara gark oldun?”

Delikanlı cevap verdi: “Seninle biliş olduğumdan kanlara bulandım. Senin vefasızlığından bu hale düştüm.

Suçum olmadığı halde derimi yüzdürdün. Padişahım, vefakârlık bu mudur?

Dost, dostuna bunu mu yapar? Bunu, kâfir olayım ki, kâfir bile yapmaz!

Ben sana ne yaptım ki, beni darağacına astırdın. Başımı vurdurdun, baş aşağı asakoydun beni?

Ben de artık yüz çevirdim Kıyamette de öcümü alacağım.

Kıyamet kopup da adalet divanı kurulunca, Allah senden intikamımı alır.”

Padişah o ay yüzlüden bu cevabı alınca, derhal sıçrayıp uyandı. Gönlü kan kesilmişti.

Bu iş canına kâr etmişti. İşi gittikçe sarpa sarmaktaydı.

Artık adamakıllı delirdi, elden çıktı. Zayıfladı, elemlerle eş oldu.

Delilik yapısını kurdu. Ağlayıp inlemeye koyuldu.

Dedi ki: “Ey muradına ermeyen canımın canı, gönlümün varı, derdinle canım da kan kesildi, gönlüm de!

Sen benim nice derdime derman oldun da, nihayet emrimle de öldürüldün.

Kim benim gibi kendi canına kasteder? Kim kendi eliyle benim bana yaptığımı yapar?

Kanlara bulansam, yeri var. Neden sevgilimi öldürttüm ben?

Hele bir bak... neredesin ey sevgilim? Bilişlik yazısını bozma, lütfet!

Ben kötülük ettim ama, sen etme... çünkü bu kötülüğü ben bana ettim!

Canım sevgili, seni nerelerde arayayım? Bu yanıp kavrulan gönlüme bir acı, bir rahm et gel!

Ben vefasızım. Sen benden cefalar çektin. Fakat sen vefalısın, bana cefa etme!

Haberim olmadan senin kanını döktüm ama, ey sevgili, sen niceye bir benim kanımı döküp duracaksın?

Bu yanlış işi yaptığım zaman sarhoştum. Kaderim ne imiş ki, başıma bu iş geldi.

Sen ansızın beni bırakıp gittin ama, ben bu âlemde sensiz nasıl yaşayayım?

Sensiz bir an bile duramıyorum, mahvoldum. Hayatımdan ancak bir iki solukluk bir zaman kaldı.

Padişahın canı dudağına geldi. Kan diyetin olarak onu feda edecek.

Ölümümden korkmuyorum, fakat ettiğim cefadan korkuyorum.

Ebediyen özürler dilesem, yine yaptığım suçun özürünü yerine getiremem.

Keşke boğazımı kılıçlarla kesselerdi de, gönlümdeki bu dert, bu elem bitseydi.

Ey beni yoktan yaratan Tanrı, canım bu hasretle yandı. Bu hasret beni tepeden tırnağa kadar yaktı, yandırdı!

Tanrım, lütfet de artık canımı al. Çünkü gayrı tahammül edemiyorum."

Böyle söylene söylene nihayet sustu ve sükût içinde kendisini kaybetti.

Nihayet inayet çavuşu erişti. Şikâyetten sonra şükretme zamanımız geldi.

Padişahın derdi haddi aşınca, orada gizli bulunan, padişahı gözetleyen vezir, bu hali gördü.

Gidip gizlice oğlunu süsledi, giyindirdi, padişahın yanına yolladı.

Delikanlı, ay buluttan sıyrılır gibi perde ardından çıkıp padişahın huzurunda durdu. Elinde bir kefen vardı, bir de kılıç!

Padişahın huzurunda yere kapandı; yağmur gibi gözyaşları döküp ağlamaya başladı.

Padişah o ay yüzlüyü görünce... bilmem ki ne söyleyeyim?

Padişah topraklara döşendi, çocuk kanlara bulandı... bu acayip iş nasıl oldu; kim ne bilir?

Bundan sonra ne söylesem söylenmemiş demektir. İnci denizin ta dibinde, hem de delinmemiş!

Padişah sevgilisinin ayrılığından kurtulunca, her ikisi de kalkıp beraberce has odaya gittiler.

Bundan sonra kimse sırra vakıf değildir. Çünkü orası ağyarın bulunacağı yer değil ki!

Bu hususta kim bir şey söyler, bu sözü de kim duyar, işitirse; adeta o hali kör görmüş söylüyor, o sözleri sağır dinlemekte!

Ben kim oluyorum ki, bunu anlatayım? Anlatmaya kalkışsam bile, ölüm fermanımı yazdım demektir.

Oraya varmadan nasıl anlatırım? O makamın dışında kalmışım ben, bari susayım!

Buraya bir kıl bile sığmaz. Bu makamda sükûttan başka ne yapılabilir ki?

Dil kılıcının gevheri, ancak sükûttur. Bir an bile bundan başka bir şey olmasına imkan yoktur.

Süsenin de on taneden fazla dili var; ama yine de susmakta; susmaya âşık olmuş sanki!

Benden öncekilerden izin alsaydım, onu anlatmaya beni memur ederlerdi ya.

Fakat şimdi mademki sözü tamamladım, susayım bari. Çünkü iş gerek, söz değil. Niceye bir söyleyip duracağım ki?

Kitabın Bitimi

Ey Attâr, her an âleme yüz binlerce sır miski saçıp durmadasın.

Cihanın çevresi senin yüzünden güzel kokularla doldu... âlemdeki âşıklar, senin sözlerinle coştu, köpürdüler!

Gâh doğrudan doğruya aşktan dem vur. Gâh uşşak perdesine dokun. O perdeden ses çıkar!

Şiirin âşıklara sermaye verdi. Onlara daima bu kârı bağışladı.

Nasıl nur güneşte hatmolmuşsa, Mantık al-Tayr'la kuşların makamları da sende hatmoldu.

Bu kitap hayranlık yolunun makamları mıdır, yoksa perişanlık divanı mıdır?

Bu divana dert sahibi ol da gir. Canını siper et de bu meydana öyle gel!

Bu meydan, öyle bir meydandır ki, burada can bile görünmez olur. Hatta meydan bile gözden kaybolur, görünmez!

Böyle bir meydana dertsiz gidersen, sana o meydandan bir zerre toz bile yüz göstermez!

Dert düldülü adım attı mı, sen de yürü... adım atarsan, daima muradının üstüne ayak bas!

Muratsızlık sana gıda olmadıkça, şaşkın gönlün nasıl dirilir ki?

Dert sahibi ol ki, derdin sana dermandır. İki âlemde de can ilacın, derdindir.

Ey yol eri, kitabıma şiir bakımından, yahut ululukla bakma!

Defterime dertle bak da, hiç olmazsa bendeki yüz dertten birine inan!

Devlet topunu bu kitaba dertle bakan kişi çeler, ta huzura kadar sürer götürür!

Zahitlikten de vazgeç, saflıktan da. Dert lazımdır, dert. İş, düşkünlüktedir.

Kimin derdi varsa, dilerim dermanını bulmasın. Kim derde düşer de derman ararsa, dilerim gebersin, yaşamasın!

Erin susuz kalması, yemekten ve uykudan kesilmesi lazımdır. Öyle bir susamalı, öyle bir susuz kalmalı ki, ebediyen suya da erişmemeli.

Bu çeşit sözden bir koku bile almayan, âşıklar yolundan bir kıl bile elde edememiştir.

Kim bunu okuduysa, iş eri oldu. Anlayansa, muradına erişti, dileğini buldu!

Suret ehli benim sözlerime dalmış, boğulmuştur. Mana ehliyse, tam benim sırlarımın eri olanlardır.

Bu kitap zamana bir ziynettir. Hem geri kalanlara nasip vermiştir, hem ileri gidenlere!

Buz gibi donmuş kalmış bile olsan, bu kitabı gördün mü, ısınırsın. Bu kitap ateş gibidir, perdelerden bir hoşça çıkmış, görünmüştür!

Nazmımda şaşılacak bir hassa vardır. Çünkü her an biraz daha fazla ihsanda bulunur. İhsanı her an biraz daha fazlalaşır!

Müyesser olur da birçok defa okursan, şüphe yok, her defasında sana daha hoş gelir.

Naz ve naim içinde yetişen ve evde kapalı bulunan bu gelinin duvağı, yüzlerce eziyet çekmedikçe açılmaz.

Bundan sonra da kıyamete kadar, benim gibi kendinden geçmiş biri çıkıp da, sözü bu çeşit kaleme alamaz. Bu tarzda bir kitap meydana getiremez!

Ben hakikat denizlerinin incisini saçmaktayım. Söz bana verilmiştir, bende hatmolmuştur; nişanı da işte!

Kendimi bir hayli övsem de, bu övüşümü kim takdir eder?

Fakat bir insaf ehli çıkarsa, kadrimi bilir, anlar. Çünkü dolunayımın nuru gizli değildir ki!

Halimi birazcık gizli söyledim, ama sözden anlayan, şüphe yok ki, insaf eder, hak verir bana!

Halkın başına öyle mücevherler saçtım ki, ölsem gitsem bile, yine kıyamete kadar diriyim!

Hesap gününe dek halkın dilinde anılıp duracağım. Bu armağan bana yeter!

Bu dokuz daire, yerlere dökülse, bu kitabın yine bir noktası bile eksilmez!

Bu kitap birisine yol gösterdi mi, önünden perdeyi kaldırır...

Bu armağan yüzünden huzur âlemine varınca da dua edene söyle: Beni ansın, hatırlasın!

Dostlar, ben size bu gül bahçesinden güller saçtım. Siz de beni hayırla anın!

Herkes nasılsa, kendisini öyle gösterdi, bir eyyam cilvelendi, tezce gelip geçti.

Hâsılı ben de geçip gidenler gibi, can kuşunu uyuyan kişilere cilvelendirdim.

Uzun bir ömür zarfında uyumuş bile olsan, bu sözle sırlara erersin, bir an olsun gönlün uyanır.

Şüphe yok ki, ben işimin düzene gireceğini biliyorum. Elbette benim derdim de biter, dermanım da.

Nice zamandır kendimi mum gibi yakıp yandırdım da, bu suretle mum gibi bütün bir cihanı aydınlattım!

Beynim, içimin dumanıyla kandil konan yere döndü. Ben sönmez bir kandilim. Niceye bir kandillik işiyle uğraşacağım?

Gündüzleri yemeden kesildim, geceleri uykum kalmadı. Gönlümün ateşi yüzünden ciğerimdeki su bitti!

Gönlüme dedim ki: A çok söyleyen, ne vakte kadar söyleyeceksin? Sus, sırları ara, aktar!

Dedi ki: Ateşlere gark oldum, beni ayıplama... söz söylesem yanıyorum!

Can denizim yüz türlü köpürmede, nasıl tahammül edip de bir an susayım?

Bununla kimseye övünmüyorum, ancak kendimi bununla oyalıyorum!

Gönlümde bu işin derdi yok değil... var, ama niceye bir söyleyeyim? Bu işin eri değilim ki!

Bunların hepsi aslı olmayan masallardan ibarettir... erlerin işi benlikten kurtulmadır.

Bu beyhude şeylerle oyalanan gönülden ne çıkar ki? Zaten söz eskimiş, yıpranmıştır!

Derhal canı terk etmek, bütün bu beyhude sözlerden istiğfar eylemek gerek!

Can denizi niceye bir coşup duracak? Can feda etmek ve susmak lazım artık!

Hikâye

O din sırlarını bilen ulu, ölüm haline gelince dedi ki: Eğer bundan önce

Şu dinlemenin söylemeden ne kadar yüce olduğunu bilseydim, hiç ömrümü sözle telef eder miydim?

Söz iyilik bakımından altın bile olsa, o sözün söylenmemesi daha doğrudur, daha iyidir!

Erlerin payına iş düşmüştür, bizim payımızaysa söz... işte asıl dert bu!

Sende de erler gibi din derdi olsaydı, söylediğim şeyi yakıynen anlardın!

Gönlün aşinalıktan bigâneyse, ne söylersem söyleyeyim, sana masal gelir!

Sen naz ve naim içinde uyuyadur da, ben de sana tatlı tatlı masallar, hikâyeler söyleyeyim.

Attâr sana güzel masallar söyledi de, senin de güzelce uykun geldiyse, uyu. Allah rahatlık versin!

Biz çömleğe nice yağlar döktük, domuzun boynuna nice inciler taktık.

Nice defa bu sofrayı düzdük, hazırladık da, nice defalar bu sofradan aç kalktık.

Nefse nice bir sözler söyledik de tutmadı. Nice ilaçlar verdik de derman bulmadı.

Elimden hiçbir iş gelmeyeceğini gördüm de, kendimden el yudum, bir kenara çekildim!

** Beni Tanrı’nın külli rahmeti ihata ederse, ancak o rahmet Tanrı civarına götürebilir.

Önce Tanrı cezbesi lazım... yoksa bu iş benim çalışmamla düzelmeyecek!

Nefis, her an biraz daha semirmede... ıslah olmaya hiç yüzü yok!

Hiç bu sözleri duymadı, hiç ıslah olmadı... sözlerimin hepsini işitti de iyileşmedi gitti!

Ben yüzlerce zahmetle ölmedikçe, o öğüt tutmayacak. Yarabbi, sen koru!

Hikâye

İskender din yolunda ölünce, Arestatalis dedi ki: “Ey din padişahı,

Sağ oldukça daima halka öğüt verirdin. Bu öğüt bugün tamamlandı, bitti!”

Sen de ey gönül, öğüt tut. Önünde bela girdabı var. A kişi, gönlü uyanık ol, ardında ölüm var!

Ey bihaber, ben sana baştan başa bütün kuşların dillerini, sözlerini söyledim... anla!

Âşıkların arasında öyle kuşlar vardır ki, ecelden önce kafesten kurtulmuşlardır.

Hepsini başkaca anlatmak gerek; çünkü kuşların ayrı dilleri vardır,

Simurg’un huzurunda iksiri yapıp elde eden, bütün kuşların dillerini bilen, anlayan kişidir.

Sen, Yunanlıların hikmetlerinde ruhanilerin devletini nasıl bulur, elde edersin? İmkân mı var buna?

O hikmetten ayrılmadıkça, nasıl olur da dini hikmette mert olabilirsin?

Kim aşk yolunda o hikmetin adını anarsa, bu aşk divanından haberi yoktur

Marifet hakkı için burada ben, küfrün “kef”ini, felsefenin “fe”sinden ziyade severim!

Çünkü küfrün perdesi açıldı mı, küfürden çekinebilirsin.

Ama o cedel ilmi yol kesti mi, en fazla aklı başında olanlara bile zarar verir... onların bile yolunu keser!

Gönlünü o hikmetle aydınlattınsa, farkında olmadan gönlünü de yaktın gitti!

Din mumu Yunan felsefesini yakarsa, gönül mumu o felsefe bilgisiyle ziyalanmaz artık.

Ey din eri, sana pirinin hikmeti kâfidir... din derdine düş de, Yunan felsefesinin başına toprak saç!

Ey Attâr, nice bir söyleyecek, sözle oyalanıp duracaksın? Sen bu yüce işin eri değilsin!

Kendi varlığından tamamıyla çık, yoklukla toprak ol, topraklara döşen!

Her bayağı kişinin ayağı altında toprak oldun mu, yok oldun demektir... herkesin başına taç kesilirsin!

Yok ol ki, bütün yol erleri, baka âleminde ta huzura kadar sana yol versinler!

Sözün, özüne kılavuzdur... yeter bu sana! Çünkü bu söz herkesin yol piridir.
Yoldaki kuşlardan olmasam da onları andım, söyledim ya... bu da bana yetmez mi?
Nihayet elbette bana da o kervanın tozu gelir, yetişir... elbette o gidenlerden bir dert de benim payıma düşer!

Hikâye

Bir sofiye ihtiyar bir adam, “Tanrı erlerinden niceye bir bahsedip duracaksın?” dedi.
Sofi cevap verdi: “Dilim bundan hoşlanıyor... daima Tanrı erlerinden bahsetmek hoşuma gidiyor.
Onlardan olmasam bile, hiç olmazsa onlardan bahsediyorum ya... bunu candan söylüyorum; bu yüzden de gönlüm hoşlanmada!
Şekerin yalnız adını biliyorum, ama bu, ağzımda zehir olmadan daha iyi ya!”
Dîvanım baştan başa divanelikten ibaret... akıl bu sözlere yabancıdır.
Can yabancılıktan arınmadıkça bu divanelikten bir koku bile alamaz.
Şaşılacak şey! Ne kadar söyleyeceğim... niceye bir kaybetmediğim şeyi arayıp duracağım, bilmem!
Aptallıkla devleti terk ettim, ondan hiç bahsetmedim de gaflet aylaklarına ders vermeye kalkıştım.
Bana, “Ey yolunu kaybeden, kendinden bu suçunun özrünü dile.” derlerse
Bilmem ki, bu iş doğrulur mu? Yahut bu ömrüm gibi yüzlerce ömrüm olsa da, özür dilemekle geçirsem, kudretim yeter de özür dileyebilir miyim?
Bir an olsun, onun işine girişseydim, hiç böyle şiirlere dalar gider miydim ben?
Durağım onun yolunda olsaydı, şiirimin “şın”ı, daima sır kelimesinin “sin”i olurdu.
Şiir söylemek, hiçbir şey elde etmemiş olmanın delilidir. Hele kendini görmek, bilgisizlikten ibarettir.

Âlemde derdime mahrem olacak kimseyi görmediğimden, bir hayli şiir söyledim, kendimi şiirle eğledim.

Senin sırdaşın, mahremin varsa, açıl. Kanlar saç, kan ağla, sırların aslını sor, ara!

Ben de kanlar ağladım, kanlı gözyaşları saçtım da öyle bir kanı kelimelerle gizledim!

Bu engin denizi bir koklarsan, sözlerimden o kan kokusunu duyarsın.

Bid'at zehiriyle zehirlenmiş olana tiryak olarak bu yüce sözler kâfidir.

Attârım, tiryak veriyorum ama, yanmış, yakılmış bir ciğerim var. Tertemiz kan sunmadayım!

Tatsız tuzsuz, ciğeri beş para etmez nice kişiler var. Onun için yalnız başıma ciğerimi yeyip duruyorum.

Cimri karılar gibi önüme bomboş bir sofra yaymada, sonra gözyaşlarımdan ortaya bir çorba koymada;

Gönlümü de çıkarıp ekmek yerine o sofrayı donatmada, hatta bazı bazı Cebrail'i bile konuklamadayım!

Ruhülkudüs'le beraber yeyip içmekteyim. Artık her devletsizin ekmeğini kırıp ufalayabilir miyim ben?

Her kötü kişinin ekmeğini istemem. Bana bu ekmekle bu yemek kifayet eder.

Gönül zenginliği canıma can katmada; kanaat tükenmez bir hazinem.

Böyle bir hazineye sahip olan zengin, öyle her aşağılık kişinin minneti altına girer mi?

Tanrı'ya şükürler olsun, padişah sarayına mensup değilim. Öyle her hürmete layık olmayana bağlı da değilim!

Ne başımda padişah lokmasının havası var, ne kapıcının sillesini yemek korkusu.

Ben, nerde öyle herkese gönül verecek; her aşağılık kişiye efendi adını takacağım?

Hiçbir zalimin yemeğini yemediğim gibi, divan kâtiplerine ait bir mahlas bile takınmadım!

Halkla hiçbir alışverişim yok; yüzlerce belalar içindeyim de, yine de neşeliyim.

Ben bu birbirinin kötülüğünü isteyen topluluğa boş verdim... adımı ister iyi taksınlar, ister kötü!

Övdüğüm, ancak yüce himmetimdir ve bu da yeter bana. Ruhumun gıdası, aynı zamanda cismime de gıda oluyor. Bu kâfi!

Önce gelenler, beni tapılarına götürdüler, ama bu kendini görenlerle ben niceye bir uğraşacağım!

Ben kendi derdime düşmüş, öyle aciz bir hale gelmişim ki, bütün âlemden elimi çekmişim.

Eğer derdimden nasıl acıklandığımı duysaydın, bana benden ziyade şaşardın.

Cismim de gitti, canım da. Cismimden, canımdan bana kalan pay, ancak dert ve acıklanma!

Hikâye

Bir yol eri, insanı kıvrandıran ölüm haline düşmüştü. Dedi ki: Bende hiç yol azığı yok.

Yalnız utangaçlık teriyle bir avuç toprağı sulayıp yoğurdum, bir kerpiç haline getirdim.

Gözyaşlarımı da bir şişeye topladım. Sonra bir de kefen olarak yamalı hırka diktim.

Önce, beni o gözyaşıyla yıkayın, o kerpiçi başımın altına koyun.

Kefenimi gözyaşlarımla ıslattım, yıkadım. Ona baştan başa, “yazıklar olsun.” diye yazdım!

Onu da temizce vücuduma sarın... hemen toprağa bırakıverin beni!

Bunları yaptınız mı, artık kıyamete kadar mezarıma bulutlardan yalnız dert ve teessüf yağar.

Bilir misin bu kadar teessüf neden? Bir sinek rüzgârla beraber yaşayamaz ki!

Gölge güneşin vuslatını istemekte... fakat ulaşamaz. İşte sana olmayacak bir şey!

Bunun olmayacağı meydanda... meydanda ama, onun bu olmayacak şeyle uğraşmadan başka bir işi gücü yok!

Kim böyle bir düşünceye dalarsa, artık bundan daha iyi ne vardır ki, onu düşünsün?

Her an, bir an öncekinden daha sarp, daha güç bir müşküle çatmaktayım; fakat gönlümü bu müşküllerden nasıl kurtarayım? İmkân yok ki!

Kimdir benim gibi tek ve tenha kalan; denizin de dibine daldığı halde susuz ve dudakları kupkuru bulunan?

Ne kimse sırdaşım, ne kimse hemdemim. Ne derdime dert ortağı var, ne sırrıma mahrem!

Ne zahmete girip kimseyi övmeye meylim var, ne karanlıklardan ruhuma bir kuvvet!

Ne kimsenin gönlündeyim, ne kendi gönlümden haberim var. Ne iyilikteyim, ne kötülükte!

Ne yalnızlığa bir an sabrım var, ne gönlümde halktan uzak kalma sevdası!

Altüst olmuş, acayip bir hale düşmüşüm... benim ahvalim, halinden haber veren pirin haline benziyor:

Hikâye

Dini pak birisi dedi ki: Tam otuz yıldır, öyle bir ömür sürüp duruyorum ki!

Babası İsmail’in başını keseceği zaman, İsmail nasıl dertlere dalmış, kaybolmuşsa, ben de öyle dertlere dalmış gitmişim.

Bütün ömrü, İsmail’in o anı gibi geçen kişi ne haldedir, nasıldır? İşte ben o haldeyim, öyleyim!

Mihnetler içinde mahpusum. Ömrümü nasıl geçiriyorum, gecem gündüzüm nasıl gelip geçiyor? Kim bilecek?

Gâh mum gibi bekliyorum, yanıp duruyorum. Gâh ilkbahar bulutu gibi ağlıyorum.

Sen mumun ışığını görüyorsun, âlâ... ama başındaki ateşi görmüyorum ki.

Birisine uzaktan bakan, gönlüne nerden yol bulacak, içinde ne var, nereden bilecek?

Çevgâna tabi top gibi hiçbir yerde kararım yok; ne başımı fark etmedeyim, ne ayağımı!

Varlığımdan hiçbir fayda elde etmedim. Ne yaptıysam, ne söylediysem hepsi hiç!

Yazıklar olsun. Kimse bana yardım etmiyor. Bu işsizlikle ömrüm zayi oldu gitti!

Kudret elimdeyken ne fayda. Hiçbir şey bilmedim, öğrenmedim. Bilip öğrenince de kudretim kalmadı, bittim!

Şimdi kendime acizden, çaresizlikten, dertlere düşmekten başka bir çare bilmiyorum.

Hikâye

Şiblî, bu yıkık yerden geçip gittikten sonra, bir yiğit onu rüyasında gördü.

Dedi ki: "Ey bahtiyar er, Hak sana ne yaptı?" Şiblî dedi ki: "Hesap esnasında işim sarpa sardı.

Fakat benim kendime düşman olduğumu bilip, zayıflığımı, ümitsizliğimi, acizimi görünce

Acıdı, merhamete geldi, bütün yaptıklarımdan geçti, keremiyle beni bağışladı."

Ey beni yoktan yaratan Tanrım, ben de bu yolda senin bir biçarenim... topal karınca gibi senin kuyuna düşmüşüm!

Neye ehliyetim var, neredeyim, hangisiyim, yahut kimim? Ben bilmem ki!

Ne varlığım var, ne devletim. Ne de bir şey elde etmişim. Çaresizim, kararsızım, gönülsüz bir âşıkım!

Ciğerimin kanlarına bulanarak ömür geçirdim... ömrümden hiçbir fayda görmedim.

Ne söylediysem, hepsi suç, hepsi günah. Canım dudağıma geldi, ömrüm sona erdi!

Din de elimden çıktı... onu da kaybettim. Manayı yitirmiş, surete kapılıp kalmış birisiyim.

Ben ne kâfirim, ne müslüman. İmanla küfür arasında şaşırmış kalmışım!
Ne müslümanım, ne kâfir, nasıl edeyim? Başım dönmekte; pek âciz bir haldeyim, ne işleyeyim?
Daracık bir kapıda sıkışmış kalmışım. Yüzümü zan duvarına çevirmişim!
Çaresizim; bana bu kapıyı aç; bu yoldan kalmışa bir yol göster!
Bu kulun hiçbir yol azığı yok, ama bir an olsun gözyaşı dökmeden, ah etmeden de kalmamakta.
Bu ahla kulunun suçlarını yakabilirsin; kudretin vardır, gözyaşlarıyla kara defterindeki suçları silip arıtabilirsin.
Kimde gözyaşı denizi varsa, o bu makama layık demektir.
Fakat kanlar saçan göze sahip olmayana söyle; yürüt git, de. Çünkü ona yol yoktur, bize ulaşamaz!

Hikâye

Yol kılavuzu bir pir, bir yolda bir bölük meleğe rastladı.
Önlerinde bir avuç ayarı tam, geçer akçe vardı... hepsi de bu paraları birbirlerinden kapışmaktaydılar.
Pir, onlara bu hali sordu, "Bu paralar nedir, anlatın bana." dedi.
Kuş şeklindeki bir melek dedi ki: "Ey yol piri, buradan bir dertli geçiyordu.
Ta gönlünden tertemiz bir ah çekip gitti. Toprağa sıcak gözyaşları döküp yürüdü.
Şimdi biz o sıcak gözyaşıyla o soğuk ahı alıyor, birbirimizden kapmaya çalışıyoruz!"
Yarabbi, bir hayli ah etmekte, bir hayli gözyaşı dökmekteyim... hiçbir şeyim yoksa bile, elimde bunlar var.
Mademki burada gözyaşıyla ah geçmekte, bu kulda da o matah var işte.
Ahla can evimi arıt, sonra da gözyaşlarımla amellerimin defterini yıka.
Bana yol göster, amellerimin defterini arıt... gönül levhimden, iki âleme ait ne varsa hepsini sil.
Gönlümde sonsuz dertler var; canım varsa bile, senden utanmada.

Ömrümü dertle, gamla bitirdim... keşke daha böyle yüz ömrüm olsa da

Hepsini senin derdinle tüketsem, her an yeni bir derde giriftar olsam!

Yüzlerce eziyetlere düştüm, elden çıktım. Ey elimden tutanım, sen tut benim elimden!

Ayağım bağlı... kuyuda, zindanda kalmışım... böyle bir yerde senden başka kim benim elimden tutar?

4965 Hem bu zindanın malı olan gönlüm kötülüklere bulaştı, hem mihnetler çeken tenim yıprandı bitti!

Yola pek pis, pek kirli girdim, ama affet, hapisten kurtuldum, zindandan çıktım, ne yapayım?

Hikâye

Ebu Said-i Mihne, bir gün yol erleriyle tekkedeydi.

Ağlaya ağlaya kararsız ve perişan bir halde, bir sarhoş çıkagelip tekkeye girdi.

Yapılmayacak şeyleri yapmaya, ağlamaya, sarhoşluklar etmeye başladı,

4970 Şeyh, onu yanına gelmiş, yerlere yıkılmış görünce, acıdı, ayağa kalktı;

Dedi ki: “Ey sarhoş, kendine gel... burada pek o kadar gürültü yapma. Neden ağlıyorsun? Elini bana ver, kalk!”

Sarhoş dedi ki: “Ey şeyh, Tanrı sana yardım etsin; elden tutmak, senin harcın değil!

Sen başını al da ercesine yürü git. Baş aşağı yıkılmak benim payıma düştü, bırak beni!

Eğer herkes düşkünlerin elini tutabilseydi, karınca yiğitlik meclisinin baş köşesine geçer kurulurdu.

4975 El tutmak, senin işin değil, yürü! Ben, sence sayıya geleceklerden değilim, haydi oradan çekil!”

Şeyh onun derdinden yerlere yıkıldı. Sapsarı yüzü, kanlı gözyaşlarıyla kızıla boyandı.

Ey kendisinden başka bir var olmayan, ey herkesin feryadına ancak kendisi yetişen, benim imdadıma sen yetiş! Düştüm, benim elimi sen tut!

Hikâye

Bir aziz dedi ki: Yarın ululuk ıssı Tanrı mahşer sahrasında benden sorar;

“Ey aziz kişi, geldiğin yerden ne getirdin?” derse, derim ki: Yarabbi, zindandan ne getireyim?

Talihim döndü. Musibetlere gark oldum, zindandan çıkıp gelmişim; başımı, ayağımı kaybetmişim; hayran bir haldeyim.

Avucumda yel, eşiğine toprak oldum; senin yolunda zindanlara düşmüş bir kulum.

Şunu ummaktayım: Beni atmaz, lütuf libasları giydirir, donatırsın!

Bütün bu pisliklerden arıtır, müslümanlıkta başımı yüceltir, beni topraklardan kaldırırsın!

Vücudum, toprak ve kerpiç içine gizlendi mi, iyi, kötü ne yaptıysa, hepsinden geçersin.

Beni hiçbir güçlük çekmeden yarattın ya... yine öylece bağışlayıverirsin. Buna da kadirsin sen!

Hikâye

Nizamülmülk, ölüm haline gelince dedi ki: Yarabbi, gidiyorum, elimde ancak hava var!

Ey yaratıcı, ey Rabbim, ben senden bahseden kimi gördümse

Ne çeşit bahsederse etsin, sözünü satın aldım, ona yardımda bulundum, ona dost oldum.

Seni satın almayı öğrendim, fakat bir gün olsun, seni kimseye satmadım.

Seni bir hayli satın aldım ben, fakat herkes gibi asla satmadım seni.

Bunun hakkı için, sen dostu olmayanların dostusun. Bana yardım et, son nefesimde satma beni!
Yarabbi, senden başka kimse olmayacak, öyle bir an gelecek. O anda bir soluk bana dost ol, yardım et!
Tertemiz dostlarım, gözleri kan ağlayarak toprağımdan el çektikleri zaman.
Sen lütfet, bana el ver de, hemencecik lütuf ve ihsan eteğini tutayım!

Hikâye

Süleyman bunca yüceliğiyle aciz kaldı da, topal bir karıncadan sordu;
Dedi ki: Ey benden ziyade tozlara, topraklara bulanmış mahluk, hangi toprak daha ziyade gamla yoğrulmuştur?
Topal karınca derhal cevap verdi: Daracık mezara konan son kerpiç!
Toprağıma o son kerpiç kondu da, halktan tamamıyla ümidim kesildi mi,
Ey pak Tanrı, toprak altında bütün kâinattan bir ümidim kalmadı mı,
Son kerpiç yüzümü örttü mü, lütfet, sen ihsan yüzünü benden çevirme!
Ben âcizim; toprağa yüz koydum mu, hiçbir taraftan yüzüme bir şey gösterme.
Bunca günahlarla yine de ümidim var; Tanrım, gözüme hiçbir şey göstermez, bana hiçbir azapta bulunmazsın.
Sen kerem sahibisin Tanrım! Gelip geçmiş ne varsa hepsinden geç!

Hikâye

Ebu Said-i Mihne hamamda yıkanıyordu. Yıkayan tellâk, çiğ bir adamdı.
Şeyhi keselerken bütün kirlerini kollarına sürüp önüne yığıyordu.
Bir aralık şeyhe dedi ki: “Âlemde erlik nedir? Söyle ey temiz adam!”

Şeyh cevap verdi: “Kirleri gizleyip sahibine göstermemek... halkın gözü önüne yığmamak!”

Bu cevap, pek büyük bir cevaptı. Tellâk derhal şeyhin ayaklarına kapandı.

Bilgisizliğini ikrar etti, tövbe etti. Şeyh de bu işten hoşlandı.

Ey bizi yaratan, besleyip yetiştiren, bize nimetler veren Tanrı! Ey padişah, ey kulların işlerini yapan, onlara keremlerde bulunan!

Bütün âlem halkının erliği, kerem ve lütfu, senin ihsan denizinden bir çiğ tanesidir.

Zatıyla mutlak olarak kaim olan sensin. Keremin, lütfun övülemez, vasfedilemez!

Bizim kirliliğimizden, utanmazlığımızdan geç; kirliliğimizi gözümüzün önüne getirme; yüzümüze vurma!

Son

Tanrı’ya sayısız minnetler, hamtlar, senalar ve apaçık şükürler!

Tanrım, canımız senin hamt bahçende ululuk sıfatlarını övmede hayran bir hale geldi.

Senin medh ve sena şekerini yiyen, onunla beslenip yetişen gönül dudusu, aşkınla mest oldu, güzel seslerle şakıyan bir bülbül kesildi.

Âcizlik durağında şaşırıp kaldı, parmağını dişleyip durmada!

Tanrı’dan sonsuz rahmetler, seçilmiş Peygamber’in ruhuna olsun!

Kitap, Tanrı ayı olan Receb’in yirminci salı günü, öğle vakti bitti.

Huzur içinde, zevk ve sefalarla, Tanrı’nın lütfuyla iyi bir halde, sağlık esenlikle tamamlandı.

Tamamlandığı zaman, ululuk ıssı Tanrı Resulü’nün hicretinden beş yüz seksen üç yıl geçmişti.

İşte bu tarihte bütün erlerin içinden Attâr söz söyledi; sen de ersen, onu hayırla an!

“Tanrı nimetlerini saysanız, saymaya kalkışsanız” dedi de, sonra “sayamazsınız ki” sözüyle bize yanıp yakılma ve dert verdi.

Daima rahmete mazhar olan Peygamber, bizim derdimize merhem, canımıza devadır.

Ey Peygamber, can senin işlerine tamamıyla alınmış, kalmış, vuslatına susamıştır.

Lütfet de ona bir bak, bir bak da, o da senin cemalini görsün!

İşte gönül, böyle hayretler içinde tek başına kalmış, gâh hamt etmede, gâh dertlenip durmadaydı.

Ulu Tanrı, yardım etti, kapılar açtı, bu kitabın tamamlanmasını nasip etti.

Allah daha iyi bilir ya; bu kitap arşı yaratana övgülerle tamamlandı.

Açılama

(B harfi beyte işarettir.)

B. 6. “O, öyle bir Tanrı’dır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı... bunlardan önce arşı, su üstündeydi...” Sure 11 (Hûd), 7’nci ayet. Kur’an’da birçok ayette âlemin altı günde yaratıldığı anılır. Bu inanış Tevrat’tan gelmedir. Tanrı âlemi pazar günü yaratmaya başlamış, cuma günü insanı yaratarak yaratışı tamamlamış, yedinci gün olan cumartesi günü istirahat etmiştir (Tekvin, birinci bab, 1-31). 6’ncı beyitteki iki harf, “ol” kelimesinin Arapçası olan ve Arap alfabesindeki k, n harflerinden meydana gelen “kün”dür. Mesnevi, I. basım, c. 1, s. 306-307, b. 3708-3709’un izahına bakınız.

B. 13. Sivrisinek, Nemrud’un burnundan beynine girmiş, o da kafasını tokmaklata tokmaklata ölmüş gitmiştir. Mesnevi, c. 1, s. 116, b. 1189’un izahına bakınız.

B. 14. Hz. Muhammed hicret gecesi bir mağaraya sığınmış ve burada üç gün kalmıştır. Mağaraya girer girmez bir örümcek, gelip kapıya ağ kurmuş, müşrikler oraya kadar gelmişlerse de kapıdaki örümcek ağının bozulmadığını görünce burada bulunmadığına hükmederek gitmişlerdir. Halk arasında bu yüzden örümcek öldürülmez ve ikindiden sonra ağı bozulmaz.

B. 15-16. Kur’an’ın 27’nci suresinin adı Neml, yani karınca suresidir ve bu sure “Tâsîn” diye başlar. Bu surede Süleyman Peygamber’e Mantık al-Tayr (Kuşdili) öğretildiği (ayet 16) ve yine aynı peygamberin karınca vadisinde bir karıncanın, diğer karıncalara söylediği sözleri duyup anladığı (18-19) anlatılmaktadır. Mesnevi, c. 2, s. 96, b. 1037’nin izahına bakınız.

B. 17. İsa Peygamber göğe ağarken yakasında dünya malı olarak bir iğne varmış. Bu yüzden yedinci kat göğe çıkamamış, dördüncü kat gökte kalmış.

B. 20-21. 48’inci surenin (Feth) son ayeti olan 29’uncu ayette “Muhammed, Tanrı elçisidir. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametli kişilerdir. Onları fazla rüku eder, fazla secdeye varır

görürsün. Tanrı'nın ihsanını ve rızasını dilerler; yüzlerinde secde eseri vardır" denmektedir.

B. 26. Tanrı Âdem'in balçığına ruhundan ruh üfürmüş, Âdem bu suretle canlanmıştır. Mesnevi, c. 3, s. 379, b. 3935'in izahına bakınız.

B. 30. Güya Süleyman'ın mührünü havi yüzüğünü bir şeytan çalmış ve bir müddet Süleymanlık etmiş.

B. 31. Musa'nın sopası, yere atınca yılan olur, tutunca sopa kesilirdi. Mesnevi, c. 1, s. 277, b. 2788'in izahına bakınız.

B. 32. Nala bazı şeyler yazılır, ateşe konur, bu suretle sevilen kişi kararsız bir hale gelirmiş. Mesnevi c. 1, s. 193, b. 1973'ün izahına bakınız.

B. 33. Salih Peygamber'e mucize olarak taştan bir gebe deve çıkmıştır. Mesnevi, c. 1, s. 250, b. 2513'e bakınız. Bu beyitteki sarı öküz, Musa'nın İsrailoğulları'na kesmelerini emrettiği öküzdür ki, bunun azasıyla öldürülmüş adama vurmuşlar, o da dirilip kendisini öldüreni haber vermiştir. Mesnevi c. 2, s. 133, b. 1434-1441'in izahına bakınız.

B. 44. Eskilerce yel, toprak, ateş ve su, mürekkep olmayan dört unsurdur ve bütün madde bu dördünden meydana gelmiştir. Bunlara dört unsur denir.

B. 45. Tanrı'nın Âdem'in balçığını kırk sabah yoğurduğu hakkında bir hadis rivayet edilir.

B. 47. Mesnevi, c. 3, s. 94, b. 1023'ün izahına bakınız.

B. 53. 78'inci surenin (Nebe') 7'nci ayetinde dağların mıh olduğu söylenmektedir.

B. 123. "Lâ" Arapça yok demektir. "İllallah" ancak Allah var manasına gelir. Her ikisi de "Lailâhe illallah – Tanrı'dan başka yoktur tapacak" sözünden alınmadır.

B. 128. Hulûl, girme, geçme, nüfuz etme manalarına gelir. Tanrı'nın bir insana girişine hulûl, buna inanan kişilere hulûli, bu inanışa da "Hulûliye mezhebi" denir. Mevlâna'nın, "Kul, kendisinden tamamıyla fani olmadıkça, birlik onca tahakkuk etmez. Birlik hulûl değildir, senin yok olmandır. Yoksa kuru lafla batıl, hak olmaz." mealindeki

Tâ bende zi hod fâni-i mutlak neşeved
Tevhid be nezd-i o muhakkak neşeved
Tevhid hulûl nist nâ bûden-i tust
Ver ne be kuzâf batıli hak neşeved

rubaisiyle bu inanışı reddettiği gibi, Attâr da bu beyitte hulûlü reddetmektedir.

B. 134. Âdem'e secde etmeyen Şeytan'dır. Mesnevi, c. 1, s. 9, b. 92'nin izahına bakınız.

B. 175. Nuh Peygamber zamanında gökten yağmur yağmış, yerden sular fışkırmış, tufan olmuş, bütün kâfirler boğulmuş. Mesnevi, c. 1, s. 39, b. 403'ün izahına bakınız.

B. 176. Mesnevi, c. 1, s. 53, b. 547'nin izahına bakınız.

B. 177. Mesnevi, c. 1, s. 22, b. 227'nin izahına bakınız.

B. 178. Mesnevi, c. 1, s. 12, b. 125'in izahına bakınız.

B. 179. Mesnevi, c. 1, s. 277, b. 2787'nin izahına bakınız.

B. 180. Mesnevi, c. 1, s. 207, b. 2096'nın izahına bakınız.

B. 181. Mesnevi, c. 2, s. 291, b. 3135'in izahına bakınız.

B. 182. Mesnevi, c. 2, s. 275, b. 2969'un izahına bakınız.

B. 183. Mesnevi, c. 2, s. 85, b. 915'in izahına bakınız.

B. 184. Mesnevi, c. 3, s. 93, b. 1015'in izahına bakınız.

B. 185. Zekeriya Peygamber, İsrailoğullarından kaçıp içi oyuk bir kavağın içine girmiş ve kavağın oyuğu birleşerek Zekeriya'yı gizlemiş. Fakat Şeytan eteğinin ucunu dışarıda bırakmış, sonra da insan şekline girip gitmiş, İsrailoğullarına haber vermiş. Onlar da kavağın üstünden itibaren Zekeriya'yı testere ile ikiye biçmek suretiyle öldürmüşlerdir.

B. 186. İsa Peygamber'le çağdaş olan Yahya da başı kesilmek suretiyle öldürülmüştür.

B. 187. Müslümanların inanışına göre İsa'yı ele veren, Tanrı tarafından İsa şekline konmuş, İsrailoğulları, onu İsa sanarak çarmıha germişler, İsa Peygamber de diri diri göğe ağmıştır. Mesnevi, c. 2, s. 85, b. 920'nin izahına bakınız.

B. 188. Peygamberler ulusu Hz. Muhammed'dir.

B. 245-246. Eskiden kölelerin belli olması için dağlandıkları anlaşılıyor. Aynı zamanda kölelerin kulaklarına halka geçirmek âdetti. Hatta bu yüzden Bektaşi mücerretleriyle Kalenderi, Haydari ve saire gibi Batıni-Şii tarikatlarda Ehlibeyt kulu olduğuna alamet olmak üzere dervişlerin kulaklarına küpe takılması âdetti.

B. 266. 21’inci surenin (Enbiya) 101’inci ayetinde Hz. Muhammed’e “Seni, ancak âlemlere rahmet olmak üzere gönderdik” denmektedir.

B. 275. Böyle bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 302. “Şeytanım, benim elimde Müslüman olmuştur” diye bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 325. Önceden Kudüs’e yönelerek namaz kılınmış, Kâbe sonradan kıble olmuştur.

B. 340. Kur’an’ın 96’ıncı suresi olan Alak suresi “İkra” (oku) diye başlar ve Hz. Muhammed’e ilk inen sure budur.

B. 345. Bilâli Habeşi, Peygamber’in müezziniydi, pek güzel sesi vardı. Peygamber, bazen ona, beyitte söylendiği gibi, “Bizi neşelendir” derdi. Sufiler, Hz. Muhammed’in kabza düştüğü, Nasut âlemi kayıtlarından kurtulmak istediği vakit böyle dediğini söylerler.

B. 346. Humeyra, beyaz pembe kadıncağız demektir ki, Hz. Muhammed, Ayşe’ye böyle hitap eder ve sufilere göre Nasut âlemine tenezzül etmek istediği vakit “Benimle konuş” derdi.

B. 351-358. Kur’an’ın 20’inci suresi olan Tâhâ suresinde Musa Peygamber’e, Tava vadisinde Tanrı’nın “Ayakkabılarını çıkar” dediği anlatılır (ayet 12). Hz. Muhammed de miraç gecesi, edebe riayet etmek üzere ayağındaki nalınları çıkarmak istemiş, çıkarmasına müsaade edilmemiştir. Bilâl hakkındaki aslı olmayan rivayet de metinde anlatılmaktadır. Musa Peygamber’in “Yarabbi, beni Muhammed ümmetinden et” diye dua ettiği de rivayet edilmiştir.

B. 359-362. İsa Peygamber, son zamanda inecek ve Hz. Muhammed’in şeriatına uyacaktır.

B. 380. Kelim, konuşan demektir ki, Hz. Musa, Tanrı’yla konuştuğu için kendisine bu lakap verilmiştir.

B. 393. 7’inci surenin (Araf) 99’uncu ayetinde “Tanrı mekrinden emin mi oldular? Halbuki Tanrı mekrinden ancak ziyankâr olan kavim emin olur” denmektedir. 12’nci surenin (Yusuf) 87’nci ayetinde de Yakup Peygamber’in “Oğullarım, gidin, Yusuf’u ve kardeşini arayın. Tanrı rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Tanrı rahmetinden ancak kâfir olanlar ümit keserler” dediği hikâye edilmektedir.

B. 407. Attâr’ın adının Muhammed olduğu apaçık anlaşılıyor.

B. 423-428. “Siz, Peygamber’e yardım etmezseniz de Tanrı ona kâfirler Mekke’den çıkardıkları vakit yardım etti... O, mağaradaki iki kişinin ikincisiydi...” Sure 9 (Tövbe), ayet 40. Hz. Muhammed, Mekke’den Medine’ye göçerken önce Mekke civarında bir mağaraya gizlenmiş, orada Ebubekir’le üç gün kalmıştı. Bundan dolayı Ebubekir’e “Yar-ı Gar” (mağara dostu) dendiği gibi, insana bilhassa sıkıntı zamanında dost olan kişiye de bu lakap verilir.

B. 429. Sıddıyk, adamakıllı ve tereddütsüz tasdik eden, inanan demektir. Peygamber, miraç ettiğini haber verince sahabenin birçoğu tereddüde düşmüşken, Ebubekir derhal tasdik ettiği için kendisine bu lakap verilmiştir.

B. 430-431. “Tanrı, kalbime ne ilham ettiyse, ben onu Ebubekir’in kalbine döktüm” mealinde bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 435. Böyle bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 439-440. “Ömer, Ebubekir’in iyiliklerinden bir iyiliktir” mealinde bir hadis rivayet edilmiştir. Bu peygamber buyruğunu duyan Ömer de “Keşke ben, onun göğsünde bir kıl olsaydım” demiş.

B. 441. Ömer’e “Faruk” yani hakla batıl arasını ayıran lakabı verilir.

B. 443-444. Ömer, müşrikken Peygamber’i öldürmeyi kurmuş, gizlendiği yere giderken kız kardeşinin ve eniştesinin Müslüman olduğunu duyup evvelce onları temizlemek üzere evlerine uğramıştı. Evde o vakit yeni inmiş olan Tâhâ suresi okunuyordu. Bunu kapıda duyan Ömer okumalarını istemiş, Kur’an’ı dinlerken vecde gelip Müslüman olmuş, oradan Peygamber’e gidip Müslümanlığını izhar etmiş ve o gün Müslümanlar, Ömer’le beraber Kâbe yanına varıp aşikâr olarak namaz kılmışlardı.

B. 445-446. Böyle iki hadis rivayet edilmiştir.

B. 451. Şeytan’ın, Ömer’in gölgesinden kaçtığına dair bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 452. İran savaşında ordu komutanlarından Sariye’yi düşman arkadan çevirmek üzereyken, Medine’de hutbe okumakta olan Ömer bunu görmüş ve mimberde birden “Ya Sariye, dağa sığın, dağa!” diye bağırmıştı. Sariye, bu sesi duymuş ve bu suretle hareket ederek baskından kurtulmuştu. Bu beyitte, bu vakaya işaret edilse gerektir.

B. 454. Bu mealde bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 455. Osman, Peygamber'in bir kızını almış, o ölünce öbür kızını almıştı. Bu münasebetle kendisine "Zinnûreyn" (iki nur sahibi) denir.

B. 460-461. Osman, Ümeyye oğullarındandı ve akrabasına pek düşkündü. Valiliklere hep Emevileri tayin etmiş, onların zalimane idaresi yüzünden isyan çıkmış ve isyana da bilhassa yine akrabasından Mervan sebep olmuş, Osman da bu yüzden şehit edilmişti.

B. 463. Kur'an, Ebubekir zamanında toplanmıştı. Osman, bu Kur'an'dan beş nüsha yazdırıp diğer Kur'an'ları toplatarak yaktırmış, bu suretle tek bir Kur'an, bütün Müslüman memleketlerine yayılmıştı.

B. 464-466. Böyle iki Peygamber buyruğu rivayet edilmiştir.

B. 467-468. Hudeybiye'de Peygamber Mekke'ye Osman'ı elçilikle göndermiş, Osman'ın hapsedildiği haberi gelince orada bir ağaç altına oturmuş, bütün sahabe canla başla uğrunda savaşacaklarına dair Peygamber'e biat etmişler, ellerini onun eli üstüne koyup ahdetmişlerdi. Sonunda Peygamber, sağ elini sol eli üstüne koyup, Osman namına kendisine biat etmişti. Hatta tarikatların bir kısmında el mühürlemek, yani sağ elinin parmakları sol elinin parmakları üstüne gelmek üzere ellerini yere koymak ve eğilip yeri öpmek suretiyle niyaz etmenin buradan kaldığı rivayet edilmiştir.

B. 469. Hz. Muhammed "Ben, ilmin şehriyim, Ali kapısıdır" buyurmuştur.

B. 470. Cennette Peygamber'e mahsus ve kevser adı verilen pek büyük, suyu kardan soğuk, baldan tatlı bir havuz vardır. Bu havuzun kenarlarında çeşitli mücevherattan gökteki yıldızlar kadar sayısız kâse vardır. Müminleri bu havuzdan Ali suvaracak, onlara sakilik edecektir. Ali, Hz. Muhammed'in amcaları Ebutalib'in oğlu ve kızı Fâtıma'nın eşidir. Kendisine "Tanrı aslanı" lakabı verilmiştir.

B. 472. Bir gün hutbe okurken "Bana sorun, bana sorun, beni kaybetmeden arştan aşağı ne varsa, sorun. Bu ağzımdaki tükürük, Peygamber'in bana çocukluğumda emzirdiği tükürüğüdür. Göğsümde kıyısız, bucaksız bir bilgi denizi var" demiştir.

B. 475. "En doğru hükmedeniniz Ali'dir" hadis.

B. 476. Ali'nin böyle bir kerameti rivayet edilmiştir.

B. 477. Mekke fethinde, Peygamber'in emriyle omzuna çıkmış ve duvardaki büyük putları söküp kırmış, yere atmıştı.

B. 479. Zülfekar, Hz. Muhammed'in iki ağızlı bir kılıcıydı. Bunu Ali'ye vermişti.

B. 490. Peygamber'in "Sahabem yıldızlara benzer; hangisine uysanız doğru yolu bulursunuz" ve "En hayırlı zaman benim zamanımdır" dediği rivayet edilmiştir.

B. 514. Huzeyfe, sahabedendir. Peygamber, bu zata münafıkları bildirmişti. Bu yüzden "Peygamber'in sır sahibi" lakabıyla anılır.

B. 528. Üveys, Yemenlidir ve tabiindendir. Sıffin'de Ali'ye uymuş ve Muaviye tarafından şehit edilmiştir. Hakkında birçok efsane vardır. Bu hikâye de onlardan biridir. Attâr, Tezkiret ül Evliya'da da Üveys bahsinde bu hikâyeyi anlatıyor.

B. 618. Hüthüt, Türkçe'de çavuşkuşu denen kuştur. Kur'an'ın 27'nci suresinde (Neml) bu kuşun, Süleyman Peygamber'e Belkıs'tan haber getirdiği ve Süleyman'ın yine bu kuşla Belkıs'a mektup gönderdiği hikâye edilmektedir (Ayet 20-31). Mesnevi, c. 2, s. 149, b. 1600'e de bakınız.

B. 623. Musikar, bir çeşit musiki aletidir.

B. 628. Tuba, kökleri yukarıda, dalları aşağıda olup dallarıyla bütün cenneti kaplayan bir ağaçtır.

B. 641. Dört tabiat sopası, dört unsurdur.

B. 643. Elest. Mesnevi, c. 1, s. 122, b. 1241'in izahına bakınız.

B. 699. Hüthütün nerde su varsa, yukarıdan gördüğü rivayet edilmiştir. Güya bu yüzden de Süleyman Peygamber'e hizmet eder, ordusuyla beraber gidip konak yerlerini tayin eylermiş.

B. 715-716. Kafdağı ve Simurg. Mesnevi c. 1, s. 37, b. 375; s. 295, b. 2962 ve Hafız Dîvanı, b. 19'un izahlarına bakınız. Maddenin her türlü sureti kabul etme hassasına da Anka (Simurg) denir. Attâr, bu kitabında Simurg'u Tanrı'nın taayyün ve zuhura olan meyli olarak temsil ediyor.

B. 741-742. Hafız Dîvanı, b. 115'in izahına bakınız.

B. 743. Bu söz hadis olarak nakledilegelmiştir.

B. 826-828. Tavuskuşu ve yılan cennet kapıcılarıymış. Dış kapıcı olan yılan Şeytan'a kanmış, o da tavuskuşunu kandırmış, bu suretle cennete girip Âdem'le Havva'yı kandırarak yememeleri emredilen meyveden yedirmiş. Tanrı da hepsini birden cennetten sürmüş. Yılan evvelce dört ayaklı iken ceza olarak yerde sürünmeye mahkûm olmuş. Tavuş kuşunun da ayakları

çirkin bir hale getirilmiş. Tam kendisini beğenip süzülür, salınırken birden gözü ayaklarına düşünce o çirkinliğe tahammül edemez, “ah” diye bağırırmış!

B. 850. “Muhammed’in gözü, sağa sola kaymadı ve görmesi gereken şeylerden başka hiçbir şeye bakmadı.” Sure 53 (Necm), 17’nci ayet. Mâzâgalbasar, gözü sağa sola kaymadı demektir. Miraçı anlatan ayetlerdendir.

B. 909-912. “Süleyman dedi ki: Rabbim suçlarımı ört ve bana öyle bir padişahlık ver ki, benden sonra kimseye nasip olmasın... verici Tanrı, ancak sensin!” Sure 38 (Sâd), ayet 35.

B. 923. Feridun ve Cem, İran’ın mitolojik tarihinde iki hükümdardır ki, bunlar esas bakımından iki Hint mabududur. Hafız Dîvanı, b. 3906’nın izahına bakınız. Bu hikâyedeki Hüma için de yine Hafız Dîvanı b. 1422’nin izahına bakınız.

B. 936. Hikâyedeki Sultan Mahmud, meşhur Mahmud-u Gaznevi’dir. Bilhassa Hindistan’daki fütuhatı, kendisine büyük bir şöhret temin etmiş, bu yüzden birçok hikâyeye mevzu olmuş, hatta halk masallarına kadar girmiştir.

B. 1137. İskender de malum ve meşhur Makedonya hükümdarıdır. Şark masallarında bu hükümdar müslümandır, hatta bir velidir. Hızır’la beraber abıhayatı aramaya gitmiş, fakat buna nasip olmamıştır.

B. 1144. Eyaz, Gazneli Sultan Mahmud’un sevdiği bir köledir.

B. 1197’den başlayan hikâye. Bu Şeyh-i San’an, pek meşhur bir hikâye kahramanıdır. Rivayete göre adı Abdürrezzak-ı Yemeni imiş. Hafız’la diğer şark şairleri ve bizde yetişen ilk şairler, bilhassa Yunus Emre, bu adamdan pek çok bahsederler. Hafız Dîvanı, b. 103’ün izahına bakınız.

B. 1634. Bayezid-i Bistamî, meşhur sofilerdendir. Hicri 261’de (874-875) vefat etmiştir.

B. 1710. Habib-i Acemî, ilk sofilerdendir. Bu hikâye, Feridüddin Attâr’ın Tezkiret ül Evliya’sında bu şeyhin hal tercümesinde zikredilmiştir (1305 Bombay tab’ı, s. 37).

B. 1784. Ebülhasan-i Harkani Ali bin Cafer, meşhur sofilerdendir. 425 Muharrem’inin onuncu günü vefat etmiştir (1033).

B. 1817. Rabia-i Adviyye, sofi kadınlarının en meşhurudur. Hasan-ı Bısrî ile çağdaştı.

B. 1884. Karun, Musa'nın yakınlarından pek zengin bir adamdı. Zekât vermediğinden malıyla beraber yere geçti. Mesnevi, c. 1, s. 83, B. 863'ün izahına bakınız.

B. 1919. Abbâse, Fadl adlı birisinin kızı ve sünni mezheplerinden Hanbeliye mezhebinin sahibi İmam Ahmet bin Hanbel'in (vefatı 241, M. 855-856) karısıdır. Zevcinden önce ölmüştür.

B. 1939. Ebubekr-i Şiblî. Adı Cafer bin Yunus'tur. Mısırlıdır, Bağdat'ta yerleşmiştir. Cüneyd'in şakirdidir. Bazılarına göre Horasanlıdır. Hicri 334 Zilhicce'sinde (945) vefat etmiştir. Attâr bu hikâyeyi Tezkiret ül Evliya'sında, Şiblî'nin hal tercümesinde de anar (s. 385).

B. 2040. Türkçe'de "tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer, kürkçü dükkânıdır" diye bir atalar sözü vardır. Bu sözün, böyle bir hikâyeden doğduğu anlaşılıyor.

B. 2058. Malik-i Dinar, Hasan-ı Bısri ile çağdaştır ve tabiindendir, yani sahabeye kavuşanlardandır. Attâr, Tezkiret ül Evliya'da Malik'in babasının adı Dinar'dır demekle beraber, bir de şu hikâyeyi naklediyor: Malik bir gün gemiye binmiş; gemi açılınca kendisinden para istemişler, param yok deyince bayıltıncaya kadar dövmüşler. Ayılınca yine para istemişler ve tekrar dövüp denize atmakla tehdide başlamışlar. Bu sırada denizden balıklar baş çıkarmış. Hepsinin ağzında bir dinar, yani altın para varmış. Malik elini uzatıp bir tanesinin ağzından altını alarak gemicilere vermiş. Gemiciler bu kerameti görünce eline, ayağına düşmüşlerse de Malik ayağını denize atmış ve su üstünde yürüyüp kaybolmuş; bu yüzden kendisine Dinar denmiş (hal tercümesinde ilk hikâye s. 28). Mevlana Celâleddin'in Mesnevi'sinde buna benzeyen bir hikâye vardır. Dervişin birini gemide bir kese altın kaybolduğundan töhmet altına almışlar, derviş bundan alınarak Tanrı'ya niyaz etmiş. Balıklar, ağızlarında birer inci ile denizden baş çıkarmışlar. Derviş bu incilerin bir kısmını alıp geminin ortasına saçmış ve fırlayıp gemiden çıkmış, havada bağdaş kurarak gitmeye başlamış, gözden kaybolmuş (Mesnevi tercümesi, c. 2, b. 3478-3505). Bu hikâyenin Zünnun-ı Mısrî tarafından söylendiğini "Menakıb-ı Evliya-yi Mısr" adlı kitabından anlıyoruz (s. 123-124). Sarı Abdullah'a göre ise Zünnun'un

kerametlerindendir (Semerat al-fuad, s. 162-163). Bütün bu benzerlikler bize evliya menkabelerindeki motiflerin ayniyetini gösterir.

B. 2080'den sonraki hikâye. Bizdeki yazmayla M. Garcin de Tassy tab'ında yoktur.

B. 2144'le başlayan hikâye. Bizdeki yazmayla M. Garcin de Tassy tab'ında yoktur.

B. 2178'le başlayan hikâye. Bizdeki yazmayla M. Garcin de Tassy tab'ında yoktur.

B. 2371. Ahlât. Mesnevi tercümesi, c. 1, s. 10, b. 96'nın izahına bakınız.

B. 2414. "Ene'l Hak" (Ben Tanrı'yım) dediği ve buna benzer daha birçok söz söylediği, bu çeşit kitaplar yazdığı için Bağdat'ta asılan meşhur Huseyn bin Mansur. Mesnevi tercümesi, c. 2, s. 29, b. 305'in izahına bakınız. Bu hikâye de Tezkiret ül Evliya'da Mansur bahsinde vardır (s. 321).

B. 2426. Cüneyd-i Bağdadî "Seyyüdüttaife" (Sofilerin ulusu) lakabıyla anılır büyük bir sofidir. Hicri 297 (909-910), yahut 299'da (911-912) Bağdat'ta vefat etmiştir.

B. 2513. Bukrat, meşhur hekimdir. Tıp ilmini, onun meydana getirdiği söylenir (bakınız Mevzuat ül-Ulûm, tıp bahsi, İkdam matbaası 1313, s. 350-351).

B. 2518'den itibaren yedi hikâye, bizdeki yazmayla M. Garcin de Tassy basmasında yoktur.

B. 2645'le başlayan hikâyedeki kul, Mesnevi'de Lokman Peygamber'dir. Mesnevi'de bu hikâye uzun uzadıya ve pek güzel bir surette anlatılmaktadır: Tercüme, c. 2, s. 135-145, b. 1462-1560.

B. 2667. Tezkiret ül Evliya'da, Nefahat'ta "Şeyh Mihne" diye bir şeyh bulamadık. Diğer nüshalarda hikâyenin başlığında bu şeyhin adı "Ebu Said Mihne" diye geçiyor. İleride bu şeyhe ait bir hikâye daha var. 3597'inci, 4967 ve 5004'üncü beyitlerle başlayan üç hikâyenin metninde bu zatın adı "Ebu Said-i Mihne" diye geçmektedir. Kamus, "Mihne"nin Habran eyaletinde bir kasaba olduğunu haber veriyor (c. 3, s. 712. 1272 Matbaa-i Âmire basması). Nefahat'ta Ebu Said Ebülhayr'ın tercümesinde, şeyhi Ebülabbas'ın bir gece kan aldırıp kanı boşandığı, Ebu Said'in şeyhin kolunu burup damarını bağladığı, kendi elbisesini ona giydirip onun elbisesini yıkadığı, kurutup götürünce, şeyhin Ebu Said'e giymesini emrettiği, ertesi

gün değişik elbiseleri görenlere, “Evet, dün gece bu cüvan-ı Mihengi’ye nasip oldu,” dediği yazılıdır (Nefahat tercümesi, s. 341, 1289 İstanbul basması). Yine aynı şeyhin, Ebu Said’e “Dön, yine Mihne’ye git,” dediği de aynı bahiste kayıtlıdır (aynı sahife). Anlaşılıyor ki, Ebu Said Ebülhayr Mihnelidir. Bizce bu hikâyelerdeki Ebu Said Mihne, Ebu Said Ebülhayr’dır. Bu meşhur sofi, Hicri 440 yılı Şaban ayında vefat etmiştir (1049).

B. 2747. Tirmizî, Horasan şeyhlerinin ulularından Muhammed ibn-i Aliyy al-Hakîm al-Tirmizî’dir. Hicri 255’te vefat etmiştir (868-869). Sofiler içinde “Hatmi vilâyet”ten ilk bahseden budur (Gülşeni Râz tercümesi, s. 31-34, b. 394-571’in izahına bakınız).

B. 2794. Türkistan piri, Muhammed Maşuk-ı Tûsî olmalıdır. Maamafih Attâr, biraz aşağıda bir de Mahmud-ı Tûsî’den bahseder. Buradaki Türkistan pirinin bu zat olması da ihtimal dahilindedir. Nefahat’ta Muhammet Maşuk-ı Tûsî ile Emir Ali Abo’nun Türkmen oldukları kayıtlıdır (Nefahat tercümesi, s. 348-350).

B. 2801. Bu hikâye Tezkiret ül Evliya’da vardır (s. 377).

B. 2816. Zünnun-ı Mısrî, Hicri 245’de Mısır’da vefat etmiştir (859). Melâmet neşesine sahipti. Mezarı, Şafiî’nin mezarı yanındadır.

B. 2861. Tabiindendir ve meşhur sofidir. 161 yahut 162’de (777-778) Şam’da vefat etmiştir. Mesnevi c. 2, s. 86, b. 929’un izahına da bakınız. Bu hikâye, Tezkiret ül Evliya’da İbrahim Edhem maddesinde kısaca anılmaktadır (s. 60).

B. 2870. Diğer nüshalarda bu hikâyenin başlığında Şeyh Gori, Şeyh Ahmed-i Gori diye anılmaktadır. Burada Sultan Sencer’den de bahsedildiğine göre (vefatı 552, M. 1157) aşağı yukarı Feridüddin Attâr’ın çocukluk, yahut gençlik çağlarında yaşamış meczup bir şeyh olacaktır.

B. 2890. Bu hikâye bizim yazmada ve de Tassy basmasında yoktur.

B. 2924. Ahmet ibn-i Hanbel, Sünni mezheplerinden Hanbeliyye mezhebinin imamıdır. 164’te Bağdat’da doğmuş (780-781), 241’de yine orada ölmüştür (855-856). Beşr ibn-i al-Haris al-Hafi, 227 Hicri yılı Muharrem’inde Bağdat’da vefat etmiştir (841). Bu hikâye pek meşhurdur ve Tezkiret ül Evliya’da Beşri Hâfi’nin tercümesinde de anılmaktadır (s. 79).

B. 3024. Bu hikâye, halk arasında şu tarzda bir Bektaşi hikâyesi olarak nakledilegelmiştir: Bektaşi fukarasından biri Mısır'da gezerken birdenbire çavuşlar, halkı "Açılın açılın" diye iki tarafa sürmeye, yolu açmaya başlamışlar; Bektaşi de bir köşeye sığınmış. Biraz sonra bir arapatının üstünde sırmalı eğere kurulmuş, pek ağır kumaşlardan bir elbiseye bürünmüş simsiyah bir zenci, arkasında kullar, köleler; sağa sola selam vere vere geçmiş. Bektaşi sormuş: "Kim bu?" "Mısır şahının kulu" demişler. Başını göğe kaldırıp, "Yarabbi" demiş, "Bu, Mısır şahının kulu, ben senin kulun. Bir ona bak, bir de bana. Eğer kula bakmayı bilmiyorsan, Mısır şahından öğren!" Attâr'ın kitaplarında birçok Bektaşi fıkrasıyla halk hikâyelerini bulduğumuzu burada bilhassa kaydetmemiz lazımdır.

B. 3059. Bu hikâye de bir Bektaşi fıkrasına pek benzer: Bektaşinin biri, çamurdan adam şeklinde heykelcikler yapıyormuş. Birisi görüp, "Erenler," demiş, "yarın kıyamette bunlar senden can isteyecek." Bektaşi cevap vermiş: "Allah gibi yaratıp rızkını vermedikten sonra, can vermekten kolay ne var?"

B. 3087. Ebubekr Muhammed ibn-i Muselvâsıtî, Cüneyd'in adamlarındandır. Hicri 320'de Merv'de vefat etti (932). Attâr, Tezkiret ül Evliya'da bu hikâyeyi nakleder (s. 324).

B. 3108. Bu hikâye de Tezkiret ül Evliya'da vardır (s. 113).

B. 3198. Bu zat, Şiblî'nin çağdaşı olan ve Nişabur'da Hicri 304'de vefat eden (916-917) Ebubekr-i Saydalâni olsa gerektir.

B. 3266. Bu hikâye de şu fıkraya pek benzer: Yağmur yağmıyormuş, duaya çıkılmış. Fakat icabet olmamış. Şehirdeki Bektaşiye de birisi müracaat ederek dua etmesini dilemiş. Bektaşi, "Şu hırkamı al, yıka, güneşe ser." demiş. Adam hırkayı yıkayıp güneşe serer sermez bir yağmurdur başlamış. Öyle yağmış ki, ardı arkası kesilmek bilmemiş. Nihayet, yine Bektaşiye müracaatla dinmesi için himmet istemiş. Bektaşi, "Hırkamı al, hamam külhanına götür, kurut." demiş. Adam, Bektaşinin dediğini yapar yapmaz bulutlar dağılmış, güneş açmış. Hırkayı Bektaşiye götürünce bundaki hikmeti sormuş. Bektaşi demiş ki: "Kaç vakittir benimle zıt gidiyor. Hırkamı yıkattım, kurutmam da kurutmam diye yağmur yağdırmaya başladı, kuruttum, güneş açtı!"

B. 3307. Bu ve bundan sonraki iki hikâye, Bombay ve Lahor basmalarında, tercümemizde 3448'inci beyitte biten hikâyeden sonradır.

Şu halk hikâyesinin, bu hikâyeden bozma olduğu muhakkak:

Sarhoşun biri içip sokakta bir köşede sızmış. Hayır sahibinin biri, bir küfeci bulup sarhoşu küfeye yerleştirmiş, evine götürüyormuş. O sırada nasılsa kendine gelen sarhoş, bir aralık küfeden başını çıkarmış. Sendeleye sendeleye gitmekte olan bir sarhoşu görüp “Yuu... sarhoşa bak! Be herif, ne olur bir iki kadeh az içseydin de, benim gibi evine rahatça gitseydin!” demiş.

B. 3317. Kadın, bir gece kocasının elinde çıkın görmeyince, “A, efendi, senin gözünde boz varmış.” demiş!

B. 3341. Ebu Ali Rûdbârî, aslen İranlıdır. Hicri 321’de vefat etmiştir (933). Bu hikâye Tezkiret ül Evliya’da da vardır (s. 416).

B. 3461. Züleyha, Mısır azizinin karısıydı. Yusuf’a âşık oldu, sataştı. Nihayet bir töhmetle Yusuf’un zindana atılmasına sebep oldu. Yusuf zindandan çıkıp Mısır’a aziz oldu ve asıl Mısır azizi de öldükten sonra Züleyha’yı aldı. Hafız Dîvanı, b. 69’un izahına bakınız.

B. 3541. Şeyh Amr ibn-i Osman-ı Mekki, Huseyn-i Mansur’un üstadıdır. Mekke’den sürmüşler, Cidde de kadı iken ölmüştür. Vefatı Hicri 296’dadır (908-909). “Gencname” adlı bir kitabı olduğu Tezkiret ül Evliya’da mukayyettir. Attâr, bu hikâyenin Gencname’nin başında bulunduğunu ve bu kitabın çalındığını haber vermektedir (s. 246).

B. 3567. Bu hikâye de Tezkiret ül Evliya’da, Şiblî’nin hal tercümesinde anılıyor (s. 389-390).

B. 3586. Yusuf-ı Hemedani ömrünü Herat’ta geçirmiş, Merv’de vefat etmiştir. Ölüm yılı Hicri 535’dir (1140-1141).

B. 3716. Kalenderhane, kalenderihane, kalenderlerin toplandıkları ve kalenderi tarikatına mensup olanların düşüp kalktıkları tekkedir. Kalenderiler ve kalenderlik için Mesnevi s. 28, b. 259’daki cevlak ve cevlaki kelimelerinin izahına bakınız.

B. 3738. Bu hikâye, bizim yazmayla de Tassy basmasında yoktur.

B. 3772. Fedai’nin manzum tercümesinde bu hikâyeden önce İskender’e ait bir hikâye var. Bizim yazmalarla basmalarda böyle bir hikâye yok.

B. 3835. Bu beyit, Mevlâna’nın Mesnevi’sinin ilk 18 beyti arasında bulunan ve “can, bedenden, beden de candan gizli, örtülü değildir; fakat canı görmeye kimseye izin yok” mealindeki beytin tam zıddıdır. Bu suretle

Attâr'la Mevlâna'nın arasındaki meşrep ve anlayış farkı tam olarak belirmektedir.

B. 3909. Firavun, gördüğü bir rüyayı düş yorucuların, İsrailoğullarından o yıl doğacak bir çocuğun Firavun'un tacını, tahtını mahvedeceği tarzında yormaları üzerine, o yıl doğan çocukların öldürülmesini emretmiş, fakat anası tarafından bir sepete konarak Nil'e atılan Musa'yı karısı bulmuş ve çocuk kendi sarayında yetiştirilmişti. İbn-i Arabi, Fusus'ta, kesilen çocukların hepsinin kuvvetinin Musa'da tecelli ettiğini söylüyor ki, Attâr da burada aşağı yukarı aynı inanışı anlatıyor.

B. 4024. Eskiden gelin alaylarında gelinin atının, yahut arabasının önünde mumdan yapılma ve üzeri türlü yaldızlar ve boyalarla süslenmiş büyük mumlar götürülürmüş. Bunlara "nahil" denir ve üstlerine sırmalı yağlıklar vesaire asılırmış. Bu âdetin Hıristiyanlardan geçme olması ihtimali olduğu gibi, bu mumların tenasül aletini temsil etmesi ve eski dinlerden kalmış olması ihtimali de bizce daha kuvvetlidir. Nahil yapanlara "nahilbent" denirmiş. İstanbul'daki Nakilbent mahallesinin adı, bundan bozmadır. Türk şairlerinde, mesela Baki'de de bu kelimeye rastlıyoruz.

B. 4061. Şeyh Lokman-ı Serahsî, Ebu Said Ebülhayr'ın çağdaşı ve hürmetine mazhar olmuş büyük bir sofidir. Bu şeyh, tamamıyla cezbe âlemindeydi, bu yüzden kendisine "Lokman-ı Mecnun" da dendiğini Nefahat'tan öğreniyoruz (tercüme, s. 337). Bu şeyhin uçtuğu da rivayet edilir. Bizce Bektaşi vilayetnamesindeki "Şeyh Lokman-ı perende" budur. Tezkiret ül Evliya'da Ebulfazl Hasen-i Serahsî tercümesinde adı geçer (s. 430).

B. 4240. Şeyh Ebulkasım-ı Nasrabadî'nin adı İbrahim ibn-i Muhammed'dir. Nişaburludur. Mekke'de mücavirken Hicri 372'de (982-983) vefat etmiştir. Bu hikâye Tezkiret ül Evliya'da hal tercümesinde vardır (s. 424).

B. 4277. Bu hikâye bizim yazmayla de Tassy basmasında bundan sonraki hikâyeyle karışmıştır.

B. 4446. Ebulhuseyn Ahmed ibn-i Mahmud-ı Nuri, Bağdatlıdır. Hicret'in 295'inde vefat etmiştir (907-908).

B. 4777-4778. O zamanlar Mesnevi tarzında yazılan kitaplara "Dîvan" denildiğini anlıyoruz.

B. 4781. Düldül, Peygamber’e hediye olarak gönderilen bir beyaz katırdır ki, bunu Hz. Ali’ye vermişti.

B. 4842. Arestatalis, meşhur Aristo’dur. Hafız Dîvanı, b. 161’in izahına bakınız.

B. 4883. Attâr’ın doktor ve eczacı olduğu bu beyitten de açıkça anlaşılmaktadır.

B. 5004. Bu hikâyeyi, birçok sofiye isnat ederler. Hatta son zaman sofilerinden olup Şabaniye tarikatından “İbrahimiye”, yahut “Kuşadaviye”diye bir kol ayıran Kuşadalı İbrahim’e de (vefatı 1264, M. 1848) isnat edildiğini duydum. Sofi menkabelerinin nasıl eskimeyip tazelendiğini anlattığı için bunu hasseten kaydediyorum.

Mantık Al-Tayr'da Geçen Özel Adlar

Mantık Al-Tayr’da Geçen Yer Adları

